

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**BANKALARIN FON SAĞLAMA VE KULLANDIRMA
YOLLARINDAKİ DEĞİŞMELER: 2007 – 2017 DÖNEMİ İÇİN
BİR DEĞERLENDİRME**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

HAZIRLAYAN

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Recep
ARMUTLU

Mubin Tuğçe
TECDELİOĞLU TAHTALI

MALATYA 2019

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME BÖLÜMÜ
MUHASEBE-FİNANSMAN ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

BANKALARIN FON SAĞLAMA

ve

KULLANDIRMA YOLLARINDAKİ DEĞİŞMELER:

2007 – 2017 DÖNEMİ İÇİN BİR DEĞERLENDİRME

MUBİN TUĞÇE TECDELİOĞLU TAHTALI

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Recep ARMUTLU

MALATYA – 2019

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**BANKALARIN FON SAĞLAMA VE
KULLANDIRMA YOLLARINDAKİ
DEĞİŞMELER: 2007 – 2017 DÖNEMİ İÇİN BİR
DEĞERLENDİRME**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

HAZIRLAYAN

DR.ÖĞRETİM ÜYESİ

MUBİN TUĞÇE

MEHMET RECEP ARMUTLU

TECDELİOĞLU TAHTALI

Jürimiz 21.06.2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda bu yüksek lisans tezini (oybirliği / oyçokluğu) ile başarılı bulunarak İşletme Anabilim , Muhasebe-Finansman Bilim dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

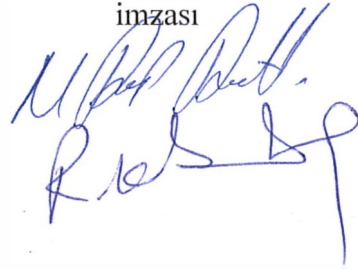
Jüri Üyelerinin Unvan Ad Soyadı

1. Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Recep ARMUTLU

2. Prof. Dr. Recep KARABULUT

3. Dr. Öğr. Üyesi Ahmet ŞİT

imzası

İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun ..... tarih ve .....sayılı kararıyla bu tezin kabulü onaylanmıştır.

Prof. Dr. Mehmet KUBAT

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ONUR SÖZÜ

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Recep Armutlu danışmanlığında İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak yüksek lisans tezi olarak hazırladığım ***BANKALARIN FON SAĞLAMA VE KULLANDIRMA YOLLARINDAKİ DEĞİŞMELER: 2007-2017 DÖNEMİ İÇİN BİR DEĞERLENDİRME*** başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın tarafımdan yazıldığını ve yararlandığım bütün yapıtların hem metin içinde hem de kaynakça kısmında yöntemine uygun biçimde gösterilenlerden oluştuğunu belirtir, bunu onurumla doğrularım.

Mubin Tuğçe TECDELİOĞLU TAHTALI

ÖNSÖZ

Türk bankacılık sektörünün, 2007 ile 2017 yılları arasındaki 11 yıllık süreçte fon sağlama ve kullandırma yollarındaki değişmelerin ele alındığı bu tez, uzun bir hem kaynak hem veri araştırmasının sonucu olarak tamamlanmıştır.

Bu yoğun süreçte akademik danışmanlığımı yürüten ve bana desteğiyle birlikte değerli bilgi ve önerilerini esirgemeyen saygıdeğer hocam Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Recep ARMUTLU'ya katkılarından dolayı ayrıca tez jürimde görev alıp tezin son haline gelmesinde değerli katkıları olan Prof. Dr. Recep KARABULUT ve Dr. Öğr. Üyesi Ahmet ŞİT'e ve yüksek lisans eğitimim boyunca bana çok şey katan bütün hocalarıma çok teşekkür ederim.

Hayatımın her anında kuvvetli desteği ve yardımlarını hiçbir zaman esirgemeyen başta annem Gülden TECDELİOĞLU'na, karındaşım Elif Gökçe TECDELİOĞLU'na ve bu günleri göremese dahi varlığını her daim hissettiğim babam, aziz dostum Hikmet TECDELİOĞLU'na teşekkür ederim.

Son olarak hayatımdaki en büyük şansım olan benimle birlikte her hüznü ve sevinci yaşayan, bu yoğun dönemde gösterdiği desteği, özverisi ve hayatıma kattığı her şey için değerli eşim, hayat arkadaşım Dr. Öğr. Üyesi Murat Buğra TAHTALI' ya, aramıza katılmasıyla beraber hayatımda birçok yeniliğe vesile olan ve yaşından beklenmeyecek anlayış ile hayatımızı her daim kolaylaştıran sevgili oğlum Hikmet Alp TAHTALI' ya da teşekkür ederim.

2019/MALATYA

Mubin Tuğçe TECDELİOĞLU TAHTALI

ÖZET

Finansal sistem içerisinde bankacılık sektörünün yeri ve önemi büyüktür. Bankalar, tasarruf edilmiş fonları sistem içerisine çekerek, fonların miktar ve vade dönüşümünü sağlarlar. Böylece, taraflar arasındaki fon aktarımının daha kolay ve hızlı bir biçimde gerçekleşmesine imkân sağlarlar. Bunun yanı sıra bankalar, kaydi para yaratma, para politikasının etkinliğini artırma gibi önemli fonksiyonları yerine getirirler.

Bu çalışma, 2007-2017 döneminde bankaların fon kaynak ve kullandırma yollarında ortaya çıkan değişme ve gelişmeleri değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu kapsama çalışmamız, üç bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde, genel olarak bankacılık faaliyetleri, bankaların sınıflandırılması, bankacılığın dünyada ve Türkiye’deki gelişimi ve bankacılık riskleri ele alınmıştır. İkinci bölümde, Türk bankacılık sisteminde fon kaynakları ve fon kullanım alanları ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Nihayet üçüncü bölümde, 2007-2017 dönemi için, bankacılık sisteminin finansal tablolarında özetlenen veriler değerlendirmeye tabi tutulmuştur. İlgili dönemde, bankaların başlıca fon kaynağı olan mevduat önemini korumuştur. Bununla beraber, mevduat dışı kaynaklarda çeşitlenme ve artış ortaya çıktığı görülmüştür. Ayrıca, döviz kurlarında gerçekleşen sürekli artışa paralel olarak, bankaların yabancı para cinsinden mevduatlarında artış meydana gelmiştir. Ancak, bu paralelliğin yabancı para cinsinden kredilere yansımadağı da tespit edilmiştir. Yine aynı dönemde, bankaların öz kaynaklarının toplam kaynaklar içindeki payında azalma tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bankacılık, Bankaların Fon Kaynakları, Bankaların Fon Kullanımı, Kredi, Mevduat

ABSTRACT

The banking sector has a great place and importance in the financial system. Banks provide the amount and maturity conversion of the funds by attracting the saved funds into the system. Thus, they enable the transfer of funds between the parties more easily and quickly. In addition, banks perform important functions such as registering money and increasing the effectiveness of monetary policy.

This study aims to evaluate the changes and developments in banks' funding and disbursement paths in 2007-2017 period. This coverage, the study consists of three parts.

In the first part, general banking activities, the classification of banks, banking development in the world and in Turkey and banking risks were discussed. In the second part, the funding sources and fund usage areas of the Turkish banking system are explained in detail.

Finally, in the third part, the data summarized in the financial statements of the banking system for the period 2007-2017 are evaluated. In the relevant period, deposits, which are the main funding source of banks, remained important. However, diversification and increase in non-deposit resources has been observed. In addition, parallel to the continuous increase in exchange rates, foreign currency deposits of banks increased. But, it was also found that this parallelism was not reflected in foreign currency loans. In the same period, it was determined that, the share of banks' equity in total liabilities decreased.

Key Words: Application of funds, Banking, Deposit, Funding Resources, Loan

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI.....	iii
ONUR SÖZÜ.....	iv
ÖNSÖZ	v
ÖZET	vi
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
TABLolar.....	xvi
GRAFİKLER	xix
KISALTMALAR	xxii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

BANKACILIK SİSTEMİNE GENEL BAKIŞ

1.1. Banka ve Bankacılık Kavramları.....	3
1.2. Bankaların Farklı Kıstaslara Göre Sınıflandırılması.....	4
1.2.1. Faaliyet Alanlarına Göre Banka Türleri	5
1.2.1.1. Merkez Bankaları	5
1.2.1.2. Mevduat Bankaları.....	6
1.2.1.3. Katılım Bankaları.....	8
1.2.1.4. Kalkınma Bankaları.....	9
1.2.1.5. Yatırım Bankaları	10
1.2.2. Kapsamlarına Göre Banka Türleri	11
1.2.2.1. Perakende Bankacılık	12
1.2.2.2. Toptancı Bankacılık	13
1.2.2.3. Evrensel Bankacılık.....	13
1.2.2.4. Uluslararası Bankacılık.....	14
1.2.2.5. Holding Bankacılığı	15
1.2.2.6. Kıyı Bankacılığı	16
1.3. Bankacılığın Tarihsel Gelişim Sürecine Genel Bakış	17
1.3.1. Bankacılığın Dünyadaki Ortaya Çıkışı ve Gelişimi	18

1.3.2. Bankacılığın Türkiye'deki Gelişimi.....	21
1.3.2.1. Osmanlı Dönemi	22
1.3.2.2. Cumhuriyet Dönemi.....	25
1.3.2.2.1. 1980 Öncesi Dönemi.....	26
1.3.2.2.2. 1980 Sonrası Dönem	31
1.4. Ticaret Bankalarının Finansal Sistemdeki Yeri ve Başlıca Fonksiyonları.....	41
1.4.1. Ticaret Bankalarının Finansal Sistemdeki Yeri.....	41
1.4.2. Ticaret Bankalarının Başlıca Fonksiyonları.....	42
1.4.2.1. Finansal Aracılık Fonksiyonu	43
1.4.2.2. Kaynaklara Akıcılık Sağlama Fonksiyonu	45
1.4.2.3. Kaynak Kullanımını İyileştirme Fonksiyonu	45
1.4.2.4. Kaynakların Miktar ve Vade Dönüşümünü Gerçekleştirme Fonksiyonu	45
1.4.2.5. Kaydi Para Yaratma Fonksiyonu	45
1.4.2.6. Para Politikasının Etkinliğini Artırma Fonksiyonu.....	46
1.4.2.7. Uluslararası Ticareti Geliştirme Fonksiyonu	46
1.4.2.8. Hizmet Verme Fonksiyonu	47
1.5. Başlıca Bankacılık Riskleri	47
1.5.1. Kredi Riski.....	49
1.5.2. Piyasa Riski.....	50
1.5.2.1. Likidite Riski.....	51
1.5.2.2. Faiz Riski	53
1.5.2.3. Kur Riski	54
1.5.2.4. Hisse Senedi Pozisyon Riski.....	55
1.5.3. Operasyonel Risk	56

İKİNCİ BÖLÜM

BANKALARIN FON KAYNAKLARI VE FON KULLANIM ALANLARI

2.1. Bankaların Fon Kaynakları.....	58
2.1.1. Mevduat	58
2.1.1.1. Mevduatın Tanımı ve Hukuki Niteliği.....	58
2.1.1.2. Mevduatın Çeşitli Kriterlere Göre Sınıflandırılması.....	60

2.1.1.2.1. Mevduatın Vadesine Göre Ayrımı	60
2.1.1.2.2. Mevduatı Oluşturan Kişiliğe Göre Ayrımı.....	61
2.1.1.2.3. Mevduatın Mülkiyetine Göre Ayrımı	63
2.1.1.2.4. Mevduatın Kaynağına Göre Ayrımı	63
2.1.1.2.5. Mevduatın Teminatına Göre Ayrımı	63
2.1.1.2.6. Mevduatın Para Cinsine Göre Ayrımı.....	64
2.1.1.2.7. Mevduatın Faiz Oranının Yapısına Göre Ayrımı.....	64
2.1.1.3. Bankaların Mevduat Hacmini Etkileyen Faktörler	64
2.1.1.3.1. Banka Kontrolünde Olmayan (Makro Değişkenler) Faktörler ...	65
2.1.1.3.2. Bankaların Kontrolündeki Faktörler	65
2.1.2. Mevduat Dışı Kaynaklar	66
2.1.2.1. Krediler	66
2.1.2.1.1. Merkez Bankası Kredileri.....	66
2.1.2.1.2. Sendikasyon Kredileri	68
2.1.2.2. Para Piyasasından Sağlanan Fonlar	69
2.1.2.2.1. Bankalararası Para Piyasası	70
2.1.2.2.2. Repo İşlemlerinden Sağlanan Fonlar.....	71
2.1.2.2.3. IMKB Takasbank Piyasasından Sağlanan Fonlar	71
2.1.2.3. Borçlanma Senetleri İhracı.....	71
2.1.2.3.1. Mevduat Sertifikası.....	73
2.1.2.3.2. Banka Bonosu.....	74
2.1.2.3.3. Varlığa Dayalı Menkul Kıymet Çıkarılması	74
2.1.2.4. Sermaye Benzeri Krediler – Borçlar	76
2.1.3. Öz Kaynaklar	76
2.1.3.1. Öz Kaynağın Tanımı ve Fonksiyonu	76
2.1.3.2. Öz Kaynakla Finansmanın Fayda ve Sakıncaları	80
2.1.3.3. Öz Kaynakla Finansman Kararını Etkileyen Faktörler.....	80
2.1.3.4. Sermaye Yetersizliğinin Sonuçları.....	82
2.1.3.5. Öz kaynak Sağlama Yöntemleri.....	85
2.1.3.5.1. Sermayenin İçsel Kaynağı.....	85
2.1.3.5.2. Ödenmiş Sermaye Artışı	86
2.1.3.5.3. Melez Karakterli Menkul Kıymet Çıkarılması.....	86

2.1.3.5.4. Sermaye Benzeri Borçlanma.....	86
2.1.3.5.5. İştirakler ve Taşınmazların Satışı	87
2.2. Bankaların Fon Kullanım Alanları.....	87
2.2.1. Krediler	88
2.2.1.1. Kredinin Tanımı ve Unsurları.....	88
2.2.1.2. Kredilerin Sınıflandırılması	90
2.2.1.2.1. Kredilerin Niteliklerine Göre Ayrımı	91
2.2.1.2.2. Kredilerin Vadelerine Göre Ayrımı	91
2.2.1.2.3. Kredilerin Teminat Türlerine Göre Ayrımı.....	92
2.2.1.2.3.1. Açık Krediler	92
2.2.1.2.3.2. Teminatlı Krediler	92
2.2.1.2.4. Kredilerin Kaynaklarına Göre Ayrımı.....	93
2.2.1.2.5. Kredilerin Geri Ödeme Şekillerine Göre Ayrımı	93
2.2.1.2.6. Kredilerin Kullanım Amaçlarına Göre Ayrımı	93
2.2.1.2.6.1. Kurumsal Krediler.....	94
2.2.1.2.6.1.1. Proje Finansmanı.....	94
2.2.1.2.6.1.2. Duran Varlıklar Finansmanı.....	95
2.2.1.2.6.1.3. Emtia Finansmanı	95
2.2.1.2.6.1.4. Yatırım Finansmanı	95
2.2.1.2.6.1.5. İşletme Finansmanı	96
2.2.1.2.6.2. Bireysel Krediler	96
2.2.1.3. Kredi Politikasının İçeriği	96
2.2.1.3.1. Kredi Verilecek Sektörler ve Kredi Türleri	96
2.2.1.3.2. Kredi Verilecek Yörelere	97
2.2.1.3.3. Kredi Verilecek Müşterilerde Aranılacak Nitelikler.....	97
2.2.1.3.4. Alınacak Teminat Türleri	97
2.2.1.3.5. Uygulanacak Vade	98
2.2.1.3.6. Kredi Limiti.....	98
2.2.1.3.7. Uygulanacak Faiz ve Komisyon Oranları	98
2.2.1.3.8. Kredinin Tasfiye Yolları	99
2.2.1.3.9. Bankada Bulundurulacak Asgari Mevduat	99
2.2.1.3.10. Bankanın Verebileceği Kredilerin Genel Sınırı	99

2.2.1.3.11. Kredi Açmaya Yetkili Organlar ve Yetki Sınırları	100
2.2.1.4. Kredilendirme Prensipleri	100
2.2.1.5. Kredi Sınırlarına İlişkin Düzenlemeler	101
2.2.1.5.1. Risk Grubu	101
2.2.1.5.2. Kredi Sınırları	103
2.2.1.5.3. Kredi Sınırına Tabi Olmayan Kredi İşlemleri.....	104
2.2.1.5.4. Krediyile İlgili Yasaklar ve Bazı Yükümlülükler	105
2.2.1.5.5. Kredi Açma Yetkisi	106
2.2.1.6. Takipteki Krediler	107
2.2.1.7. Karşılıklar	110
2.2.2. Likit Aktifler	114
2.2.2.1. Nakit Değerler ve Merkez Bankası	114
2.2.2.2. Bankalar	115
2.2.2.3. Para Piyasalarından Alacaklar	116
2.2.2.4. Finansal Varlıklar	116
2.2.2.4.1. Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kâr/Zarara Yansıtılan Finansal Varlıklar	117
2.2.2.4.2. Satılmaya Hazır Finansal Varlıklar	117
2.2.2.4.3. Vadeye Kadar Elde Tutulacak Yatırımlar	118
2.2.2.4.4. Riskten Korunma Amaçlı Türev Finansal Varlıklar	118
2.2.3. Duran Aktifler	119
2.2.3.1. İştirakler Ve Bağlı Ortaklıklar.....	119
2.2.3.2. Maddi Ve Maddi Olmayan Duran Varlıklar	120
2.2.3.3. Satış Amaçlı Elde Tutulan Varlıklar	122

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

2007-2017 DÖNEMİNDE TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNDEKİ DEĞİŞİM VE GELİŞİMLER

3.1. 2007-2017 Döneminde Bankacılık Sistemini Etkileyen Başlıca Ekonomik ve Finansal Göstergeler	123
3.2. 2007-2017 Döneminde Bankacılık Sisteminin Fon Kaynaklarındaki Değişmeler	127

3.2.1. Bankaların Fon Kaynaklarına Genel Bakış	127
3.2.1.1. Bankaların Fon Kaynaklarının TP-YP Cinsinden Ayrımı.....	127
3.2.1.2. Bankaların Fon Kaynaklarının Mevduat ve Mevduat Dışı Kaynak Türlerine Göre Ayrımı.....	129
3.2.1.3. Bankaların Fon Kaynaklarının Toplam Fon Kaynakları İçindeki Payları.....	131
3.2.2. Mevduat	133
3.2.2.1. Mevduatın TP-YP Cinsinden Ayrımı	133
3.2.2.2. TP-YP Cinsinden Mevduatların Toplam Mevduatlar İçindeki Payları.....	135
3.2.2.3. Mevduatların Türleri İtibariyle Ayrımı	137
3.2.2.4. Mevduat Türlerinin Toplam Mevduatlar İçindeki Payları.....	140
3.2.2.5. Mevduatların Vadeli ve Vadesiz Mevduat Olmasına Göre Ayrımı..	142
3.2.2.6. Vadeli ve Vadesiz Mevduatların Toplam Mevduatlar İçindeki Payları.....	144
3.2.2.7. Mevduatların TP-YP Cinsinden Vadeli ve Vadesiz Mevduat Olmasına Göre Ayrımı	145
3.2.2.8. TP-YP Cinsinden Vadeli ve Vadesiz Mevduatların Toplam Mevduatlar İçindeki Payları	147
3.2.2.9. Mevduatların Vadelerine Göre Ayrımı	149
3.2.2.10. Vadelerine Göre Mevduatların Toplam Vadeli Mevduatlar İçindeki Payları.....	151
3.2.2.11. Vadeli Mevduatlara Uygulanan Ortalama Faiz Oranları.....	153
3.2.3. Mevduat Dışı Kaynaklar	156
3.2.3.1. Mevduat Dışı Kaynakların TP-YP Cinsinden Ayrımı	156
3.2.3.2. TP- YP Cinsinden Mevduat Dışı Kaynakların Toplam Mevduat Dışı Kaynaklar İçindeki Payları	158
3.2.3.3. Mevduat Dışı Kaynakların Türleri İtibariyle Ayrımı.....	160
3.2.3.4. Mevduat Dışı Kaynak Türlerinin Toplam Mevduat Dışı Kaynaklar İçindeki Payları.....	163
3.2.3.5. Para Piyasalarına Borçların Türleri İtibariyle Ayrımı	167
3.2.3.6. İhraç Edilen Menkul Kıymetlerin Türleri İtibariyle Ayrımı	169

3.2.3.7. Sermaye Benzeri Kredilerin TP-YP Cinsinden Ayrımı.....	171
3.2.4. Öz Kaynaklar	173
3.3. 2007-2017 Döneminde Bankacılık Sisteminin Fon Kullanım Alanlarında	
Görülen Değişmeler	175
3.3.1. Bankaların Fon Kullanım Alanlarına Genel Bakış.....	175
3.3.1.1. Bankaların Fon Kullanımlarının TP-YP Cinsinden Ayrımı.....	175
3.3.1.2. Bankaların Fon Kullanımlarının Türleri İtibariyle Ayrımı.....	177
3.3.1.3. Bankaların Fon Kullanım Alanlarının Toplam Fon Kullanım Alanları İçindeki Payları.....	179
3.3.2. Krediler	181
3.3.2.1. Kredilerin TP-YP Cinsinden Ayrımı.....	181
3.3.2.2. TP-YP Cinsinden Kredilerin Toplam Krediler İçindeki Payları.....	183
3.3.2.3. Kredilerin Alt Kalemleri İtibariyle Ayrımı	185
3.3.2.4. Mevduatların Kredilere Dönüşüm Oranı	187
3.3.2.5. Kredilerin Türleri İtibariyle Ayrımı	190
3.3.2.6. Kredi Türlerinin Toplam Krediler İçindeki Payları.....	193
3.3.2.7. Tüketici Kredilerinin Türleri İtibariyle Ayrımı.....	194
3.3.2.8. Kredilere Uygulanan Faiz Oranları.....	197
3.3.2.9. Kredilerin Takibe Düşme Oranı	200
3.3.2.10. Takibe Düşen Kredilerin Kredi Türlerine Göre Ayrımı	202
3.3.3. Likit Aktifler.....	205
3.3.3.1. Likit Aktiflerin TP-YP Cinsinden Ayrımı	205
3.3.3.2. TP-YP Cinsinden Likit Aktiflerin Toplam Likit Aktifler İçindeki Payları.....	207
3.3.3.3. Likit Aktiflerin Türleri İtibariyle Ayrımı	209
3.3.3.4. Likit Aktiflerin Türlerinin Toplam Likit Aktifler İçindeki Payları.	213
3.3.4. Duran Aktifler	217
3.3.4.1. Duran Aktiflerin TP-YP Cinsinden Ayrımı.....	217
3.3.4.2. TP-YP Cinsinden Duran Aktiflerin Toplam Duran Aktifler İçindeki Payları.....	219
3.3.4.3. Duran Aktiflerin Türleri İtibariyle Ayrımı	221

3.3.4.4. Duran Aktiflerin Türlerinin Toplam Duran Aktifler İçindeki	
Payları.....	224
SONUÇ	227
KAYNAKÇA.....	233
ÖZGEÇMİŞ	241

TABLÖLAR

Tablo 1 : 2007-2017 Döneminde Bankacılık Sistemi Üzerinde Etkili Ekonomik Finansal Göstergeler.....	124
Tablo 2: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde TP-YP Cinsinden Toplam Kaynaklar (Milyon ₺).....	127
Tablo 3: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Fon Kaynakları (Milyon ₺).....	129
Tablo 4: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Fon Kaynaklarının Toplam Kaynaklar İçindeki Payları (%).....	131
Tablo 5: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde TP-YP Cinsinden Mevduatlar (Milyon ₺)	133
Tablo 6: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde TP-YP Cinsinden Mevduat Miktarlarının Toplam Mevduatlar İçindeki Payları (%).....	135
Tablo 7: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Mevduatların Türleri İtibariyle Miktarları (Milyon ₺)	137
Tablo 8: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Mevduatların Türleri İtibariyle Toplam Mevduatlar İçindeki Payları (%).....	140
Tablo 9: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Vadeli ve Vadesiz Mevduatlar (Milyon ₺)	142
Tablo 10: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Vadeli ve Vadesiz Mevduatların Toplam Mevduat İçindeki Payları (%)	144
Tablo 11: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde TP ve YP Cinsinden Vadeli ve Vadesiz Mevduatlar (Milyon ₺)	145
Tablo 12: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde TP ve YP Cinsinden Vadeli ve Vadesiz Mevduatların Toplam Mevduatlar İçindeki Payları (%).....	147
Tablo 13: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Vadelerine Göre Mevduatlar (Milyon ₺)	149
Tablo 14: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Vadesine Göre Mevduatların Toplam Vadeli Mevduat İçindeki Payları (%)	151
Tablo 15: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Bankalarca Açılan TL Mevduatlara Uygulanan Ortalama Faiz Oranları (Akım)(%)	153

Tablo 16: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde TP-YP Cinsinden Mevduat Dışı Kaynaklar (Milyon ₺)	156
Tablo 17: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde TP-YP Cinsinden Mevduat Dışı Kaynakların Toplam Mevduat Dışı Kaynaklar İçindeki Payları (%)	158
Tablo 18: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Mevduat Dışı Kaynakların Türleri İtibariyle Miktarları (Milyon ₺)	160
Tablo 19: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Mevduat Dışı Kaynak Türlerinin Toplam Mevduat Dışı Kaynaklar İçindeki Payları (%).....	163
Tablo 20: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Mevduat Dışı Kaynak Türlerinden Para Piyasalarına Borçların Alt Kalemleri (Milyon ₺).....	167
Tablo 21: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Mevduat Dışı Kaynak Türlerinden İhraç Edilen Menkul Kıymetlerin Alt Kalemleri (Milyon ₺).....	169
Tablo 22: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde TP-YP Cinsinden Sermaye Benzeri Krediler (Milyon ₺).....	171
Tablo 23: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Öz kaynakların Alt Kalemleri (Milyon ₺)	173
Tablo 24: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde TP-YP Cinsinden Toplam Varlıklar (Milyon ₺)	175
Tablo 25: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Fon Kullanım Alanları (Milyon ₺)	177
Tablo 26: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Fon Kullanım Alanlarının Toplam Varlıklar İçindeki Payları (%)	179
Tablo 27: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde TP-YP Cinsinden Krediler (Milyon ₺).....	181
Tablo 28: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde TP-YP Cinsinden Kredilerin Toplam Krediler İçindeki Payları (%)	183
Tablo 29: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Kredilerin Alt Kalemleri (Milyon ₺)	185
Tablo 30: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Kredi/ Mevduat Oranı (Milyon ₺/%)	187

Tablo 31: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Kredilerin Türleri İtibariyle Miktarları (Milyon ₺)	190
Tablo 32: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Kredi Türlerinin Toplam Krediler İçindeki Payı (%)	193
Tablo 33: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Tüketici Kredilerinin Türlerine Göre Miktarları (Milyon ₺).....	194
Tablo 34: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Kredilere Uygulanan Faiz Oranları (%)	197
Tablo 35: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Takipteki Kredilerin Toplam Krediler İçindeki Payı (%)	200
Tablo 36: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Takipteki Kredilerin Kredi Türlerine Göre Miktarları (Milyon ₺)	202
Tablo 37: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde TP-YP Cinsinden Likit Aktifler (Milyon ₺).....	205
Tablo 38: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde TP-YP Cinsinden Likit Aktiflerin Toplam Likit Aktifler İçindeki Payları (%).....	207
Tablo 39: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Likit Aktiflerin Türleri İtibariyle Miktarları (Milyon ₺).....	209
Tablo 40: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Likit Aktiflerin Türlerinin Toplam Likit Aktifler İçindeki Payları (%)	213
Tablo 41: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde TP-YP Cinsinden Duran Aktiflerin Miktarları (Milyon ₺)	217
Tablo 42: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde TP-YP Cinsinden Duran Aktiflerin Toplam Duran Aktifler İçindeki Payları (%)	219
Tablo 43: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Duran Aktiflerin Türleri İtibariyle Miktarları (Milyon ₺).....	221
Tablo 44: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Duran Aktiflerin Türlerinin Toplam Duran Aktifler İçindeki Payları (%)	224

GRAFİKLER

Grafik 1 : 2007-2017 Döneminde Bankacılık Sistemi Üzerinde Etkili Ekonomik Finansal Göstergeler.....	125
Grafik 2: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde TP-YP Cinsinden Toplam Kaynaklar (Milyon ₺).....	128
Grafik 3: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Fon Kaynakları (Milyon ₺).....	130
Grafik 4: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde TP-YP Cinsinden Mevduatlar (Milyon ₺)	134
Grafik 5 : 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde TP-YP Cinsinden Mevduat Miktarlarının Toplam Mevduatlar İçindeki Payları (%).....	136
Grafik 6: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Mevduatların Türleri İtibariyle Miktarları (Milyon ₺)	138
Grafik 7: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Vadeli ve Vadesiz Mevduatlar (Milyon ₺)	143
Grafik 8: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde TP ve YP Cinsinden Vadeli ve Vadesiz Mevduatlar (Milyon ₺)	146
Grafik 9: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Vadelerine Göre Mevduatlar (Milyon ₺)	150
Grafik 10: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Bankalarca Açılan TL Mevduatlara Uygulanan Ortalama Faiz Oranları (Akım)(%)	154
Grafik 11: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde TP-YP Cinsinden Mevduat Dışı Kaynaklar (Milyon ₺)	157
Grafik 12: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde TP-YP Cinsinden Mevduat Dışı Kaynakların Toplam Mevduat Dışı Kaynaklar İçindeki Payları (%)	159
Grafik 13: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Mevduat Dışı Kaynakların Türleri İtibariyle Miktarları (Milyon ₺)	161
Grafik 14: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Mevduat Dışı Kaynak Türlerinin Toplam Mevduat Dışı Kaynaklar İçindeki Payları (%)	164

Grafik 15: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde TP-YP Cinsinden Sermaye Benzeri Krediler (Milyon ₺).....	172
Grafik 16: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Öz kaynakların Alt Kalemleri (Milyon ₺)	174
Grafik 17: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde TP-YP Cinsinden Toplam Varlıklar (Milyon ₺)	176
Grafik 18: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Fon Kullanım Alanları (Milyon ₺)	178
Grafik 19: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Fon Kullanım Alanlarının Toplam Varlıklar İçindeki Payları (%)	180
Grafik 20: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde TP-YP Cinsinden Krediler (Milyon ₺).....	182
Grafik 21: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde TP-YP Cinsinden Kredilerin Toplam Krediler İçindeki Payları (%)	184
Grafik 22: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Kredilerin Alt Kalemleri (Milyon ₺)	186
Grafik 23: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Kredi/ Mevduat Oranı (Milyon ₺/%)	188
Grafik 24: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Kredilerin Türleri İtibariyle Miktarları (Milyon ₺)	191
Grafik 25: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Tüketici Kredilerinin Türlerine Göre Miktarları (Milyon ₺).....	195
Grafik 26: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Kredilere Uygulanan Faiz Oranları (%).....	198
Grafik 27: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Takipteki Kredilerin Toplam Krediler İçindeki Payı (%)	201
Grafik 28: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Takipteki Kredilerin Kredi Türlerine Göre Miktarları (Milyon ₺)	203
Grafik 29: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde TP-YP Cinsinden Likit Aktifler (Milyon ₺).....	206
Grafik 30: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde TP-YP Cinsinden Likit Aktiflerin Toplam Likit Aktifler İçindeki Payları (%).....	208

Grafik 31: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Likit Aktiflerin Türleri İtibariyle Miktarları (Milyon ₺)	210
Grafik 32: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Likit Aktiflerin Türlerinin Toplam Likit Aktifler İçindeki Payları (%)	214
Grafik 33: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde TP-YP Cinsinden Duran Aktiflerin Miktarları (Milyon ₺)	218
Grafik 34: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde TP-YP Cinsinden Duran Aktiflerin Toplam Duran Aktifler İçindeki Payları (%)	220
Grafik 35: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Duran Aktiflerin Türleri İtibariyle Miktarları (Milyon ₺)	222
Grafik 36: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Duran Aktiflerin Türlerinin Toplam Duran Aktifler İçindeki Payları (%)	225

KISALTMALAR

A.g.e.	: Adı geçen eser
BDDK.	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BK.	: 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu
DİBS.	: Devlet İç Borçlanma Senedi
IMF	: Uluslararası Para Fonu
İMKB.	: İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
md.	:madde
MÖ.	:Milattan önce
RG.	: Resmi Gazete
s.	: sayfa
S.	: Sayı
SPK.	: Sermaye Piyasası Kurulu
TCMB.	: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TDK	: Türk Dil Kurumu
TMSF.	:Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TP	: Türk Parası
VDMK.	: Varlığa Dayalı Menkul Kıymetler
YP	: Yabancı Para

GİRİŞ

Bankalar, finansal sistem içerisinde önemli bir yere sahiptir. Bankalar, fon fazlası olanlar ile fon ihtiyacı duyan tarafların güven duyduğu finansal kurum olarak faaliyet gösterirler. Böylece bankalar tasarruf sahipleri ile yatırımcılar arasında miktar ve vade uyumlaştırmasını gerçekleştirerek, fonların taraflar arasında uygun şekilde aktarılmasına imkân sağlarlar.

Bankacılık sektörü, yerine getirdiği fonksiyonlarla, ekonominin gelişmesi ve istikrarı adına önemli bir role sahiptirler. Bankaların fon aktarım fonksiyonunun etkinliği, sermaye birikiminin oluşumuna ve reel yatırımlara kaynak sağlamak yoluyla ekonomik büyümenin sağlanmasına yardımcı olur. Bankalar ekonomik sistem içerisinde aracılık faaliyetlerinde bulunma, kaynaklara akıcılık sağlama, fonları mobilize etme, kaynak kullanımını iyileştirme, kalkınmaya katkıda bulunma, kısa vadeli fonları büyük ölçekli uzun vadeli fonlar haline dönüştürme, kaydi para yaratma, para ve maliye politikalarının etkinliğini artırma, uluslararası ticareti geliştirme, gelir ve servet dağılımını etkileme gibi işlevlere sahiptir.

Türk ekonomisinde ve bağlantılı olarak Türk bankacılık sisteminde özellikle 1980 ve sonrasında oldukça önemli değişimler ve gelişmeler yaşanmıştır. Bu gelişme ve değişimler 1990'lı ve 2000'li yıllarda hem ülkemizde hem de dünyada olumsuz bazı krizlerin patlak vermesine yol açmıştır. Bu krizlerin etkilerini azaltmaya yönelik olarak yapılan düzenlemeler ve alınan tedbirlerin etkisiyle Türk bankacılık sisteminin kaynak ve varlık yapısında önemli değişiklikler meydana gelmiştir.

Bu bağlamda çalışmamız, dünya krizini de içerisine alan 2007-2017 dönemi için, Türk Bankacılık sektörünün fon kaynakları ile fon kullanımlarında ortaya çıkan gelişim ve değişimler üzerinde bir değerlendirme yapmayı amaçlamaktadır. Bu değerlendirmenin literatüre katkı sağlaması umulmaktadır.

Bu doğrultuda 2007-2017 döneminde bankaların fon sağlama ve fon kullandırma yollarındaki değişimleri inceleyen bu tez üç bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde, bankacılık kavramı, bankaların faaliyet alanları ve kapsamlarına göre sınıflandırılması, bankacılığın dünyada ve ülkemizdeki tarihsel

süreci, bankaların amacı, önemi ve fonksiyonları ayrıca bankaların karşı karşıya kalabileceği olası riskler irdelenmiştir.

İkinci bölümde, bankaların varlık ve kaynakları olan, fon kaynakları ve fon kullanımları iki ana başlık altında açıklanacaktır. Bankaların fon kaynakları, mevduatlardan sağlanan fonlar, mevduat dışı kaynaklardan sağlanan fonlar ve öz kaynaklardan sağlanan fonlar olarak bölümlendirerek anlatılacaktır. Bankaların fon kullanım alanları ise, krediler, likit aktifler ve duran aktifler olarak bölümlendirilmiştir.

Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde ise, mevduat bankaları ile kalkınma ve yatırım bankalarının 2007-2017 dönemini kapsayan finansal tablo verileri değerlendirme için esas alınmıştır. Bu tablolarda ortaya çıkan verilerden hareketle, bankaların fon kaynakları ve fon kullanım alanlarında meydana gelen değişim ve gelişmeler yorumlanmaya çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

BANKACILIK SİSTEMİNE GENEL BAKIŞ

1.1. Banka ve Bankacılık Kavramları

Banka kelimesinin kökeninin, Türkçe’ de masa, sıra, tezgâh gibi farklı anlamlarda kullanılan İtalyanca “Banco” dan dan geldiği ve hemen hemen bütün dillerde benzer şekilde kullanıldığı ifade edilmiştir¹. Kavramsal terminolojide banka, “*Banka, para ve para yerine geçen öteki menkul değerlerle iş yapan ve finans hizmetleri sunan kurum*” olarak tanımlanmaktadır. Türk Dil Kurumu (TDK) sözlüğünde ise banka, daha geniş bir tanımla; “*Faizle para alıp veren, kredi, iskonto, kambiyo işlemleri yapan, kasalarında para, değerli belge, eşya saklayan ve ticaret, sanayi, ekonomi alanlarında çeşitli etkinliklerde bulunan kuruluş.*” olarak tanımlanmakta olup², bu tanımın bankanın günümüzdeki modern anlamına en yakın tanım olduğu düşünülmektedir. Bununla birlikte; tanımlamanın içinde geçen “*faizle para alıp veren*” ibaresi, sadece işleyişteki genel kuralı ifade etmekte olup, ilerde değinilecek olan banka türlerinde de ifade edileceği gibi faiz sistemi ile çalışmayan bankaların da olduğunu vurgulamak gerekmektedir.

Daha geniş ve finansal faaliyetlerini de içeren anlamına göre ise banka teriminin tanımı “*Para, kredi ve sermaye konularını içine alan her çeşit işlemleri yapabilen ve düzenleyen kamu veya özel kişilerle işletmelerin bu alanlarda ki her türlü ihtiyacını karşılamayı uğraş alanı olarak belirlemiş ekonomik birim.*”³ şeklinde yapılmaktadır.

Ekonomik anlamda banka kavramı ise şöyle tanımlanmıştır:

Bankalar, ekonomiye banknot ve kaydi para gibi ödeme araçları sağlayan, nakdi sermaye ve sermayeyi temsil eden haklarla ilgili ticareti meslek haline getiren ve özellikle nakit

¹ Parasız, İlker, Türkiye’de ve Dünya’da Bankacılık, (1. baskı), Ezgi Kitabevi, Bursa 2011, s. 19.

² http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5a70a91068fe79.28162896, (30.10.2018).

³ Doğan, Ebubekir, “Banka ve Bankacılık Kavramları”, *Bankacılık Giriş ve İlkeleri*, Ed. Kaya, Feridun, Beta Yayıncılık, İstanbul 2012, s. 4.

kullanılmaksızın yürütülen başkaca finansal hizmetleri ödeme işlemlerini yapan, özel ya da kamu kuruluşlarıdır⁴.

Tüm bu tanımların hepsini kapsayacak şekilde bankalar en geniş ifadeyle şöyle tanımlanmıştır ;

Bankalar; gerçek ve tüzel kişilerin tasarruflarını toplayarak, bunları gelir getirici işlere kredi kullanılmak suretiyle kanalize eden, ticari ve bireysel ödemelere aracılık yapan, para nakli, çek ve senet tahsili, kredi kartı, havale, EFT, emanet kabulü gibi çeşitli hizmetler gören ve bunlar karşılığında faiz, masraf, komisyon, kambiyo ve vadesiz mevduat geliri elde eden finansal aracı kurumlardır⁵.

Literatürdeki bu tanımlamaların yanında mevzuat açısından banka kavramının ve bankacılığın mevzuattaki temellerini ve ne şekilde tanımlandığını incelemek gerekmektedir.

2011 yılında yürürlüğe giren 6012 Sayılı Türk Ticaret Kanunu' nun 815. maddesinde dar anlamda banka; “*Bankacılık Kanununa tabi olan kuruluşlar*” şeklinde tanımlanmışken, Bankacılık ile ilgili en ayrıntılı mevzuat düzenlemesine sahip olan 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu'nun (BK.) “Tanımlar” başlıklı 3. maddesinde ise bankanın herhangi bir özel tanımı yapılmamış; sadece banka teriminin “*Mevduat bankaları ve katılım bankaları ile kalkınma ve yatırım bankalarını*” ifade ettiği belirtilmiştir. Ancak aynı kanunun “Amaç” başlıklı 1. maddesinde yer alan “... *finansal piyasalarda güven ve istikrarın sağlanmasına, kredi sisteminin etkin bir şekilde çalışmasına, tasarruf sahiplerinin hak ve menfaatlerinin korunmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemek*” dolaylı olarak bankanın ve bankacılığın tanımını oluşturmaktadır.

1.2. Bankaların Farklı Kıstaslara Göre Sınıflandırılması

Üstte yer alan açıklamalar çerçevesinde, bankanın çeşitli tanımları inceledikten sonra, çalışmayı daha iyi temellendirmek adına bankaların sınıflandırılması konusu üstünde durmakta fayda vardır. Bu çerçevede banka çeşitlerini faaliyet alanlarına ve kapsamlarına göre iki ayrı tasnife göre ele alacağız.

⁴ Yüksel, Ali Sait, vd. Bankacılık Hukuku ve İşletmesi, (10. baskı), Beta Yayınevi, İstanbul 2004, s. 3.

⁵ Yazıcı, Mehmet, Bankacılığa Giriş, (5. baskı), Beta Yayınları, İstanbul 2017, s. 2.

1.2.1. Faaliyet Alanlarına Göre Banka Türleri

Faaliyet alanlarına göre bankaları; merkez bankaları, mevduat bankaları, katılım bankaları, kalkınma bankaları ve yatırım bankaları olarak sınıflandırarak inceleyeceğiz.

1.2.1.1. Merkez Bankaları

Merkez Bankaları, “emisyon yetkisine sahip olarak para arzını kontrol eden bankalar” olarak tanımlanmış olup⁶; bu tanımın bazı yönleriyle eksik kaldığı düşünülmektedir. Zira, XX. yüzyıl itibariyle emisyon hacminin yanı sıra kredi piyasasının kontrol etmesi işlevine de kavuşmuştur⁷. Merkez bankaları, ülkedeki bankacılık sisteminin ve parasal yapının düzenleyicileridir. Merkez bankalarının temel işlevleri;

- “Fiyat istikrarını sağlamak
- Ülke içindeki para arzı dolayısıyla para piyasasını düzenlemek
- Bankacılık sistemini yönlendiren kurum sıfatıyla ülkedeki kredi hacmini ve dağılımını düzenlemek,
- Ülkenin altın ve döviz rezervlerini yönetmek
- Dış ödemeleri düzenlemek ve devletin veznedarlığı veya mail ajanlığı işlevini yerine getirmek.” şeklinde sıralanabilir⁸.

Literatürde bu maddelere ilave olarak;

- Banknot ihraç etmek
- Mali ve iktisadi konularda devletin danışmanlığını yapmak
- Ticari bankaların para rezervlerini muhafaza etmek
- Ülkenin uluslararası ödeme araçlarının muhafızlığını yapmak
- Son borç verme görevini yapmak

⁶ Göçmen Yağcılar, Gamze, “Türk Bankacılık Sektörünün Rekabet Yapısının Analizi”, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Isparta (TÜRKİYE), 2010, s. 13.

⁷ Oçal, Tezer, Para Teorisi: Banka, Kredi, Para, (1. baskı), Gazi Üniversitesi Yayınları, Ankara 1990, s. 29.

⁸ Doğan, Özgür, ”Banka Türleri” , *Bankacılık Giriş ve İlkeleri*, Ed. Kaya, Feridun, Beta Yayınları, İstanbul 2017, s. 85.

- Bankaların takas, tasfiye ve virman görevini yapmak
- Krediyi düzenlemek ve denetlemek
- Kliring kurumu olarak kliring hizmetleri vermek⁹ işlevlerinin de olduğu ifade edilmektedir.

1.2.1.2. Mevduat Bankaları

Literatürde ticaret bankaları olarak da ifade edilen¹⁰ mevduat bankaları, bankacılık sektörünün en çok karşımıza çıkan banka türü olmanın yanında, temelde modern dönemin en fazla rastlanılan bankacılık faaliyetleri arasında yer alan mevduat toplama ve kredi verme faaliyetiyle uğraşırlar¹¹. Başka bir tanımda mevduat bankacılığı, “*kendi nam ve hesabına mevduat kabul etmek ve kredi kullandırmak esas olmak üzere faaliyet gösteren bankacılık*” olarak tanımlanmıştır¹². Yine faaliyetlerini günümüz koşullarına en uygun halde ifade eden bir başka tanımda ise mevduat bankaları şu şekilde tanımlanmaktadır:

Mevduat bankaları likidite ve sermaye gereksinimini göz önünde bulundurarak mevduat kabul eden, fon satın alan ve bu kaynakları firma ve şahıslara kısa ve uzun vadeli kredi olarak aktaran, uzun vadeli devlet tahvili ile özel sektör tahvilleri gibi finansal yatırım araçlarına yatıran finansal kuruluşlardır¹³.

Mevduat bankalarının en temel iki fonksiyonu, “borç almak” ve “borç vermek” olarak özetlenebilir. Borç alma fonksiyonu mevduat yoluyla yerine getirilirken, vermek ise iskonto yöntemiyle karşımıza çıkmaktadır. Ticaret bankalarının, literatürde “*mevduat bankaları*” veya “*iskonto bankaları*” olarak anılması, işte tam da bu bankaların bahsi geçen iki fonksiyonunun bir sonucudur¹⁴.

⁹ Takan, M. ve M. Acar, Bankacılık: Teori, Uygulama ve Yönetim, (8.baskı), Nobel Yayınları, Ankara 2018, ss. 20-22.

¹⁰ Akgüc, Öztin, Ticaret Bankalarının Yönetimi, (1. baskı), Arayış Baskı Yayın, İstanbul 2011, s. 2.

¹¹ Akbulak, Yavuz, vd. Kayıp Yıllar: Türkiye’de 1980’li Yıllardan Bu Yana Kamu Borçlanma Politikaları ve Bankacılık Sektörüne Etkileri, (1. baskı), Beta Yayınları, İstanbul 2004, s. 13.

¹² Ayanoğlu, Yıldız, “Bankaların Kuruluşu ve Organizasyon Yapısı”, *Bankaların Yönetimi ve Denetimi*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Ed. Karapınar, Aydın, Eskişehir, 2013, s. 7.

¹³ Büyükağaoğlu, Şeniz Işıl, “Ticari Bankalarda Fon Yönetimi ve Fon Yönetiminde Karşılaşılan Finansal Riskler”, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, İzmir 2011, s. 7.

¹⁴ Doğan E. 2012, s. 81.

Mevduat bankaları, ekonomide fon arz edenlerle bunları talep edenler arasında köprü görevi görmesinin yanında, genellikle bir seneden kısa vadeli mevduat olarak topladıkları fonları bireysel ve ticari ihtiyaçların, finanse edilmesi için kullanan, nakdi veya gayri nakdi kredilerin temin edilmesi gibi çeşitli bankacılık faaliyetlerini gerçekleştiren, tüm bu işlemler nedeniyle de faiz, masraf, komisyon temin eden, böylece bankacılık sisteminin en büyük bölümünü oluşturan bankalardır¹⁵.

Mevduat bankalar ekonomideki atıl tasarrufları toplayıp, bunları fona ihtiyaç duyan firmalara kredi şeklinde kullanarak ülkenin büyümesine ve gelişmesine ciddi etkileri olan kurumlardır. Bu nedenle mevduat bankalarının, ülke ekonomisinin “can damarı” olduğunu kabul etmek doğru bir yaklaşımdır. Ayrıca mevduat bankalar, bir ülkede merkez bankasının uygulayacağı para politikasının etkinliğinin artırılmasında da önemli bir etkiye sahiptir¹⁶.

Dolayısıyla, mevduat bankalarının; finansal aracılık, kaynaklarda süreklilik sağlama, bunların etkin kullanımı, kaynaklarda süre ve tutar değişimi yapma, kaydi para ve banka parası yaratma, para politikasının uygulanmasında etkinlik sağlama ve uluslararası ticareti geliştirme gibi çok çeşitli işlevlerde bulunduğu ifade edilmektedir¹⁷.

Mevduat bankalarının banka sistemi içerisinde en önemli faaliyetlerinden birisi de kaydi para yaratmasıdır. Kaydi para, “*bankaya yatırılan mevduatın kanuni karşılık miktarı düşüldükten sonra tekrar kredi olarak verilmesi sonucu oluşan para*” olarak tanımlanabilir.

Mevduat bankalarının başlıca fon kaynakları; mevduat, kullanılan krediler, öz kaynaklardır. Bankalar, bu kaynaklarla elde etmiş oldukları fonları ise; kredi vermek, sabit ve menkul kıymetler satın almak, iştirakte bulunmak ve devlet iç borçlanma senetleri(DİBS.) düzenlemek suretiyle değerlendirirler.

---

¹⁵Yazıcı, 2017, s. 49.

¹⁶ Pehlivan, P. ve H. Yurtsever, Türk Bankacılık Sektörü ve Mali Yükümlülükleri, (1. baskı), Legal Yayıncılık, İstanbul 2016, ss. 20, 21.

¹⁷ Akgüç, Ticaret Bankalarının Yönetimi, 2011, ss. 2-4.

1.2.1.3. Katılım Bankaları

İslam toplumlarında faizin haram olduğu düşüncesinin bir sonucu olarak ortaya çıkan faizsiz bankacılık kavramından doğan katılım bankaları, konvansiyonel bankacılık anlayışının dışına çıkarak, “faizle işlem yaptırmak istemeyen kişilerin parasal ihtiyaçlarını karşılamaları, yatırımlarını değerlendirmeleri ve modern bankacılık hizmetlerinden yararlanmaları amacıyla faizle çalışan klasik bankalara alternatif olarak kurulan kuruluşlar” olarak değerlendirilmektedir¹⁸. Literatürde katılım bankaları, “özel cari ve katılma hesapları yoluyla fon toplamak ve kredi kullandırmak esas olmak üzere faaliyet gösteren bankalar” olarak tanımlanmıştır¹⁹.

Katılım bankalarının temel fonksiyonu, tasarruf sahiplerinden topladıkları fonları, faizsiz bankacılık ilkeleriyle ticaret ve sanayide değerlendirerek, oluşan kâr ve zararı tasarruf sahipleriyle paylaşmaktır. Bu bankaların isimlerindeki “katılım” sözcüğünün, “yapılan bankacılık faaliyetinin, kâr ve zarara katılma prensibine dayalı bir bankacılık faaliyeti” olmasından kaynaklandığı ifade etmektedir²⁰.

“Özel Cari Hesap” ve “Katılma Hesapları” adı altında iki yöntemle fon toplayabilen bu özel finans kurumlarının, topladıkları bu fonları üretim desteği(murabaha), bireysel finansman desteği, kar-zarar ortaklığı yatırımı, finansal kiralama ve mal karşılığı vesaikin alım-satımı şeklinde kullandıkları ifade edilmektedir²¹.

Katılım bankaların, klasik bankalardan farkı; bu bankaların kredi kullandırırken müşteriye doğrudan nakit ödeme yapmamaları, ödemeyi fatura karşılığında ve kredi müşterisinin işletmesi için ihtiyaç duyduğu malı satan satıcıya yapmaları, ödemeyi yaptıktan sonra üzerine kâr paylarını ekleyerek müşteriye borçlandırmaları ve ondan, ortaya çıkan bu meblağı taksitler halinde tahsil etmeleridir. Bu yöntem bu işlevleri

¹⁸ Göçmen Yağcılar, 2010, s. 13.

¹⁹ Ayanoglu, 2013, s. 7.

²⁰ Doğan, Ö. 2017, s. 84.

²¹ Coşkun, Metin, Sermaye Piyasaları, (1. baskı), Birlik Ofset Yayıncılık, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir 2005, ss. 13, 14.

nedeniyle, “*verilen kredinin esas gayesinden sapmasını önleyen ve kayıt dışını kayda alan ideal bir finansman yöntemi*” olarak değerlendirilmektedir²².

İlk kez 1963 yılında Mısır’da ortaya çıkan faizsiz bankacılık bugün bütün dünyada oldukça yaygın bir hale gelmiştir²³. Ülkemizde ise katılım bankacılığı, 19 Aralık 1983 tarihli Bakanlar Kurulu kararı ile yürürlüğe girmiştir.

1.2.1.4. Kalkınma Bankaları

Gelişmekte olan ülkelerde yatırım sermayesi eksikliğini gidermek ve kalkınmada öncelikli bölgelere finansman sağlamak amacıyla kurulan bu bankaların hükümetler veya uluslararası kurumlar tarafından sağlanan fonlar ve tahvil ihracı yoluyla kaynak temin ettikleri ifade edilmektedir²⁴. Bu bankaların en önemli ve diğer banka türlerinden ayrılan özelliği, mevduat toplama yetkisine sahip olmamalarıdır²⁵.

Kalkınma bankaları vermiş oldukları krediler için ihtiyaçları olan fonları; iç finansman, devlet, merkez bankaları veya sosyal güvenlik kurumları gibi iç kaynaklardan ya da uluslararası kuruluşlardan kredi temini veya uluslararası mali kuruluşlara tahvil satışı gibi yabancı kaynaklardan sağlarlar²⁶.

Kalkınma bankaları, adından da anlaşılacağı üzere, gelişmekte olan ülkelere özgü kuruluşlar olup bu ülkelerde söz konusu bankalarının ekonomik gelişme için sahip olduğu fonksiyonlarını sağlayan finansal kurumlar olmamasından dolayı bu bankalara ihtiyaç duyulmaktadır. Kalkınma bankalarının fonksiyonları birkaç başlık altında şöyle toplanmıştır:

- “Yatırımlara uzun vadeli fon sağlamak
- İç kaynakları harekete geçirerek sanayi sektörüne kanalize etmek
- Sermaye piyasasının gelişmesine yardımcı olmak
- Teşebbüs sahiplerine idari ve teknik yardımda bulunmak

---

²² Doğan, Ö. 2017, ss. 84, 85.

²³ Yazıcı, 2017, s. 55.

²⁴ Göçmen Yağcılar, 2010, s. 13.

²⁵ A.g.e.

²⁶ Güney, Alptekin, Banka İşlemleri, (6. baskı), Beta Yayınları, İstanbul 2012, s. 17.

- Karlı ve rasyonel yatırım alanları bulmak için araştırma yapmak
- Yeni yatırım alanlarına öncülük etmek
- Dış ülkelerden ve uluslararası finansman kurumlarından sağlanacak kredi, döviz ve teknik yardımı sanayiye kanalize etmek”²⁷

Kalkınma bankalarının görevleri temel anlamda şu şekilde özetlenebilir; “*Sektörel çalışmalar yaparak, yatırım projeleri ve etütleri hazırlayıp yatırımları özendirmek, yatırımcı firmalar için iç ve dış kaynakları kullanarak yatırımları finanse etmek ve hükümetlerin uyguladığı ekonomik politikalara ters düşmemek koşuluyla yabancı sermayenin yatırımlara kanalize edilmesine aracılık etmek*”²⁸.

Kalkınma bankaları,1950’li yıllarda Dünya Bankası’nın teşvikleriyle gelişmekte olan ülkelerde kurulmuştur. Dünya Bankası, kendisine başvuran ülke yönetimlerinden ön şart olarak kalkınma bankası kurulmasını istemiştir²⁹.

Kalkınma bankalarının kaynakları iç ve dış kaynaklar olarak ikiye ayrılmakta olup; iç kaynaklar, devletten ya da Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB.)’ndan sağlanan kaynaklar, sosyal güvenlik kurumları kaynakları, özel tasarruflardan sağlanan kaynaklar ve iç finansmandır. Dış kaynaklar ise; sermaye iştiraki (Dünya Bankası ve benzeri kuruluşlar kalkınma bankalarının kuruluş sermayelerine başlangıçta katılıp zamanla paylarını özel kesime devretmektedirler) , uluslararası mali kurumlardan kredi temini, uluslararası mali kurumlara tahvil satışlarıdır³⁰.

1.2.1.5. Yatırım Bankaları

Yatırım bankaları, “*devletlerin ve firmaların uzun vadeli fon ihtiyaçlarını karşılamaları için onların hisse senetleri ve tahviller gibi menkul kıymetler ihraç etmelerine aracılık eden kurumlar*” olarak tanımlanmaktadır³¹.

Yatırım bankaları özet olarak, mevduat toplama yetkisi olmayan, geniş bir şube ağının olmaması nedeniyle bankacılık hizmet ürünlerinin tamamını sunamayan ve

²⁷ Doğan,Ö., 2017, s. 83.

²⁸ Takan M. ve M. Acar, 2018, s. 59.

²⁹ A.g.e.

³⁰ Takan M. ve M. Acar, 2018, s. 60.

³¹ Göçmen Yağcılar, 2010, s. 13.

ticaret bankalarına kıyasla ticari faaliyetleri sınırlı olarak yerine getirebilen bankalardır³².

Bu bankalar; menkul kıymet ihraç etmek suretiyle uzun vadeli fon sağlamak isteyen firmalarla, tasarruflarını menkul kıymetlere yatırmak isteyen gerçek veya tüzel kişiler arasında aracılık yaparak, tasarrufların; firmaların çıkarmış olduğu tahvil ve hisse senetlerine akmasına katkıda bulunan aracı kurumlardır³³.

Yatırım bankalarının mevduat bankaları ile arasındaki en önemli farklılık, yatırım bankalarının mevduat kullanma yetkisinin olmamasıdır. Bankaların en önemli gelirinden bu şekilde mahrum kalan yatırım bankaları, tahvil ihraç etmek ve kredi almak suretiyle elde ettikleri kaynakları kendi nam ve hesaplarına menkul kıymet almak ya da firmalara orta ve uzun vadeli yatırım ve proje kredisi sağlamak şeklinde kullanırlar³⁴. Bu bankalar, yatırım yaptıkları menkul kıymetleri daha sonra halka satmaları nedeniyle Literatürde “*menkul kıymet taciri*” olarak da adlandırılmıştır³⁵.

1.2.2. Kapsamlarına Göre Banka Türleri

Bankaların faaliyet alanlarına göre bazı ayrımlara tabi tutulacağı daha önce belirtilmişti. Ancak bu ayırım, banka türlerinin ayırımının çözümlenmesinde yeterli olmamış; bankalar kapsamlarına göre de bir tasnife tabi tutulmuştur. Literatürdeki incelemeye paralel olarak bu çalışmada kapsamlarına göre banka türlerine de değinilecektir. Kapsamlarına göre bankaları; perakende bankacılık, toptancı bankacılık, evrensel bankacılık, uluslararası bankacılık, holding bankacılığı ve kıyı bankacılığı olarak sınıflandırarak inceleyeceğiz.

---

³² Doğan, Ö. 2017, s. 81.

³³ Öçal, T. ve Ö.F., Çolak, Finansal Sistem ve Bankalar, (1. baskı), Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 1999, ss. 41-44.

³⁴ Göçmen Yağcılar, 2010, s. 13.

³⁵ Akbulak vd. 2014, s. 82.

1.2.2.1. Perakende Bankacılık

Perakende bankacılık, “bireyler ve KOBİ’lerden mevduat sağlama ve bunlara kredi sağlama faaliyetlerinin gerçekleştirildiği bankacılık türü” olarak tanımlanmakta olup³⁶, bu tanımdan da anlaşılacağı üzere, bireyler ve KOBİ’ler ile gerçekleştirilen, her biri küçük tutarda olup, toplamda geniş hacimli olan mevduat kabulü ve kredi sağlama faaliyetlerini ifade etmektedir³⁷. Tüketicilere yönelik perakende bankacılık ürünleri; carî işlemler hesabı, yatırım amaçlı mevduat hesabı, tüketici kredileri, kredi kartları, mortgage kredileri, yatırım fonları vb. ’dir. KOBİ’lere yönelik perakende bankacılık ürünleri ise, carî hesap, vadeli kredi ve kredi limitlerinden oluşmakta olup, bu hizmetlerin karşılığında bankalar faiz ve hizmet geliri sağlamaktadır.

Perakende bankaların özellikleri;

- “Sürekli işlem yaptıkları ve çok sayıda şube ile çalıştıkları için kasalarında atıl fon bulunabilmeleri,
- Perakendeci bankaların kırtasiye, kira, bina ve araç-gereç masraflarının oldukça fazla olması,
- Mevduat ve kredi yelpazelerinin geniş olması,
- Müşteri sayısının çok olması,
- Toptancı bankalara oranla kaldıraç etkisinden daha fazla yararlanmaları
- Çok sayıda eleman çalıştırdıkları için personel giderleri oldukça fazla olması,
- Faiz marjının, toptancı bankalardan daha yüksek olması,
- Ücret ve komisyon gelirlerinin, faiz gelirlerine göre daha az olması” şeklinde sıralanabilir³⁸.

---

³⁶ Ayanoğlu, 2013, s. 9.

³⁷ Göçmen Yağcılar, 2010, s. 10.

³⁸ Altan, Mikail, Fonksiyonlar ve İşlemler Açısından Bankacılık, (1. baskı), Beta Yayınları, İstanbul 2001, ss. 57, 58.

1.2.2.2. Toptancı Bankacılık

Bankalar ya da diğer finansal kurumlar arasındaki çift yönlü aktiviteleri ifade eden ve kurumsal bankacılık hizmetlerini içeren toptancı bankacılık, perakende bankacılığın aksine az sayıda ve fakat yüksek hacimli işlemler gerçekleştirmektedir³⁹. Başka bir ifade ile finansal olmayan işletmeler, finansal nitelikli işletmeler ve hükümetin bazı kurumlarının faaliyetleri, toptancı bankacılık kapsamında yer alır⁴⁰.

Kıta Avrupası'nın bankacılık ağırlıklı finansal sisteminde, evrensel banka grupları arasındaki likidite aktarımı toptancı bankacılığın en önemli bileşeni olup, bu grupların tüm finansal hizmet faaliyetlerinin büyük bir bölümünü kontrol ettiği ifade edilmiştir⁴¹.

Toptancı bankacılık; genel bir ifadeyle şu şekilde tanımlanabilir:

Müşterilerinden gelen büyük tutarlı kredi taleplerini karşılamak üzere başka firmalardan ve uluslararası para ve sermaye piyasalarından büyük tutarlı fon sağlayan, çok geniş bir iş alanına sahip olan, müşterileriyle çok yakın ilişki içinde bulunan, hızlı karar alıp uygulayabilen, az sayıda şube ve uzmanla çalışan derinliğine bankacılık biçimidir⁴².

1.2.2.3. Evrensel Bankacılık

İşletme finansmanını, sermaye piyasası ve yabancı para araçlarını ve hizmetlerini kapsayan çok geniş faaliyet alanlarını içine alan evrensel bankacılık; bankacılık tarihi içindeki yeri, örgüt yapıları ve stratejik yönelimleri itibarıyla finansal sektör içerisinde çok ürün üreten firmalar olarak ortaya çıkmış olup, “kendi ana ülkelerinde hemen hemen tüm müşteri kitlelerini hedef almakta ve onlara her alanda uygun finansal hizmetler sunmaya çalışan banka türünü” ifade etmektedir⁴³. Bu bankaların kendi ülke piyasalarının dışında ise çoğu faaliyetlerini uluslararası

---

³⁹ Göçmen Yağcılar, 2010, s. 11.

⁴⁰ Ayanoglu, 2013, s. 9.

⁴¹ Cabral, İnes, vd. Jukka, Banking İntegration In The Euro Area, (1. baskı), European Central Bank Accosienal Papper Serries, Germany, 2002, s. 11.

⁴² Parasız, Türkiye’de ve Dünya’da Bankacılık, 2011, s. 60.

⁴³ Göçmen Yağcılar, 2010, s. 11.

bankacılık, toptancı bankacılık ve menkul kıymet faaliyetleri alanlarında toplayarak, genellikle daha sınırlı bir rekabet profili çizdiği ifade edilmiştir⁴⁴.

Evrensel bankacılığın tam olarak ne olduğunun anlaşılması için, bu ifadeden hareketle uluslararası bankacılığın da açıklanması önem arz etmektedir.

1.2.2.4. Uluslararası Bankacılık

Uluslararası bankalar, “gerçek kişilerden (bireyler) ve şirketlerden oluşan yabancı müşterilerine mahsup hesabı ve kredi fırsatları gibi finansal hizmetler sunan kuruluşlar” olarak tanımlanmıştır⁴⁵.

Uluslararası bankacılık ile ilgili tanımlarda görülen ortak özellik, bir uluslararası bankacılık kuruluşunun en az iki veya daha fazla ülkede faaliyette bulunması ve dolayısıyla en az iki farklı ülkenin düzenlemesine tabi olmasıdır⁴⁶.

Bu özellikten yola çıkarak uluslararası bankalar; “uluslararası finans merkezlerinde faaliyet gösteren, dünya üzerinde yaygın bir şube ağı olan, işlem hacmi itibarıyla yerli veya yabancı müşterilere toptancı veya perakendeci bankacılık hizmetleri sunabilen bankalar” olarak tanımlanabilir. Uluslararası bankacılık ilişkilerinin, “uluslararası ağının oluşturulması, ülke dışında şube veya temsilcilik açılması, ticari banka kurulması, konsorsiyum banka oluşturulması veya muhabir bankacılık ilişkileri ile oluşturulabileceği” ifade edilmiştir⁴⁷.

Ekonomilerin dışa açılması, tek bir ülkeye bağlı kalmayan şirketlerin kurulması, mal ve sermaye hareketlerinin yaygınlaşması, ülkelerin parasal ihtiyaçları, farklı ülkelerde sermaye getirisinin yükselmesi gibi birtakım faktörler uluslararası bankacılığın gelişmesini sağlamıştır⁴⁸.

⁴⁴ Göçmen Yağcılar, 2010, s. 11.

⁴⁵ Göçmen Yağcılar, 2010, s. 12.

⁴⁶ Ertem, Üner, Bankacılık ve Kambiyo İşlemleri, (1. Baskı), Ekin Yayın Dağıtım, Bursa, 2015, s. 72.

⁴⁷ Coşkun, Metin, “Bankaların Kuruluşu ve Banka Türleri”, *Bankacılık Uygulamaları*, Ed. Aydın, Nurhan, Anadolu Üniversitesi Yayını No:1711, Açıköğretim Fakültesi Yayını No:893, Eskişehir, 2006, s. 58.

⁴⁸ Doğan, Ö. 2017, s. 75.

Bu bankaların varlık amaçlarından birinin, normal şartlarda maliyeti yüksek olan uluslararası işlemleri kolaylaştırma olması, müşterilerin kendi faaliyetlerini uluslararası ölçeğe taşımak konusunda da bu bankalardan destek alabilmesi, özellikle gerçek kişilerin gelirlerin uluslararası bankalarda gizlenmesi suretiyle vergiden kaçınmasına yardımcı olması, uluslararası bankaların ulusal faiz dalgalanmalarından daha az etkilenmesi ve nihayet bu bankalar tarafından mevduata verilen daha yüksek faizler nedeniyle yabancı şirketler ve gerçek kişiler tarafından daha fazla tercih edildikleri ifade edilmiştir⁴⁹.

Buradan da anlaşılacağı üzere evrensel bankalar, kendi buldukları ülkelerdeki yerli ve yabancı yatırımcılara ve şirketlere hizmet verirken; uluslararası bankalar, buldukları ülkelerin dışındaki yabancı gerçek kişilerle şirketlere uluslararası ticarete yardımcı olacak olanaklar sunmak şeklinde hizmet vermektedirler.

1.2.2.5. Holding Bankacılığı

TDK Sözlüğünde, “*Bir holdingin en büyük hisse sahibi olarak yönetiminde söz sahibi olduğu bankacılık.*⁵⁰” olarak tanımlanan holding bankacılığı, literatürde “*bir bankanın doğrudan veya dolaylı olarak bir ya da daha fazla bankaya sahip olması, kontrol etmesi veya bir bankanın sermayesinin çoğunluğunun bir holdingin kontrolünde olması şeklindeki yapı*” olarak tanımlanmıştır⁵¹.

Holding bankacılığının önem kazanmasının temelinde ise, bankayı elinde bulunduran grup ve holdinglere daha kolay kaynak aktarma isteği yatmaktadır. Serbest piyasa ekonomisindeki rekabet dolayısıyla sürekli gelişmek durumunda olan holdingler, bir yandan faaliyet alanlarını genişletirken, diğer yandan bunları finanse edecek kaynak arayışına girmişlerdir. Kaynak sağlanmasını kolaylaştırmadaki en sağlıklı yöntemin bir bankayı kendi bünyesinde bulundurmak olduğu inancıyla gelişmeye başlayan holding bankacılığı, holdinglerin itibarını yükseltmelerine de aracı olmuştur. Bu şekilde

⁴⁹ Göçmen Yağcılar, 2010, s. 12.

⁵⁰ Bilgi için bkz.

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori1=veritbn&kelimesec=157531, (06.02.2018).

⁵¹ Takan M. ve M. Acar, 2018, s. 16.

holdingler bir taraftan kendilerine bağı kuruluşlara daha düşük faizler ile kredi sağlayarak holding içi şirketlere avantaj sağlarken, holding dışındaki firmalara uyguladıkları yüksek faiz ve komisyon ücretleri ile kâr elde etmeyi amaçlamaktadır⁵².

Ülkemizde holding bankacılığı, 5411 Sayılı BK. ile de düzenlenmiştir. Kanunun 3. maddesine göre, finansal holding şirketi; *“içlerinden en az bir tanesi bir kredi kuruluşu olmak şartıyla bağı ortaklıklarının tümü veya çoğunluğu kredi kuruluşu veya finansal kuruluş olan şirket”* olarak tanımlanmıştır⁵³.

1.2.2.6. Kıyı Bankacılığı

Literatürde ve uygulamada Off-shore bankacılık olarak da ifade edilen kıyı bankacılığı, *“denetim ve vergilendirmenin en az düzeyde olduğu yerlerde çevrilebilen paralar üzerinden işlem yaparak, çok uluslu şirketlere ve uluslararası girişimlere hizmet veren bankalar”* olarak tanımlanmıştır⁵⁴. Off-shore bankacılık dışarıdan sağlanan fonların yine ülke dışında kullanılmasını amaçlayan bir bankacılık türüdür⁵⁵. Kıyı bankacılığının *“başlıca faaliyet alanlarının; Euro-kredi sendikasyonları, yabancı tahvil ihraçları, faiz ve para swapları, fon yönetimi, leasing, factoring, forfaiting, altın ve döviz işlemleri olduğu”* ifade edilmektedir⁵⁶.

Başka bir kaynakta bu tür bankacılık; *“ülke dışından temin edilen fonların, o ülke dışında kullanılmasını amaçlayan, genellikle serbest bölgelerde faaliyet gösteren, yabancı paralarla çalışan bankalar”* olarak tanımlanmaktadır⁵⁷.

5411 Sayılı BK. md. 3'e göre kıyı bankaları; *“bankacılık faaliyetleri, kurulu bulunan ülke harici ile sınırlı tutulan veya ülke genelinde uygulanan ekonomik ve mali mevzuata tabi olmayan ya da kurulu bulunulan ülkede yerleşik olanlardan mevduat ve fon kabulünün yasaklandığı bankacılık”* faaliyetlerini ifade eder.

Off-shore bankacılık günümüzde daha ziyade bankaların yurt içinde ödemekle mükellef oldukları vergi benzeri yasal kesintilerden kurtulmak maksadı ile

---

⁵² Doğan, Ö. 2017, s. 87.

⁵³ Parasız, Türkiye’de ve Dünya’da Bankacılık, 2011, s. 57.

⁵⁴ Göçmen Yağcılar, 2010, s. 12.

⁵⁵ Parasız, Türkiye’de ve Dünya’da Bankacılık, 2011, s. 61.

⁵⁶ Akbulak vd. 2014, s. 83.

⁵⁷ Doğan, Ö. 2017, s. 75.

kullanılmaktadır. Ancak özellikle kara paranın aklanmasına yönelik cazibe merkezleri oluşturmaları nedeni ile de eleştirilmektedirler⁵⁸.

Banka ve bankacılık kavramlarının ve banka türlerinin bu şekilde incelenmesinden sonra, çalışmanın temellenmesi açısından bankacılık faaliyetinin ortaya çıkışı ve dünyadaki tarihi gelişiminin incelenmesi faydalı olacaktır.

1.3. Bankacılığın Tarihsel Gelişim Sürecine Genel Bakış

Bankacılık faaliyetlerinin başlangıcının, ekonomilerde paranın, henüz mübadele aracı olarak kullanılmaya başlanmadığı ilk çağlara kadar uzandığı, bu devirlerde eşyalarını dışarıdan gelecek risklere karşı korumak isteyen insanların, bunları tapınakları idare eden din adamlarına emanet ettiği, bu kişilerin de kendilerine emanet edilen bu eşya veya malları ellerinde tutmadan, ihtiyaç sahiplerine ödünç verdiği ifade edilmiştir⁵⁹. Literatürdeki bir başka görüş ise, tapınaklara mallarını veren insanların asıl amaçlarının günahlardan arınmak olduğu, tapınakların da bu malları işleterek veya kiralayarak gelir elde ettiği ve böylece bankacılık faaliyetini tarihte ilk olarak bu şekilde gerçekleştirdikleri yönündedir⁶⁰. Bu nedenle tarihteki ilk bankaların tapınaklar, bankacılık faaliyetlerini icra eden ilk kişilerin de din adamları olduğu ifade edilmiştir⁶¹.

Ticaretin zaman içindeki evrilmesiyle; başka yerlerdeki alıcılardan tahsilat yapılması, kıymetli madenlerin taşınmasında ve teslimindeki riskler, madenlerin güvenilir yerlerde saklanması, ticaret ilişkisi içinde bulunan alıcı ile satıcıların aralarında köprü görevi görecektir mekanizmaya gerek bulunması gibi faktörler, modern anlamdaki bankacılık faaliyetlerinin ortaya çıkmasında etken olmuştur⁶².

Bu açıklamalardan, bankacılığın esas ortaya çıkış sebebinin güven olduğunu söylemek doğru olacaktır. Şöyle ki bankacılık; ticaretin gelişmeye başlamasıyla beraber ortaya çıkan iki aktör olan “alıcı” ile “satıcı” arasındaki ilişkinin her iki tarafın da

---

⁵⁸ Yazıcı, 2017, s. 58.

⁵⁹ Yetiz, Filiz, Bankacılığın Doğuşu ve Türk Bankacılık Sistemi, Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Nisan 2016/9(2), ss. 107, 108.

⁶⁰ Günal, Mehmet, Türk Bankacılık Sektörünün Sorunları ve Geleceği, (1. baskı), Ankara Ticaret Odası Yayınları, Ankara, 2001, s. 5.

⁶¹ Yetiz, s. 108.

⁶² A.g.e.

güvendiği bir aracı vasıtasıyla sağlanması ve bunlar arasındaki değişim aracı olan paranın güvenli bir yerde saklanması unsurlarının her ikisini de içinde barındırmaktadır.

Bu gelişmeler, bankacılığın daha sistemli bir biçime girmeye zorlandığından, “para” ve “bankacılık” kavramlarının, tabiatı itibarıyla birbirlerinden ayrılmayacağı düşünülmektedir.

Dolayısıyla ticarete güven ortamının sağlanmasının yanında, paranın mübadele aracı olarak kullanılmaya başlanması ile beraber sistematikleşen ticaretin belli kurallar dâhilinde ve sistemli bir biçimde yapılmasına olan ihtiyaç da bankacılığın ortaya çıkış nedeni olarak gösterilebilmektedir.

Ortaya çıkış sürecini bu şekilde incelediğimiz bankacılığın, bundan sonraki süreçte ne şekilde gelişim gösterdiğinin incelenmesi, tezin temellendirilmesi açısından son derece önemlidir. Bu gerekçeyle bundan sonraki başlıklarda bankacılık sisteminin tarihi gelişimi, Dünyada ve Türkiye’deki gelişmeler çerçevesinde kronolojik olarak incelenecektir.

1.3.1. Bankacılığın Dünyadaki Ortaya Çıkışı ve Gelişimi

Tezin önceki kısımlarında da ifade edildiği gibi, paranın henüz mübadele aracı olarak kullanılmadığı dönemde insanların ellerinde bulunan malları güvende tutmak için din adamlarına vermesi ile bankacılık faaliyetleri başlamış dolayısıyla bankacılık faaliyetlerinin paranın icadından çok daha öncesine; hatta tarih öncesine dayandığı ifade edilmiştir.

Milattan önce (MÖ.) 9000-6000 yılları arasında evcilleştirilen canlı hayvanlar ve bitkiler bu dönemde değişime konu olmaya başlayarak paranın ilk formu olarak işlev görmüştür⁶³. Sümerlerde MÖ.3500 yılında kurulan “maket”, bilinen ilk banka kuruluşudur. Bir tür tapınak olan bu yerlerde görev yapan din görevlileri da ilk borç verenlerdir. Bu din adamlarının, harman zamanı ödenmek üzere tohum vb. gibi hammadde ve teçhizat alımı için çiftçilere ilk dönemlerde bahsedilen mallar üzerinden, paranın icadı ve mübadele aracı olarak kullanılmasından sonra ise nakdi hesaplar

---

⁶³ Yetiz, s. 2.

açtıkları ifade edilmiştir⁶⁴. MÖ. 1792-1750 yıllarında Babil Kralı Hammurabi tarafından yazılan ve tarihin bilinen en eski yazılı hukuk belgesi olan Hammurabi Kanunlarında bankacılıkla ilgili kurallara da yer verilmiş olup, bu kanunlarda; tapınaklarda yapılacak borç verme işlemleri(para ikrazı), borcun tahsil yöntemleri, alınacak faiz oranları ile rehin, ipotek ve kefalet şekilleri gibi hususların düzenlediği ve kredi senetlerinin killere iki nüsha olarak yazıldığı bildirilmektedir⁶⁵. Bu çağlarda hukuksal müessese olarak arazi ipotegine ve kefalet karşılığı borç verme işlemlerine de rastlanmaktadır⁶⁶.

Bankacılığın modern anlamına göre temellerinin atılması ise hiç şüphesiz paranın bulunması ve buna bağlı olarak ticaretin gelişmesi ile mümkün olabilmiştir. Paranın icadı ve finansal sisteme entegre olmasıyla, Roma döneminde bankacılık faaliyetlerinin gelişme yaşadığı tespit edilmiştir⁶⁷.

Roma İmparatorluğu döneminde ticaretin gelişmesiyle beraber ilk olarak ivme kazanan bankacılık, daha sonraları Vatikan Kilisesi'nin faizi yasaklaması ile düşüşe geçmiş, ancak bunun bir sonucu olarak faizcilik Yahudilerin tekeline girmiş, 13. yüzyıldan itibaren Lombardların kontrolüne giren borç verme işlemleri Londra'ya kaymış ve Lombardların giderek güçlenmesiyle beraber; bankacılık eski günlerine tekrar kavuşmuştur⁶⁸.

Ticaretin gelişmesi ve ulusal düzeyi aşan bir boyut kazanması, para ile ilgili kurumların oluşumunu zorunlu hale getirdiğinden, ilk olarak paranın idaresi ve ticaretin gelişmesi rolünü üstlenen sarraf sınıfı oluşmuştur. Bu nedenle sarrafları bankerlerin ve bankaların öncüsü olarak nitelendirmek mümkündür. Bilinen ilk bankacıların, Lombardiyalı Yahudiler olduğu ifade edilmektedir⁶⁹. Bu kişilerin bankacılık işlemlerini yapmak üzere pazarlara kurdukları tezgâhlar (bancolar) nedeni ile bu terimin kullanılmaya başlandığı düşünülmektedir⁷⁰. Bu sarraflardan bazıları taahhütlerini yerine getirmeyerek iflas ettikleri zaman, halkın bu sarrafların 'banco'sunu kırdıkları ifade

⁶⁴ Parasız, İlker, Modern Bankacılık: Teori ve Uygulama, (3. Baskı), Ezgi Kitabevi, İstanbul, 2001, s. 19.

⁶⁵ Gümüş, S. ve İ. Abdurrezzak, Bankacılık Hizmetlerinin Pazarlanması ve Satış Gücü, (1. baskı) Hiperlink Yayınları, İstanbul, 2014, s. 9,10.

⁶⁶ Takan M. ve M. Acar, 2018, s. 3.

⁶⁷ Gümüş, S. ve İ. Abdurrezzak, s. 10.

⁶⁸ Günal, s. 6.

⁶⁹ Parasız, İlker, Modern Bankacılık: Teori ve Uygulama, s. 5.

⁷⁰ Yazıcı, 2017, s. 1.

edilmiştir⁷¹. Bu da modernite öncesi dönemde halkın bankaların taahhütlerini yerine getiremedikleri zaman uyguladıkları yaptırım gözler önüne seren ilginç bir anekdot olarak karşımıza çıkmaktadır.

Haçlı seferleri sırasında da bankacılık faaliyetlerinin ilerlemesini devam ettirdiği, yeni deniz yollarının keşfedilmesiyle XV. yüzyıl sonlarından itibaren bu ilerlemenin ivme kazanarak devam ettiği, özellikle denize kıyısı bulunan İtalyan kentlerinde çok önemli aşamalar kaydettiği ifade edilmiştir⁷².

1157 yılında Venedik'te Banka adına ilk işletmenin kurulduğu bilinmektedir. Bankacılık, önceleri kuyumcu dükkânları ve kasaların 15. ve 16. yüzyılda gelişme kaydetmesi ile fikir olarak ortaya çıkmıştır⁷³. Modern anlamda bankacılığın temellerinin en belirgin olarak atıldığı dönem olan 17. yüzyılda, öncelikle modern anlamda banka olarak değerlendirilen ilk banka 1609 yılında kurulan Amsterdam Bankasıdır⁷⁴, bunu 1637'de Venedik Bankası takip etmiş çek ve banknot kullanımının ilk örnekleri burada görülmüştür, 1640'da İngiltere'de kralın tüccarların altınlara el koymasının ardından altınlar 'goldsmith' adı verilen tüccarlara sertifika karşılığı verilmeye başlamıştır. Bir süre sonra goldsmithler kasalarındaki altınların atıl durduğunu görerak bunlara dayalı olarak borç isteyenlere goldsmith notes denilen kendi senetlerini vermeye başlaması ve bu senetlerin zamanla piyasada alışverişlerde dolaşır olması ilk banknot sistemini oluşturmuştur. Nihayet 1694 yılında İngiltere Fransa ile yaptığı savaşın finansmanını karşılamak için ilk merkez bankası olan İngiltere Bankasını kurmuştur⁷⁵.

17. yüzyılda başlayan bu ivme, 18. yüzyılda da devam etmiştir. Bu yüzyıldaki en önemli adım, 1907 yılında yaşanan ve çok sayıda bankanın iflası ile sonuçlanan krizin ardından oluşturulan Ulusal Para Komisyonu'nun yaptığı araştırmalar sonucunda merkez bankasının kurulması gerekliliğinin ortaya çıkması ve 1913 yılında Başkan Wood Wilson'ın onayı ile birlikte Türkçe 'ye Amerikan Merkez Bankası olarak çevrilen

---

⁷¹ Yetiz, s. 108.

⁷² Takan M. ve M. Acar, 2018, s. 3.

⁷³ Hazar, A. ve Ş. Babuşçu, Bankacılığa Giriş, (2. baskı), Bankacılık Akademisi Yayınları, Ankara, 2017, ss. 5, 6.

⁷⁴ Sungur, Turgut, Bankacılar İçin Banka Tekniği, (4. baskı) Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1999, s. 2.

⁷⁵ Parasız, Türkiye'de ve Dünya'da Bankacılık, 2011, ss. 20, 21.

Federal Reserve System (FED) kurulması olarak değerlendirilebilir⁷⁶. Bu kuruluş ile bugünkü modern bankacılık yapısının temelleri atıldığı söylenebilir.

Ticaret sermayesinin gelişimi, bankaları finansal yaşantının önemli bir öznesi haline getirmiş, sanayi devrimi ise bankacılığın finansal hayattaki rolünü daha önemli hale getirmesinde çok önemli bir faktör olmuştur⁷⁷.

Sanayi devrimi ile ortaya çıkan teknolojinin gelişmesiyle buna bağlı olarak ortaya çıkan teknoloji devrimi günümüz modern bankacılık sistemine etki etmiş ve gelinen bu noktada, tüm dünyada yeni bir dönem başlamış, bankacılıktaki nakdi (kâğıt) paranın kullanılması evrilmiş, yerine kaydi para dönemi başlamıştır. Gerçekten de internetin günlük hayatta ki yerinin artışına paralel bir şekilde nakitsiz hayat söylemine her geçen gün yaklaşıldığı, bankaya yatırılan mevduatların krediye dönüştüğü bu kredilerin banka müşterisinin banka çeki ya da havale yoluyla ödenmesiyle başka bir banka müşterisinin hesabına alacak kaydı gerçekleşmekte ve kaydi paranın kullanımının arttığı, banka müşterilerinin dilerlerse bu kaydi parayı, alternatif dağıtım kanalları aracılığıyla internette kullanabilecekleri duruma gelinmiştir.

1.3.2. Bankacılığın Türkiye’deki Gelişimi

Gerek askerlik mesleğine olan ilgi nedeniyle örf – adet, gerekse İslam dininde faizin haram olarak kabul edilmesi ve önceleri faizli bankacılığın alternatifi olan katılım bankacılığının bulunmaması dolayısıyla Türklerin bankacılık ile tanışması diğer ülkelere kıyasla biraz daha geç gerçekleşmiştir⁷⁸. Bununla birlikte ülkemizde banka dışı finansal alternatiflerin başlarda fazla bulunmaması nedeniyle, bankalar finansal sistemimizin omurgasını oluşturmakta ülkemizdeki finansal düzen açısından önemli bir rol oynamaktadır⁷⁹.

⁷⁶ Akyazı, Haydar, TC. Merkez Bankası ile Federal Rezerv Sisteminin (FED) Karşılaştırılması, Bankacılar Dergisi, S. 36, s. 8.

⁷⁷ Coşkun, Metin, “Dünyada ve Türkiye’de Bankacılığın Tarihi Gelişimi”, *Bankacılık Uygulamaları*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Ed. Aydın, Nurhan, Eskişehir, 2006, s. 22.

⁷⁸ Sümer, Gökhan, Türk Bankacılık Sektörünün Tarihsel Gelişimi ve AB Bankacılık Sektörü İle Karşılaştırılması, Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2016/2(18), s. 488.

⁷⁹ Parasız, Türkiye’de ve Dünya’da Bankacılık, 2011, s. 21.

1980 yılından sonra Türk ekonomisindeki liberalleşme ve yabancı ülkelerle ticari ilişkilerin gelişmesinin de etkisiyle Türk bankacılık sektörü önemli bir yol kat etmiştir. Bunun yanında 1994, 2000 ve 2001 yıllarında ortaya çıkan ekonomik krizlerin sonrasında, birçok banka, sahiplerinin kötü yönetimi ve usulsüzlükleri nedeniyle Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na (TMSF.) devredilmiştir. Bu durum, Türk bankalarının gerek ülkemizde gerek dış dünyadaki imajının olumsuz yönde etkilenmesine neden olmuştur⁸⁰.

Dolayısıyla ülkemiz açısından bu denli önemli olan bankacılığın ülkemizdeki tarihi gelişiminin de üstünde durmak gerekmektedir. Çalışmamızda bankacılık faaliyetlerinin Türkiye'deki gelişimi, Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyetin ilanından sonra olmak üzere iki ana başlık altında incelenecektir.

1.3.2.1. Osmanlı Dönemi

Bankacılığın ülkemizdeki gelişimi Osmanlı dönemine dayansa da Tanzimat dönemine kadarki süreçte Osmanlı'da bankacılık faaliyetlerine yönelik emarelere pek rastlanmamaktadır⁸¹. Bunun bir nedeni daha önce de bahsedildiği gibi askerlik mesleğine olan ilgi ve dini gerekçelere dayansa da bir başka nedeni ise Osmanlı ekonomisinin sanayi devrimine ayak uyduramaması ve son döneme kadar esnaf ve zanaatkârlara dayanan içe dönük bir ekonomik düzen içinde kalması olarak gösterilebilir.

Osmanlının son dönemlerinde bulunan sarraf ve Galata bankerleri adı verilen kişiler bankacılık faaliyetlerinin ilk adımlarını atmış iseler de bu kişilerin etkinliklerinin ve tanınırlıklarının artması, ancak Osmanlı ekonomisinin sıkıntıya düşmesi ile birlikte mümkün olabilmıştır⁸². Osmanlı Devleti döneminde, bütçe açıklarını gidermek için ihtiyaç duyulan kaynaklar; iltizam usulüyle, vergi toplayarak ya da mültezimlerden borçlanarak karşılanmaya çalışılmıştır. O dönemlerde Osmanlı hükümeti tarafından dış borçlanmaya sıcak bakılmamaktadır. Ancak 19.yüzyıl' dan itibaren iç kaynaklar ihtiyacı karşılamakta yetersiz kalmaya başlayınca ilk borçlanmalar da Galata'da ikamet eden

⁸⁰ Takan M. ve M. Acar, 2018, s. 1.

⁸¹ Sümer, s. 488.

⁸² Parasız, Türkiye'de ve Dünya'da Bankacılık, 2011, s. 21.

Venedikli ve Cenovalı sarraflardan gerçekleştirilmiştir⁸³. Osmanlı döneminde mübadele aracı olarak kullanılan ilk kağıt para olan ‘‘Kaime’’, 1839 - 1840 yıllarında, Tanzimat döneminin getirdiği zorunlu harcamaları karşılamak için çıkarılmıştır⁸⁴. Ancak Osmanlı ekonomisindeki açmazlar nedeniyle kaimeler, yabancı paralar karşısında ciddi derecede değer kaybetmiş, bunun etkisiyle dış kaynakların bulunmasında güçlükler yaşanmış ve tüm bu süreç, hükümeti yeni çareler aramaya sevk etmiştir.

1845 yılında Galata bankerlerinin ileri gelenlerinden iki tanesi ile bir anlaşma yapılmıştır⁸⁵. Anlaşma hükümleri gereğince bankerler tarafından Osmanlı ithalatının finansmanın sabit bir döviz kuru üzerinden dış mali piyasalara yazılacak poliçelerle finanse edilmesi uygulanmaya başlanmış ise de bu sözleşmenin 1847 yılında yenilenmemesi üzerine bankerler hükümetten ayrı olarak aynı işlevi yerine getirmek üzere bir banka kurmuşlardır⁸⁶. İşte gerçek anlamda bankacılık, Osmanlı döneminde 1847 yılında İstanbul Bankası'nın⁸⁷ J. Alleon ve Thedor Baltazzi adlı bu iki Galata bankerleri tarafından kurulması ile başlamıştır⁸⁸. İstanbul Bankası'nın, faaliyetlerine 1852 yılına kadar devam ettiği bilinmektedir. Osmanlı döneminde bilinen ilk bankacılık faaliyeti İstanbul Bankası ise de Osmanlı döneminde modern anlamda bankacılığın ortaya çıkışının, 1868 yılında Bank-ı Osman-i Şahane'nin (Osmanlı Bankası) kurulması ile gerçekleştiği ifade edilmiştir⁸⁹.

1839 Tanzimat Fermanı'nın ardından, devletin bütçede açık vermeye başlaması, İstanbul'da faaliyet gösteren sarraf ve bankerlerden borç alınması suretiyle kaynak ihtiyacının karşılanmaya çalışılması, diğer taraftan öncelikle kaimelerin ihracı sonra da toplanacak vergiler karşılık olarak gösterilmesi ve böylelikle Osmanlı İmparatorluğu'nun dış borç alma olanaklarının artırılması sonucunda dış borçların alınmasında Osmanlı hükümeti ile yabancı sermaye sahipleri arasında aracılık etmek amacıyla İngiliz sermayesiyle Osmanlı Bankası kurulmuştur⁹⁰. Bu banka, Cumhuriyetin ilanından sonra kurulan TCMB. faaliyete girmesine kadarki süreçte tüm banknot

⁸³ Hazar, A. ve Ş. Babuşçu, 2017, s. 7.

⁸⁴ Sümer, s. 488.

⁸⁵ Yetiz, s. 110.

⁸⁶ A.g.e.

⁸⁷ Eski adıyla bu bankanın ‘‘Bank-ı Dersaadet’’ olarak literatürde yer aldığı da görülmektedir. Bilgi için bkz. Sümer, s. 488.

⁸⁸ Parasız, Türkiye’de ve Dünya’da Bankacılık, 2011, s. 21.

⁸⁹ Yetiz, s. 110.

⁹⁰ A.g.e.

çıkarma ve emisyon yaratma gibi geniş yetkilerle donatılmış bir yabancı banka olup, uzun süre boyunca Merkez Bankası fonksiyonunu bir yabancı bankanın görmesi, Osmanlı ekonomisi içinde yabancı kaynakların önemini göstermektedir⁹¹.

Her ne kadar ilk olarak 1836 yılında İngilizler, sonrasında Fransız ve İsveçliler, Osmanlı'da banka kurmak için çeşitli girişimlerde bulunmuş iseler de ilk başlarda hükümetten izin alınmadığı için süreç başlangıçta başarısızlıkla sonuçlanmış fakat; artan ihtiyaçlar sonrasında bu talebe daha fazla direnilememiştir⁹². Tabii bu bankalar Osmanlı ekonomisi için etkili ve yararlı olmakla beraber, Osmanlı ekonomisinin içinde bulunduğu durumdan faydalanmak amacıyla faaliyete geçtiği de yadsınmaz bir gerçekliktir. Şöyle ki çok sayıda yabancı bankanın, Osmanlı hükümetine yüksek faizle borç vermek ve döviz spekülasyonundan yararlanmak amacıyla Osmanlı Bankası'nın kuruluşunun ardından faaliyete geçtiği belirtilmektedir⁹³.

Yabancı bankaların ekonomiye bu denli yön vermesi, yerli bankalara da ihtiyaç olduğunu göstermiş ve özellikle de tarımsal ekonomiye dayanan sistemde çiftçiye destek verilmesi için 1863'de Mithat Paşa tarafından kurulan “*Memleket Sandıkları*”, Osmanlı döneminde kurulan ve Cumhuriyet döneminde de faaliyetlerine devam eden yerli bankacılığın temellerini atmıştır.

Memleket Sandıkları'nın kurulmasındaki amaç Mithat Paşa tarafından şu şekilde açıklanmıştır:

Memleket Sandıkları'nın kurulmasındaki amaç, çiftçilerin muhtaç oldukları borçlanmalar için mecburen tefecilere başvurmakta olduklarından dolayı ağır ve fahiş faizlerle ziraat sahipleri borçlu olarak ürünlerinin karşılığını göremediklerinden ve memlekette Avrupa gibi hafif ve orta düzeyde faiz ile akçe ödünç vermek için bankalar kurulmasını sağlayacak derecede henüz yetenek oluşmadığından buna bir çare bulunmasıdır⁹⁴.

Başka bir deyişle bu büyük sorunun halledilebilmesi için en iyi çarenin bizzat köylüler arasında vücuda getirilecek bir teşkilat olduğu yönündeki kanaati sonucunda

---

⁹¹ Sümer, s. 488.

⁹² Hazar, A. ve Ş. Babuşçu, 2017, s. 7.

⁹³ Sümer, ss. 488, 489.

⁹⁴ İloğlu, Asım Süreyya, “Türkiye’de Zirai Kredi ve T.C. Ziraat Bankası” ,*Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 1964/15, s. 93.

oluşturulan⁹⁵ memleket sandıklarının finansmanı, ilk başta imece usulüyle ve elde edilen gelirin kaza merkezlerinde toplanması yoluyla sermaye sağlanmış⁹⁶, daha sonra da köylünün mal varlığıyla orantılı olarak sandığa buğday vermeleriyle desteklenmeye çalışılmıştır⁹⁷. Sonraki dönemlerde sermayenin toplanmasında bazı güçlüklerin ortaya çıkması ve kredilerin verilmesinde birtakım hukuka aykırılıkların tespit edilmesi sebebiyle bu kuruluşun “Menafi Sandıkları” adıyla yeni bir isimle faaliyetlerine devam etmesine karar verilmiş, bir süre sonra bu sandıklarda toplanan kaynakların kullanımı ile ilgili olarak şüpheler belirince tarımsal kredilendirme denetimini idarenin tekeline almak gayesiyle 1888 yılında ilk devlet bankası sıfatıyla Ziraat Bankası kurulmuştur⁹⁸.

Görüldüğü gibi Cumhuriyetin ilanı öncesinde Tanzimat dönemiyle başlayan bankacılık hareketleri ve Ziraat Bankası'nın kurulmasıyla yavaş yavaş kendini göstermeye başlamış ise de bu konudaki asıl ivme, Cumhuriyetin ilanı sonrası gerçekleşmiştir.

1.3.2.2. Cumhuriyet Dönemi

Cumhuriyetin ilanı ile birlikte, planlı ekonomi sayesinde öncelikle devlet destekli, sonrasında ise yeterli sermaye birikiminin sağlanmasıyla özel sektör eliyle bankacılık faaliyetlerinin dünyayla entegre bir şekilde geliştiği, ekonomik krizler nedeniyle zaman zaman sekteye uğrasa da önemli bir yol kat ettiği ifade edilmektedir⁹⁹.

Bankacılığın Cumhuriyet dönemindeki gelişimi Literatürde farklı dönemler arasında işlenmiş olsa da çalışmamızda bu tarihi gelişim; 1980 yılı öncesi ve 1980 yılı sonrası olarak sınıflandırarak incelenecektir.

---

⁹⁵ Tunçel, Ahmet Kamil, Cumhuriyet İdaresinin Mali Konulardaki Hassasiyetine İlişkin Ziraat Bankası Örneği, Journal Of Life Economics, 2016/1(10), ss. 202, 203.

⁹⁶ Arıkan, Zeki, İzmir’de İlk Kooperatifleşme Çabaları, Tarih İncelemeleri Dergisi, 1989/4(1), s. 31.

⁹⁷ Yetiz, s. 110.

⁹⁸ A.g.e.

⁹⁹ Yazıcı, 2017, s. 6.

1.3.2.2.1. 1980 Öncesi Dönemi

1980 öncesinde Türk bankacılığında zaman içinde değişik özellikler taşıyan örgütlenme biçimleri görülmektedir. Bunlar 1923-1932 yılları arası ulusal bankalar dönemi, 1933-1944 yılları arası kamu bankaları dönemi, 1945-1960 yılları arası özel bankalar dönemi, 1960-1980 yılları arası planlı dönem olarak sınıflandırılabilir.

1923 yılında Cumhuriyet ilan edildiğinde Türkiye ekonomisinin; Osmanlı döneminde kurulan birkaç askeri fabrika, imtiyazlı yabancı şirketler tarafından yapılan birkaç demiryolu, madencilik ve büyükşehirlerde oturan halkın ihtiyaçlarını karşılamak için kurulan birkaç elektrik, havagazı ve telekomünikasyon yatırımından ibaret olduğu belirtilmiş, bunun haricinde büyük ölçüde idame ekonomisine dayandığı ifade edilmiştir¹⁰⁰.

1923 yılında Hükümet ile toplumun tarım, ticaret ve sanayi kesimlerinin önde gelen kişilerinin katıldığı İzmir İktisat Kongresi'nde ulusal bankacılığın kurulması ve geliştirilmesinin ekonomik gelişme açısından elzem olduğu yönünde tüm katılımcılar tarafından ortaya konan ortak görüş, Cumhuriyet dönemi Türk bankacılığı sisteminin temellerini atan en önemli gelişme olarak kabul edilmektedir¹⁰¹. Bu kongrede, ayrıca özel kesimin olanaklarının henüz güçlü bankaların faaliyete geçmesi için yeterli olmadığı vurgulanmış, ulusal bankaların kurulması için hükümetin desteğinin elzem olduğu görüşü hâkim olmuştur¹⁰².

Kongreye katılan tüccarların önerileriyle; 1924 yılında Türkiye İş Bankası, sanayicilerin önerileriyle; 1925 yılında “Türkiye Sanayi ve Maadin Bankası” faaliyete başlamıştır. Bu banka 1933 yılında “Sümerbank”a devredilmiştir. Tarım kesimi temsilcileri ise Ziraat Bankasının güçlendirilmesini talep etmişlerdir. 1927 yılında taleplilere konut kredisi temin etmek için “Emlak ve Eytam Bankası” kurulmuştur. 1930

---

¹⁰⁰ Hazar, A. ve Ş. Babuşçu, 2017, s. 11.

¹⁰¹ A.g.e.

¹⁰² Kandemir, Orhan, “Dünyada ve Türkiye’de Bankacılığın Tarihsel Gelişimi”, *Bankacılık Giriş ve İlkeleri*, Ed. KAYA, Feridun, Beta Yayınları, İstanbul, 2017, s. 48.

yılında “Merkez Bankası”nın kurulması Cumhuriyet döneminde bankacılık alanındaki gelişmenin öncelikli unsurlarından birisidir¹⁰³.

Cumhuriyetin kurulmasından itibaren ilk yedi yıl içerisinde küçük yerel bankaların kurulması gözlemlenirken, bu bankaların ortak özellikleri, genel olarak yerel tacirlerin kredi ve banka ihtiyaçlarını karşılaması olarak görülmüştür. Sonraki dönemde büyük kamu bankaları kurulmuş ve bankacılık Türk finans sisteminin en önemli faktörü haline gelmeye başlamıştır.

1928 yılı sonlarına gelindiğinde liberalleşme politikaları etkisini göstermeye başlamış ve 1929 yılında finans sektöründe ortaya çıkan krizin, hem tarım sektörünü hem de o dönemde ilkel koşullarda olan imalat sektörünü negatif yönde etkilemesi üzerine devletçilik ön plana çıkmıştır¹⁰⁴. Ortaya çıkan bu ekonomik buhranın bir getirisi olarak, dış ekonomileri de etkisi altına alan ve Keynesyen yani “devletin ekonomik hayata müdahalesine dayanan” “Keynesyen Ekol” ülkemizde de kabul görmeye başlamıştır. Bu kabulün ekonomiye etkisiyle “Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı” devreye sokulmuş, böylece finansal sistemin ağırlığı “özel sektör” bünyesinden alınarak, “devlet” bu konuda öncü hale getirilmiştir. Sistemdeki bu değişimin etkisiyle “devlet” önderliğinde yüksek bütçeye sahip devlet bankaları kurulmuştur¹⁰⁵.

İç ve dış koşulların etkisiyle 1920 li yıllarda uygulanan özel sektörün özendirilmesi ile sanayileşme stratejisi terkedilerek, 1930’lu yılların başlarında kamu iktisadi teşebbüsleri aracılığı ile gerekli yatırımların yapılması şeklindeki sanayileşme stratejisi benimsenmiştir. İktisadi devletçilik stratejisiyle “kamu tarafından sanayi planlarında bulunan işletmelerin kurulması işletilmesi ve finansman ihtiyaçlarının sağlanması” hedefine hizmet etmek için, çok sayıda banka faaliyete geçmiştir¹⁰⁶.

1932 yılı sonlarında bu devletçilik politikalarının bir sonucu olarak büyük ve önemli devlet bankaları kurulmaya başlanmış, 1925 yılında kurulan “Sanayi ve Maadin Bankası”, 1932 yılında “Sanayi ve Kredi Bankası”na dönüştürülmüş; 1934 yılında

---

¹⁰³ 50. Yılında Türkiye Bankalar Birliği, Türkiye Bankalar Birliği, TBB Yayınları, İstanbul, 2008, s. 3.

¹⁰⁴ Parasız, Türkiye’de ve Dünya’da Bankacılık, 2011, s. 23.

¹⁰⁵ Uçarkaya, Sinem, “Kamu Bankalarının Bankacılık Sistemindeki Rolü”, (Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi), Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Bankacılık ve Finansal Kuruluşlar Genel Müdürlüğü, Ankara, 2006, s. 61

¹⁰⁶ Hazar, A. ve Ş. Babuşçu, 2017, s. 14.

“Birinci Sanayi Planı”nın devreye girmesiyle, hem devlet sermayesi hem de bu sermayenin önderliğinde oluşturulan devlet bankaları ciddi roller üstlenmiştir.

1933 ile 1938 yılları arasında, “Sümerbank”, “İller Bankası”, “Etibank”, “Denizbank” ve “Halk Bankası” gibi büyük bankalar kurulmuş ve çeşitli alanlarda faaliyetlerine başlamışlardır¹⁰⁷.

Bu dönemde dünya genelinde yaşanan ekonomik krizin etkisiyle birçok bankanın faaliyetlerine son vermesi söz konusu olmakla beraber, izlenen devletçi politikanın etkisiyle İş Bankası’nın kurulması Türk bankacılığının ekonomik krize rağmen ayakta kalma mücadelesinin en önemli göstergesidir. Gerçekten de bu dönemde ekonomik kriz nedeniyle ülkemizdeki banka sayısının 1932 yılında 60 olmasına ve bu dönemin sonunda bu sayının 40’a kadar düşmesine rağmen sayılan devlet bankalarının aynı dönemde kurulması, Cumhuriyet döneminin bankacılık alanında temellerinin atıldığı ilk döneminde sağlanan devlet desteğinin önemini göstermektedir.

1945-1960 yılları arasında, sanayinin finansal sistemdeki ağırlığının artması ve hızlı nüfus artışı, yeni teknolojik gelişmeleri takip eden işletmelerin artması gibi birçok faktör, finans sektöründe para ve kredi ihtiyacının artmasını beraberinde getirmiştir. Bunun bir sonucu olarak “özel bankacılık” ihtiyacına olan eğilim yeniden gündeme gelmiştir¹⁰⁸. Başka bir deyişle, sanayileşme stratejisi olarak, daha önce izlenen devletçi politikanın, “özel sektörün desteklenmesi” politikasına evrilmesiyle, finansal gelişmeye ivme kazandırılmasına yönelik politikalar uygulanmıştır¹⁰⁹. Bunda liberal ekonomi prensibini benimsemiş olan “Demokrat Parti”nin 1950 yılında yönetime gelmesinin önemli bir etkisi olduğu değerlendirilmektedir¹¹⁰.

Bu doğrultuda 1945-1960 arasındaki süreçte “30 adet özel banka” faaliyete geçmiştir. (Yapı Kredi, Garanti Bankası, Vakıf Bank, Akbank vs.). Bunun yanında çok partili siyasi hayata geçilmesinin de özel bankacılık alanındaki bu gelişmelerde rolünün

---

¹⁰⁷ Bu bankalardan Sümerbank; sınai kalkınmayı desteklemek, Halk Bankası; küçük esnaf ve zanaatkarlara kredi sağlamak, İller Bankası; şehir imar planlarının hazırlanması ve altyapı hizmetlerinin sağlanması gibi desteklerle yerel yönetimleri kalkındırmak, Denizbank; Türk ve yabancı limanlar arasında düzenli posta seferleri işletmek ve şehir içi deniz nakliyat işlerini tekel halinde yapmak amacıyla kurulmuştur. Ayrıntılı bilgi için bkz. Parasız, Türkiye’de ve Dünya’da Bankacılık, 2011, s. 23.

¹⁰⁸ Yetiz, s. 111.

¹⁰⁹ Kandemir, 2017, s. 49.

¹¹⁰ Hazar, A. ve Ş. Babuşçu, 2017, s. 15.

bulunduğu belirtilmektedir¹¹¹. Bu dönemde alınan, “faiz oranları ve bankacılık işlemlerinden alınacak komisyon oranlarının hükümetçe belirlenmesi ve dövize dayalı işlem yapma yetkisinin sadece Merkez Bankası’nda bulunmasına dair kararlar” kapsamında, “şube bankacılığına ve mevduat toplamaya dayalı rekabet” önem kazanmıştır¹¹². Bu rekabet koşullarının sağlıklı gelişmesini sağlamak amacıyla 1958 yılında Türkiye Bankalar Birliği (TBB.) 7129 Sayılı Bankalar Kanunu ile kurulmuş ve tüzel kişiliğe kavuşmuştur. Bu birliğin kuruluşu ile “bankacılık mesleğinin gelişmesi, bankalar arasında dayanışmanın sağlanması ve haksız rekabetin önlenmesi” amaçlanmıştır¹¹³.

1944 – 1980 arası dönemin ilk 15 yılının aksine, 1960’lı yılların başından itibaren, bankacılık sektöründe tekrardan devletçi politika hâkim olmuş, bu kapsamda yeni bankaların faaliyete girmesinde önemli bir düşüş yaşanmış, bunun yerine “şube bankacılığı” önem kazanmış ve nihayet birçok “özel ticaret bankası” “holding bankası”na dönüşmüştür¹¹⁴. Ulusal finans politikasında yaşanan ve devletin finansal sisteme müdahalesinin arttığı karma ekonomiye geçilmesi yönündeki bu eğilimde, 1950’lerin sonlarına finansal piyasalarda meydana gelen durgunluk ve “1958 İstikrar Programı”nın finansal piyasalardaki dengelerin sağlanmasında yetersiz kalmasının etkili olduğu düşünülmektedir¹¹⁵.

1960-1980 yılları arasındaki dönem de bankacılık sektörü büyük oranda “devlet kontrolü” etkisine girmiştir¹¹⁶. Ancak bahsedildiği gibi, bu dönemde tam devletçi politika yerine devletin ekonomideki ağırlığının hâkim olduğu ancak özel sektörün finansal sistemdeki etkinliğine sınırlı da olsa devam ettiği “karma ekonomi” prensibi benimsendiği için, yapılan bu sınırlandırmalara rağmen, “5 tanesi kalkınma bankası” ve “2 tanesi ticaret bankası” olmak üzere toplan 7 adet yeni banka, finansal sisteme dâhil olmuştur¹¹⁷. Uygulanan bu farklı politikalar nedeniyle 1944-1960 yılları arasındaki

---

¹¹¹ Yazıcı, 2017, s. 6.

¹¹² Yetiz, s. 111.

¹¹³ Hazar, A. ve Ş. Babuşçu, 2017, s. 17.

¹¹⁴ Yetiz, s. 111.

¹¹⁵ Coşkun, Metin, Bankacılığın Tarihsel Gelişimi, s. 30.

¹¹⁶ Kandemir, 2017, s. 50.

¹¹⁷ Yetiz, s. 111.

döneme Özel Bankalar Dönemi, 1960-1980 yılları arasındaki döneme ise Planlı Dönem denmektedir¹¹⁸.

1960-1980 yılları arasındaki dönemde Kamu İktisadi Kuruluşlarının, içine düştüğü ekonomik açmazların giderilmesi için “*Devlet Yatırım Bankası*”; özel sektörün uzun vadeli olmayan ihtiyaçlarını çözüme kavuşturmak için ise; “*Sınai Yatırım ve Kredi Bankası*” kurulmuştur¹¹⁹.

Bu dönemde ithal ikameci strateji izlenmiştir. Geliştirilmesine çalışılan sektörleri korumak için, dışa kapalı bir ekonomi politikası sürdürülürken, dünya piyasalarından bağımsız olarak finansal sisteme etki eden “faiz oranları ve döviz kurları” gibi temel ölçütlerin belirlenmesinde devletin etkin rol üstlendiği görülmüştür¹²⁰.

Bankacılık sektörü bu dönemde önemli ölçüde kamu kontrolü altındadır. Mevduat ve kredilere uygulanacak faiz oranları, banka komisyon oranları ve kredi limitleri ekonomik politikalara göre belirlenmiştir¹²¹.

“Planlı Dönem” adı verilen bu süreçte, kalkınma, gözle görülür bir ivme kazanmakla beraber, bir taraftan sanayi sektörünün geliştirilmesinde enflasyona neden olan politikalara yer verilmesi, diğer taraftan da yükselişe geçen sanayinin böyle bir dönemde iç tüketime yönelik üretim yapması, başka bir deyişle ihracata önem vermemesi sonucunda, 1970’li yıllarda ödemeler dengesi ve yabancı para kıtlığı sorunu nedeniyle, ithalat güçleşmiş, eksik kapasite ile çalışma sorunu ortaya çıkmıştır. Bu gelişmeler 1980’li yılların başında mevcut politikasının yerini ihracatı hedefleyen yeni bir politikaya bırakmasına yol açmıştır¹²².

---

¹¹⁸ Hazar, A. ve Ş. Babuşçu, 2017, s. 17.

¹¹⁹ Parasız, Türkiye’de ve Dünya’da Bankacılık, 2011, s. 24.

¹²⁰ Hazar, A. ve Ş. Babuşçu, 2017, s. 19.

¹²¹ Özince, Ersin, Uluslararası Gelişmeler ve Türkiye Deneyimi, 12.Dünya Muhasebe Tarihçileri Kongresi, İstanbul, 2008, s. 28.

¹²² Hazar, A. ve Ş. Babuşçu, 2017, s. 20.

1.3.2.2.2. 1980 Sonrası Dönem

1970'lerin son periyoduna gelindiğinde ödemeler dengesinde meydana gelen problemlerin neden olduğu finansal durgunluk, sanayinin yabancı para ihtiyacını da karşılayabilecek yeni bir politikası belirlenmesini elzem kılmıştır. Bu dönemde izlenen içe dönük ve ithalata önem veren politikalardan vazgeçilerek, “24 Ocak 1980 Kararları” ile serbest piyasa ekonomisine dayanan ve dışa açılımcı bir politika benimsenmiştir¹²³.

Ekonomik sistemi, değişen bu politikaya adapte etmek için “*esnek döviz kuru ve pozitif reel faiz politikası*” ağırlık kazanmış, liberal ekonomiye yönelik yeni adımlar atılmıştır¹²⁴.

Böylece, 1980 yılına kadar devletin sıkı denetimi altında ve sınırlı ekonomik araçlarla yoluna devam eden “bankacılık sektörünün”, yeni dönemle birlikte, yeniden liberal ekonomiye geçiş sayesinde “araç zenginliği” bakımından rahatlama dönemine girdiği görülmektedir. Finansal serbestleşme yolunda alınan ilk karar; “1 Temmuz 1980'den itibaren faiz oranlarının serbest bırakılması” olmuş, böylece mevduat ve kredi faizleri hızla yükselmesinin önü açılmıştır¹²⁵. Bu yükselme de bankacılık denetimini ciddi olarak gündeme getirmiştir¹²⁶.

1980'lerden sonra finansal sistemdeki liberal politika ve bunun sonucunda ekonomideki büyüme, aracı kurumların bu büyümedeki rolü ve en önemlisi küreselleşmenin bir sonucu olarak bankacılık sisteminde ortaya çıkan “kriz olgusu”nun, ekonomik düzen açısından “tehdit” haline geldiği görülmektedir. Bu dönemde izlenen liberalleşme, bankacılık sistemini de etkilemiş, diğer bir deyişle “*sektördeki payın aynı kalmasına rağmen banka başına düşen payı azaltmıştır.*” Bu dönemde, daha önceden bankaların üstlendiği aracılık hizmetlerini “bankerler” yerine getirmeye başlamıştır. “*Bankerler arasındaki faiz savaşı bir süre sonra borç alınan paranın faizini ödemek*

¹²³ Ural, Mert, Finansal Krizler ve Türkiye, Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2003/18(1), ss. 16, 17.

¹²⁴ 50. Yılında Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye'de Bankacılık Sistemi: 1958-2007, 2008, s. 12.

¹²⁵ Parasız, İlker, Para Banka ve Finansal Piyasalar: Teori ve Politika, (6. baskı), Ezgi Kitabevi, 1997, s. 95.

¹²⁶ Bakdur, Alper, “Bankacılık Sektörünü Düzenleyen Kurumların Yapıları: Ülke Uygulamaları ve Türkiye İçin Öneri”, (Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi), Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara, 2003, s. 12.

için daha yüksek faiz ile borçlanmak biçimine kaymış ve sistemin çöküşüne yol açmıştır.”¹²⁷

24 Ocak kararları çerçevesinde ortaya çıkan finansal piyasalardaki serbestleşme ve derinleşme stratejisinin bir getirisi olarak “sermaye piyasası araçlarının kullanımı” için kanuni bir düzenlemeye ihtiyaç duyulmuş, bu ihtiyacı karşılamak üzere 1982 yılında “*Sermaye Piyasası Kanunu*” çıkarılmış ve “*İstanbul Menkul Kıymetler Borsası*” (İMKB.) 1986 senesinde sistem içindeki yerini almıştır¹²⁸.

Bankalara yatırılan mevduatın muhafaza edilmesi gayesiyle, 22.07.1983 tarihinde yürürlüğe giren “*Bankalar Hakkında Kanun Hükmünde Kararname*” ile “*TMSF.*” kurulmuştur¹²⁹. Artan rekabet, “klasik mevduat bankacılığı” yerine, “bankaların hem kaynak hem deplasman çeşitliliğinin arttığı bir bankacılık” sistemine yönelim gösterilmesi sonucunu doğurmuştur. Finansal araçların hızla gelişmesi bankaların düşük maliyetli fon olanaklarını ortadan kaldırmış, tasarruf sahiplerinin önündeki seçeneklerin artması iç finansal piyasalarda bankaların paylarını azaltıcı yönde etki yapmıştır¹³⁰.

1980 sonrası dönemde finans sektörünün liberal ekonomiye yönelik politikaların etkisiyle, sisteme yerli ve yabancı bankaların dâhil olması ve “mevduat / kredi faiz oranlarının serbest bırakılması” anlayışına yönelik bir politika izlenmesi, rekabet ortamının oluşmasında önemli bir etken olmuştur¹³¹.

Bu dönemde banka fonlarının bir bölümü; “sermaye piyasası işlemleri”, “Devlet İç Borçlanma Senetleri”, “hazine bonoları alımı” ve “döviz işlemleri”nde kullanılmıştır. Özellikle bunlardan “Devlet İç Borçlanma Senetleri” bankalar açısından da “ideal bir yatırım aracı” olarak görülmüştür. “*Artan faizlerin kredi faizlerine yansımısıyla bankalar kredi vermek yerine DİBS. alımına yönelmiş ve kamu finanse edilirken özel sektör sistemden uzaklaşmıştır.”¹³²*

---

¹²⁷ Yazıcı, 2017, s. 7.

¹²⁸ 50. Yılında Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye’de Bankacılık Sistemi: 1958-2007, 2008, s. 14.

¹²⁹ http://www.tmsf.org.tr/index.cfm?fuseaction=public.dsp_menu_content&menu_id=13, (01.11.2018).

¹³⁰ Parasız, Türkiye’de ve Dünya’da Bankacılık, 2011, s. 25.

¹³¹ Kandemir, 2017, s. 52.

¹³² Yazıcı, 2017, s. 7.

Banka müşterilerine tüketici kredileri, kredi kartları, döviz tevdiat hesabı, leasing, factoring, forfaiting, swap, forward, future gibi yeni ürün ve hizmetler sunulmuş, bilgisayar sistemleri ve diğer teknolojik yeniliklerden yararlanılması ve personel eğitimine önem verilmesi sonucu sektörde verimlilik artmıştır¹³³.

Bankacılık sisteminde kaynakların daha etkin bir şekilde kullanımını sağlamak için 1986'da "Bankalar Arası Para Piyasası" kurulmuştur. Getirilen yeni düzen, elinde "kullanılmamış nakit fazlası" bulunan finans kuruluşlarının, bunlara ihtiyaç duyan diğer finans kuruluşlarına borç vermek suretiyle "kendilerine gelir sağlama olanağı" üzerine kurulmuştur. Bu sistemde etkileşim halinde bulunan bu finansal kuruluşlar söz konusu ilişkiyi "Merkez Bankası" vasıtasıyla kurmuşlardır. "*Böylece ekonomi açısından piyasanın kısa dönemli likidite sıkıntısı kalkmakta ve TCMB.'nin ek emisyonu başvurmasına gerek kalmamıştır.*"¹³⁴

*"Merkez bankasının 1987 yılında açık piyasa işlemlerine başlamasını takiben 1988 yılında döviz piyasası, 1989 yılında altın piyasası kurulmuştur"*¹³⁵.

1989 yılında çıkarılan "Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında Karar" ile sermaye hareketleri ve döviz işlemleri serbest bırakılmıştır¹³⁶.

Ayrıca, 1980'li yılların başlarında meydana gelen "Banker Krizi" vakasından bahsetmek gerekmektedir. Bu dönemde finansal sistem yeterince güçlü olmadığından ve sermaye yönetimi de yeterince güçlü seviyede bulunmadığından serbest bırakılan faizlerin de etkisiyle Türkiye'de banker sayısında ciddi bir artış meydana gelmiş, bankalardan bağımsız ve bireysel olarak kişilere yüksek faizli kredi veren bankerlere ilginin gittikçe yoğunlaşması ve mudilerin paralarını bankalardan çekerek, kendilerine daha yüksek miktarda faiz veren bankerlere yatırmaları, bankaların kaynak yapısı bakımından sıkıntılı bir sürece girmelerine neden olmuştur. Bunun üstüne 40 banka bir araya gelerek centilmenlik anlaşması yapmış ve bankerlere mevduat sertifikası

¹³³ 50. Yılında Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye'de Bankacılık Sistemi: 1958-2007, 2008, ss.14, 15.

¹³⁴ Parasız, Türkiye'de ve Dünya'da Bankacılık, 2011, s. 26.

¹³⁵ Karaçor, Zeynep, Öğrenen Ekonomi Türkiye: Kasım 2000-Şubat 2001 Krizinin Öğrettikleri, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2006/16, s. 384.

¹³⁶ Kandemir, 2017, s. 52.

satılmayacağını kararlaştırmış, piyasadaki güvensizlik ortamından dolayı bankalar; yeni kaynak girişindeki sıkıntılardan dolayı da bankerler hızla iflasa sürüklenmiştir¹³⁷.

1990 yılında, Türk Lirasının konvertibilitesi ilan edilmiş, yabancı ülkelerde ikamet edenlerin; ülkemizde menkul kıymet yatırımı yapmalarına ve Türk Lirası ile döviz mevduatı açmalarına izin verilmiştir. “1990’lı yılların hemen öncesinde döviz işlemlerinde ve sermaye hareketlerinde serbestleşmeye gidilmesi sonucu yurtdışından borçlanma yoluyla sağlanan fonlar, bankalar için mevduat yanında önemi gittikçe artan bir kaynak haline gelmiştir.”¹³⁸ Bu serbestleşme sürecinin diğer bir getirisi de faiz oranlarının reel olarak pozitif düzeye erişmesinin ve Hazine’ye bütçe açıklarını ticari bankalardan kaynak aktararak finanse etmesi yolunun açılması olmuştur. 1990’lı yılların başından itibaren ortaya konan bu finansal serbestleşme programı her ne kadar kendi içerisinde tutarlı gibi görünse de ülke ekonomisini 1994 yılında patlak veren krize hazırlayan öncelikli faktörün de yine bu program olduğu ifade edilmiştir¹³⁹.

Yukarıda bahsedilen ve 1990’lı yılların başından itibaren ortaya konan serbestleşme programının 1994 Krizine etkilerini temellendirebilmek için, bu süreci biraz daha ayrıntılı olarak ele almak gerekmektedir.

1989 yılından sonra kamu sektörünün üst seviyelere çıkan finansman açıkları nedeniyle ekonomide “yüksek faiz-yüksek enflasyon” süreci başlamış, sürekli şekilde artış gösteren bütçe açıklarının belirli kısmının TCMB. vasıtasıyla karşılanması enflasyon üzerinde baskı yaratırken bütçe açığının kalan bölümünün de “iç borçlanma” yöntemiyle karşılanması, kamu kesiminin, mali kaynaklara olan talebinde artışa sebep olmuştur. Açıktaki bu artışa rağmen, “genişleyici politika” uygulamasının devamında ısrar edilmesi ve bununla birlikte finans araçlarına ek ve yeni vergiler konulması, “faiz oranlarının düşürülmesi” hedefinden uzaklaşılmasına, ekonomide tansiyonun giderek yükselmesine ve nihayet yerli ve yabancı yatırımcıların Türk Lirası cinsi araçlardan uzaklaşmalarına sebebiyet vermiştir¹⁴⁰. İşte bu uygulamalar piyasaları 1994 krizine hazırlamıştır. “Bu dönemde sistemden çekilen paraların önce devlet tahviline sonra da

¹³⁷ Hazar, A. ve Ş. Babuşçu, 2017, ss. 21, 22.

¹³⁸ Ural, s. 17.

¹³⁹ Çolak, Ömer Faruk, “Finansal Kriz Sürecinde Türk Bankacılık Sektörünün Durumu ve Sektörün Yeniden Yapılandırılması”, *Kriz ve IMF Politikaları*, Ed. Aslan, Y. ve Ö.F. Çolak, Nobel Yayınevi, Ankara, 2001, s. 166.

¹⁴⁰ Kandemir, 2017, s. 53.

döviz kaçışı sonrasında TCMB.’nin yeterli rezervinin olmaması ve müdahale edememesi krizin en önemli nedeni olarak gösterilmiştir.”¹⁴¹ Tüm bu sürecin sonunda %400’lere varan faiz oranları ile karşı karşıya kalınmıştır¹⁴².

1994 krizinin; yapısal dengesizliklerin ve sürdürülemez bütçe açıklarının olduğu ülke ekonomisinde, spekülasyon ataklarının da tetiklenmesiyle Merkez Bankası rezervlerinin sabit kuru koruyamayacak seviyeye geldiği sürecin sonunda önlenemez boyuta ulaştığı ve TL’nin devalüe edilmesiyle sonuçlandığı ifade edilmektedir¹⁴³.

Bu krizle beraber faiz oranları çok üst düzeylere yükselmiş, Türk Lirasının yabancı ülke paraları karşısındaki değeri aynı oranda düşmüş ve bunların bir sonucu olarak finansal sistem küçülmüştür¹⁴⁴.

1994 krizinin ardından alınan “5 Nisan Kararları” çerçevesinde döviz kuru belirleme yönteminde Merkez Bankası tarafından değişikliğe gidilmiş; buna göre seçilen 10 bankanın sunduğu verilere göre kurlar saptanmaya başlanmış, sıkı para politikası belirlenmiş ve bankaların kaynak maliyetine katkı sağlanmaya çalışılmış nihayet bu politikalar sayesinde ekonomide rahatlamının ve büyümenin gerçekleştirildiği ifade edilmiştir¹⁴⁵. 5 Nisan Kararlarının diğer bir sonucu olarak üç ticari bankanın faaliyetlerine son verilmiş ve sistemde daha büyük bir krizin önüne geçmek amacıyla “bankalardaki mevduat ve faiz hesaplarına %100 devlet garantisi” verilmesi yoluna gidilmiştir¹⁴⁶.

Ekonomide alınan önlemlerle 1995 yılının başından itibaren ekonomi hızla toparlanmaya başlamış, bu iyileşme süreci diğer tüm sektörlerin yanında, bankacılık sektörünü de pozitif yönde etkilemiştir. “Bu dönemde faizlerin yüksek olması Türk Lirası cinsinden yatırımın tercih edilmesini sağlamış, para ikamesi yavaşlamış, yurtdışı borçlanmalar vergiye tabi tutulmuştur.”¹⁴⁷

1996 yılında artan kamu borçlanma ihtiyacının, “*bedelsiz ithalat*”, “*dövizli borçlanma*”, “*enflasyona endeksli borçlanma*” şeklindeki bazı müdahalelerle faiz

---

¹⁴¹ Yazıcı, 2017, s. 8.

¹⁴² A.g.e.

¹⁴³ Yetiz, s. 112.

¹⁴⁴ 50. Yılında Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye’de Bankacılık Sistemi: 1958-2007, 2008, ss. 15, 16.

¹⁴⁵ Hazar, A. ve Ş. Babuşçu, 2017, s. 25.

¹⁴⁶ Takan M. ve M. Acar, 2018, s. 8.

¹⁴⁷ Yetiz, s. 113.

oranları artırılmadan karşılanması hedeflenmiş, 1997 senesine gelindiğindeyse; “dış ülkelere borçlanmanın arttırılması” amacıyla “Uluslararası Para Fonu” (IMF) ile uzlaşmaya gayret edilmiştir¹⁴⁸.

Aynı dönemde piyasaların beklentilerini olumlu yönde etkilemek üzere Hazine Müsteşarlığı ile Merkez Bankası arasında bir protokol uygulamaya konulmuş, bu protokol çerçevesinde Hazine Müsteşarlığı Merkez Bankası’ndan avans kullanımını durdurmuş, kaynak talebi piyasalara dönmüş, faiz oranlarında kısa süreli bir yükselişin ardından, Hazine programını kararlılıkla sürdürdüğünün görülmesi ve borçlanma gereksiniminin azalmaya başlamasıyla birlikte TL finansal araçlara olan talep artmış, piyasalarda istikrar bozulmadan faizler hızla gerilemiştir¹⁴⁹.

1998 senesinin ikinci altı ayından başlayarak IMF ile bir “izleme anlaşması” imzalanmıştır. Buradaki şartlar çerçevesinde, “*temel makro sorunlara çözüm getirileceği, mali sektörde denetime yönelik düzenlemelerin arttırılacağı ve vergi taslağının yasalaşacağı*” yönünde taahhütlerde bulunulmuştur. Ancak, imzanın hemen akabinde, bankaların vadeli işlemlerine ve açık pozisyonlarına sınırlama getirilmiştir. Bunun sonucunda yerel bankalar bu sınırlamalara paralel olarak, bünyelerindeki “açık pozisyonların” sonlandırılması için birtakım gayretler içine girmek durumunda kalmışlardır¹⁵⁰. Tüm bunlara ek olarak “Uzakdoğu” ve “Rusya”da ortaya çıkan ekonomik açmazlar, ülkemizde de etkilerini göstermiş ve ülke ekonomimizde var olan risklerin gün yüzüne çıkarak tartışılır hale gelmesine neden olmuştur¹⁵¹.

Haziran 1999’da yürürlüğe giren 4389 Sayılı “Bankalar Kanunu” ile uluslararası uygulamalara uygun düşecek şekilde, “bankacılık sektörünün düzenleme, denetim ve gözetimi”, yönetim ve finansal açıdan bağımsız olan “*Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu*”na (BDDK.) devredilmiş ve sistemin “gözetimi ve denetiminden sorumlu tüm kamu birimleri”, BDDK. çatısı altında bir araya getirilmiş ve BDDK. 31 Ağustos 2000 tarihinden itibaren fiilen çalışmaya başlamıştır¹⁵².

1999 yılında ekonomik faaliyetlerde bir küçülme yaşanmıştır. Bahsi geçen süreçte, vergi ile ilgili yasal mevzuatlarda yeni düzenlemeler öngören, “kredi” tanımını,

---

¹⁴⁸ Yetiz, s. 113.

¹⁴⁹ A.g.e.

¹⁵⁰ A.g.e.

¹⁵¹ Parasız, Türkiye’de ve Dünya’da Bankacılık, 2011, s. 27.

¹⁵² http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/Diger_Raporlar/15279C8914BD.pdf,02.09.2018, s. 3, (02.01.2019).

ortaklıkları da içine alacak şekilde yeniden şekillendiren, “dolaylı kredi - öz kaynak” ilişkisini azaltan, “risk yönetiminin”, “sorunlu bankaların güçlendirilmesinin” ve “müdahalelerinin” yeniden planlanmasını hedefleyen bazı politikalar gündeme alınmıştır¹⁵³.

2000’li yıllara gelirken ekonomide görülen bu durum, önümüzdeki dönemde ülke ekonomisini çok zor bir sürecin beklediğinin işaretini vermektedir.

2000 senesinin ilk altı ayında, bir önceki sene IMF ile imzalanan “Stand-by”ın bir getirisi olarak, “fiyat istikrarını sağlamaya ve sürdürülebilir bir kamu borçlanma sistemi” ne geçilmesinin pozitif neticeleri kendini göstermeye başlamıştır. Bu kapsamda, “iç borçlanma faiz oranları” ve “enflasyon” gerilemiştir. Fakat ikinci altı aylık süreçte “yapısal uyum düzenlemelerinin gecikmesi”, “enflasyondaki gerilemenin beklenenden az olması”, “kamu mal ve hizmetlerine enflasyon artışı kadar zam yapılması” gibi bazı faktörlere dayalı olarak, ekonomideki bu iyiye gidiş sekteye uğramış ve bunun sonucunda, yılın sonlarına doğru gelindiğinde, bankacılık sistemindeki yeni kriz kaçınılmaz olmuştur¹⁵⁴. Geline bu noktanın sebeplerinden birinin, “bankacılık kesiminin piyasa risklerine karşı duyarlılığının arttığı bir ortamda, Kasım 2000 tarihinde yaşanan kriz sonucu faiz oranlarının önemli ölçüde yükselmesi ve özellikle aşırı gecelik borçlanma ihtiyacında olan kamu bankalarıyla TMSF. kapsamındaki bankalar başta olmak üzere bankacılık sektörünün mali yapısının bozulması”¹⁵⁵ olduğu ifade edilirken, bir diğer nedeninin de “1994 yılında yaşanan krizden ders çıkartılmaması ve bankacılık sisteminde var olan yapısal sorunlara ilişkin tedbirlerin alınmaması” olduğu belirtilmiştir¹⁵⁶.

2001 senesinde, bahsedilen dalgalanmaların daha da artması nedeniyle önce finansal kesimde başlayan daha sonra reel kesime hızla yayılan Şubat 2001 krizi yaşanmıştır. Döviz kurları ve faiz oranlarındaki tırmanma ivme kazanmış, artan kısa vadeli dış borçlar ve kur sepetine göre değer kazanan Türk Lirası faizlerinin çok yüksek seviyelere çıkması karşısında bankaların düşük talep nedeniyle likidite sıkıntısı

---

¹⁵³ Yetiz, s. 113.

¹⁵⁴ A.g.e.

¹⁵⁵ http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/Diger_Raporlar/15279C8914BD.pdf, 02.09.2018, s.4. (02.01.2019).

¹⁵⁶ Parasız, Türkiye’de ve Dünya’da Bankacılık, 2011, s. 29.

çekmesinin sonucunda devlete maliyeti 50 milyar dolar olan borç yükü ve gecelik %4000'lere kadar çıkan faiz oranları, kaçınılmaz kriz sonucunu ortaya çıkarmıştır¹⁵⁷. Tüm bu gelişmelerin sonucunda Bankaların ekonomi içindeki etkisi ciddi şekilde düşmüş, faal bankalardan sekiz adedi, TMSF.'ye devredilmiştir. Bunun yanında, “Egebank, Yurtbank, Yaşarbank”, “*Bank Kapital*” ile birleşirken, “Ulusal Bank, Sünerbank, Interbank ve Esbank” ise “*Etibank*” çatısı altında birleştirilmiştir. Yaşanan bu gelişmelerin, Türkiye’de holding bankacılığının sonunun geldiği şeklinde yorumlanmıştır¹⁵⁸. 2000 yılında yaşanan krizle 2001 yılında yaşanan krizin en temel farkının, 2001 krizinin sistematik bir hal alması olduğu ifade edilmektedir¹⁵⁹.

Yaşanan bu gelişmelerin sonrasında, 2001 yılının Nisan ayında, “*ekonomideki yapısal sorunların giderilmesi, finansal sistemin mali yapısının güçlendirilmesi, enflasyonun düşürülmesi, kamu borçlarının azaltılması ve bankacılık sisteminin güçlendirilmesi*” hedefleriyle, “güçlü ekonomiye geçiş programı” hayata geçirilmiştir. “Güçlü ekonomiye geçiş programı”, 2002 senesinin ilk kısmında revize edilerek, “2002-2004 dönemini kapsayacak şekilde” tekrardan düzenlenmiştir. Bu program kapsamında iç şoklara dayanıklı ancak dış şoklara açık bir bankacılık sistemi kurulmuştur. 2002 yılı itibarıyla girilen yeni süreçte, “bankacılık sistemi” ciddi bir revizyon sürecine girmiş, sistemin içinde faaliyet gösteren bankalardan özellikle kamu bankaları dışındakiler, önceki dönemdeki kayıplarını kapatıp süreçten güçlenerek çıkmaya çalışmışlardır¹⁶⁰.

2002 yılında enflasyon düşüş eğilimi göstermiş, kısa vadeli faiz oranlarında indirime gidilmiş, dalgalanmaların önlenmesi amacıyla döviz piyasasına müdahalelerde bulunulmuştur. Yeniden yapılandırma sonucu bankalar kâr eder duruma geçmişlerdir. TMSF.'ye devredilen bankaların birleşme, satış ve tasfiye işlemlerinin gerçekleşmiştir. Pamukbank da fona devredilirken, Şekerbank'ın sermaye ihtiyacı ortaklar tarafından nakden karşılanmıştır. Ayrıca, Vakıfbank'a sermaye benzeri kredi verilmiştir¹⁶¹.

2003 senesinde finansal hareketlerin iyi bir grafik çizmesinin de etkisiyle bankacılık da bu iyi tablodan etkilenmiş, hedeflenen seviyeden daha iyi bir oran

---

¹⁵⁷ Yazıcı, 2017, s. 8.

¹⁵⁸ A.g.e.

¹⁵⁹ Parasız, Türkiye’de ve Dünya’da Bankacılık, 2011, s. 30.

¹⁶⁰ 50. Yılında Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye’de Bankacılık Sistemi: 1958-2007, 2008, s. 20.

¹⁶¹ Yetiz, s. 113.

yakalanmıştır. Bu senede, aktif olarak çalışan banka sayısı, bir önceki seneye göre düşüş göstererek 50'ye düşmüştür. Ancak 2003 yılı performansı, bir sonraki seneyi de olumlu yönde etkilemiş, başka bir ifadeyle, “2004 yılında da bankacılık sistemi, iyileşen ekonomiye paralel olarak iyi bir performans göstermiştir ve bankalara duyulan güven artmıştır.”¹⁶²

Bu dönemde Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na yapılan devirler ve bankalar arası birleşmeler sonucunda özel sektörde %70 oranında yabancılaşma yaşanmış, maliyetlerin ve karlılığın öne çıktığı, türev ürünlere ve konut kredilerine ilginin arttığı ve kredi vadelerinin uzadığı bir dönem başlamıştır¹⁶³.

Tüm bu tedbirlerin sonuçları, 2004 yılından itibaren bankacılık sistemine de etki etmeye başlamış, enflasyon ile beraber, kredi faizleri de gerileme sürecine girmiştir¹⁶⁴.

Türk finans sisteminde 2002 senesinden sonraki süreçte yakalanan istikrarlı ilerlemenin ardından, 2008 senesine gelindiğinde ekonomik faaliyetlerde gözle görülür bir gerileme yaşanmıştır. Bu dönemde tüm dünyayı etkisi altına alınan finans krizi, ülkemizde de olumsuz etkiler bırakmış, bunun bir sonucu olarak bu dönemin ilk kısmı, bankaların sermaye yeterliliği ve risk yönetimi kavramlarına önem vermesine dolayısıyla da maliyet ve fiyatlama üzerine daha fazla yoğunlaştığı bir dönem olmuştur¹⁶⁵. Şöyle ki, Türkiye’de 2002 sonrası ortaya çıkan istikrarlı büyümedeki ivmeye rağmen, 2008 senesine gelindiğinde, finansal hareketlerde ciddi bir düşüş gözlemlendiği, bunun bir sonucu olarak Reel Gayri Safi Yurt İçi Hasıla'nın (GSYİH) 2008 yılının son çeyreğinde hızlı şekilde daraldığı, bütçe açığının arttığı ve nihayet 2009 yılında ekonominin %4,8 oranında küçüldüğü belirtilmiştir¹⁶⁶. 2008 yılında global düzeyde yaşanan ekonomik bunalım, neredeyse tüm ülkelerdeki “finansal sektörü” ve “reel sektörü” olumsuz etkilemiştir. Türk bankacılık sektörü global düzeyde meydana gelen bu bunalımın sonuçlarını kısmen üstünde hissetmiş olsa da kendisi gibi “gelişmekte olan” ve hatta “gelişmiş” diğer ülke ekonomilerinden ayrılan birtakım “yapısal farklılıkları” sayesinde bu süreci çok daha hafif atlattır. Özellikle 2001 krizi

---

¹⁶² Yetiz, s. 114.

¹⁶³ Yazıcı, 2017, s. 8.

¹⁶⁴ Hazar, A. ve Ş. Babuşçu, 2017, s. 36.

¹⁶⁵ Yazıcı, 2017, s. 8.

¹⁶⁶ Kandemir, 2017, s. 55.

sonrasında hayata geçirilen, “kamu bankalarının yeniden yapılandırılması”, “düzenleyici ve denetleyici çerçevenin sağlamaştırılması”, “sektörün sermaye tabanının güçlendirilmesi”, “problemlili bankaların sistemden çeşitli yöntemlerle uzaklaştırılması” gibi bazı önlemler, ülkemizin önceki krizlerden ders aldığı ve olası yeni bir krize hazırlıklı olduğu şeklinde yorumlanmıştır¹⁶⁷.

Türkiye'nin de içinde bulunduğu “G-20 ülkeleri”, 2008 yılının son dört ayından itibaren “uluslararası alanda uygulanacak önlemlere ilişkin” bazı tavsiyelerde bulunmuşlardır. Kamu kesimlerinin, para ve maliye politikaları yoluyla ekonomilere müdahale etmesi, bu çerçevede merkez bankalarının faiz oranlarını hızla düşürerek piyasalara ve finansal kurumlara likidite desteği sağlanması ve hükümetlerden finansal kurumlara sermaye desteği sağlaması” bu tavsiyelerin hayata geçirilmesinin sonuçlarından bazılarıdır¹⁶⁸. “Alınan tedbirlerin reel ekonomi üzerindeki etkileri sınırlı olmasına karşın çabuk tepki verebilen finans piyasalarında daha güçlü bir toparlanma gözlenmiştir”¹⁶⁹.

2008 sonrasında, vadesi gelen özel sektör borçlarının yenilenmesinde ortaya çıkan sorunlar borç faizlerinin yükselmesine sebep olmuş, aynı dönemde batı bankalarının yanında Arap, Çin ve Japon bankalarının da Türk bankacılık sektörü içinde faaliyete başladığı görülmüştür¹⁷⁰.

2009 yılı, dünya genelinde finansal piyasaların, yaşanan global ekonomik bunalımın etkisiyle son derece sıkıntı çekilen bir yıl olmuştur. Kriz, finans sektöründe başlasa da diğer tüm sektörleri olumsuz etkilemiştir.

2011 yılına gelindiğinde yabancı bankaların Türkiye'deki sektör payı %17 seviyesine ulaşmış, 2012 yılında Basel – II uygulamasına tam olarak geçilmiş, 2013 yılında Basel – III programı da uygulamaya başlanmış, bu dönemde daralan faiz marjları ile birlikte, bankalar faiz dışı gelirleri arttırmaya yönelik olarak bankacılık dışı ürünleri de müşterilerine sunmaya başlamışlardır¹⁷¹.

---

¹⁶⁷ Takan M. ve M. Acar, 2018, s. 10.

¹⁶⁸ http://www.tbb.org.tr/tr/Banka_ve_Sektör_Bilgileri/Tum_Raporlar.aspx, 01.09.2018. (04.01.2019).

¹⁶⁹ A.g.e.

¹⁷⁰ Yazıcı, 2017, s. 9.

¹⁷¹ Hazar, A. ve Ş. Babuşçu, 2017, s. 36.

1.4. Ticaret Bankalarının Finansal Sistemdeki Yeri ve Başlıca Fonksiyonları

1.4.1. Ticaret Bankalarının Finansal Sistemdeki Yeri

“Finansman” kavramı; temel itibariyle *“ihtiyaç duyulan fonların tedarik edilmesi”* olarak tanımlanmakta olup, *“bir ekonomide faaliyet gösteren firmaların ve bireylerin, ihtiyaç duydukları fonları, fon fazlası olan ve fona ihtiyacı olan tarafları bünyesinde barındıran finansal piyasalardan sağladıkları”* ifade edilmektedir. Genel yapı içerisinde ise ekonomi sektörünün, “fon sunan yatırımcılar”, “fon talep eden bireyler ve işletmeler”, “bunların piyasaya sundukları finansal varlıklar” ve “aracı kurumlar” birleşiminden oluştuğu belirtilmiştir¹⁷². Ekonomi sektöründe fon transferi “doğrudan finansman” ve “dolaylı finansman” olmak üzere iki farklı biçimde uygulanmaktadır. “Doğrudan finansman, firmaların tahvil ve hisse senedi gibi finansal varlıkları çıkararak doğrudan tasarruf sahiplerine arz etmesi şeklinde gerçekleşir.”¹⁷³ “Dolaylı finansmanda ise, tasarruf sahiplerinin fonları tasarruf açığı olan firmalara aktarılırken en az iki farklı finansal varlık kullanılır.”¹⁷⁴ Örneğin, vatandaşlar, mevduat bankalarında “vadeli hesap” açtırdıklarında, bankadan “hesap cüzdanı”, “*dekont*”, “mevduat sertifikası” gibi “finansal varlık” adı verilen belgeyi temin etmiş olurlar. Mevduat bankaları da, “kendi finansal varlıkları”na karşılık olarak, “topladıkları mevduatı şirketlere kredi olarak kullandırırken, kredi alan firmaların borç senetlerini satın alırlar.”¹⁷⁵

Bankaların işlev konuları, “işlev gösterilen ülkenin ekonomik gelişmişlik düzeyi” ve “uluslararası ilişkilerin genişliği” gibi faktörler nedeniyle birbirinden ayrı şekilde karşımıza çıkmaktadır. Birbirinden ayrı türdeki bankacılık işlemleri bazı kriterlere göre yine farklı çeşitlerde tasnif edilebilir. Günümüzde bankaların, finansal bakımdan en önemli faaliyeti “sermaye” ile “girişimciyi” bir araya getirmeleridir. Bankalar, işletmelere “kısa vadeli kredi” vererek, bu işletmelerin “fon ihtiyaçlarını” temin etmektedir. “Böylece, mevduat ve diğer kaynaklardan sağladığı fonları,

¹⁷² Korkmaz, T. ve A. Ceylan, Sermaye Piyasası ve Menkul Değer Analizi, (8. baskı), Ekin Yayınları, Bursa, 2017, s. 1.

¹⁷³ Bastı, Eyüp, Türkiye’de Şirketler Kesiminin Doğrudan Finansman Yoluyla Kaynak Sağlaması, Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Isparta, 2013/30, s. 185.

¹⁷⁴ Bastı, s. 185.

¹⁷⁵ Gürsoy, Cudi Tuncer, Finansal Yönetim İlkeleri, (1. baskı), Beta Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2012, ss. 28, 29.

işletmelere kredi olarak vermekte bir köprü görevi görerek, ülkenin ekonomik hayatının gelişmesine katkıda bulunmaktadır.”¹⁷⁶

Bunun yanı sıra bankalar, ülkelerin “para politikasının” işlevselliğini geliştirmekte, bu politikanın devamlılığının sağlanmasında zaruri olan ögelerin kullanılmasına fırsat tanımaktadır. Ayrıca bankalar, “uyguladıkları çeşitli ödeme ve kredilendirme yöntemleri ile uluslararası ticaretin artmasına da katkıda bulunmakta ve izledikleri kredilendirme politikası ile ekonomide gelir ve servet dağılımını da etkilemektedirler.”¹⁷⁷

Özellikle de mevduat bankaları finans sisteminde; kaydi para yaratma ve finansal aracılık olmak üzere iki önemli fonksiyona sahiptirler. Bahsedilen ilk fonksiyonu sayesinde “para arzını etkileyebilen” mevduat bankaları, diğer fonksiyonu vasıtasıyla da “fon arz ve talep edenler arasında köprü görevi görmeleri” rolleriyle; “risk”, “vade” ve “likidite” konularında tarafları bir araya getirmekte, ancak aracılık faaliyeti nedeniyle “likidite” ve “iflas” gibi bazı risklerle karşı karşıya gelmektedirler¹⁷⁸.

Bankalar yukarıda bahsedilen riskler ve finans sistemi içindeki işlevleri nedeniyle fon sağlama yoluna gitmekte ve bunun için çeşitli kaynaklar kullanılmaktadır. Dünyada özellikle 90’lı yıllardan itibaren, ekonomik sistemdeki liberalleşmenin etkisiyle, “faizlerde”, “döviz kurlarında” ve “menkul değer fiyatlarında” ciddi istatistiksel farklılıklar meydana gelmeye başlamış, bu nedenle de “uluslararası bankacılık” ve bunun bir sonucu olarak “bankacılıkta fon yönetiminin” ekonomik sistemdeki rolü de ağırlık kazanmıştır¹⁷⁹.

1.4.2. Ticaret Bankalarının Başlıca Fonksiyonları

Ticari bankaların fon sağlama, fon kullanma gibi temel fonksiyonlarıyla birlikte kaynaklara akıcılık sağlama, kaynak kullanımını iyileştirme, kaynakların miktar ve vade dönüşümünü gerçekleştirme, kaydi para yaratma, hizmet verme, para politikasının

---

¹⁷⁶ Pehlivan, P. ve H. Yurtsever, 2016, s. 8.

¹⁷⁷ Freixas, X. ve / J.C. Rochet, Microeconomics of Banking, Cambridge and London, The MIT Press, Second Printing, 1998, s.2.’den aktaran Pehlivan, P. ve H. Yurtsever, 2016, s. 8.

¹⁷⁸ Büyükağaoğlu, 2011, s. 7.

¹⁷⁹ Büyükağaoğlu, 2011, s. 8.

etkinliğini artırma, uluslararası ticareti geliştirme fonksiyonları bulunmaktadır. Bu fonksiyonlar ayrıntılı olarak aşağıda ele alınmıştır.

Ticari bankaların fonksiyonlarından bahsetmeden önce öneminden ve amaçlarından bahsetmek yerinde olacaktır. Bu kapsamda ticari bankaların en önemli özelliği mevduat toplamalarıdır. Bu kuruluşların, topladıkları “vadesiz” veya “kısa vadeli” mevduat tutarı, faaliyet gösterdikleri ülkenin “para stoku” içinde ciddi bir yer işgal etmektedir. Bu kuruluşlar, topladıkları fonları “ticari ve sanayi işletmelerinin kredi ihtiyaçlarını karşılama” amacı ile kullandırmakta, bu sayede ülkede iktisadi hayatın gelişimine katkıda bulunmaktadır. “Merkez bankalarının para politikasına ilişkin olarak kullandıkları tüm araçlar ancak gelişmiş bir ticari banka sisteminin varlığı ile ekonomi üzerinde etkili olabilmekte ve bu sayede ticari bankalar para politikasının etkinliğini artırabilmektedir.”¹⁸⁰

Ticari bankaların finans sistemi bakımından önemi ise; “kredi alış-verişi bakımından güvenilirlikleri”, “fon toplayıp daha büyük fonların oluşmasına hizmet etmeleri”, “kendilerine yatırılan fonların vadelerinden daha uzun vadede kredi verebilmeleri”, “kredi verilmesine aracı olmaları”, “halkın tasarruflarını saklamada kolaylık sağlamaları”, “ulusal ve uluslararası ticareti geliştirmeleri”, “para politikasının etkinliğini artırmaları” olarak sıralanabilir.

“Ticari bankaların temel amacı kâr etmektir. Bu amaç kısa dönemde önem kazanmakla birlikte, uzun dönemde bankanın piyasa değerini en yüksek düzeye çıkarma amacı daha önemli hale gelmektedir.”¹⁸¹.

1.4.2.1. Finansal Aracılık Fonksiyonu

Bankaların diğer finansal kurumlar gibi temel işlevi, ekonomideki birikimleri toplamak ve bu birikimleri kullanacak kişi, işletme ve kuruluşlara aktarmaktır. Farklı bir söylemle fon fazlası veren kişi, kuruluş ve işletmelerle, fona gereksinim duyan ya da

---

¹⁸⁰ Takan M. ve M. Acar, 2018, s. 44.

¹⁸¹ A.g.e.

fon açığı veren kişi, kuruluş ve işletmeler arasında aracılık yapmaktır. Bankacılık temelde bir finansal aracılık hizmetidir¹⁸².

Ticari bankalarda fonlar, “öz kaynaklar” ve “yabancı kaynaklar” olarak iki şekilde sağlanmaktadır. Öz kaynaklar, “bankaların kendi bünyelerinden sağladıkları kaynaklar” olarak tanımlanırken, yabancı kaynaklar ise “üçüncü kişilerden borçlanma yoluyla sağlanan kaynaklar” olarak karşımıza çıkmaktadır.

Öz kaynaklar, “sermaye”, “yedek akçe” ve “devreden kârlar” olmak üzere üç kaynaktan oluşur. Öz kaynakları oluşturan en önemli kalem, “pay sahipleri tarafından bankaya konulan sermaye” olan mevduattır. “Bankaların tasarruf sahiplerinden topladığı paralar” olarak da ifade edilen mevduat, en önemli yabancı fon kaynaklarından biridir¹⁸³.

Ayrıca bankalar yurt içi veya yurt dışında bulunan kredi kurumlarından kredi kullanarak da yabancı kaynak elde edebilirler.

Ticari bankaların, “belirli bir maliyetle (ödenen faiz, komisyon vb.) sağladıkları” fonları, “belirli bir gelir karşılığında kredi olarak kullandırma” yöntemi, bu kuruluşların finansal sistem içindeki en önemli işlevlerini yerine getirmelerini sağlamaktadır. “Fon fazlası olan kişilerden” (tasarrufluclardan) sağladıkları fonları, “ihtiyacı olanlara” (yatırımcılara) aktarma fonksiyonuyla finansal düzende köprü görevi gören ticari bankaların bir başka fonksiyonu ise “kaynakların kullandırılmasına yardımcı olacak şekilde kredi vermek” olarak görülmektedir. “Böylece ekonomide üretimin aksamasının önüne geçilerek ekonomik faaliyetlerin devam etmesi sağlanmış olur.”¹⁸⁴

Bankalar, aracılık fonksiyonlarıyla fon arz ve talep edenlerin sayısının fazlalığı, farklı yörelerde bulunmaları, miktar ve vade uyumsuzluğu gibi doğrudan finansman usulünün uygulanmasını zorlaştıran faktörleri ortadan kaldırılabilmektedirler.

---

¹⁸² Akgüç, Ticaret Bankalarının Yönetimi, 2011, s. 2.

¹⁸³ Takan M. ve M. Acar, 2018, s. 45.

¹⁸⁴ Pehlivan, P. ve H. Yurtsever, 2016, s. 9.

1.4.2.2. Kaynaklara Akıcılık Sağlama Fonksiyonu

Bankacılık sistemi, uluslararası düzeyde kaynaklara akıcılık sağlamaktadır. Bankalar fon fazlası olan yöre ve pazarlardan, fon eksikliği olan yöre ve pazarlara kaynak aktarmak yoluyla fonlara akıcılık sağlarlar.

1.4.2.3. Kaynak Kullanımını İyileştirme Fonksiyonu

Bankalar, yeni bir değer, ekonomik varlık oluşturmamakla birlikte ; topladıkları kaynakları verimli, kârlı alanlara, toplumsal ve kültürel açıdan öncelikli sektörlerle aktararak , ekonomide kaynak kullanımını etkilemektedirler. Bu yolla ekonomik kalkınmaya katkı sağlarlar. Bankalar, kaynak kullanımını iyileştirerek , ekonomik büyümeye katkıda bulunmaktadır¹⁸⁵.

1.4.2.4. Kaynakların Miktar ve Vade Dönüşümünü Gerçekleştirme Fonksiyonu

Bankalar, kaynaklara yalnız yer değişimi yapmaz, topladıkları kısa vadeli ve göreceli olarak küçük fonları, vade ve boyut değişimi yaparak, uzun vadeli ve büyük tutarlı kaynak haline dönüştürürler. Bankalar böylece , bireysel açıdan kısa vadeli ve/veya az miktarda fonları, yatırımların finansmanında kullanabilecek kaynaklar haline çevirirler¹⁸⁶.

1.4.2.5. Kaydi Para Yaratma Fonksiyonu

Ticari bankaların finansal düzen içindeki önemli fonksiyonlarından bir diğeri “kaydi para yaratma” fonksiyonlarıdır. Kaydi para yaratma faaliyeti, “bankaya yatırılan mevduatın, kanuni karşılık miktarı düşüldükten sonra kalan kısmın tekrar ekonomiye kredi olarak aktarılması ve bu kayıtlı paranın sürekli olarak bu şekilde bankacılık sektörüne geri dönmesi ile” gerçekleşmektedir.

---

¹⁸⁵ Akgüç, Ticaret Bankalarının Yönetimi, 2011, s. 3.

¹⁸⁶ A.g.e.

Ticari bankalarda “vadesiz mevduat hesabı” oluşturulmasındaki temel gayenin, “müşterilerin paralarını güvence altına alma ve ödemelerinde kolaylık sağlama” talebini gerçekleştirmek olduğu göz önünde bulundurulduğunda, mudilerin, ticari bankaların kendilerine sağladığı kolaylıkla, “nakdi para olmadan satın alma gücü elde etmiş olmaları”, bu güvencenin kaydi para vasıtasıyla sağlandığını göstermektedir¹⁸⁷. Günümüzde para arzının en önemli unsurunu kaydi para oluşturmaktadır.

Kaydi para, fiziki varlığı olmayan, yalnızca banka hesaplarına alacak veya borç kaydı verilmek yoluyla yaratılan bir değişim aracı olarak tanımlanmaktadır. Kaydi paranın yaratılabilmesi için önceden bankaya para yatırılması da zorunlu değildir. Bankaların müşterilerine kredi açması ve bu kredi limitleri için de banka üzerine çek çekilmesi ya da ödeme emri verilmesi ya da kredi kartı ödeme olanağı ile kaydi para yaratılabilmektedir¹⁸⁸.

1.4.2.6. Para Politikasının Etkinliğini Artırma Fonksiyonu

Bir finans sisteminde, “etkin bir para politikasının izlenebilmesi”, ancak temelleri sağlam atılmış bir “bankacılık sistemi” ile mümkün olabilmektedir. Merkez bankalarının, para arzına etki etmek amacıyla kullandıkları “reeskont politikası”, “açık piyasa işlemleri”, “mevduat munzam karşılık oranları” ve diğer tüm araçlar, sadece gelişmişlik düzeyi yüksek bir “bankacılık sistemi” yoluyla ekonominin tümü üzerinde etkili olabileceklerdir¹⁸⁹.

1.4.2.7. Uluslararası Ticareti Geliştirme Fonksiyonu

Bankacılık sistemi geliştirdiği, uyguladığı çeşitli ödeme ve kredilendirme metotları ile uluslararası ticaretin gelişmesine katkıda bulunmaktadır.

---

¹⁸⁷ Takan M. ve M. Acar, 2018, ss. 46, 47.

¹⁸⁸ Akgüç, Ticaret Bankalarının Yönetimi, 2011, s. 3.

¹⁸⁹ Doğan E. 2012, s. 5.

1.4.2.8. Hizmet Verme Fonksiyonu

Bankaların, bu günün ekonomik düzeninde ve özellikle “gelişmiş ülkelerde” önemi artarak devam eden bir diğer fonksiyonu da hizmet fonksiyonudur. Finans dünyasında ve ticari alanda ortaya çıkan yeni durumlar, bankaların ortaya çıkan yeni durumlara çözümler üreten, inovatif hizmetler geliştirmesini elzem kılmaktadır. Bankalar, müşterilerine sağladığı çok çeşitli hizmetler karşılığında kazanç sağlayabilmekte ve böylece “rekabet” ortamında, güçlerini artırabilmektedirler¹⁹⁰.

1.5. Başlıca Bankacılık Riskleri

Bankacılık sektörünün mevduat faizine kâr ilavesiyle çalışan, temel gelir ve risk alanı krediye odaklı ve global rekabete kapalı yapısı, 20.yy’ın son çeyreğinden itibaren köklü değişiklikler yaşamıştır. Bu değişiklikleri etkileyen faktörlerin başlıcaları; sektörü etkileyen unsurların sayısındaki artışlar, yerel unsurların yerini global unsurlara bırakmış olması, müşteri ihtiyaçlarının çeşitlenmesi, yatırımcıların sayılarındaki artışlar, yine yatırımcıların beklentilerindeki farklılaşmalar ve kredi faizi odaklı kâr marjlarının daralması olarak sıralanabilir. Bu gelişmeler bankacılık sektöründe bazı değişiklikleri de beraberinde getirmiş; yeni hizmet alanları ve gelir arayışları hızlanmış, kaynak yapısı çeşitlenerek mevduat dışında çok sayıda yeni alternatifler oluşmuş, piyasada rekabeti artıran banka dışı finansal kurumlar oluşmaya başlamış, kamu gücünü kullanan bankacılık otoritelerinin gözetimi ve denetimi yoğunlaşmıştır¹⁹¹. “Ekonomide uygulanan deregülasyon politikaları, faizlerde sınırlandırmaların kaldırılması, kambiyo serbestleşmesi nedeniyle bankalar faaliyetlerini genişletmekte ve bankacılık sektöründe rekabet artmakta, bunun sonucunda bankaların üstlenmekte olduğu riskler hem nitelik hem de nicelik yönünden daha önemli hale gelmektedir.”¹⁹²

---

¹⁹⁰ Altan, 2001, s. 173.

¹⁹¹ Yarız, Ahmet, Bankacılıkta Risk Yönetimi: Risk Matrisi Uygulaması, (1. baskı), Nobel Yayın, Ankara, 2012, s. 43.

¹⁹² Aloğlu, Ziya Tunç, “Bankacılık Sektörünün Karşılaştığı Riskler ve Bankacılık Krizleri Üzerindeki Etkileri”, (Yayımlanmamış Uzmanlık Yeterlilik Tezi), Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Bankacılık ve Finansal Kuruluşlar Genel Müdürlüğü, Ankara, 2005, s. 19.

Tüm bu gelişmelerin kısa sayılabilecek bir zaman diliminde yaşanmış olması ile bankacılık sektörü, önemli bir yapısal değişim ve dönüşüm geçirmiştir. Temel dinamiklerde yaşanan bu değişim ve dönüşüm; özel, sektörel, ulusal ve global düzeyde ve birbirini tetikleyebilen çok sayıda faktörden etkilenen sektörün maruz kaldığı risklere ve risk yönetimine de sirayet etmiştir. Geleneksel bankacılıkta öncelikli hedef getiri iken günümüzde risk ve getiri arasındaki optimum dengenin sağlanması önem kazanmıştır. Geleneksel bankacılıkta temel risk kredi iken, günümüzde birbirleri ile yakından ilişkili ve birbirini tetikleyebilen çok sayıda risk söz konusudur. Risklerin sayı ve etkilerinin artmasıyla ve risk yönetim sistemindeki eksiklik ve zayıflıkların finansal krizlerin önemli nedenleri arasında gösterilmesiyle risk yönetiminin perspektifi genişlemiştir¹⁹³. Neredeyse tamamı bir diğerini etkileyebilen veya tetikleyebilen özelliklere sahip olan bu risklerin etkileri, bazen risk kaynağı olan banka ile sınırlı kalabilmekte; bazen de önce sektöre, sonrasında ekonominin bütününe yönelik tehditler ve yıkıcı sonuçlar oluşturabilmektedir. Finans sektöründe riskleri tetikleyen unsurlardan başlıcaları; “artan rekabet”, “daralan marjlar”, “kredi portföy kalitesi”, “kanuni düzenleme gereksinimleri”, “döviz kuru, faiz oranı ve hisse senedi değişkenliği”, “likidite pozisyonlarındaki büyük farklılıklar”, “şeffaflık”, “teknolojik ilerlemeler”, “finansal piyasaların küreselleşmesi” olarak sıralanabilir.

Bankalar açısından “risk” kavramı, “ *taraflarca kabul edilen veya istenilen yükümlülüklerin yerine getirilememesi, beklenen olayların gerçekleşmemesi ya da beklenmeyen durumların ortaya çıkmasına bağlı olarak zarar edilmesi ihtimali*” olarak tanımlanmaktadır¹⁹⁴. Daha kısa bir tanıma göre ise risk; “ *bir olayla ilgili mevcut olan belirsizlikten dolayı zarar etme ihtimali*” olarak ifade edilmektedir. Piyasadaki fiyat, döviz kuru, faiz oranı gibi unsurların gelecekteki durumu tam olarak bilinemediğinden yapılan işlemler risk taşımaktadır. Bu oranlarda yaşanan ani bir değişim bankaların çok ciddi zararlara uğramasına sebebiyet verebilmektedir. Piyasa risklerinin yanında bankaların kredi verdikleri müşterilerin krediyi geri ödememe ihtimali olduğu için bankalar verdikleri her kredide faaliyetleri gereği bu riskle de karşı karşıyadırlar¹⁹⁵.

---

¹⁹³ Yarız, 2012, s. 43.

¹⁹⁴ Ulusoy, Tolga, “Bankacılıkta Risk Yönetimi”, *Bankacılık Girişi ve İlkeleri*, Ed. Kaya, Feridun, Beta Yayınları, İstanbul, 2017, s. 373.

¹⁹⁵ Yüksel, Serhat, “Kriz Sonrası Bankacılık Risklerine Yaklaşım”, *Bankacılığın Temelleri*, Ed. Gündoğdu, Aysel, Nobel Yayınları, Ankara, 2016, s. 30.

BDDK. tarafından çıkarılan “Bankaların İç Denetim ve Risk Yönetim Sistemleri Hakkında Yönetmelik” hükümlerine göre ise risk, “*bir işleme ilişkin parasal kaybın ortaya çıkması veya giderin ya da zararın vuku bulması nedeniyle ekonomik faydanın azalması ihtimali*” olarak tanımlanmaktadır.

Ekonomi için önemli fonksiyonlar üstlenen bankalar, genel, özel ve mikro bazda çok sayıda risklerin bulunduğu bir ortamda faaliyet göstermektedir. Bu risklerden en önemlileri; “kredi riski”, “piyasa riski” (likidite riski, faiz riski, kur riski) ve “operasyonel risk” adı verilen risklerdir.

1.5.1. Kredi Riski

Kredi riski temel anlamda, “bankanın kredi alacaklarını zamanında ve tam olarak tahsil edememesi riski” olarak ifade edilmektedir¹⁹⁶. Bankaların, karşı karşıya kaldıkları tüm riskler gibi “kredi riski” de bu finans kuruluşları açısından son derece önemli bir yer tutmaktadır. Kredi riskinin sebebi, “birtakım makroekonomik olumsuzluklar” olabileceği gibi, “borçluya özgü bazı problemler” de olabilmektedir. “Kredi müşterilerinin anapara ve faiz ödemelerinde gecikme yaşanması”, “yapılandırma ve vade uzatımları gibi taleplerinin yoğunlaşması” veya “ödeme güçlüklerinin artması” gibi faktörler, “*bankaların aktif kalitesinin zarar görmesi*”, “*kısa vadeli alacakların uzun vadeye dönüşmesi*” ve “*bankanın yükümlülüklerini zamanında yerine getiremeyeceği endişelerinin artması*” gibi sonuçlara yol açmaktadır. Likidite sorunlarına dönüşerek nakit akışlarında yavaşlamalara ve belirsizliklere yol açabilen bu gelişmeler, “bankanın imajında bozulmalar yaratma”, “malîyetlerinde artış”, “kârlılıkta azalma”, “yeni mevduat girişlerinin engellenmesi”, halka açık bir şirket olması halinde “hisse senetlerinde değer kayıpları”, “aktiflere oranla çok az miktarda bulunan öz kaynaklarının tükenmesi” ve daha da ileri bir risk olarak “bankacılık sisteminin dışına çıkması” gibi sonuçlara sebebiyet verebilmektedir¹⁹⁷. Ayrıca, bankalar derecelendirme

---

¹⁹⁶ Leblebici Teker, Dilek, Bankalarda Operasyonel Risk Yönetimi, (1. baskı) Literatür Yayınevi, İstanbul, 2006, s. 3.

¹⁹⁷ Yarız, 2012, s. 84.

kuruluşları tarafından takip edildiğinden kredi risklerinin yüksek olması durumunda bankanın kredi notu düşebilmektedir¹⁹⁸.

Kredi riskinin yönetimi, riskin belirlenmesi, ölçülmesi, izlenmesi, kontrol edilmesi, raporlanması ve bu risk için asgari sermayenin ayrılması süreçlerini kapsamaktadır¹⁹⁹. Kredi riski yönetiminde kullanılan teknikleri; riskin oluşumu öncesi ve sonrasında kullanılacak aktif ve pasif teknikler olarak gruplandırmak mümkündür. Risk iştahının tanımlanması; risk analizleri ile riskin yayılacağı sektör, coğrafi bölge ve müşteri tercihlerinde seçici davranılması; kredi miktarının sınırlandırılması; risk kategorileri yardımıyla müşterilerin gruplandırılması; sektör ve vadelerde çeşitlendirmenin sağlanması kullanılan aktif tekniklere örnek uygulamalardır. Riskin gerçekleşip zarara dönüşmesi halinde etkilerini gidermeye yönelik pasif tekniklerden bazıları ise kredi riskine karşılık yeterli öz sermayenin sağlanması, riskin oluşması halinde kullanılabilir banka dışı kaynakların hazır tutulması ve riskin üçüncü kişilere devredilmesi için ön hazırlıklar yapılmasıdır²⁰⁰. Kredi risklerinden dolayı oluşan kayıpların karşılanması açısından iki farklı durum ortaya çıkmaktadır. Buna göre, “beklenen kayıplar” bankaların ayırdıkları rezervlerle karşılanabilmekte iken, “beklenmeyen kayıplar” ise “provizyon” ve “öz sermaye” yoluyla telafi edilebilmektedir.

1.5.2. Piyasa Riski

Piyasa riski, “*piyasada meydana gelebilecek dalgalanmalarının tetiklediği faiz oranı, döviz kuru ve hisse senedi fiyatlarındaki değişimler nedeniyle bankanın bilanço içi ve dışı varlıkları ile yükümlülüklerinin piyasa değerinde ortaya çıkabilecek kayıp riski*” veya “*mevcut bir varlık veya yükümlülüğün ileriki bir tarihteki piyasa değerinin belirsizliği*” olarak ifade edilebilir.

Bankalar, vadeleri ve nitelikleri birbirinden farklı olan çok sayıda finansal varlık edinmekte ve finansal yükümlülük üstlenmektedir. Bu varlık ve yükümlülükler, faiz oranı ve kurdaki değişmelerden farklı yönde ve farklı şiddette etkilenebilmektedir.

---

¹⁹⁸ Yüksel, 2016, s. 33.

¹⁹⁹ Takan M. ve M. Acar, 2018, s. 574.

²⁰⁰ Yarız, 2012, s. 85.

Özellikle, varlıkların ve yükümlülüklerin vadeleri ile maruz kalınan piyasa riski arasında güçlü ve asimetrik bir ilişki bulunmaktadır. Banka varlıklarının uzun vadeli, yükümlülüklerin ise kısa vadeli olması durumunda maruz kalınan risk daha da artabilmektedir. Finansal varlık veya yükümlülüklerin yapısı üst seviyelerde olsa da “*piyasadaki dalgalanmaların şiddetinin artması*” bu finans kuruluşları üstünde olumlu olmayan etkiler ortaya çıkartabilir. Ortaya çıkan bu etkiler; “faiz, kur ve hisse senedi fiyatlarının tahmininin ve bu tahminlere göre yatırım kararlarının şekillendirilmesi” işini daha da önemli hale getirmektedir. Ancak “faiz”, “kur” ve “hisse senedi fiyatlarındaki dalgalanmaların” önceden tahmin edilmesi risk yönetimi için çok önemli olsa da bu unsurlardaki gelişmelerin öngörülmesi oldukça zordur. Zira bu unsurların çoğunluğu banka dışında yerel ve global kaynaklıdır²⁰¹. 2002 yılı sonu itibarıyla BDDK., “*piyasa riskinin ölçülerek, sermaye riski oranına dâhil edilmesi*” şartını tüm bankalar için zorunlu kılmıştır. Piyasa riskine sebebiyet veren bileşimler; “*likidite riski*”, “*faiz riski*”, “*kur riski*” ile “*hisse senedi pozisyon riski*” olup bu risklerin içerikleri ayrıntılı olarak aşağıda açıklanacaktır.

1.5.2.1. Likidite Riski

Likidite riski, “*genel olarak nakit veya diğer finansal varlıkların teslimi yoluyla ödenmesi gereken borçlara ilişkin yükümlülüklerin yerine getirilmesinde zorlanma*” olarak ifade edilmektedir²⁰². Bir başka tanımda ise likidite riski, bir bankanın bugün ve gelecekte yükümlülüklerini karşılayamamaktan dolayı gelirinde ve sermaye düzeyinde ortaya çıkma olasılığı olan kayıplar olarak ifade edilmektedir. BDDK. likidite riskini, “*bankanın nakit akışındaki dengesizlik sonucunda, nakit çıkışlarını tam olarak ve zamanında karşılayacak düzeyde ve nitelikte nakit mevduatına veya nakit girişine sahip bulunmaması nedeniyle ödeme yükümlülüklerini zamanında yerine getirememesi riski*” olarak tanımlamaktadır.

Bankacılık riskleri açısından en temel risklerden biri olan likidite riski, bankanın özel koşullarından kaynaklanacağı gibi genel ekonomik koşullardan da kaynaklanabilmektedir. Likidite bir banka için önemli bir itibar göstergesi olup sadece

---

²⁰¹ Yarız, 2012, ss. 89,90.

²⁰² Akgüç, Ticaret Bankalarının Yönetimi, 2011, s. 8.

olağanüstü dönemlerde değil, olağan dönemlerde de dikkatle yönetilmesi gereken bir risktir. İyi bir likidite yönetimi, olağan dönemlerde vadesi dolan, olağandışı dönemlerde ise mevduat sahiplerinin vadesi gelmediği halde muhtemel ödeme taleplerinin yerine getirilebilmesine, bankacılık faaliyetlerinin sürdürülmesine ve yasal yükümlülüklerinin yerine getirilmesi için yeterli varlık bulundurulmasına veya varlıkların hangi şekilde tedarik edileceğinin planlanmasına bağlıdır. Banka bu nedenlerle, literatürde likit varlıklar olarak adlandırılan, nakit ve nakde çok çabuk dönüştürülebilecek varlıklara sahip olmalıdır. Sahip olunması gereken varlık tutarı, bankanın faaliyet alanı, finansman kaynakları, bilanço yapısı ve piyasa yapısı gibi çeşitli faktörlere göre değişkenlik göstermektedir²⁰³. Fakat; banka elinde tutması gereken kaynak tutarının optimal miktarını belirlemelidir. Çünkü reel faizlerin yüksek olduğu bir ortamda bu nakit değerleri değerlendiremeyip elde tutması alternatif maliyet oluşturmaktadır. Optimal tutarın belirlenmesini ekonomideki değişkenlerin gelecekteki durumuna ilişkin tahmin yapmanın güçlüğü zorlaştırmaktadır.

Likidite riski, “piyasaya ilişkin likidite riski” ve “bankayı fonlamaya ilişkin likidite riski” olmak üzere, iki ana başlıkta değerlendirilir. Piyasaya ilişkin likidite riski, bankanın piyasaya istenilen düzeyde etkili olamaması, bazı ürünlerdeki “sığ piyasa yapısı” ve piyasalarda ortaya çıkan bazı zorluklar sebebiyle, “*pozisyonlarını “uygun bir fiyatta, yeterli tutarda ve hızlı olarak kapatamaması veya pozisyonlardan çıkamaması durumunda ortaya çıkan zarar ihtimali”* olarak tanımlanmaktadır. Fonlamaya ilişkin likidite riski ise, “nakit giriş ve çıkışlarındaki düzensizlikler ve vadeye bağlı nakit akımı uyumsuzlukları nedeniyle fonlama maliyetini makul bir maliyet ile potansiyel olarak yerine getirememe ihtimali” şeklinde tanımlanmıştır²⁰⁴.

Likidite riski ile karşılaşan banka ya bu eksik likiditeyi fonlayacak fon ödünç alır ya da aktiflerindeki varlıkları elinden çıkarmaya çalışır. Bankanın “yeni bir borç alması” finansal durumun iyi olmaması halinde, başka bir risk çeşidi olan “faiz riski”nin de doğmasına sebep olabilir. Bankanın fon sağlayamaması durumunda elindeki varlıkları satma yoluna gitmesi, bankanın “aktif - pasif dengesi”nin bu durumdan etkilenmesini tetiklemektedir. Ayrıca bankanın karşılaştığı likidite riskinin büyük

---

²⁰³ Yarız, 2012, ss. 94, 95.

²⁰⁴ Aloğlu, 2005, s. 23.

boyutlara ulaşması yani aktifinde yeterince varlık bulunduramaması da bankanın diğer risklerle yüz yüze gelme olasılığını artırmaktadır²⁰⁵.

1.5.2.2. Faiz Riski

Banka bilançosunun varlıklar ve yükümlülükler bölümündeki her bir kalemin faiz yapısı farklıdır. Bu farklılık, bu kuruluşlar açısından “önemli bir gelir kaynağı” olduğu kadar, aynı zamanda bir “risk kaynağı” olarak da karşımıza çıkmaktadır. Faiz oranlarındaki dalgalanmalar, gelecekte elde edilecek gelirler ile yine gelecekte ödenecek giderlerin bugünkü değerini dolayısı ile bankanın karlılığını ve piyasa değerini etkileyerek özkaynaklar ve bankanın bütünü için önemli bir tehdit unsuru oluşturabilmektedir²⁰⁶.

Faiz riski, “bankanın pazarladığı ürünlerin faiz oranlarında meydana gelen değişimlerden dolayı, beklenen kârda meydana gelen azalmalar” şeklinde tanımlanabilir. Bankalar, “kısa vadeli fonları belirli fiyatlardan toplayan, bunları vade dönüşümüne tabi tutarak pazarlayan kuruluşlar” olduğundan, “kısa vadeli fonların maliyeti (mevduat faiz oranı), uzun vadeli fonların (kredi faiz oranları) getirisinden düşük olduğu” takdirde, banka kâr etmektedir. Bankalar dönüşüme tabi tuttıkları bu fonları çoğu zaman sabit faizlerle alıp, satmaktadır. Kredi vadesi dolmadan, “mevduat faizlerinde artış yönlü bir değişim” meydana gelmesi halinde, banka daha kısa vadeli olan mevduata daha fazla faiz vermek zorunda olur, ancak kullandığı yatırım kredisinin faizini dönem sonuna kadar değiştiremez. Bu nedenle bankanın kârı azalır ve faiz riski ile karşılaşır²⁰⁷.

Faiz değişimlerinin bankaların bilanço ve gelir tabloları üzerindeki temel etkisi net faiz marjı üzerinden gerçekleşmektedir. Faizlerin değişmesi ile bankanın faiz gelirleri ve faiz giderleri aynı yönde ve aynı oranda olmasa da mutlaka değişmektedir. Net faiz marjı, banka içi ve dışı faktörlerden etkilenmektedir. Bankanın aktif ve pasif bileşimi, kredi ve kaynakların vade yapısı ile yönetim kalitesi iç faktörleri; makro ekonomik konjonktür ve piyasadaki faiz oranları ise dış faktörleri oluşturmaktadır.

²⁰⁵ Aloğlu, 2005, s. 23.

²⁰⁶ Crouhy, vd. The Essentials of Risk Management, ABD, McGraw-Hill, 2006, s. 25. ‘den aktaran Yarız, 2012, s. 97.

²⁰⁷ Kaval, Hasan, Bankalarda Risk Yönetimi, (1. baskı), Yaklaşım Yayınevi, Ankara, 2000, ss. 87, 88.

Bankanın bu faktörlerin tümünde belirleyici ve etkileyici olması imkânsızdır. Zira iç faktörlerin bir kısmı yönetilebilir iken dış faktörler sadece izlenebilmekte veya tahmin edilebilmektedir. Faiz riski, faiz oranlarındaki dalgalanmaların arttığı dönemde daha da yoğunlaşmaktadır. Bir başka ifadeyle düşük ve istikrarlı faiz oranlarının yaşandığı dönem “faiz riskinin” en düşük seviyede gerçekleştiği dönemdir. Yüksek faiz riski, “banka gelirleri”, “nakit akışları”, “öz kaynaklar”, “bilanço içi ve dışı varlıklar” ile “yükümlülükler” için önemli bir tehdit oluşturmaktadır²⁰⁸.

Faiz riski yönetimi, banka için önemli bir karlılık kaynağıdır. Faiz riskinin yönetimi özellikle faizlerde dalgalanmaların yaşandığı dönemlerde daha fazla önem taşımaktadır. Bu nedenle, faizlerdeki dalgalanmaları tahmin etmek ve buna uygun bir aksiyon almak önemli olsa da dalgalanmaları öngörmek oldukça zordur. Zira “bu dalgalanmalar”, “banka dışındaki global ve yerel unsurlardan kaynaklanan emisyon hacmi ile fon arz ve talebindeki değişimler”, “para politikası”, “piyasa beklentileri”, “makro ekonomik siyasi ve ekonomik konjonktür” ve bunun gibi unsurlar, banka tarafından yönetilmesi mümkün olmayan unsurlardır. “Risk politika ve prosedürlerinin açıkça tanımlanmış olması”, “uygulamaların bunlarla uyumlu olması”, “faiz riski sınırlamaları ve maruz kalınan faiz riskinin etkileri konusunda yönetim kurulunun düzenli bilgilendirilmesi” gibi konular, faiz riski yönetiminin işlevselliğini çoğaltan bazı faktörlerdir²⁰⁹.

1.5.2.3. Kur Riski

Döviz kuru riski, dalgalı kur sistemine geçiş ve sermaye hareketlerinin serbestleşmesi sonrasında, bankalar bakımından üzerinde en çok düşünülmesi gereken risk türlerinden birisi halini almıştır. BDDK., kur riskini, “*Bankaların, tüm döviz varlık ve yükümlülükleri nedeniyle döviz kurlarında meydana gelebilecek değişiklikler sonucu maruz kalabilecekleri zarar olasılığı*” olarak tanımlamaktadır.

Döviz cinsinden aktifleri ve pasifleri arasında tutar farklılığı olan bankalar kur riski ile karşı karşıyadır. Özellikle küreselleşmenin de etkisiyle bankalar son yıllarda döviz cinsinden çok sayıda işlem yapmaktadırlar. Döviz kuru riskinin iyi bir şekilde

---

²⁰⁸ Yarız, 2012, ss. 97, 98.

²⁰⁹ Yarız, 2012, s. 99.

yönetilebilmesi için bankalar bilançolarındaki bu döviz cinsindeki işlemlerini etkin bir şekilde takip etmelidir. Aksi takdirde bankaların çok ciddi zararlar ile karşılaşması mümkündür²¹⁰.

Yerel para dışındaki döviz kurlarının birinde, bir bölümünde veya tümünde aynı yönde veya farklı yönde oluşabilecek değişimler, bankaların varlıkları, yükümlülükleri, öz kaynakları, gelirleri, giderleri, hisse senetleri ve nihayetinde banka değeri üzerinde artış veya azalış yönünde önemli değer değişimleri oluşturabilmektedir. Bu değişimler bankaların yükümlülüklerini karşılayamayacak düzeye ulaştığında, kur riski likidite riskine dönüşerek bankanın faaliyetlerine son vermeye neden olabilecek bir sürecin başlamasına neden olmaktadır. Kur riskinin, diğer risklerden ayrılan en önemli özelliği ise “*taşıdığı uluslararası unsurlar*” nedeniyle küresel bir niteliğe sahip olmasıdır. Döviz kurları, uluslararası unsurlar ile birlikte, “faiz oranları”, “dış ticaret hacmi”, “politik ve ekonomik konjonktür”, “merkez bankasının politikaları” gibi birçok yerel unsurdan etkilenen bir piyasada oluşmaktadır. Yerel ve global çok sayıda unsurun, döviz kurunun gelecekte alacağı değer tahminini güçleştirmesi, kur riski yönetimini daha kompleks bir niteliğe kavuşturmaktadır²¹¹.

1.5.2.4. Hisse Senedi Pozisyon Riski

Hisse senedi fiyatlarında ortaya çıkabilecek ani değişiklikler sonucunda bankaların zarar etme ihtimalidir. Aktiflerinde çok fazla hisse senedi bulunduran bankalar, hisse senetlerinin fiyatlarında meydana gelebilecek ani bir değişim ihtimali karşısında ciddi risk almaktadır²¹². Hisse senetlerinde fiyat değişimlerine neden olan riskler; “sistemik risk” de denilen “piyasa riski” ve firmalara özgü “sistemik olmayan” risklerdir. “Sistemik olmayan risk”, portföyde yapılacak olan iyi bir çeşitlendirme ile yok edilebilir²¹³. Sistemik olmayan risk bütün ekonomiyi etkileyebileceği için portföy çeşitlendirmesi burada kurtarıcı olmayacaktır.

---

²¹⁰ Yüksel, 2016, s. 36.

²¹¹ Yarız, 2012, s. 101.

²¹² Yüksel, 2016, s. 36.

²¹³ Kaval, 2000, ss.187, 188.

1.5.3. Operasyonel Risk

Birçok banka operasyonel riski “*kredi ve piyasa riski kategorisinde yer almayan bütün riskler*” şeklinde tanımlamaktadır. Bu risk çeşidine; “banka içi kontrollerdeki aksamalar sonucu hata ve usulsüzlüklerin gözden kaçması”, “banka yönetimi ve personeli tarafından zaman ve koşullara uygun hareket edilememesi”, “banka yönetimine ilişkin hatalar”, “bilgi teknolojisi sistemlerindeki hata ve aksamalar”, “deprem, yangın, sel gibi felaketlerden kaynaklanabilecek riskler” örnek olarak gösterilebilir²¹⁴. Basel Komite, bu riski, “*uygun olmayan ya da işlemeyen iç süreçler, insanlar ve sistemler ya da dış etkenler nedeniyle ortaya çıkabilecek zarara uğrama riski*” olarak tanımlamıştır. Son yıllarda ekonomi piyasalarında ortaya çıkan krizlerin etkisiyle, “operasyonel riskin önemi” ve “gerçekleşmesi durumunda finansal kuruma vereceği zararın büyüklüğü” çok daha net bir biçimde görülmüştür. Bu Komite, “Basel II” düzenlemesi ile birlikte “bankaların operasyonel risklerini ölçerek gerekli sermaye karşılığını ayırmalarını” öngörmüş ve bu amaçla bankalarda “operasyonel risklerin ölçümü üzerine” çeşitli modeller önermiştir²¹⁵.

Operasyonel risk, “yasal düzenleme riski”, “suiistimal riski” ve “ahlaki risk” gibi risk çeşitlerini de kapsamaktadır. Yasal düzenleme riski, mevzuatın sürekli olarak değişmesi nedeniyle bir belirsizlik ortamı oluşturmasıdır. Mevcut yasal çerçevede kurulmuş banka portföyleri ve finansman dengeleri, mevzuattaki değişiklikler nedeniyle sarsılabilir ve bankalar risk ve zararlarla karşı karşıya kalabilirler. Suiistimal riski, banka idarecilerinin, personelinin, mudilerin veya diğer kişilerin, iyi niyet kurallarına aykırı olarak “hile”, “sahtekârlık”, “içeriden öğrenme”, “hırsızlık”, “dolandırıcılık” gibi yöntemlerle bankaları zarara uğratmalarından kaynaklanan risktir. Ahlaki risk, “*banka hissedarları ve/veya yöneticilerinin ahlaki değerlere aykırı eylem ve işlemleri ile bankayı zarara uğratma riski*” olarak tanımlanırken, İtibar riski ise, “*bankanın faaliyetlerindeki başarısızlıklar ya da mevcut yasal düzenlemelere uygun*

---

²¹⁴ Yarız, 2012, s. 103.

²¹⁵ Leblebici Teker, 2016, s. 8.

davranılmaması neticesinde bankaya duyulan güvenin azalması veya itibarın zedelenmesi ile ortaya çıkabilecek kayıp” şeklinde ifade etmektedir²¹⁶.

Operasyonel riskler başka bir ayrıma göre insan kaynaklı, süreç kaynaklı, sistem kaynaklı ve dış etkenler kaynaklı olarak tasnife tabi tutulabilir. İnsan kaynaklı riskler, banka personelinin hata yapmasından veya ihmalden dolayı sorumluluklarını yerine getirememesinden kaynaklı; süreç kaynaklı riskler, bankacılık faaliyetlerinin işleyişindeki aksaklıklarla ilgili olarak yani; iç kontrol sisteminin yetersiz olması veya bankanın stratejilerinin hatalı olmasından kaynaklı; sistem kaynaklı riskler, bankanın kullandığı sistemde meydana gelen problemlerden kaynaklı ve dış etkenler kaynaklı riskler ise, üçüncü kişiler tarafından yapılan dolandırıcılık işlemleri ve doğal felaketler kaynaklı olduğu ifade edilebilir²¹⁷.

---

²¹⁶ Aloglu, 2005, s. 32.

²¹⁷ Yüksel, 2016, ss. 36, 37.

İKİNCİ BÖLÜM

BANKALARIN FON KAYNAKLARI VE FON KULLANIM ALANLARI

2.1. Bankaların Fon Kaynakları

Bankalarda kaynak yönetimi; bankaların “geleneksel” ve “geleneksel olmayan” yol ve yöntemler izleyerek kaynak temin etmeleri ve bu kaynakları, kâr amacı güderek, maliyeti en alt seviyeye düşürecek, “geniş anlamda kredi” taleplerini karşılayacak, taraflarda güven uyandıracak, kaynaklar üzerine para otoritelerince getirilen sınırlar ve yüklerden olanak ölçüsünde kaçınacak şekilde kullanmaları sürecidir.

Bankalar, daha önce de benzer şekilde ifade edildiği gibi, “tasarruf sahiplerinin birikimlerini mevduat olarak kabul eden ve bu fonları yatırım yapacak birimlere kredi olarak veren”, başka bir ifadeyle “finansal sistem içerisinde fon arz edenlerle fon talep edenlerin karşılaşmasına aracılık eden” kuruluşlardır. Bu anlamda bankaların en önemli fonksiyonu, halkın tasarruflarını mevduat olarak toplayıp, bu fonları müşterilerine kredi olarak kullanıdır. Bankalar bu aracılık faaliyetlerini gerçekleştirirken, bazı kaynaklardan fon temin ederler. Kısaca fon kaynakları, bankaların fon kullanımlarının nasıl finanse edildiğini gösterir. Bu fon kaynakları; “*mevduatlar*”, “*mevduat dışı kaynaklar*” ve “*öz kaynaklar*” olmak üzere üç grup halinde incelenecektir²¹⁸.

2.1.1. Mevduat

2.1.1.1. Mevduatın Tanımı ve Hukuki Niteliği

Mevduat, “*mevduat sahibi (mudi) kişi veya kuruluşların belli bir vade ve faiz oranı karşılığında sahip olduğu fonu bankalara borç vermesi*” veya “*belli bir süre sonunda veya istenildiğinde çekilmek üzere bankalara faizle yatırılan para*²¹⁹” olarak tanımlanır. Mevduat bankacılık faaliyetleri içinde yer alan en önemli pasif işlemi olarak değerlendirilmektedir. Ancak günümüzde mevduat hesapları, yalnız efektif (para)

²¹⁸ Akgüç, Ticaret Bankalarının Yönetimi, 2011, s. 193.

²¹⁹ Karapınar, Aydın, “Bankacılık Faaliyetleri”, *Bankaların Yönetimi ve Denetimi*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Ed. Karapınar, Aydın, Eskişehir, 2013, s. 41.

yatırmakla değil çek, havale, kupon, senet tahsili hatta bankalar tarafından kredilendirme yoluyla da açılmaktadır. Bu nedenle mevduatı, “*bir bankada alacaklı hesap açılması*” şeklinde tanımlamak mümkündür²²⁰.

Literatürdeki başka bir tanıma göre mevduat, gerçek veya tüzel kişiler tarafından bankalar ile bu konuda yetkili kuruluşlara TL veya yabancı para olarak “istenildiği anda”, “belli bir süre sonunda” veya “belli bir ihbar süresine uyarak” ve sonrasında iade almak üzere yatırılan paralar olarak tanımlanmıştır. Gerçek veya tüzel kişilerin sermayelerini bu kuruluşlarda değerlendirmelerinin en başta gelen amacının, “gelir elde etmek” ve “paralarını güvenli bir biçimde saklamak” olduğu bilinmektedir²²¹.

5411 Sayılı BK. md.3’e göre mevduat, “*yazılı ya da sözlü olarak veya herhangi bir şekilde halka duyurulmak suretiyle ivazsız veya bir ivaz karşılığında, istendiğinde ya da belli bir vadede geri ödenmek üzere kabul edilen para*” olarak tanımlanmıştır. 5411 Sayılı BK. md.60/1’e göre “*Kredi kuruluşları ile özel kanunlarına göre yetkili olanlar dışında hiçbir gerçek veya tüzel kişi, aslen veya fer ‘an meslek edinerek mevduat kabul edemeyecekleri*” belirtilmiştir.

Mevduatlara verilecek faiz ve komisyonla ilgili olarak BK md.144’e göre “*Bankaların mevduat kabulünde uygulayacakları faiz ve komisyon oranlarının azami sınırlarını belirlemeye, kısmen veya tamamen serbest bırakmaya Bakanlar Kurulu yetilidir. Bakanlar kurulu bu yetkilerini Merkez Bankasına devredebilir.*” ifadesi yer almaktadır. Ancak 2018 yılında Anayasa’da yapılan değişikliklerle Bakanlar Kurulu kaldırılarak Bakanlar Kurulu’nun tüm yetkileri Cumhurbaşkanına devredilmiştir.

Bankaların kaynak yapısında, en önemli kaynağı özellikle 1980’li yılların başlarına kadar mevduat oluşturduğundan, bankalarda kaynak yönetimi bir anlamda mevduat yönetimiyle aynı anlamdaydı. Günümüzde ise banka kaynakları çeşitlenmiş, özellikle mevduat dışı diğer kaynakların payı yükselmeye başlamıştır. Bankalarda mevduatın yüksek faiz, vadesiz mevduata da faiz ödenmesi gibi nedenlerle giderek pahalı bir kaynak haline alması, mevduat toplama giderleri, mevduat sigortası ve mevduat karşılığı gibi mevduata ilişkin yükümlülükler ve mevduatın kredi isteklerini

²²⁰ Akgüç, Ticaret Bankalarının Yönetimi, 2011, s. 265.

²²¹ Takan M. ve M. Acar, 2018, s. 109.

karşılacak hızla artmaması bankaları yeni kaynaklar bulmaya yöneltmiştir. Bankacılık sektörünün kaynak yapısındaki bu gelişme ve eğilimlere karşın yine de mevduat, banka kaynaklarının en önemli ögesini oluşturmaktadır²²².

Gerçek veya tüzel kişilerin bankalara mevduat yatırımlarının başlıca nedenleri;

- Faiz geliri elde etme olanağı,
- Birikim yapma amacı,
- Birikimlerini veya likidite fazlalarını emniyetli bir şekilde saklatma olanağı,
- Birikimleri, ihtiyaç duyulması halinde tekrar paraya dönüştürme kolaylığı,
- Bankanın sağlamış olduğu çeşitli hizmetlerden yararlanma ve gerekli ödemelerin hızlı ve basit bir şekilde yapılmasını sağlama olanağı vs. sayılabilir.

Bu nedenlerin önem sırası mudinin beklentilerine veya mevduatın türüne göre değişebilir²²³.

2.1.1.2. Mevduatın Çeşitli Kriterlere Göre Sınıflandırılması

Mevduat çeşitli yönlerden ayrıma tabi tutulabilir. Burada mevduatın vadeleri, türleri, mülkiyeti, kaynağı, güvencesi, açıldığı para türleri açılarından ve faiz oranının yapısı yönünden inceleyeceğiz.

2.1.1.2.1. Mevduatın Vadesine Göre Ayrımı

5411 Sayılı BK. md.60/7'e göre "Bankaların, mevduat hesaplarını BDDK.'nın görüşü alınmak suretiyle Merkez Bankasınca tespit edilecek vade ve türlerine göre tasnif etmek, zorundadır." denilmiştir. Mevduatlar vadeleri yönünden bu kanuna istinaden Merkez Bankası tarafından hazırlanıp 03.02.2007 tarihinde Resmi Gazete (RG.)'de yayınlanan ve 23.07.2015 tarihinde güncellenen 2007/1 Sayılı "Mevduat ve

²²² Akgüç, Ticaret Bankalarının Yönetimi, 2011, ss. 263, 264.

²²³ Sevilengül, Orhan, Banka Muhasebesi, (3. baskı), Gazi Kitabevi, Ankara, 2001, s. 19.

Katılım Fonlarının Vadeleri ve Türlerini Hakkında Tebliğ” hükümlerine göre sınıflandırılmışlardır.

Mevduatın vadeleri aşağıdaki şekilde belirlenmiştir;

- “Vadesiz mevduat: Bankanın iznine gerek olmaksızın mudi tarafından istenildiği zaman kısmen veya tamamen çekilebilen, herhangi bir ihbar veya vade koşulu taşımayan ve faiz tahakkukları yılsonunda veya hesabın kapatılmasında yapılan mevduattır.
- İhbarlı mevduat: Çekileceği tarihten 7 gün önce yazılı bir ihbar verilmek suretiyle çekilebilecek mevduattır. İhbarlı mevduata, bankaya vadesiz mevduattan daha fazla hareket serbestisi tanındığı için daha fazla faiz verilir ve bu faiz oranının belirlenmesinde ihbar süresinin uzunluğu etkili olur²²⁴.
- Vadeli mevduat: Bankalara veya bu konuda yetkili kuruluşlara tevdi edildiği tarihten ancak belli bir süre geçtikten sonra çekilmek şartıyla gerçek ve tüzel kişiler tarafından yatırılan paralara vadeli mevduat denir. Bu mevduat türünde banka, paranın ne zaman çekileceğini önceden bilir. Dolayısıyla bu türde yatırılmış paraları banka rahatlıkla kullanır. Bu nedenle, bankalar vadeli mevduat mudisine diğer mevduat türlerine göre daha fazla faiz verir²²⁵.
- Birikimli mevduat: Asgari 3 yıl vade ile açılan, sözleşme ile belirlenen aylık veya üç aylık sürelerde hesaba para yatırmaya imkân veren mevduattır.”

2.1.1.2.2. Mevduatı Oluşturan Kişiliğe Göre Ayrımı

Merkez Bankası'nın hazırlamış olduğu 2007/1 Sayılı “Mevduat ve Katılım Fonlarının Vadeleri ve Türlerini Hakkında Tebliğ” hükümleri çerçevesinde mevduat türleri; “tasarruf mevduatı”, “resmi kuruluşlar mevduatı”, “ticari kuruluşlar mevduatı”, “bankalararası mevduat”, “diğer kuruluşlar mevduatı” şeklinde tasnif edilmişlerdir. İlgili tebliğde bu kavramlar şu şekilde tanımlanmışlardır;

²²⁴ Takan M. ve M. Acar, 2018, s. 111.

²²⁵ Takan M. ve M. Acar, 2018, s. 112.

- “Tasarruf Mevduatı: Mevduat bankaları nezdinde açtırılan, gerçek kişiler ile vakıf, dernek, birlik ve firmaların ihtiyat saiki ile ayırdıkları, faiz geliri elde etme amacıyla bankaya yatırdıkları ve münhasıran çek keşide edilmesi dışında ticari işlemlere konu olmayan mevduattır.
5411 Sayılı BK. md.3’e göre *“Tasarruf mevduatı, mevduat bankaları nezdinde açtırılan, gerçek kişilere ait ve münhasıran çek keşide edilmesi dışında ticari işlemlere konu olmayan mevduat hesaplarını”* ifade ettiği belirtilmiştir.
- Resmi Kuruluşlar Mevduatı: Genel bütçe kapsamındaki kamu idarelerine, özel bütçeli idarelere, düzenleyici ve denetleyici kurumlara, sosyal güvenlik kurumlarına, yerel yönetimlere, mahkemelere, savcılıklara, icra ve iflas dairelerine ait hesaplardır.
- Ticari Kuruluşlar Mevduatı: Gerçek kişilerin ticari işletmelerine, her çeşit ortaklıklara, kamu iktisadi teşebbüsleri ile bunlara ait müesseselere, bağlı ortaklıklara, iştiraklere ve müesseselerin ve bağlı ortaklıkların işletmelerine, yerel yönetimlerin ticari işletmelerine, döner sermayeli kuruluşlara, vakıfların, derneklerin, sendikaların, birliklerin ve mesleki kuruluşların kurdukları veya katıldıkları ticari işletmelere, kooperatiflere, sigorta şirketlerine ve banka dışı diğer mali kesime ait hesaplardır.
- Bankalararası Mevduat: TCMB. ve bankalar ile özel kanunlarına göre mevduat kabulüne yetkili bulunan kuruluşlara ait hesaplar "Bankalar" başlığı altında sınıflandırılır. Bankaların ve özel kanunlarına göre mevduat kabulüne yetkili bulunan kuruluşların birbirlerine açtıkları mevduat bankalar arası mevduattır.
- Diğer Kuruluşlar Mevduatı: Vakıflara, derneklere, birliklere, sendikalara, tasarruf ve yardımlaşma sandıklarına, elçilik ve konsolosluklara, uluslararası kuruluşların Türkiye'deki büro ve temsilciliklerine, fonlara, apartman yönetimine, noter teminat ve emanetine ait hesaplar ile mahkemeler, savcılıklar, icra ve iflas daireleri ve tereke hakimlikleri nezdindeki paralara ilişkin hesaplar ve mahkemelerce tevdi mahalli gösterilmek suretiyle yatırılan paralara ilişkin hesaplardır.”

2.1.1.2.3. Mevduatın Mülkiyetine Göre Ayrımı

Mülkiyet esasına göre mevduatlar, kamu ve özel mevduatlar olarak ikiye ayrılmaktadır. Mevduatın çok önemli bir bölümü özel mevduat niteliğinde olmakla beraber zaman zaman kamusal mevduat özellikle vergi tahsil aylarında ve devlet tahvillerinin satışının yapıldığı dönemlerde önemli tutarlara ulaşmaktadır²²⁶.

2.1.1.2.4. Mevduatın Kaynağına Göre Ayrımı

Mevduatın kaynağı açısından yapılan ayırım “birincil mevduat” ve “türetilmiş mevduat” şeklindedir. Mevduat sahibinin para veya çek ciro etmek, havale yapmak suretiyle bankaya yapmış olduğu mevduat birincil mevduattır. Bu tür mevduat, bankaya kaynak girişi sağlayarak bankanın likiditesini artırmaktadır. Türetilmiş mevduat ise kredilendirme işlemi sırasında açılan kredinin bankada bırakılmış bölümüdür. Bu tür mevduat ise bankaya net bir kaynak girişi sağlamamaktadır²²⁷.

2.1.1.2.5. Mevduatın Teminatına Göre Ayrımı

Teminat açısından mevduat, teminatl ve teminatsız olarak ikiye ayrılabilir. Teminatl mevduatta, bankanın belirli bir aktif değeri mevduat için ayrıca özel bir güvence oluşturabilir. Birçok ülkede mevduat sigortası uygulandığından mevduatın teminatl ve teminatsız olarak ayırımı değerini yitirmiştir. Mevduat sigortası daha çok küçük tasarruf sahiplerini korumayı hedeflediğinden belirli bir sınıra kadar olan tasarruf mevduatı sigorta kapsamına alınmaktadır. Bu nedenle bankalardaki mevduatın bir bölümü sigorta kapsamı dışında kalmaktadır. Mevduat bu açıdan sigortal ve sigortasız olarak ayırma tabi tutulabilir²²⁸.

---

²²⁶ Akgüç, Ticaret Bankalarının Yönetimi, 2011, ss. 265, 266.

²²⁷ Akgüç, Ticaret Bankalarının Yönetimi, 2011, s. 268.

²²⁸ A.g.e.

2.1.1.2.6. Mevduatın Para Cinsine Göre Ayrımı

Mevduat hesapları ulusal para cinsine göre ve yabancı para cinsine göre “Türk Parası” (TP.) ve “Yabancı Para” (YP.) olarak ikiye ayrılmakta olup; ülkemizde bu ayrım Türk Parası mevduat ve TCMB. tarafından konvertibilitesi kabul edilmiş olan yabancı ülke paralarından herhangi birisi üzerinden açılan yabancı para mevduat şeklinde ayrıma tabidir²²⁹. Yabancı para cinsinden yatırılan mevduat ve Türk parası üzerinden yatırılan mevduata göre farklı düzenlemelerle karşılaştırılması mümkün olabilmektedir. Mevduat karşılık oranları farklı saptanabilir, faiz rejimi değişik olabilir, mevduat karşılıklarına Merkez Bankasınca ödenecek faiz oranları farklı belirlenebilir, mevduatın kullanımına ilişkin kısıtlamalar veya yönlendirmeler getirilebilir, farklı likidite ve disonibilite oranları düzenlenebilir. İzlenen politikalara göre yabancı para cinsinden mevduat özendirilebileceği gibi ulusal para cinsinden mevduata göre daha elverişsiz konuma da getirilebilir²³⁰.

2.1.1.2.7. Mevduatın Faiz Oranının Yapısına Göre Ayrımı

Faiz oranının yapısına göre mevduatlar, *sabit faizli* ve *değişken faizli mevduatlar* olarak ikiye ayrılmakta olup; “faizin baştan belirlenen bir oran esas alınarak tespit edilerek ve vade sonuna kadar da hiçbir şekilde değiştirilemeyecek şekilde belirlenen mevduat” *sabit faizli mevduat* kavramını; “faiz getirisinin sabit bir unsura bağlanmadığı, faiz oranının ülke içinde veya uluslararası düzeyde genel kabul gören bir endeks veya bir değişken gösterge esas alınarak belirlendiği mevduat” ise *değişken faizli mevduat* kavramını ifade etmektedir.

2.1.1.3. Bankaların Mevduat Hacmini Etkileyen Faktörler

Bankalarının mevduat hacimleri üzerinde mutlak kontrol olanakları olmamakla birlikte, alacakları önlemler ve izleyecekleri politikalarla bir ölçüde de olsa bireysel olarak mevduat tutarlarını etkileme olanakları vardır. Bir bankanın mevduat hacmini

²²⁹ Vurucu, M. ve M.U. Arı, A’dan Z’ye Bankacılık, (1. baskı), Seçkin Kitabevi, Ankara, 2014, ss. 297, 298.

²³⁰ Akgüç, Ticaret Bankalarının Yönetimi, 2011, s. 270.

etkileyen faktörler; makro değişkenler ve kurumsal etmenler ile bankanın kontrolünde olan etmenler olarak iki başlık altında toplanabilir.

2.1.1.3.1. Banka Kontrolünde Olmayan (Makro Değişkenler) Faktörler

Bir bankanın mevduat hacmini etkileyen önemli etmenlerden biri ekonominin faaliyet düzeyidir. Ekonomik faaliyetlerin canlı, enflasyonist baskının olduğu dönemlerde, bankalarda mevduat nominal olarak hızlı artmakla beraber, kredi talebi daha hızlı bir artış gösterdiğinden bankalar likidite sorunu yaşayabilmektedir. Buna karşı ekonomik durgunluk dönemlerinde nominal olarak mevduat artışı hızı yavaşlamakla beraber, kredi yavaşlaması da olduğundan hatta krediler reel olarak azaldığından, bankaların likiditesinin arttığı gözlenmektedir.

Ekonominin faaliyet düzeyi haricinde bir veya birkaç tarımsal ürüne dayanan ekonomilerdeki mevsimlik hareketler, emisyon hacmindeki gelişmeler, para ekonomisine geçiş derecesi, ekonomideki diğer finansal kurumların gelişmişlik seviyesi, yasal olarak örgütlenmemiş kredi ve tefeci piyasaların varlığı, ödeme ve elektronik fon sistemi kullanma alışkanlıkları, gelir ve servet dağılımındaki değişimler, bölgelerarası göreceli demografik değişimler de makro değişkenler ve kurumsal etmenlerin başlıcalarıdır²³¹.

2.1.1.3.2. Bankaların Kontrolündeki Faktörler

Bir bankanın kendi kontrolünde olup bu sayede mevduat hacmini etkileyebileceği başlıca etmenler; şube ağının genişletilmesi, pazar araştırması yapılması, banka personelinin çevre ile ilişkileri, reklam harcamaları, sağlanan hizmetlerde etkinlik, yeni ve ilave hizmetler, banka imajı ve itibarı, faiz politikası ve fiyatlandırma, bir yörede ilk faaliyete geçiş, bankanın kredi politikası, bankanın iştirak politikası, diğer kurumlarla işbirliği, etkin yönetim olarak sıralanabilir²³².

---

²³¹ Akgüç, Ticaret Bankalarının Yönetimi, 2011, ss. 271-273.

²³² Akgüç, Ticaret Bankalarının Yönetimi, 2011, ss. 274-283.

2.1.2. Mevduat Dışı Kaynaklar

Mevduatın; faiz oranlarının yükselmesi, vadesiz mevduata da faiz ödenmeye başlanması, mevduat üzerine getirilen yükler nedeniyle, giderek daha pahalı bir kaynak halini alması ve mevduat artış hızının bankanın kontrolü dışı makro etmenlere büyük ölçüde bağlılığı nedeniyle kısa zamanda artırılması olanağının sınırlı oluşu, bankaları mevduat dışı kaynak bulmaya ve kullanmaya yöneltmiştir. “Sermaye hareketlerinde serbesti”, “kambiyo kontrollerinin büyük ölçüde kaldırılması”, “finansal pazarlarda küreselleşme”, “yeni finansal araçların geliştirilmesi”, “menkul kıymetleştirmenin yaygınlaşması” gibi faktörler, bankalara mevduat dışı kaynaklar yönünden yeni imkanlar yaratmıştır. Banka kaynakları içinde mevduat dışı kaynakların payı, özellikle 1980 sonrası artış eğilimi göstermeye başlamıştır²³³.

Banka bilançolarında yer alan mevduat dışı kaynaklar; “alınan krediler”, “para piyasasına borçlar” ve “ihraç edilen menkul kıymetler” olarak sıralanabilir. Sermaye benzeri borçlar ve krediler ise mevduat dışı kaynak olmakla birlikte özkaynak benzeri melez karakterli bir nitelik göstermesi nedeniyle bu başlık altında incelenecektir.

2.1.2.1. Krediler

Bankalar, yurtiçi ve yurtdışı diğer banka ve finans kurumlarından kredi almak yoluyla da kaynak sağlamaktadırlar. Bu başlık altında yurtiçi banka ve finans kurumlarından alınan krediler içerisinde ağırlıklı olarak yer alan TCMB. kredilerini ve yurtdışı banka ve finans kurumlarından alınan krediler içerisinde de yaklaşık olarak tamamına yakını olan sendikasyon kredilerini ele alacağız.

2.1.2.1.1. Merkez Bankası Kredileri

Merkez Bankaları, ekonomide likidite darlığı çekildiği zaman likiditenin son kaynağı ve nihai kredi merci olarak bankalara kredi verdiği gibi, bazı kesimleri finanse etmek için de kredi desteği verebilmektedir. Buna TCMB. likidite desteği kredisi denilir. Ayrıca, Merkez Bankaları eğer ekonomide likidite fazlalığı varsa krediyi

---

²³³ Akgüç, Ticaret Bankalarının Yönetimi, 2011, s. 293.

sınırlayıcı tedbirler alabilirler²³⁴. 2001 yılında yaşanan bankacılık krizinden sonra, TCMB. Kanunu'nda 25.04.2001 tarihinde yapılan değişiklikle, TCMB.'nin, bankaların olası likidite ihtiyacını gidermeye yönelik görev ve yetkileri yeniden düzenlenmiştir.

1211 Sayılı TCMB. Kanunu md.40/I/a-c hükmü şu şekilde düzenlenmiştir:

TCMB., nihai kredi mercii sıfatıyla ödeme sisteminde aksamalara sebep olabilecek geçici likidite sıkışıklıklarını ve finansal piyasaların etkin bir şekilde çalışmasını engelleyebilecek teknik kaynaklı ödeme sorunlarını gidermek amacıyla, sisteme, teminat karşılığında gün içi veya gün sonu kredi imkânı sağlayabilir.

Ayrıca, aynı kanun hükmünde *“TCMB., banka sisteminde belirsizlik ve güvensizlik oluşması ve fon çekilişlerinin hızlanması halinde, haklarında belirsizlik ve güvensizlik oluşan bankalara, şartları TCMB. tarafından kararlaştırılmak üzere, fon çekilişlerini karşılayacak miktarda kredi verilebilir.”* ifadesine yer verilmektedir. Böylece piyasa likidite riskinin hafifletilmesi amaçlanmaktadır.

Bankaların TCMB.'den borçlanma yoluyla “likidite ihtiyaçlarını karşılamak” amacıyla kısa vadeli fon almaları, “reeskont” ve “avans” işlemlerine dayanmaktadır²³⁵. Reeskont, *“iskonto edilmiş diğer bir söylemle bir bedel karşılığı el değiştirmiş olan senetlerin tekrar bir bedel karşısında el değiştirmesi”* yani TCMB.'ye yeniden iskonto edilmesi anlamına gelmektedir. TCMB., “bankacılık kesiminin geçici likidite ihtiyaçlarının geçici olarak karşılanması” amacıyla, bankalar tarafından verilecek bazı belgeleri, “reeskont” olarak değerlendirebileceği gibi, bu belgeler karşılığında avans da verebilmektedir. Avans için teminat olarak alınan bu belgeler; “ticari senet” ve “belgeler”, “devlet tahvilleri” ve “borsada kayıtlı tahviller” olarak sıralanabilir²³⁶.

Para politikası araçlarından reeskont ve avans işlemleri merkez bankalarının görev ve yetkileri arasında olmakla birlikte, bu işlemlerle bankalara kaynak sağlanması 1980'lerden itibaren önemini yitirmiştir. Merkez Bankaları, likiditenin son kaynağı görevlerini daha çok kriz veya kriz tehlikesinin görüldüğü ekonomik dönemlerde bankaların likidite ihtiyacını karşılamak üzere yerine getirmektedir. Günümüzde

²³⁴ Hazar, Adalet, “Bankacılık Sektöründe Kaynak Maliyeti”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1996, s. 27.

²³⁵ Cihan Tanrıöven, “Türk Bankacılık Sektöründe Risk Analizi ve Mali Bünye Bozulmalarına Karşı Erken Uyarı Modeli Geliştirilmesi”, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2003, s. 28.

²³⁶ 100 Soruda Merkez Bankacılığı, TCMB Yayınları, Ankara, 2018, s. 79.

Merkez Bankaları, ağırlıklı olarak “Açık Piyasa İşlemleriyle (APİ) ekonominin likiditesini düzenlemeye yönelmişlerdir²³⁷. APİ, “TCMB.’nin, dolaşımdaki para miktarını kontrol edebilmek amacıyla hazine bonosu, tahvil ve hisse senedi alım satımına gitmesi” olarak açıklanabilmektedir. TCMB.’nin amacı, banka rezervlerinde zaman zaman değişiklikler yaparak para arzını etkilemektir. TCMB. piyasadaki likidite fazlasını eritmek için rezerv satmakta, parasal daralma içine girdiğinde ise bu senetleri piyasadan satın alarak piyasadaki parayı bollaştırmaktadır²³⁸.

2.1.2.1.2. Sendikasyon Kredileri

Ülkemizde bankalar, yurtdışı bankalar ve/veya finans kurumlarından daha çok sendikasyon kredileri şeklinde kaynak sağlamaktadır. Sendikasyon Kredisi, tek bir borçluya büyük tutarda kredi sağlamak üzere birden fazla mali kurumun riski paylaşarak aralarında oluşturdukları geçici bir ortaklıktır. Bu kredilerin gelişmesinin başlıca nedenleri;

- Uluslararası finansal pazarda pek fazla tanınmayan, pazarın tüm bölümlerine ulaşamayan bankaların, uluslararası pazardan borçlanabilmeleri,
- Tek bir işlemle büyük tutarda fon sağlanabilmesi,
- Borçlunun tek bir alacaklıya bağımlı olması yerine sağlanan kaynağın çok sayıda alacaklı arasında dağılmasıyla tek bir alacaklı bankanın baskısından kurtulma,
- Kısa sürede kredinin sağlanabilmesi, mobilize edilebilmesi,
- Kredi sözleşmesine konulacak koşullarla kredinin kullanılmasının, geri ödenmesinin daha esnek hale getirilmesi,
- Aynı tutarda fonu, çeşitli bankalardan ayrı ayrı daha küçük tutarlarda sağlamak seçeneğine göre maliyetinin genelde daha düşük olması,
- Kredinin borçlunun gereksinimine uygun koşulları taşımasıdır²³⁹.

Sendikasyon kredisi, “*tek bir kredi işleminin bir banka önderliğinde, birden fazla banka veya benzeri kredi kurumları tarafından aynı dokümantasyon, fiyat ve vade*

²³⁷ Akgüç, Ticaret Bankalarının Yönetimi, 2011, s. 296.

²³⁸ Vurucu, M. ve M.U. Arı, 2014, s. 313.

²³⁹ Akgüç, Ticaret Bankalarının Yönetimi, 2011, ss. 297, 298.

bazında ortaklaşa finansmanı temelinde yapılandırılmış bir kredi türü ve kredi sağlama tekniği” olarak ifade edilmektedir²⁴⁰. Başka bir deyişle bu kredi türü; “*birden fazla bankanın tek bir borçluya eş zamanlı olarak seri kredi sağlaması*” olarak da tanımlanabilir. Bir “*lider finansman kurumu*”, kredinin başlangıç tarihinden, tamamının geri ödendiği tarihe kadar geçen süreçte, kredinin düzenlenmesinde “belirleyici” etkiyi elinde bulunduran kurumdur. Bu nedenle “lider finansman kurumun seçimi”, kredinin amacına ulaşması açısından ciddi bir paya sahiptir. Dolayısıyla “*lider finansman kurumu*”, deneyimine, mevcut ilişkilerine, piyasalara ait bilgisine göre, borçlu tarafından seçilir ve borçlu, lider bankaya sendikasyonu oluşturması için yetki verir. Yetki verilmesinden sonra lider banka, borçluyu ve önerilen kredi koşullarını tanıtıcı bilgiler içeren notu hazırlar. Lider banka sendikasyona katılım olasılığı yüksek, bu tür sendikasyonlarla ilgilenebilecek bankalara bu tanıtıcı bilgilerin olduğu notu yollar, sendikasyona katılma önerisinde bulunur. Lider banka, katılımcı, üstlenici bankalarla bağlantı kurduktan, onların onayını, teyidini aldıktan sonra, kredinin hazır olduğunu kararlaştırır. Sendikasyon nihai olarak oluşturulduktan, koşullar belirlendikten sonra sözleşme borçlu ile imzalanır. Kredi sözleşmesi imzalandıktan, kredi kullanılmaya başlandıktan sonra, kredinin seremonisi yerine getirilir. Krediyeye ilgili bilgiler, lider banka, katılımcılar medya aracılığıyla kamuya açıklanır²⁴¹.

Sendikasyon kredileri orta vadeli kredi veya dönen kredi şeklinde kullanılabilir olmakla beraber ülkemizde bankalar sendikasyon kredilerini daha çok orta vadeli kredi şeklinde sağlamaktadırlar.

2.1.2.2. Para Piyasasından Sağlanan Fonlar

Bankalar, “*kısa vadeli fonların arz ve talebinin karşılaştığı piyasa*” şeklinde ifade edilen para piyasalarından da yabancı kaynak sağlamaktadırlar. Para piyasasından sağlanan fonlar; “*bankalararası para piyasasına borçlar*”, “*repo işlemlerinden sağlanan fonlar*” ve “*İstanbul Menkul kıymetler Borsası (İMKB.) Takasbank piyasasından sağlanan fonlar*” olmak üzere üç altında incelenecektir.

---

²⁴⁰ Vurucu, M. ve M.U. Arı, 2014, s. 325.

²⁴¹ Akgüç, Ticaret Bankalarının Yönetimi, 2011, s. 298.

2.1.2.2.1. Bankalararası Para Piyasası

Türk Bankacılık Sistemi'ne Nisan 1986'da kazandırılan "Bankalararası Para Piyasası", "bankalar arasında rezerv hareketliliğini teşvik etmek ve bankacılık sisteminde kaynakların daha verimli kullanılmasını sağlamak" hedefiyle, TCMB. öncülüğünde kurulmuş ve hizmete girmiştir²⁴².

Piyasanın oluşumu Türk Bankacılık Sistemine yeni bir boyut kazandırarak, para yönetimi kavramının önemini tanıtmış ve fon yönetiminin yalnızca "Türk Lirası", "döviz" ve "menkul kıymet" şeklinde ayrık idare edilmesinden ziyade, bu piyasa öğelerinin birbirleriyle bağlantılı olması sebebiyle birlikte yönetilmesi ilkesini de uygulamanın içine katmıştır. Bankalar arasında Türk Lirası, "döviz" ve "efektif" değişiminin hayata geçirildiği piyasalar oluşturulmasının yanında, "döviz" ve "efektif" idaresinin, "uluslararası bankacılık yöntemleri" çerçevesinde bir rasyonellik içinde yürütülmesi anlayışının, bankacılık sistemine yerleşmesine de sebebiyet vermiştir. Bankalararası para piyasası, ülkemizde paranın fiziki olarak değişimine gerek duyulmadan işlem yapılan ilk piyasa özelliğindedir. Sistemde, bankalar birbirleri ile değil, TCMB.'nin ilgili birimi ile muhatap olmaktadır²⁴³.

Bu piyasa "kısa dönem için likidite fazlası olup güvenli ve kârlı plasman alanı arayan bankalar" ile "kısa dönemli nakit ihtiyacı olup bu gereksinimlerini uzun dönemli varlıklarını elden çıkarmadan karşılamak isteyen bankalar" arasındaki arz ve taleplerinin karşılaştığı bir piyasadır. Interbank piyasasında bankalar birbirlerine borç alıp verebilmekte, böylelikle "fon ihtiyacı olan bankalar" piyasanın elverdiği ölçüde ihtiyaçlarını sağlayabilmekte; "fon fazlası olan bankalar" ise gerçekçi faiz oranları sayesinde fonlarını değerlendirebilmektedir²⁴⁴. Böylece bankacılık kesiminin kaynak gereksiniminin bir bölümünün, bankalararası para piyasası aracılığıyla kendi içinde karşılanması ve bankaların günlük likidite gereksinimleri için TCMB.'na başvurularının azaltılması amaçlanmaktadır. TCMB., bu piyasanın ilkelerini belirlemekte ve bazen de

²⁴² Yenice, Sedat, "Mevduat Bankalarında 1984-2008 İtibariyle Varlık ve Kaynak Yapısındaki Değişmelerin Analizi", (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2009, s. 39.

²⁴³ Hazar, 1996, s. 23.

²⁴⁴ Vurucu, M. ve M.U. Arı, 2014, s. 315.

bu piyasaya “fon alıcısı” sıfatıyla dâhil olarak, piyasadaki likidite fazlasını emebilmektedir²⁴⁵.

2.1.2.2.2. Repo İşlemlerinden Sağlanan Fonlar

Repo, menkul kıymetlerin gelecekte belli bir tarihte önceden belirlenen bir fiyat üzerinden geri satın alınma vaadi ile satılmasıdır. Repo işlemi, banka işletmeciliği açısından kısa süreli vadeli mevduatın alternatifini oluşturur. Repo işlemlerinden sağlanan fonların banka kaynakları içindeki payı, bankalararası para piyasasından alınan borçlarla kıyaslanmayacak şekilde yüksektir(2017 yılı hariç olmak üzere). Bankalar bu yolla portföylerinde bulunan menkul değerleri, kaynak sağlayacak şekilde kullanmaktadırlar²⁴⁶.

2.1.2.2.3. IMKB Takasbank Piyasasından Sağlanan Fonlar

Takasbank Para Piyasası, “kısa dönemli nakit fazlası olup, bunu organize bir şekilde değerlendiremeyen bankalar” ile “kısa dönemli nakit ihtiyacı bulunup, bu ihtiyacını uzun vadeli varlıklarını elden çıkartmadan karşılamak isteyen bankaların” bir araya gelmesini sağlamak amacıyla 1996’da İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş. bünyesinde faaliyete geçmiştir²⁴⁷.

2.1.2.3. Borçlanma Senetleri İhracı

Menkul kıymet ihracı, sermaye piyasası düzenlemelerine tabi olup 6362 Sayılı Sermaye Piyasası Kanunu ve bu Kanun md.31 dayanak gösterilerek hazırlanan “*Borçlanma Araçları Tebliği*” ile düzenlenmiştir. Buna göre halka açık anonim ortaklıklar menkul kıymet ihraç edebilirler. Dolayısıyla, bir anonim şirket olarak kurulan bankalar da gerekli koşulları sağlamaları durumunda menkul kıymet ihraç edebilmektedirler.

Bankalara borçlanma aracı niteliğinde olmak üzere, sermaye piyasalarında menkul kıymet ihraç etme olanağının tanınması, bankalar için karşılık ayırma

²⁴⁵ Akgüç, Ticaret Bankalarının Yönetimi, 2011, s. 294.

²⁴⁶ Akgüç, Ticaret Bankalarının Yönetimi, 2011, s. 295.

²⁴⁷ Vurucu, M. ve M.U. Arı, 2014, s. 321.

zorunluluğu olmadığından tercih edilebilir bir fon temin etme yoludur. Bankalar, sermaye piyasasında hisse senedi, tahvil, kâra iştiraklı tahvil, oydan yoksun hisse senedi, katılma intifa senedi, kâr /zarar ortaklığı belgesi, finansman belgesi, banka bonusu, banka garantili bono gibi menkul kıymetleri ihraç edebilirler. Ancak banka bonusu ve banka garantili bono, kalkınma ve yatırım bankaları dışındaki bankalarca ihraç edilemez²⁴⁸.

Sermaye Piyasası Kanunu md.3/1-o hükmüne göre menkul kıymetler , “*Para, çek, poliçe ve bono hariç olmak üzere ; 1)Paylar, pay benzeri diğer kıymetler ile söz konusu paylara ilişkin depo sertifikalarını , 2)Borçlanma araçları veya menkul kıymetleştirilmiş varlık ve gelirlere dayalı borçlanma araçları ile söz konusu kıymetlere ilişkin depo sertifikalarını*” ifade eder denilmiştir.

6362 Sayılı Sermaye Piyasası Kanunu ile, 2499 Sayılı mülga Sermaye Piyasası Kanunu ‘nda, 3794 Sayılı Kanun’la²⁴⁹ 1992 yılında “izin sistemi” yerine getirilmiş olan “kayda alma sistemi” kaldırılarak yerine, md.4’de gerekçesinde belirtildiği üzere “izahnamenin onayı uygulaması” na geçilmiştir. İzahnamenin onayı uygulamasında da kamuyu aydınlatma esastır. Kamuyu aydınlatma belgelerinden önemli iki tanesi, ihracın halka arzlı ya da halka arzsız olmasına göre hazırlanacak olan, izahname ve ihraç belgesidir.

Bankalar esas itibariyle finansal piyasalar içinde tipik bir para piyasası kurumu olarak anılmakla beraber, yatırım hizmet ve faaliyetlerinde buldukları ölçüde yatırım kuruluşları içinde sayılmak suretiyle 6362 Sayılı Kanun’da bir sermaye piyasası kurumu olarak kabul edilmiş bulunmaktadır.6362 Sayılı Kanun md.136/5 hükmü gereği bankalar sadece iki halde Sermaye Piyasası Kanununa tabi hale gelmektedir. Bu hükme göre ; “*Kendi sermaye piyasası araçlarını halka arz ederek veya halk arz etmeksizin satan bankalar ile bu kanunda tanımı yapılan yatırım hizmetleri ve faaliyetinde bulunan bankalar, bu faaliyetleriyle sınırlı olarak, bu Kanun hükümlerine tâbi olurlar.*” Bankalar ancak ihraççı konumunda olduklarında ya da yatırım kuruluşu olarak yatırım hizmet ve faaliyetlerinde bulunmak üzere faaliyet izni aldıklarında Sermaye Piyasası

²⁴⁸ Parasız, Para Banka ve Finansal Piyasalar, s. 197.

²⁴⁹ Sermaye Piyasası Kanununda Değişiklik Yapılmasına, Bankalar Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesine ve 35 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Bazı Maddelerinin Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Kanun

Kanunu hükümlerine tabi olurlar. Kanuna göre yatırım ve kalkınma bankaları her türlü yatırım hizmet ve faaliyetini yürütebilecek, fakat; mevduat bankaları ile katılım bankaları , halka arza aracılık ,portföy yöneticiliği ve yatırım danışmanlığı yapamayacaktır.

Bu kapsamda, para piyasasının gelişmiş olduğu ekonomilerde yaygın bir şekilde uygulanan mevduat sertifikası , banka bonosu ve varlığa dayalı menkul kıymet çıkarılması incelenecektir.

2.1.2.3.1. Mevduat Sertifikası

Gelişmiş finansal piyasalarda, bankaların çıkarmış oldukları en yaygın borçlanma kâğıdı mevduat sertifikalarıdır. Mevduat sertifikası, bankalara yatırılan vadeli mevduat karşılığında çıkarılan, yatırılan para tutarını, vadesini, faizini gösteren nama ya da hamiline yazılı, bankanın ödeme yükümlülüğünü içeren bir belge, bir menkul değerdir. Vadeli mevduata likidite, el değiştirme olanağı sağladığı gibi bankalara da kısa sürede büyük fonlar elde etme olanağı vermektedir.

Vadeli mevduatın vadesinden önce bankadan çekilmesi olanaklıdır. Fakat mevduatın vadesinden önce kullanılması, mudi açısından faiz kaybına sebebiyet vermektedir. Mevduat sertifikası çıkarılması yoluyla, vadeli mevduat menkul kıymetleştirilmekte, vadesinden önce ciro yoluyla el değiştirebilmektedir. Mudi açısından faiz kaybına uğramadan devredilebilir hale gelmektedir. Bu olanak; bankalara mevduat sertifikası karşılığı vadeli mevduat yatırılmasını çekici hale getirmektedir. Para piyasasının gelişmiş olduğu ekonomilerde bankalar, hamiline yazılı mevduat sertifikası çıkararak bunları aracı kurumlara satarak kısa sürede büyük tutarda fon sağlayabilmektedirler. Mevduat sertifikaları, finansal aracılar yoluyla para piyasasında dolaşıma çıkarılmakta ve satılmaktadır. Böylece para piyasasının önemli bir aracı haline gelmektedir²⁵⁰.

---

²⁵⁰ Akgüç, Ticaret Bankalarının Yönetimi, 2011, ss. 307, 308.

2.1.2.3.2. Banka Bonosu

Banka bonosu, mevduat ve yatırım bankalarının borçlu olarak ihraç ettiği ve iskontolu olarak sattığı menkul kıymetlerdir. Halka arz edilme koşuluyla satışa sunulan banka bonoları, vadesi ve iskonto oranına bakılarak yıllık bazda hesaplanmaktadır. Bonoların vadesi bir yıldan daha kısa süredir. Bankaların bonoları ihraç etme nedeni, sermaye piyasalarından kaynak sağlamak ve yatırımcılara alternatif bir getiri kaynağı bulmaktır. Bankalara yatırılan mevduatlar genel olarak kısa vadeli ve kullanılan krediler ise genelde uzun vadeli olarak talep edildiği için ; bankalar likit sıkıntısı yaşayabilmektedirler.. Dolayısıyla mevduatlardan daha uzun vadeye sahip olması nedeniyle bankalar bono ihracını gerçekleştirirler. Bankalar tarafından ihraç edilmiş bonolar ikinci el piyasada, bu bonoları ihraç etmiş banka tarafından erken itfa sonucu doğurmayacak şekilde yeniden satılmak şartıyla geri alınabilir.

2.1.2.3.3. Varlığa Dayalı Menkul Kıymet Çıkarılması

Bir bankanın varlıklarının belirli bir bölümünü karşılık göstermek suretiyle çıkardığı borçlanma senetleri, bir varlığa bağlı olma niteliği göz önünde tutularak “varlığa dayalı menkul kıymet” olarak adlandırılmaktadır. Bankalar bu yolla varlıklarını menkul kıymete dönüştürerek nakit sağladıklarından bu işleme de “menkul kıymetleştirme” denilmektedir²⁵¹. Menkul kıymetleştirme, varlığa dayalı menkul kıymet çıkarılması, likit olmayan banka varlıklarından bir havuz oluşturulup, bu havuzun nakit akışı güvence olarak gösterilerek menkul kıymet çıkarılmasıdır. Ülkemizde uygulanan şekliyle bankanın vermiş olduğu, tüketici kredisi, konut kredisi, ihracat kredisi gibi belirli kredilerden bir havuz oluşturularak ve bu havuzun sağlayacağı nakit akışı güvence olarak gösterilerek, menkul kıymet çıkarılması ve yatırımcılara satılmasıdır. Kısaca menkul kıymetleştirme, kredilerin menkul kıymetlere dönüştürülmesi süreci olarak tanımlanabilir. Banka böylece likit olmayan finansal haklarını, alacaklarını, satılabilir hale getirmektedir. Varlığa dayalı menkul kıymet çıkarılmasının bankalara sağladığı avantajlar özetle şöyledir²⁵²;

---

²⁵¹ Sevilengül, 2001, s. 93.

²⁵² Akgüç, Ticaret Bankalarının Yönetimi, 2011, ss. 308, 309.

- Finansal alacaklarını, özendirilen kredilerini fonlamak, kredi portföyünün likiditesini yükseltmek olanağını elde etmekte,
- Aktifi ve pasifi arasındaki vade uyumsuzluklarının giderilmesine katkıda bulunmakta,
- Çok sayıda kredi ya da alacağı, tek bir ödemeye, tek bir faiz oranına, tek bir anapara ödemesine dönüştürebilmekte,
- Likidite riskini artırmadan bankanın vadeli kredi vermesine olanak sağlamakta,
- Mevduat alternatifine göre daha düşük maliyetli kaynak sağlamakta ve kredi satışı alternatifine göre de daha kolaylıkla ve yaygın olarak kullanılabilir bir seçenek olmaktadır.

09.01.2014 tarihinde Sermaye Piyasası Kurulu (SPK.) tarafından çıkarılan “Varlığa Veya İpoteğe Dayalı Menkul Kıymetler Tebliği” md.4’e göre; “*Varlığa Dayalı Menkul Kıymetler (VDMK.), fon tarafından devralınacak varlıklar karşılık gösterilerek ihraç edilir. İhracın fon tarafından yapılacak olması halinde, VDMK. ihracı için varlık finansmanı fonu kurulması zorunludur. Finansal kiralama şirketleri ve finansman şirketleri tarafından kurulan fonlar yalnızca kurucularının aktiflerindeki varlıkları devralmak suretiyle VDMK. ihraç edebilir. Banka ve geniş yetkili aracı kurum tarafından kurulan fonlar kurucularının yanı sıra diğer kaynak kuruluşların aktiflerindeki varlıkları devralmak suretiyle VDMK. ihraç edebilirler.*” denilmiştir.

6362 Sayılı Sermaye Piyasası Kanunu md.58’e göre varlık finansmanı fonu, “*VDMK. karşılığında toplanan paralarla, VDMK. sahipleri hesabına inançlı mülkiyet esaslarına göre fon iç tüzüğü ile kurulan ve tüzel kişiliği olmayan mal varlığıdır.*” olarak ifade edilmiştir.

Literatürde, varlığa dayalı menkul kıymetlerin ifa edilinceye kadar; bunların karşılığını oluşturan alacakların ve duran varlıkların başka bir amaçla tasarruf edilemeyecekleri, rehin edilemeyecekleri, teminat gösterilemeyecekleri ve haczedilemeyecekleri ifade edilmiştir²⁵³.

---

²⁵³ Parasız, Türkiye’de ve Dünya’da Bankacılık, 2011, s. 184.

2.1.2.4. Sermaye Benzeri Krediler – Borçlar

Bankaların özellikle 1980’li yıllar sonrası özkaynak sağlamak için yeni hisse senetleri çıkarmada karşılaştıkları sorunlar, sermaye benzeri kaynaklar geliştirmelerine yol açmıştır. Sermaye benzeri krediler melez karakterli olup, bir yönü ile sermaye diğer yönü ile borç özelliği göstermektedir. Sermayenin özelliği uzun süreli olması, belli bir vadesinin olmaması; borcun özelliği ise, ne kadar uzun süreli olursa olsun vadenin sonunda, geri ödenme zorunluluğu olması değişken ya da sabit oranda da olsa faiz ödeme yükümlülüğü getirmesidir. Uzun vadeli diğer borçlar ödendikten sonra geri ödenme zorunluluğu, dönemsel faiz ödemelerinin ertelenebilmesi gibi özellikler, bu tür kredilerin başlıca ayırıcı yönlerini oluşturmaktadır²⁵⁴.

2.1.3. Öz Kaynaklar

2.1.3.1. Öz Kaynağın Tanımı ve Fonksiyonu

Öz kaynak, işletmenin gerek kuruluş aşamasında ve gerekse faaliyet döneminde işletmenin sahibi veya ortakları tarafından sermaye olarak ortaya konulan fonlarla yine işletmenin faaliyetleri sırasında gerek yasal zorunluluk nedeni ile ve gerekse iradi olarak faaliyet kârlarından ayırdıkları karşılıkların toplamıdır²⁵⁵.

5411 Sayılı BK. md. 44.’e göre ; “*Öz kaynak, ana sermaye ve katkı sermaye toplamı ile bu toplamdan sermayeden indirilecek değerlerin düşmesi sonucu bulunacak tutarı* “ ifade eder.

BDDK.’nın “Bankaların Öz kaynaklarına İlişkin Yönetmeliği” ne göre;

- Ana sermaye, çekirdek sermaye ile ilave ana sermaye toplamından oluşur.
- Çekirdek sermaye ise; Bankanın tasfiyesi halinde alacak hakkı açısından diğer tüm alacaklardan sonra gelen ödenmiş sermaye, hisse senedi ihraç primleri, hisse senedi iptal kârları, yedek akçeler, TMS uyarınca öz kaynaklara yansıtılan kazançlar, dönem net kârı ile geçmiş yıllar kârı, muhtemel riskler için ayrılan serbest karşılıklar,

²⁵⁴ Akgüç, Ticaret Bankalarının Yönetimi, 2011, ss. 152, 153.

²⁵⁵ Vurucu, M. ve M.U. Arı, 2014, s. 291.

iştirakler, bağı ortaklıklar ve birlikte kontrol edilen ortaklıklardan bedelsiz olarak edinilen ve dönem karı içerisinde muhasebeleştirilmeyen hisseler toplamından yönetmeliğin 9.maddesindeki indirimlerin yapılması ile bulunur.

- İlave ana sermaye; çekirdek sermayeye dahil edilmeyen imtiyazlı paylara tekabül eden sermaye tutarı, banka yönetim kurulunun md.7/2’de yer alan şartları taşıdıklarını teyit eden yazılı beyanı ile birlikte yapacağı başvuru üzerine BDDK. tarafından uygun görülen borçlanma araçları ve bunlara ilişkin ihraç primlerinin toplamı üzerinden md.9 da belirtilen indirimlerin yapılması suretiyle bulunur.
- Katkı sermaye; genel karşılıklar, ana sermayeye dahil edilmeyen borçlanma araçlarından banka yönetim md.8/2’de yer alan şartları taşıdıklarını teyit eden yazılı beyanı ile birlikte yapacağı başvuru üzerine BDDK. tarafından uygun görülen borçlanma araçları ve bunlara ilişkin ihraç primleri üzerinden 9. maddede belirtilen indirimlerin yapılması suretiyle bulunur. Yasal takipteki alacaklar ya da değersiz alacaklar için ayrılan genel karşılıklar, yeniden değerlendirme değer artışları, sermaye benzeri borçlar ile sermaye ve kâr yedeklerinden oluşmaktadır.

Öz kaynakların en önemli kalemini ödenmiş sermaye oluşturur. Öz kaynak, bir firmanın pay sahipleri tarafından, firmaya kuruluş aşamasında ya da daha sonradan yapılan sermaye artırımında konulan ya da konulması taahhüt edilen paralar olarak tanımlanırken; ödenmiş sermaye, *“başlangıçta ortaklar tarafından konulan para”*, yedek sermaye de *“karlardan dağıtılmayarak oluşturulan fonlar”* olarak tanımlanmaktadır²⁵⁶. Muhasebesel olarak net varlık tutarı ile yabancı kaynaklar arasındaki olumlu fark öz kaynaktır. Öz kaynaklar ödenmiş sermaye ve yedek akçeler (kâr yedekleri ve sermaye yedekleri) olarak iki ana bölümden oluşur.

5411 Sayılı BK. md.44’e göre ödenmiş sermaye *“Bankaların fiilen ve her türlü muvazaadan arı olarak ödenmiş veya Türkiye’ye ayrılmış ve ödenmiş sermayelerinden, bilançoda görülen zararın yedek akçelerle karşılanamayan kısmı düşüldükten sonra kalan tutarı”* ifade etmektedir.

Banka bilançolarında yer alan ödenmiş sermaye, nominal sermayenin banka ortakları tarafından fiilen yatırılmış bölümünü gösterir. Ortakların sermaye

---

²⁵⁶ Parasız, Türkiye’de ve Dünya’da Bankacılık, 2011, ss. 172, 173.

yükümlülüklerini yerine getirdikleri ölçüde banka varlıkları üzerinde hissedarlıkları doğmaktadır. Bu hakların tutarını ifade etmek için “ödenmiş sermaye” terimi kullanılmaktadır. Bankalarda da artan sermayenin tamamının taahhüt edilmesine karşın bilanço günü itibariyle bir bölümü ödenmemiş olabilir. Öz kaynak hesabında, banka ana sözleşmesinde yazılı nominal sermaye tutarı değil, fiilen ödenmiş sermaye tutarı dikkate alınır²⁵⁷.

Bankalarda öz kaynak tutarı; bankacılık faaliyetine ilişkin düzenlemelerde, bankanın taşıyabileceği toplam risk tutarı, bankanın bir gerçek ya da tüzel kişiye verebileceği kredi, bankanın edinebileceği taşınmaz mallar, bankanın yapabileceği iştirakler, bankanın yetkili organlarının açabilecekleri kredi sınırları konusunda bir ölçü oluşturmaktadır. Dolayısıyla öz kaynakların kaynaklar içerisindeki payı niceliksel olarak ağırlık taşımasa da banka faaliyetlerinin boyutunu belirleyen temel ölçü olmaktadır²⁵⁸.

Bankaların kuruluşunda devletler, asgari ödenmiş sermaye koşulu getirebilirler. Başka bir deyişle bir bankanın kurulup faaliyetlerine başlaması için, piyasa koşullarıyla diğer bankalarla rekabet edebilmesinin ve faaliyette devamlılığın sağlanabilmesinin bir teminatı olarak ödenmiş sermaye için belli bir alt limit söz konusu olabilmektedir. Ülkemizde de bunun bir örneği mevcut olup, 5411 Sayılı BK. md.7/f'e göre bir bankanın kurulabilmesi nakden ve her türlü muvazaadan âri olarak ödenmiş sermayesinin en az otuz milyon Türk Lirası olması, alt limittir.

Literatürde yedek akçe, bankanın finansal yapısını güçlendirmek, bankanın gelişimini, sürekliliğini, pay sahiplerinin ve alacaklıların haklarının korunmasını sağlamak ve faaliyet sonunda öz kaynaklar da doğabilecek azalışları karşılamak amacıyla dağıtılmayarak net kârdan ayrılan ve bankada bırakılan kısmı olarak tanımlanmıştır²⁵⁹.

5411 Sayılı BK. md.44'e göre yedek akçeler ; “Bankaların 6762 Sayılı Türk Ticaret Kanunu ve ilgili kanunlar ile ana sözleşmelerine göre ayırdıkları yedek akçelerinden varsa bilanço zararının düşülmesinden sonra elde edilen tutar” dır.

---

²⁵⁷ Akgüç, Ticaret Bankalarının Yönetimi, 2011, s. 157.

²⁵⁸ Akgüç, Ticaret Bankalarının Yönetimi, 2011, s. 198.

²⁵⁹ Takan M. ve M. Acar, 2018, s. 45.

20 Eylül 2017 tarihli BDDK. tarafından yayınlanan “Tekdüzen Hesap Planı ve İzahnâmesi Hakkında Tebliğ” e göre; yedek akçeler, kâr yedekleri ve sermaye yedekleri olarak ayrılmıştır. Sermaye yedekleri, hisse senedi ihraç primleri, hisse senedi iptal kârları, menkul değerler değerlendirme farkları, duran varlıklar yeniden değerlendirme farkları, alınan bedelsiz hisse senetleri gibi sermaye hareketleri dolayısıyla ortaya çıkan ve bankada bırakılan tutarların izlendiği hesap grubudur. Kâr yedekleri ise Kanun ve esas sözleşme hükümleri ya da bankaların yetkili organları tarafından alınan kararlar uyarınca, dağıtılmamış ya da bankada alıkonulmuş öz kaynak kalemleri bu hesap grubunda izlenir. Kâr yedekleri, yasal yedekler, statü yedekleri, olağanüstü kâr yedeklerinden oluşur.

Öz kaynağın banka işlevleri içindeki yeri genel olarak;

- Bankanın özellikle kuruluş döneminde gerekli varlıkların edinilmesine kaynak sağlama,
- Bankanın verebileceği kredi miktarı, açabileceği şube sayısı vs. genel olarak iş hacminin boyutunu belirleme,
- Bankanın yükümlülüklerini yerine getirebileceği konusunda hem kamuya, hem de müşterilerine güven verme,
- Ekonomik kriz dönemlerinde bankaların varlığını koruma ve taşınan risklerin doğurabileceği olası zararlarını karşılama,
- Bankanın ortaklarına düzenli kâr payı dağıtabilmesine olanak verme,
- Bankanın tasfiyesi halinde banka alacaklılarının kayıplarını düşük düzeye indirme gibi genel olarak sıralanabilir²⁶⁰.

---

²⁶⁰ Parasız, İlker, *Modern Bankacılık: Teori ve Uygulama*, ss. 320, 321.

2.1.3.2. Öz Kaynakla Finansmanın Fayda ve Sakıncaları

Öz kaynakla finansmanın diğer fon kaynaklarına göre üstünlükleri;

- Öz kaynağın belirli bir vadesi yoktur. Banka için sürekli kaynak niteliğindedir.
- Öz kaynak, yabancı kaynaklardan farklı olarak, faiz gibi sabit bir yük getirmez. Banka kâr sağladığında, yetkili organların kararı ile kâr payı dağıtılabilir fakat; bunun özel düzenlemeler dışında yasal bir zorunluluğu yoktur.
- Öz kaynağın artışı, bankanın kredi değerliliğini yükselterek, ilave kaynaklar bulmasını kolaylaştırır.
- Öz kaynak bankaların ekonomik şoklara, dalgalanmalara, finansal krizlere karşı direnme gücünü artırmaktadır.

Öz kaynakla finansmanın sakıncaları;

- Öz kaynak maliyeti, genellikle yabancı kaynak maliyetine kıyasla daha yüksektir. Ortaklar, katlandıkları riskin yüksekliğine oranla getiri beklerler.
- Yabancı kaynaklar için ödenen faizin gider yazılırken, ödenen kâr payının gider yazılamaması,
- Yeni pay senedi çıkarılması yoluyla öz kaynağın artırılması durumunda bankaya yeni ortakların girmesi, kontrol yetkisi ve yönetimin paylaşılması sonucunu doğurur. Bununla bağlantılı olarak yeni ortaklar alınmasıyla banka kârının sayısı artan ortaklar arasında bölünmesine ve mevcut ortakların kâr payının düşmesine yol açabilir²⁶¹.

2.1.3.3. Öz Kaynakla Finansman Kararını Etkileyen Faktörler

Bankalar sermaye pozisyonlarını, denetim ve gözetim organlarının düzenlemelerine uygun olarak ve ortakları, bankaya borç verenleri özellikle mevduat sahiplerini, bağımsız denetçileri tatmin edecek şekilde yönetmek zorundadırlar.

Bankalarda öz kaynak tutarını, büyüklüğünü belirlemedeki güçlükler, yeterliliği belirleme konusunda değişik görüşler ve banka yöneticileri ile bankacılık faaliyetlerini

---

²⁶¹ Akgüç, Ticaret Bankalarının Yönetimi, 2011, ss. 199, 200.

düzenleyen kamusal yetkililer arasındaki zıt amaçlar bankalardaki öz kaynak yeterliliğini tartışmalı hale getiren başlıca nedenlerdendir. Sermaye yeterliliğini belirleyen oranlar ya yasalarla ya da bankacılık düzenleme ve denetleme organlarının yönetsel kararlarıyla veya banka işletmeciliğinin gereklerine uygun olarak, yerleşik bankacılık kurallarına göre saptanmaktadır. Bu bağlamda Basel Bankacılık Denetim Komitesi'nin konuya ilişkin uzlaşısının benimsediği ilkeler, getirdiği öneriler de sermaye yeterliliği konusunu düzenleyen yerel otoriteler için bir çerçeve çizmektedir²⁶².

5411 Sayılı BK. md.45'de sermaye yeterliliği ile ilgili olarak; "Bankacılık Kanununun uygulanmasında maruz kalınan riskler nedeniyle oluşabilecek zararlara karşı yeterli özkaynak bulundurulması sermaye yeterliliğini ifade eder. Bankalar, BDDK. tarafından düzenlenecek yönetmelikte öngörülen usûl ve esaslara göre %8 oranından az olmamak üzere belirlenecek sermaye yeterliliği oranını hesaplamak, tutturmak, idame ettirmek ve raporlamak zorundadır. Bankaların iç sistemleri, aktif ve malî yapıları dikkate alınarak asgarî sermaye yeterliliği oranını artırmaya, bankalar bazında farklılaştırmaya BDDK. yetkilidir." denilmiştir. Buradan anlaşılıyor ki bankalarda sermaye yeterliliği konusu, 5411 Sayılı BK. ile düzenlenmiş, bu konuda BDDK.'ya yetki verilmiştir. BDDK.'nın konuyla ilgili çıkarmış olduğu 1 Kasım 2006'da yürürlüğe giren "Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine İlişkin Yönetmelik" ve sonrasında bu yönetmelikte değişiklik yapılmasına ilişkin yönetmeliklerle uluslararası düzeyde uyumlaştırmayı amaçlayan "Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı" ya da Basel II olarak da nitelendirilen düzenlemeleri dikkate alınmıştır.

Bankalar öz kaynaklarının alternatif maliyeti olduğunu, içsel kaynak yaratma dışında öz kaynaklarını sürekli artıramayacaklarını, öz kaynak yetersizliğinin bankanın tasfiyesine kadar yol açabilecek bir süreci başlatabileceğini göz önünde tutarak; öz kaynaklarını, idari düzenlemeler çerçevesinde en ekonomik biçimde kullanmak, mevcut öz kaynakları ile varlıklarını, faaliyet hacimlerini en yüksek düzeye çıkarmak durumundadırlar. Bu açıdan bankaların varlık edinirken, işlem yaparken, idari düzenlemelerde belirtilen düzenlemelerde belirtilen risk ağırlıklarını göz önünde tutmaları, kredi riski azaltım önlemlerini uygulamaları önemlidir²⁶³.

---

²⁶² Akgüç, Ticaret Bankalarının Yönetimi, 2011, s. 204.

²⁶³ Akgüç, Ticaret Bankalarının Yönetimi, 2011, s. 206.

Öz kaynak ile finansman kararını etkileyen faktörler aşağıdaki gibi örneklendirilmiştir;

- Bankaların yeterli bir sermaye ile kurulmaları, banka kuruluşu ve faaliyet izni için gerekli ön koşullar arasındadır. Bankaların yeterli öz kaynağa sahip olmamaları, yasal ve denetim otoritelerinin düzenlemelerine uymamaları, bankalarda bankacılık faaliyet izninin kaldırılmasına değin uzanan bir sürecin başlamasına yol açar.
- Öz kaynak tutarı, bankanın büyüme hızını belirleyici, yetersizliği halinde de kısıtlayıcı başlıca etkidir. Öz kaynaklarını, yeterli düzeyde artıramayan bir banka, zamanla piyasa payını rekabet gücünü yitirir.
- Bankanın cari mali yapısı; sermaye yeterliliği açısından, yeterli güveni veremiyorsa, banka öz kaynaklarını artırma gereğini duyar.
- Likidite riski yüksek, likiditesi yetersiz, varlık ve kaynakları arasında vade uyumsuzluğu bulunan, öz kaynak süre ölçüsü yüksek olan banka, nakit girişi sağlayacak şekilde öz kaynaklarını artırmak zorundadır.
- Kârı istikrarlı olmayan büyük boyutlu dalgalanma gösteren bankalar, faaliyetlerini görece olarak daha fazla öz kaynakla yürütmek zorundadırlar.
- Banka ekonominin gelecekte hızla büyüyeceğini , kredi isteklerinin artacağını öngörüyorsa; bu öngörü gerçekleştiğinde sermaye yetersizliği sorunu ile karşılaşması muhtemel ise önceden sermayesini artırması gerekmektedir.
- Genel olarak öz kaynağın maliyeti yabancı kaynağın borç maliyetinden daha yüksektir. Ancak; faizlerin hızla yükseldiği gibi özel durumlarda öz kaynak maliyeti daha düşük olacağından, öz kaynakları artırma durumu düşünülebilir²⁶⁴.

2.1.3.4. Sermaye Yetersizliğinin Sonuçları

Sermayenin nihai amacı, bankayı çeşitli risklere karşı korumak, banka varlıklarının değer yitirmesi durumunda dahi bankanın yükümlülüklerini yerine getirmesine olanak sağlamaktır. Bankanın varlığını sürdürebilmesinin ön koşulu yeterli bir sermayeye sahip olmasıdır. Bankalarda sermaye yetersizliği, bankanın

---

²⁶⁴ Akgüç, Ticaret Bankalarının Yönetimi, 2011, ss. 201-203.

faaliyet izninin kaldırılmasına ve TMSF.'ye devredilmesine yol açabilecek yasal bir sürecin başlatılmasına da neden olabilmektedir.

5411 Sayılı BK.'nda "Denetim ve Alınacak Önlemler" başlığı altında md.67'de sermaye yeterliliği ile ilgili düzenlemelerine göre "öz kaynaklarının sermaye yeterliliğine ilişkin düzenlemelere göre yetersiz olması veya bu durumun gerçekleşmek üzere bulunması" hali önlem alınması gereken hallerden sayılmıştır.

Bu durumun gerçekleşmesi neticesinde BDDK. düzeltici önlemler kapsamında 5411 Sayılı BK. md.68'de "Bankanın öz kaynağının artırılması veya kâr dağıtımının geçici bir süreyle durdurarak ihtiyatlara aktarılması veya ayrılan karşılıkların artırılması, hissedarlara kredi verilmesinin durdurulması veya aktiflerin elden çıkarılması suretiyle likidite temin edilmesi veya yeni yatırımların sınırlandırılması veya durdurulması, ücret ve diğer ödemelerin sınırlandırılması, uzun vadeli yatırımların durdurulması tedbirlerinden bir veya birkaçının ya da tamamının ve BDDK. tarafından uygun görülecek diğer tedbirlerin, BDDK. 'nın uygun göreceği bir süre ve onaylayacağı bir plân dâhilinde alınmasını ve uygulanmasını bankanın yönetim kurulundan ister." denilmektedir.

Banka tarafından 5411 Sayılı BK. md. 68'de yer alan düzeltici önlemlerin alınmaması veya alınan önlemlere rağmen sorunların giderilememesi ya da bu tedbirlerin alınması durumunda dahi sonuç alınamayacağının BDDK. tarafından belirlenmesi hâlinde BDDK. 5411 Sayılı BK. md.69'da "malî bünyenin düzeltilmesi, sermaye yeterliliği veya likidite düzeylerinden birinin ya da her ikisinin yükseltilmesi, uygun bir süre vererek uzun vadeli veya duran varlıkların elden çıkarılması, işletme ve yönetim giderlerinde kısıntıya gidilmesini veya mensuplarına her ne ad altında olursa olsun düzenli olarak ödenenler dışındaki ödemelerin durdurulması, belirli kişi, kurum, risk grubu veya sektörlerle nakdî ve gayri nakdî kredi kullandırımının sınırlandırılması veya yasaklanması da dâhil olmak üzere, uygun göreceği her türlü tedbirin alınmasını ve ivedilikle uygulanmasını banka yönetim kurulundan ister" denilmektedir.

Banka tarafından düzeltici ve iyileştirici önlemlerin alınmaması veya alınan önlemlere rağmen sorunların giderilememesi ya da bu tedbirlerin alınması durumunda dahi sonuç alınamayacağının belirlenmesi hâlinde BDDK. 5411 Sayılı BK. md.70'de

kapsamında; “Faaliyetlerini, faaliyet türleri itibarıyla tüm teşkilatını veya gerekli görülecek yurt içi veya yurt dışı şubelerini veya muhabirlerle ilişkilerini kapsayacak şekilde kısıtlaması veya geçici olarak durdurulması, kaynakların toplanması ve kullanılmasına ilişkin olarak faiz oranı ve vade kısıtlamaları da dâhil olmak üzere, her türlü sınırlama ve kısıtlama getirmesi, yönetim kurulu da dâhil olmak üzere genel müdür, genel müdür yardımcıları, ilgili birim ve şube yöneticilerinin bir kısmını veya tamamını görevden alması, görevden alınan kişilerin yerine atanacak veya seçilecek kişiler için Kurumdan onay alınması, sigortaya tâbi mevduat veya katılım fonu tutarını aşmamak ve yeterli teminatı hâkim ortakların hisse senetlerinden veya diğer malvarlıklarından karşılanmak üzere uzun vadeli kredi sağlaması, zarar doğurduğu tespit edilen faaliyetlerinin sınırlandırılması veya durdurulması, verimi düşük veya verimsiz varlıklarının elden çıkarılması, istekli olan bir veya birkaç banka ile birleşmesi, öz kaynakların artırılmasını sağlamak amacıyla uygun görülecek yeni hissedarlar bulunması, doğan zararın öz kaynaktan indirilmesi, tedbirlerinden bir ya da birkaçının veya uygun göreceği diğer tedbirlerin alınmasını ve uygulanmasını ister.” denilmektedir..

Denetlemeler sonucunda bir bankayla ilgili olarak 5411 Sayılı BK. md.71 kapsamında “kısıtlayıcı önlemler kapsamında alınması istenen tedbirlerin BDDK tarafından verilen süre içerisinde ya da her halükârda en geç on iki ay içinde kısmen ya da tamamen alınmaması ya da bu tedbirleri kısmen veya tamamen almış olmasına rağmen, malî bünyesinin güçlendirilmesine imkân bulunmadığı veya bu tedbirler alınmış olsa dahi malî bünyesinin güçlendirilemeyeceğinin tespit edilmesi, faaliyetine devamının mevduat ve katılım fonu sahiplerinin hakları ve malî sistemin güven ve istikrarı bakımından tehlike arz ettiğinin ortaya çıkması ;bankanın yükümlülüklerini vadesinde yerine getiremediğinin tespit edilmesi, bankanın yükümlülüklerinin toplam değerinin varlıklarının toplam değerini aşması, hâkim ortaklarının veya yöneticilerinin, banka kaynaklarını, bankanın emin bir şekilde çalışmasını tehlikeye düşürecek biçimde doğrudan veya dolaylı veya dolanlı olarak kendi lehlerine kullanması veya dolanlı olarak kaynak kullanması ve bankayı bu suretle zarara uğratması, Hâllerinden bir veya birkaçının varlığı durumunda BDDK. bankanın faaliyet iznini kaldırmaya ya da bankayı fona devretmeye yetkilidir.” denilmektedir.

Özetle, bankanın faaliyetini sürdürebilmesi, faaliyeti için gerekli varlıkları elde edebilmesi, mevduat ve mevduat dışı kaynak sağlayabilmesi ve çeşitli risklere karşı korunması açılarından, bankanın sermayesi belirleyici rol oynar. Bankanın kârlı yatırım fırsatlarından yararlanabilmesi, büyümesi için, içsel olarak da yeterli sermaye yaratması gerekir. Bankanın içsel, faaliyet sonucu sermaye yaratması, banka kârına ve bankanın kâr dağıtım oranına bağlıdır. Banka dışardan sermaye sağlayamadığı sürece bankanın varlıklarında artış hızı içsel olarak yaratacağı sermayeye bağlı olacağı gibi, dışsal sermaye sağlaması da çoğu kez içsel sermaye yaratmasına bağlı kalmaktadır²⁶⁵.

2.1.3.5. Öz kaynak Sağlama Yöntemleri

Banka sermayesinin iki geleneksel kaynağı, ödenmiş sermaye ve dağıtılmayan kârlar olmakla birlikte melez karakterli menkul kıymet çıkarılması, sermaye benzeri borçlanma, iştirakler ve taşınmazların satışı da alternatif yöntemlerdendir.

2.1.3.5.1. Sermayenin İçsel Kaynağı

Sermayenin içsel kaynağı, dağıtılmamış kârlardır. Bir bankanın dağıtılmamış kârlarının tutarı bankanın dönem kârı, efektif vergi oranı ve bankanın kâr dağıtım politikasına bağlıdır. Bankaların rekabet nedeniyle görece olarak kâr marjlarının daralması ve denetim otoritelerinin bankaların göreceli olarak daha fazla öz kaynakla faaliyetlerini sürdürmeleri için yaptıkları düzenlemeler neticesinde dağıtılmamış kârlar ile sermaye sağlama olanağı günümüzde sınırlıdır.

Dağıtılmamış kârların toplam sermaye içindeki payının azalmasına karşın yine de finansmanda öz kaynağın, en azından bir bölümünün, bankanın faaliyeti sonucu yaratılması beklenmektedir. Sermaye piyasasının gelişmediği ya da bankanın sermaye piyasasından kaynak sağlama olanağı bulunmadığı ya da sınırlı olduğu durumlarda, sermayenin artırılmasında, dağıtılmamış kârlar yine de önemli katkı sağlar. Bu nedenle bankanın kârının hangi ölçüler içerisinde dağıtılarak, kâr payı ve dağıtılmamış kârlar

---

²⁶⁵ Akgüç, Ticaret Bankalarının Yönetimi, 2011, s. 261.

arasında bölüneceği, bankanın yetkili organlarının alacağı önemli bir finansman kararı hatta bazen yatırım kararıdır²⁶⁶.

2.1.3.5.2. Ödenmiş Sermaye Artışı

Bankalarda öz kaynağın ana ögesini ödenmiş sermaye oluşturduğundan, büyük tutarlı öz kaynak artışı için ödenmiş sermaye artışı zorunlu olmaktadır. Yalnız ödenmiş sermaye artışını, sermaye artışında yasal sürecin uzunluğu, ortaklardan gelebilecek tepkiler, sermaye artışı sonucu pay senetlerinin piyasa fiyatının düşme olasılığı ve giderlerin yüksekliği gibi etmenler sınırlamaktadır. Ödenmiş sermaye artışı; halka açılma, ortakların rüçhan hakları saklı tutularak sermaye artışı, ortakların rüçhan hakları kaldırılarak sermaye artışı, kâr payı oranı düşürülerek nominal bedelle yeni hisse senedi çıkarılması yollarıyla yapılabilir²⁶⁷.

2.1.3.5.3. Melez Karakterli Menkul Kıymet Çıkarılması

Bankalarda diğer işletmeler gibi melez karakterli yani bir yönü ile borçlanmaya benzer diğer yönü ile ortaklık hakkı veren menkul değerler çıkararak sermaye artışına gidebilir ya da sermaye benzeri kaynak sağlayabilirler. Bankalarda bu araçlardan yararlanarak daha elverişli koşullarla sermaye artışına gidebilirler. Bu araçlara örnek olarak; hisse senedine çevrilebilir tahviller, hisse senedi satın alma hakkı veren tahvil, süresiz tahviller, taban değişken faizli tahviller ve teminatsız tahvil verilebilir. Günümüzde ülkemizde bu araçlardan yararlanma olanağı çok sınırlıdır²⁶⁸.

2.1.3.5.4. Sermaye Benzeri Borçlanma

Sermaye benzeri borçlanma, banka ana sermaye kapsamına giren birincil sermaye benzeri borçlanma ve/veya katkı sermayeyi artıracak ikincil sermaye benzeri borçlanma ile sermayeye yeterlilik rasyosu hesabına esas alınacak öz kaynak tutarını artırabilir. Bankalarca ihraç edilen ve SPK. tarafından kayda alınan borçlanma araçları,

²⁶⁶ Akgüç, Ticaret Bankalarının Yönetimi, 2011, s. 240.

²⁶⁷ Akgüç, Ticaret Bankalarının Yönetimi, 2011, ss. 244, 245.

²⁶⁸ Akgüç, Ticaret Bankalarının Yönetimi, 2011, ss. 252-256.

BDDK. tarafından çıkarılan “Bankaların Öz kaynaklarına İlişkin Yönetmelik” md.7’de yer alan nitelikleri taşımaları ve BDDK.’ca uygun görülmesi halinde birincil sermaye benzeri borç, md.8’de yer alan nitelikleri taşımaları ve BDDK.’ca uygun görülmesi halinde ise ikincil sermaye benzeri borç olarak nitelendirilir.

2.1.3.5.5. İştirakler ve Taşınmazların Satışı

Bankanın sahip olduğu iştirak hisseleri ve gayrimenkullerin satışından doğan kazançlar belli koşullar altında vergi istisnasından yararlanarak bankanın öz sermayesini artırır. İştirakler ve taşınmazların satışı ile ilgili 5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu 28.11.2017 tarihli değişiklikle md.5/4(e) düzenlemesi şöyledir;

“Kurumların, en az iki tam yıl süreyle aktiflerinde yer alan iştirak hisseleri ile aynı süreyle sahip oldukları kurucu senetleri, intifa senetleri ve rüçhan haklarının satışından doğan kazançların %75’lik kısmı ile aynı süreyle aktiflerinde yer alan taşınmazların satışından doğan kazançların %50’lik kısmı

Bu istisna, satışın yapıldığı dönemde uygulanır ve satış kazancının istisnadan yararlanan kısmı satışın yapıldığı yılı izleyen beşinci yılın sonuna kadar pasifte özel bir fon hesabında tutulur. Ancak satış bedelinin, satışın yapıldığı yılı izleyen ikinci takvim yılının sonuna kadar tahsil edilmesi şarttır. Bu süre içinde tahsil edilmeyen satış bedeline isabet eden istisna nedeniyle zamanında tahakkuk ettirilmeyen vergiler ziyaa uğramış sayılır. İstisna edilen kazançtan beş yıl içinde sermayeye ilave dışında herhangi bir şekilde başka bir hesaba nakledilen veya işletmeden çekilen ya da dar mükellef kurumlarca ana merkeze aktarılan kısım için uygulanan istisna dolayısıyla zamanında tahakkuk ettirilmeyen vergiler ziyaa uğramış sayılır” denilmektedir.

2.2. Bankaların Fon Kullanım Alanları

Bankalar sağlamış oldukları kaynaklarını faaliyetlerine devam etmek için kullanmaktadırlar. Bu faaliyetler, bankaların ana faaliyet konusu olan aracılık faaliyetleri ve diğer faaliyetleridir. Ekonomide meydana gelen gelişmelere göre faaliyetlerini devam ettiren bankaların en önemli fon kullanımları kredilerdir. Ancak

bankalar, ekonomide yaşanan gelişmeler doğrultusunda aracılık fonksiyonu dışında, menkul kıymet ve iştirak yatırımları da gerçekleştirmektedir. Ayrıca bankaların faaliyetlerine devam etmeleri için sahip olmaları gereken işletme sermayesi ve yasal olarak zorunlu olan karşılık tutarları da bulunmaktadır²⁶⁹.

2.2.1. Krediler

2.2.1.1. Kredinin Tanımı ve Unsurları

Kredi kavramı sözlükte “*Güven, saygınlık, itibar*” olarak geçmekte, ekonomik anlamda ise “*Ödünç alınan veya verilen mal, para*” anlamı da sözlükte yer almaktadır²⁷⁰. Literatürde kredi, belli bir süre sonra ödenmek vaadiyle mal, hizmet veya satın alma gücü sağlanması şeklinde tanımlanabilir²⁷¹. Kredinin bankacılık açısından tanımı; bir bankanın yapacağı istihbarat sonucunda gerçek ya da tüzel kişilere, yasaları, iç kurallarını ve kendi kaynaklarını da göz önünde tutarak teminat karşılığında ya da teminatsız olarak para, teminat ya da kefalet vermek şeklinde tanıdığı olanak ya da sınırdır²⁷².

5411 Sayılı BK.’na md.48’e göre; “*Bankalarca verilen nakdî krediler ile teminat mektupları, kontrgarantiler, kefaletler, aval, ciro, kabul gibi gayri nakdî krediler ve bu niteliği haiz taahhütler, satın alınan tahvil ve benzeri sermaye piyasası araçları, tevdiatta bulunmak suretiyle ya da herhangi bir şekil ve surette verilen ödünçler, varlıkların vadeli satışından doğan alacaklar, vadesi geçmiş nakdî krediler, tahakkuk etmekle birlikte tahsil edilmemiş faizler, gayri nakdi kredilerin nakde tahvil olan bedelleri, ters repo işlemlerinden alacaklar, vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri ile benzeri diğer sözleşmeler nedeniyle üstlenilen riskler, ortaklık payları ve Kurulca kredi olarak kabul edilen işlemler izlendikleri hesaba bakılmaksızın bu Kanun uygulamasında kredi sayılır. Bunlara ilâve olarak, kalkınma ve yatırım bankalarının finansal kiralama yöntemiyle sağladığı finansmanlar ile katılım bankalarının taşınır ve taşınmaz mal ve hizmet bedellerinin ödenmesi suretiyle veya kâr ve zarar ortaklığı yatırımları, taşınmaz,*

²⁶⁹ Yenice, 2009, s. 42.

²⁷⁰ Bilgi için bkz.

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5a85be359b1ec5.27641148, (15.02.2018).

²⁷¹ Takan M. ve M. Acar, 2018, s. 141.

²⁷² Parasız, Türkiye’de ve Dünya’da Bankacılık, 2011, s. 191.

ekipman veya emtia temini veya finansal kiralama, mal karşılığı vesaikin finansmanı, ortak yatırımlar veya benzer yöntemlerle sağladıkları finansmanlar da bu Kanun uygulamasında kredi sayılır.” denilmiştir.

Ekonomik sistemde fon fazlası olup bunu başkalarının kullanımına sunmak isteyenlerle fon ihtiyacı olanları buluşturma görevi banka ve finans kuruluşlarına ait olduğundan, bankalar topladıkları mevduatlar yoluyla veya kendi öz kaynaklarını da kullanarak fon ihtiyacı olanlara kredi kullanır ve kullandırdıkları krediler karşılığında faiz getirisi elde ederler²⁷³. Dolayısıyla her ne kadar ilk başta eldeki öz kaynakların ve mevduatların kullanılması suretiyle kaynak kaybı gibi görünse de, krediler getirdikleri faiz gelirleri nedeniyle bankalar için ciddi bir fon kaynağı durumundadır. Bankaların vermiş olduğu bu hizmet yalnız kendi kârlılıkları için değil ekonomik faaliyetlerin devamını sağlama, milli gelir ve istihdama olumlu katkı sağlama, ekonomide arz-talep dengesini sağlama, sermaye birikimi sağlama gibi yararlarıyla beraber ülkenin ekonomik ve ticari faaliyetlerinin de gelişmesi için önemlidir.

Kredinin dört unsuru olup, bunlar; zaman unsuru (vade) , güven unsuru (itimat),risk unsuru(teminat),gelir unsuru (verim)'dir. Devredilen satın alma gücünün belli bir zaman sonunda ödenmesi ya da yerine getirilmesi vaadi ile zaman unsurundan, bu borcun vadesinde ödeneceğinden emin olunmasıyla güven unsurundan, borcun ödenmemesi iş ve hizmet yükleniminin yerine getirilememesiyle risk unsurundan, bankaların kredi kullanırken aynı zamanda komisyon geliri elde etmesiyle de gelir unsurundan bahsedilebilir ²⁷⁴ .Kredinin unsurları literatürde daha ayrıntılı olarak aşağıdaki gibi incelenmiştir²⁷⁵.

- Zaman Unsuru: Kredi belirli bir başlangıç ve bitiş sürelerini içermelidir. Zaman unsurunun olmadığı işlemler kredi olarak değerlendirilemez. Çünkü paranın bir zaman değeri vardır ve zaman yoksa risk unsuru belirginleşir.

---

²⁷³ Karapınar, 2013, s. 44.

²⁷⁴ Parasız, Türkiye’de ve Dünya’da Bankacılık, 2011, s. 192.

²⁷⁵ Ulusoy, Tolga, “Kredi Türleri”, *Bankacılık Girişi ve İlkeleri*, Ed. Kaya, Feridun, Beta Yayınları, İstanbul, 2017, s. 279.

- Risk Unsuru: Taraflarca kabul edilen veya istenilen yükümlülüklerin yerine getirilememesi, beklenen olayların gerçekleşmemesi ya da beklenmeyen durumların ortaya çıkmasına bağlı olarak zarar edilmesi ihtimalidir.
- Güven Unsuru: Krediyi kullandırtan banka ile krediyi kullanan kişiler arasında mutlak bir güven bağının olması gereklidir. Bu nedenle hem bankanın mudi üzerindeki itibarı hem de mudinin ödeme kabiliyeti ile banka üzerinde yarattığı itibar esas alınır. Karşılıklı güvene ve itibara dayalı olarak kurulan bu ilişki, banka açısından kullanılacak kredinin teminat alınarak ya da alınmaksızın kullanılmasında belirleyici olmaktadır.
- Gelir Unsuru: Bankalar, fon arz ve talebi arasında bir aracılık görevi üstlendikleri için kredilerden faiz, komisyon vb. gelirler elde etmek zorundadırlar. Kredilerle alınan faiz, komisyon vb. gelirler bankanın en önemli gelir kaynağını oluşturmaktadır.

Kredi vermek, bankaların yalnız temel faaliyetini değil aynı zamanda en kârlı fon kullanım alanını oluşturur. Müşteri ile olan kredi ilişkileri, bankalara yalnız faiz ve komisyon geliri sağlamakla kalmayıp, diğer kârlı finansal hizmetlerin verilmesine de yol açmaktadır. Ayrıca bankaların kredi müşterileri çoğu kez bankaların mevduat müşterileri de olmaktadır. Kısaca, bankalarla kredi müşterileri arasındaki ilişki genelde iki yönlüdür. Bankalar kredi müşterilerinin finansmanına katkıda buldukları gibi, müşterilerde zaman zaman bankaya kaynak sağlamaktadır. Kredi vermek işlemi, bazı problemleri ve riskleri beraberinde getirir²⁷⁶. Kredi riski ile ilgili ayrıntılı açıklama çalışmanın birinci bölümünde yapılmıştır.

2.2.1.2. Kredilerin Sınıflandırılması

Bankaların vermiş oldukları nakit krediler, farklı risk özelliklerine, teminatlarına, kullanıldıkları ekonomik sektörlere, coğrafi bölgelere, vadelerine, kullanılış amaçlarına, verildikleri para cinslerine, faiz düzenine, geri ödeme koşullarına göre ayırma tabi tutulabilir.

²⁷⁶ Akgüç, Ticaret Bankalarının Yönetimi, 2011, s. 348.

2.2.1.2.1. Kredilerin Niteliklerine Göre Ayrımı

- **Nakdi Krediler:** Faiz ya da komisyon karşılığında verilen ödünçlere nakdi kredi denir. Bu tür krediler; iskonto, iştirak, avans ve borçlu cari hesap şeklinde olabilir. İskonto ve iştirak, bono ya da poliçenin vadesinden önce bankaca alacaklısından satın alınmasıdır. Avans bir defaya özgü olarak, belli bir vade ile çoğunlukla da maddi bir güvence karşılığında açılan kredilerdir. Borçlu cari hesaplar ise, belli bir vadeye bağlı olmaksızın, belli bir limit içerisinde müşteriye para çekme ve yatırma yetkisi veren güvenceli ya da güvencesiz kredilerdir²⁷⁷.
- **Gayri nakdi Krediler:** Bankaların yurt içinde ya da yurt dışında bulunan gerçek ve tüzel kişiler lehine, bir malın teslimi, bir işin yapılması ya da bir borcun ödenmesi vb. konularda işi yüklenenin yükümlülüğünü önceden kararlaştırılan koşullara uygun olarak yerine getirilmesini sağlamak için verdikleri garanti belgeleridir. Başka bir deyişle bankanın bir ücret veya komisyon karşılığında yükümlü adına taahhütte bulunması, ona kefil olmasıyla kullanılan krediler. Bu tür kredilerde başlangıçta ödünç para verilmesi söz konusu olmayıp ,borcun ödenmemesi ya da yükümlülüğün yerine getirilmemesi durumunda tazmin edilmesi taahhüt edilir. Gayri nakdi krediler; teminat mektubu kredisi, sair kefalet kredisi, kabul kredisi, aval kredisi şeklinde olabilir²⁷⁸.

2.2.1.2.2. Kredilerin Vadelerine Göre Ayrımı

Kredilerin vade dağılımı, bankalarda varlık ve kaynaklar arasında vade uyumu, likidite riski, faiz riski ve kârlılık açısından önemlidir.

- **Kısa Vadeli Krediler:** Vadesiz-18 aya kadar olan kredilerdir.
- **Orta Vadeli Krediler:** Vadeleri 18 ay – 5 yıl arasında olan kredilerdir
- **Uzun Vadeli Krediler:** Vadeleri 5 yıldan fazla olan kredilerdir.

²⁷⁷ Ulusoy, Kredi Türleri, s. 282.

²⁷⁸ Takan M. ve M. Acar, 2018, s. 144.

2.2.1.2.3. Kredilerin Teminat Türlerine Göre Ayrımı

Alınan teminat, risk azaltıcı bir önlem olarak sermaye yeterliliği açısından bir yerde kredinin sigortasını oluşturduğu gibi krediye özgülenecek sermaye tutarını ve ayrılacak kredi karşılıklarını, dolayısıyla bankanın dönem kâr ve zararını da etkilemektedir.²⁷⁹.

2.2.1.2.3.1. Açık Krediler

Kredi müşterisinin imzasına güvenilerek başka bir teminat alınmadan açılan kredilerdir. Açık kredilerden daha çok piyasada iyi tanınmış, borç ödeme gücü yüksek kişi ve firmalar yararlanabilir. Kredinin tek güvencesi kredi müşterisinin kişiliğidir. Açık krediler, tek imzalı iştiralar, tek imzalı iskontolar, firma iştiraları örnek verilebilir.

2.2.1.2.3.2. Teminatlı Krediler

Şahsi teminatlı ve maddi teminatlı olarak iki grupta toplanabilir.

- **Şahsi Teminatlı Kredi :** Kredi müşterisinin yanı sıra güvenilir ve yine bankanın müşterilerinden olan firmaların imzalarına dayanılarak açılan kredilerdir. Başka bir deyişle birden fazla kişinin imzaları karşılığında açılan kredilerdir. Teminat olarak gösterilen bir “şey” söz konusu olmayıp, kefil olan kişi borcun ödenmemesi halinde borcu kendisinin ödeyeceğini taahhüt etmektedir. Kefalet karşılığı açılan kredi, senet karşılığı kredi, çift imzalı teminat mektubu kredisi, çift imzalı iskonto ve iştiralar örnek verilebilir.
- **Maddi Teminatlı Kredi:** Maddi değerlerin rehni karşılığında açılan kredilerdir. Kredi borcunun ödenmemesi halinde, banka teminat olarak gösterilen maddi bir varlıktan , belirli kurallara uyarak alacağını tahsil etme hakkına sahiptir. İpotek tesisi ya da menkul kıymetlerin

---

²⁷⁹ Akgüç, Ticaret Bankalarının Yönetimi, 2011, s. 365.

rehnedilmesi karşılığında kullanılan kredilerdir. Emtia, esham, tahvilat ve ipotek karşılığı krediler örnek verilebilir²⁸⁰.

2.2.1.2.4. Kredilerin Kaynaklarına Göre Ayrımı

- **Banka kaynağından kullandırılan krediler:** Bankanın kendi kaynaklarından kullandırdıkları kredilerdir.
- **Reeskont Kredileri :** Bankaların müşterilerinden aldıkları kısa ya da orta vadeli senetleri TCMB.'ye iskonto ettirerek sağladıkları ve müşterilerine kullandırdıkları kredilerdir.
- **Dış Kaynaklı Krediler :** Bankaların başka kredi kuruluşlarından sağladıkları fonlarla müşterilerine kullandırdıkları kredilerdir ²⁸¹.

2.2.1.2.5. Kredilerin Geri Ödeme Şekillerine Göre Ayrımı

Krediler geri ödeme şekillerine göre;

- Belli süre içinde belli tutara kadar esnek olarak kullandırılan krediler (rotatif krediler)
- Tümü belli bir vade sonunda ödenecek krediler
- Periyodik taksitlerle geri ödenen krediler ²⁸² olarak ayrılmaktadır.

2.2.1.2.6. Kredilerin Kullanım Amaçlarına Göre Ayrımı

Krediler kullanım amaçlarına göre ; kurumsal krediler ve bireysel krediler olarak ayrılır. Kurumsal kredileri proje finansmanı, duran varlık finansmanı, emtia finansmanı, yatırım finansmanı ve işletme finansmanı olarak; bireysel krediler ise tüketici kredileri ve kredi kartları olarak sınıflandırarak inceleyeceğiz.

---

²⁸⁰ Takan M. ve M. Acar, 2018, s. 145.

²⁸¹ Takan M. ve M. Acar, 2018, s. 147.

²⁸² Akgüç, Ticaret Bankalarının Yönetimi, 2011, s. 372.

2.2.1.2.6.1. Kurumsal Krediler

Kurumsal krediler, şirketlerin, ortaklıkların, işletmelerin bankaya olan borçları olarak genel çerçevede tanımlanabilir. Bir başka tanıma göre, ticari işletmelerin kısa vadeli işletme sermayesi ve işletmenin tesis ve modernizasyonu için kullandığı nakit krediler ile bir taahhüt ya da ihale için kullandıkları gayri nakdi kredilerdir²⁸³.

Kullanım amaçlarına göre kurumsal kredileri proje finansmanı, duran varlıklar finansmanı, emtia finansmanı, yatırım finansmanı, işletme finansmanı ayrımına göre ele alacağız. Kurumsal kredilere ayrıca ihracat kredisi, döviz kredisi, tarım kredisi, sanayi kredisi, bayındırlık işleri kredisi, ulaştırma işleri kredisi örnek verilebilir.

2.2.1.2.6.1.1. Proje Finansmanı

Proje finansmanı yeni bir üretim tesisinin kurulması veya yenilenmesi için olabilir. Bu tür fonlama yönteminde banka, projenin yarattığı geliri kredinin hem geri ödeme kaynağı hem de kredinin güvence kaynağı olarak dikkate alır²⁸⁴. Banka veya finansman şirketi tarafından, bu kredi teçhizatı kullanacak firmaya doğrudan doğruya verilebilir. Ancak satıcı, alıcı ve finansman kurumu arasında şarta bağlı bir satış sözleşmesi yapılması daha yaygındır. Şarta bağlı satış sözleşmesinde, alıcı firma tüm yükümlülüklerini yerine getirinceye kadar teçhizatın mülkiyetinin satıcı firma veya finansman kurumuna ait olacağı hükmü yer alır. Alıcı firma, teçhizatın mülkiyetine ancak tüm borçlarını ödedikten sonra sahip olabilir²⁸⁵.

---

²⁸³ Takan M. ve M. Acar, 2018, s. 161.

²⁸⁴ Akgüç, Ticaret Bankalarının Yönetimi, 2011, s. 363.

²⁸⁵ Takan M. ve M. Acar, 2018, s. 177.

2.2.1.2.6.1.2. Duran Varlıklar Finansmanı

Duran varlık finansmanı, gemi, uçak, araç filoları gibi fiziki varlıkların edinilmesine yönelik bir fonlama yöntemidir. Kredinin geri ödenmesinin bankaya ipotek edilen fiziki varlıkların yarattığı nakit akışına bağlı olduğu bir fonlama yöntemidir²⁸⁶.

2.2.1.2.6.1.3. Emtia Finansmanı

Emtia finansmanı, stokların veya mal ticaretinden doğmuş alacakların finansmanına yönelik kısa vadeli olarak yapılandırılmış kredilerdir. Bu kredilerin özelliği, kredinin emtianın satışından sağlanacak hasılatla geri ödenmesi ve borçlunun krediyi geri ödemek için ayrı bir kaynağının olmamasıdır²⁸⁷. Başka bir tanıma göre, genellikle ürettiği malı hemen satmayan, satış için belirli mevsimleri bekleyen tüccarlara açılan emtia karşılığı kredi, ticareti yasaklanmamış, kolaylıkla bozulmayan, niteliğini kaybetmeyen, kolayca paraya çevrilebilen, saklanması kolay olan ticari vasıflı malların, banka tarafından yapılacak olan ekspertiz neticesi tespit edilecek değerinin belirli bir tutarının bankaya rehini karşılığında borçlu cari hesap şeklinde kullanılan kredi türüdür²⁸⁸.

2.2.1.2.6.1.4. Yatırım Finansmanı

İşletmelere yeni tesis kurulması, mevcut üretim birimlerinin kapasitesinin genişletilmesi, üretim maliyetinin düşürülmesi, verimin artırılması, ürün kalitesinin yükseltilmesi, makine ve teçhizatların yenilenmesi amaçlarıyla orta ve uzun vadeli olarak verilmektedir²⁸⁹.

---

²⁸⁶ Akgüç, Ticaret Bankalarının Yönetimi, 2011, s. 363.

²⁸⁷ A.g.e.

²⁸⁸ Takan M. ve M. Acar, 2018, s. 164.

²⁸⁹ Akgüç, Ticaret Bankalarının Yönetimi, 2011, s. 372.

2.2.1.2.6.1.5. İşletme Finansmanı

Firmaların kısa, orta ve uzun vadeli net işletme sermayesi gereksinimlerinin finansmanı için kullanılan kredilerdir. Kısaca işletmelere dönen varlık finansmanı için verilen kredilerdir²⁹⁰.

2.2.1.2.6.2. Bireysel Krediler

Bireysel krediler, ticari amaç dışında gerçek kişilerin kişisel ihtiyaçlarını gidermeye yönelik olarak kullanılan kredilerdir. Tüketici kredileri ve kredi kartları olarak ikiye ayrılabilir. Tüketici kredileri, ticari olmayan amaçlara yönelik kişilere mal ya da hizmet satın alımlarını finanse etmek için sunulan kredilerdir. Konut kredileri, taşıt kredileri ve ihtiyaç kredileri örnek verilebilir. Bankalar açısından emniyetli ve verimli bir kredi olmasının yanında plasman tabana yayılması nedeniyle riski azaltmaktadır. Kredi kartları ise hamiline belirli işlemlerde nakit para vermeksizin, mal ya da hizmet satın alma ve nakit çekme imkânı sağlayan kartlardır²⁹¹.

2.2.1.3. Kredi Politikasının İçeriği²⁹²

Bankanın kredilendirme faaliyetinin güven ve kârlılık içinde yürütülebilmesi için, banka yönetiminin kredi politikasının ana ilkelerini belirlemesi gerekir. Yazılı olsun veya olmasın bir bankanın kredi politikası aşağıda ayrıntılı olarak açıklanan bir dizi kararı içerir.

2.2.1.3.1. Kredi Verilecek Sektörler ve Kredi Türleri

Bankaların belirli sektör ve kredi türleri üzerinde uzmanlaşmaları ya da geniş bir sektöre çeşitli kredi vermelerinin ayrı ayrı yarar ve sakıncaları vardır. Eğer belirli bir sektörün finansmanında uzmanlaşacaklarsa bunu kredi politikalarında belirtmelidirler

---

²⁹⁰ Takan M. ve M. Acar, 2018, ss. 144, 145.

²⁹¹ Takan M. ve M. Acar, 2018, s. 181.

²⁹² Akgüç, Ticaret Bankalarının Yönetimi, 2011, ss. 348-358.

2.2.1.3.2. Kredi Verilecek Yörelere

Kredi politikasında öncelikle saptanacak hususlardan biri de, bankanın kredilendirme işlemleri ile hangi yöre veya yörelere hizmet vereceğidir. Bu temel noktanın belirlenmesi, kredilendirme faaliyetinde önemli ölçüde zaman ve emek tasarrufu sağlar.

Belirli sektör ve / veya kredi türleri üzerinde uzmanlaşmanın üstünlükleri, bankaların deneyim kazandıkları alanlarda daha emniyetle kredi işlemlerine girişmeleri ve uzmanlaştıkları alanlardaki ünleri nedeniyle iş hacimlerini genişletebilmeleri, kendi alanlarında lider konuma gelebilmeleridir. Buna karşılık böyle bir politikanın sakıncaları, kredinin belirli sektörler veya türler üzerinde yoğunlaşması, kredi dağılımındaki çeşitliliğin sınırlı kalması nedeniyle banka açısından kredi riskinin artmasıdır. Banka bu durumda, kredi verdiği sınırlı sektörlerdeki olumsuz gelişmelerden derhal ve büyük ölçüde etkilenebilir duruma gelmektedir.

2.2.1.3.3. Kredi Verilecek Müşterilerde Aranılacak Nitelikler

Bankalar, açmış oldukları kredilerde riski azaltabilmek, kredilendirme faaliyetlerinde tekdüzelik sağlayabilmek için, kredilendirecekleri kişi ve firmalarda bazı nitelikler aralar. Firmada aranılacak nitelikler, bankanın kredi politikasına göre farklılık gösterebilir. Nispeten ihtiyatlı kredi politikası izleyen bankalar, daha çok piyasada tanınmış, eski kuruluşları finanse ettikleri halde; aktif, etkin bir kredi politikası izleyen bankalar başarısı henüz bilanço ve kâr/zarar tabloları ile saptanmamış olmakla beraber gelecek için ümit veren yeni kurulmuş firmaları da destekleyerek, plasman müşterilerinin sayısını artırmaya özen gösterebilirler.

2.2.1.3.4. Alınacak Teminat Türleri

Riski azaltmak için alınan teminat bankanın sermaye yeterlilik rasyosunun, krediler için ayrılacak genel ve özel karşılık tutarını, bir kişiye açılacak kredi limitini etkilemektedir. Bu nedenle bankalar, teminat alırken yasal düzenlemeleri, denetim

otoritelerinin düzenlemelerini, Basel II olarak nitelendirilen esasları dikkate almalıdırlar.

2.2.1.3.5. Uygulanacak Vade

Bankaların vade konusunda izlemiş oldukları politika, likiditelerini ve risk durumlarını da etkiler. Kredinin vadesi uzadıkça, geleceği kestirmek, ekonomik, siyasi ve toplumsal olayları sağlıklı bir şekilde tahmin etmek olasılığı azaldığından, kredi riskinin arttığı, bankanın likiditesinin ise azaldığı görülür.

2.2.1.3.6. Kredi Limiti

Bankacılık faaliyetini düzenleyen mevzuat, bankanın bir gerçek veya tüzel kişiye açabileceği kredinin tavanını genellikle belirlemektedirler. Bununla beraber bankalarda bu limiti aşmamak koşuluyla, firmalara verebilecekleri en yüksek kredi sınırını saptayabilirler.

2.2.1.3.7. Uygulanacak Faiz ve Komisyon Oranları

Genellikle mevduata ve/veya kredilere uygulanacak azami faiz oranları doğrudan veya dolaylı olarak para otoriteleri tarafından veya bankalararası anlaşmalar tarafından belirlenmektedir. Bankalar için üst sınır niteliğinde yer alan bu oranları bankalar kredinin veya müşterinin özelliklerine göre daha düşük olarak uygulayabilirler.

5411 Sayılı BK. md.144'e göre "*Bankaların kredi verme işlerinde uygulayacakları faiz ve komisyon oranlarının azami sınırlarını belirlemeye, kısmen veya tamamen serbest bırakmaya Bakanlar Kurulu yetilidir. Bakanlar kurulu bu yetkilerini TCMB.'ye devredebilir.*" ifadesi yer almaktadır. Ancak 2018 yılında Anayasa'da yapılan değişiklikle Bakanlar Kurulu kaldırılarak Bakanlar Kurulu'nun tüm yetkileri Cumhurbaşkanına devredilmiştir.

2.2.1.3.8. Kredinin Tasfiye Yolları

Her ticaret bankasının kredinin ne şekilde tasfiye edileceği konusunda bir politikası olmalıdır. Bankaların müşterileriyle karşılıklı görüşmeler yaparak geri ödeme planlarını hazırlamaları veya geri ödeme tarihlerini saptamaları, kredinin geri alınışını kolaylaştırır.

2.2.1.3.9. Bankada Bulundurulacak Asgari Mevduat

Bankalar yatırım müşterilerinden, onlara açılan krediye oranla bankada belirli bir tutarda mevduat bulundurmasını isteyebilirler. Bunun çeşitli nedenleri vardır. Bunlar;

- Bankalar bu yolla efektif faiz oranını yükseltmek olanağı bulmaktadırlar.
- Bankalarla plasman müşterileri arasında iki yönlü ilişki kurulmakta yani bankaların finanse ettiği müşteriler, bir ölçüde bankaya kaynak sağlamaktadırlar.
- Müşterilerin bulundukları mevduat, kredinin riskine karşı teminat olmaktadır.

2.2.1.3.10. Bankanın Verebileceği Kredilerin Genel Sınırı

Bankaların tüm ekonomiye karşı sosyal sorumlulukları vardır. Bu sorumluluk, bankaların toplumun kredi gereksinimlerini karşılamadan, fonlarını diğer iktisadi değerlere yatırmalarına elvermediği gibi; bankaların hiçbir ekonomik sınır tanımadan kredi hacimlerini serbestçe, likidite durumlarını tehlikeye sokacak boyutlarda genişletmelerine de engel olur. Genel kural, bir bankanın birinci derece (bankaların günlük faaliyetlerini yürütebilmesi için gerekli para mevcudu) ve ikinci derece (kolaylıkla nakde çevrilebilir finansal varlıklardan oluşan menkul değerler portföyü) rezervleri oluşturduktan sonra geriye kalan fonlarını kredilendirmede kullanabileceğini göstermekte ve kredi hacmi konusunda bir üst sınırı belirlemektedir. Bir bankanın kredi portföyünün büyüklüğünün ne olması gerektiği konusunda diğer bir yaklaşım ise Krediler Tutarı/(Mevduat+Mevduat Dışı Yabancı Kaynaklar) oranının genel bir kural olarak 2/3'ü geçmemesi gerektiği söylenebilir.

2.2.1.3.11. Kredi Açmaya Yetkili Organlar ve Yetki Sınırları

Bankalarda kredi açmaya yetkili organlar ve yetki sınırları, bankacılık faaliyetini düzenleyen yasalarla ya da denetim organlarının kararıyla belirlenmektedir. Bu düzenlemelerin varlığı halinde dahi, yasal sınırlar aşılmamak koşuluyla kredi açmaya yetkili organların ve yetki sınırlarının belirlenmesi kredi politikasına ilişkin bir konudur.

2.2.1.4. Kredilendirme Prensipleri

Kredi kararı bankanın kredi politikasına bağlı olarak kârlılık ve likidite dengesini en iyi sağlayacak biçimde oluşturulur. Kredinin uzun vadeli olması likiditeyi azaltır riski artırır. Aynı zamanda kârlılık yükselirken likidite azalır²⁹³. Bankacılık uygulamasında müşterilerin kredilendirilmesinde temel oluşturan prensipler güvence, likidite ve kârlılık üçgeni olarak adlandırılır.

Güvence (emniyet): Bu prensibe göre müşterilerin kredilendirilmesi, bankanın finansal güç ve yapısını olumsuz etkilememelidir. Kredilendirmede bankayı güvenceye almanın temel koşulu, kredi kararının güncel ve güvenilir bilgilere dayandırılmasıdır. Bu bakımdan bankaların istihbarat ve mali analiz merkezi ile şubelerde bulunan müşteri ile ilgili bilgilerin dikkatle analizi ve değerlendirilmesi gerekir. Bu prensibe göre önceden belirlenemeyen riskler için ayrıca teminat alınması da şarttır.

Likidite (Seyyalıyet): Likidite, kredinin kısa sürede geri ödenmesi, donuklaşmaması, firmaların faaliyet yapısına ve sezona uygun ve hareketli, kullanılmasıdır. Bu, emniyeti ve kârlılığı birlikte artırmaktadır. Krediler seyyal kullandırıldıkları ölçüde daha fazla kredi talebi ile karşılanır. Böylece çok sayıda müşteri ile ilişki kurulabilir, piyasada yeni ortaya çıkan iş olanaklarından yararlanılabilir.

Verimlilik: Verim, kredinin pazar şartlarına göre rantabl kullanılması, kredi faizinin yanı sıra yeterli düzeyde komisyon ve gelirin sağlanmasıdır²⁹⁴.

---

²⁹³ Hale, Roger H., Credit Analysis A Complete Guide, John Wiley & Sons Published, USA, 1983, s. 213
'den aktaran Şakar, Birgül, Banka Kredileri ve Yönetimi, (4. baskı), Beta Yayınevi, İstanbul, 2013, s. 11.

²⁹⁴ Berk, Niyazi, Bankacılıkta Pazara Yönelik Kredi Yönetimi, (3. baskı), Beta Yayınevi, 2001, İstanbul, s. 112.

2.2.1.5. Kredi Sınırlarına İlişkin Düzenlemeler

Kredilere ilişkin yasal ve yetkili organların idari düzenlemeleri, genellikle bankaların öz kaynaklarına kıyasla aşırı risk üstlenmemelerini, riskin dağılımını, kredilerin belirli kişi ve kuruluşlar üzerinde yoğunlaşmamasını, kredilerin ekonomik ve toplumsal açıdan öncelikli sektörlerle yönelmesini amaçlar ve bu amaçlar doğrultusunda kredilere niceliksel ve niteliksel sınırlamalar getirir²⁹⁵.

Kredi riski, bir bankanın kredi müşterisinin ya da kendisiyle bir anlaşmaya taraf olanın anlaşma koşullarına uygun biçimde yükümlülüklerini karşılayamama olasılığıdır. Kredi risk yönetiminin amacı uygun parametreler içinde bankanın maruz kalabileceği riskleri yöneterek bankanın risk ayarlı getirisini maksimize etmektir. Bankalar portföylerindeki tüm kredi risklerini ve bireysel kredilere ve işlemlere ilişkin risklerini yönetmek durumundadırlar²⁹⁶.

Bankacılık alanında son yıllarda yaşanan gelişmeler ve bu gelişmelere paralel yapılan yasal düzenlemelerinde etkisiyle kredi ve diğer bankacılık işlemlerine ilişkin risk yönetimi yaklaşımı uygulamada yaygın bir gereklilik halini almıştır. Bu gereklilik neticesinde 5411 Sayılı BK. md.49'da risk grupları, md.50'de dahil olunan risk grubu ve mensuplara kredi kullandırma koşulları,md.54'de kredi sınırları, md.55'de herhangi bir sınırlamaya tabi olmayan işlemler ele alınmıştır. Bu düzenlemelerin genel amacı kredilerin belli kişi ve kuruluşlarda yoğunlaşmasını önlemeye yöneliktir.

2.2.1.5.1. Risk Grubu

5411 Sayılı BK., risk grupları tanımı yaparak, risk grupları oluşturarak, risk gruplarına verilecek kredileri de sınırlayarak, banka kredilerinin belirli kişi ve kuruluşlar üzerinde yoğunlaşmasını önlemeyi amaçlamıştır²⁹⁷. 5411 Sayılı BK. md. 49 ile risk grupları aşağıdaki gibi açıklanmıştır;

---

²⁹⁵ Akgüç, Ticaret Bankalarının Yönetimi, 2011, s. 410.

²⁹⁶ Türkiye Bankalar Birliği, Kredi Riskinin Yönetimine İlişkin İlkeler Araştırma Raporu, 1999, s. 2.

²⁹⁷ Akgüç, Ticaret Bankalarının Yönetimi, 2011, s. 421.

- *Bir gerçek kişi ile eşi ve çocukları, bunların yönetim kurulu üyesi veya genel müdürü oldukları veya bunların ya da bir tüzel kişinin birlikte veya tek başlarına, doğrudan ya da dolaylı olarak kontrol ettikleri ya da sınırsız sorumlulukla katıldıkları ortaklıklar bir risk grubunu oluşturur.*
- *Bir banka ile bu bankanın nitelikli pay sahipleri, yönetim kurulu üyeleri ve genel müdürü, bunların birlikte veya tek başına, doğrudan ya da dolaylı olarak kontrol ettikleri ya da bunların sınırsız sorumlulukla katıldıkları veya yönetim kurulu üyesi ya da genel müdürü oldukları ortaklıklar bankanın dahil olduğu risk grubunu oluşturur.*
- *Yukarıda belirtilen risk gruplarının belirlenmesinde birlikte kontrol edilen ortaklıklar, bu ortaklıkların kontrolünü birlikte sağlayan her bir hissedarın risk grubuna dahil edilir.*
- *Bu maddenin uygulanmasında aralarında birinin ödeme güçlüğüne düşmesinin diğer bir veya birkaçının ödeme güçlüğüne düşmesi sonucunu doğuracak boyutta kefalet, garanti veya benzeri ilişkiler bulunan gerçek ve tüzel kişiler ilgili risk gruplarına dâhil edilir.*
- *Sermayesinin çoğunluğu ayrı ayrı veya birlikte Hazineye, Özelleştirme İdaresi Başkanlığına, genel veya katma bütçeli dairelere ait bankalar; doğrudan veya dolaylı olarak kontrol ettikleri ortaklıklar ile birlikte bir risk grubu oluşturur.*
- *Bankalar dışındaki kamu iktisadi teşebbüslerinin veya hisselerinin çoğunluğu Özelleştirme İdaresi Başkanlığının elinde bulunan diğer kamu kurum ve kuruluşları, sermaye, yönetim ve denetimlerine hâkim oldukları bağlı ortaklık, iştirak ve müesseseler ile birlikte bir risk grubu oluşturur.*
- *Bu maddenin uygulanmasına, banka ve ortaklıklarda yönetim kurulu üyesi ve genel müdür olarak görev yapanlar ve velâyet altında olmayan çocuklar bakımından aynı risk grubuna dâhil edilecek gerçek ve tüzel kişilerin tespitine ilişkin usul ve esaslar Kurulca belirlenir.*

2.2.1.5.2. Kredi Sınırları

Kredi sınırları ile ilgili düzenlemeler 5411 Sayılı BK. md.54'de aşağıda yer aldığı gibi düzenlenmiştir.

- *Bankalarca bir gerçek ya da tüzel kişiye veya bir risk grubuna kullandırılacak kredilerin toplamı öz kaynaklarının yüzde yirmi beşini aşamaz. Bu oran, 49 uncu maddenin ikinci fıkrasında tanımlanan risk grubu bakımından yüzde yirmi olarak uygulanır. Kurul, bu oranı yüzde yirmi beşe kadar yükseltmeye veya kanunî haddine kadar indirmeye yetkilidir. Bir adi ortaklığa verilen krediler, sorumlulukları oranında ortaklara kullandırılmış sayılır.*
- *Bankalarca hâkim ortak veya nitelikli pay sahibi olup olmadıklarına bakılmaksızın bankaların sermayesinin yüzde bir ve daha fazla payına sahip olup pay defterine kayıtlı olan tüm ortaklarına ve bunlarla risk grubu oluşturan kişilere kullandırılacak kredilerin toplamı öz kaynaklarının yüzde ellisini aşamaz.*
- *Birlikte kontrol edilen ortaklıklara kullandırılan krediler, bu ortaklıkları birlikte kontrol eden hissedarların her birinin ortaklık sermayesinde sahip olduğu payların, birlikte kontrol ettikleri toplam paya oranı ölçüsünde ortaklığı birlikte kontrol eden her bir hissedarın dâhil olduğu risk grubuna kullandırılmış sayılır.*
- *Bir gerçek ya da tüzel kişiye veya bir risk grubuna özkaynaklarını yüzde onu veya daha fazlası oranında kullandırılan krediler büyük kredi sayılır ve bunların toplamı öz kaynakların sekiz katını aşamaz.*
- *Bir risk grubuna kullandırılan kredilerin teminatını oluşturmak üzere aynı risk grubuna dâhil gerçek veya tüzel kişilerden kabul edilen aval, garanti ve kefaletler risk grubuna ait kredi sınırlarının hesabında dikkate alınmaz.*
- *Gayrinakdî krediler, vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri ile benzeri diğer sözleşmeler, kabul edilen aval, garanti ve kefaletler, kredi kuruluşları ve finansal kuruluşlarla gerçekleştirilen işlemler, Kurulca kabul edilecek ülkelerin merkezî yönetimleri, merkez bankaları ve bankaları ile yapılan işlemler veya bunlarca çıkarılan ya da ödenmesi garanti edilen bono, tahvil ve benzeri*

sermaye piyasası araçları, verilen diğer garantiler karşılığı yapılan işlemler kredi sınırlarının hesabında Kurulca belirlenen esaslar ve oranlar dâhilinde dikkate alınır.

2.2.1.5.3. Kredi Sınırına Tabi Olmayan Kredi İşlemleri

Bankacılık faaliyetine ilişkin yasal düzenlemeler, bazı kredileri, güvenceleri ya da kullanıcıları itibariyle risk taşımadıklarını kabul ederek ya da işlemin özelliği veya pratik zorluklar nedeniyle ya da özendirme amacıyla bireysel kredi sınırı dışında bırakılmaktadır²⁹⁸. Bu işlemler 5411 Sayılı BK. md.55'de aşağıda yer aldığı gibi düzenlenmiştir. Bu kredi işlemleri 54. maddedeki kredi sınırlarına tabi değildir.

- *Karşılığı nakit, nakit benzeri kıymet ve hesaplar ile kıymetli maden olan işlemler.*
- *Hazine Müsteşarlığı, TCMB., Özelleştirme İdaresi Başkanlığı ve Toplu Konut İdaresi Başkanlığıyla yapılan işlemler ile bu kurumlarca çıkarılan ya da ödenmesi garanti edilen bono, tahvil ve benzeri menkul kıymetler karşılığı yapılan işlemler.*
- *TCMB. nezdindeki piyasalarda veya kanunla teşkilatlanmış diğer para piyasalarında yapılan işlemler.*
- *Aynı kişiye ya da aynı risk grubuna yeni kredi tahsisi hâlinde daha önce yabancı para cinsinden veya yabancı para ölçüsü ile verilen kredilerin, müteakiben tahsis edilen kredinin kullanılmaya başlandığı tarihteki cari kurdan dikkate alınması kaydıyla çek ve kredi kartı kullanımları hariç, kredilerde kur değişikliklerinin doğurduğu artışlar ile vadesi geçmiş kredilere tahakkuk ettirilen faiz, kâr payı ve diğer unsurlar.*
- *Her türlü sermaye artırımları dolayısıyla bedelsiz edinilen ortaklık payları ile ortaklık paylarının herhangi bir fon çıkışı gerektirmeyen değer artışları.*
- *Kurulca belirlenecek esaslar dâhilinde bankaların kendi aralarındaki işlemler.*

---

²⁹⁸ Akgüç, Ticaret Bankalarının Yönetimi, 2011, s. 412.

- *Kurulca belirlenecek esas ve süreler çerçevesinde elden çıkarılması kaydıyla halka arza aracılık yüklenimleri kapsamında edinilen ortaklık payları.*
- *Özkaynak hesabında indirilecek değer olarak dikkate alınan işlemler.*

2.2.1.5.4. Krediyle İlgili Yasaklar ve Bazı Yükümlülükler

Dâhil olunan risk grubu ve mensuplara kredi kullandırma koşulları 5411 Sayılı BK. md.50'de aşağıdaki gibi düzenlenmiştir. Buna göre bankalar;

- a) Yönetim kurulu üyelerine, genel müdüre, genel müdür yardımcılara ve kredi açmaya yetkili mensuplarına; bunların eş ve velâyet altındaki çocuklarına; tek başlarına ya da birlikte sermayesinin yüzde yirmi beş veya fazlasına sahip oldukları ortaklıklara,*
- b) (a) bendinde sayılanlar dışında kalan mensupları ile bunların eş ve velâyeti altındaki çocuklarına,*
- c) Mensuplarının kurduğu veya bunlar için kurulan sandık, dernek, sendika veya vakıflara,*

Her ne şekil ve surette olursa olsun nakdî ve gayri nakdi kredi veremez, tahvil ya da benzeri menkul kıymetlerini satın alamazlar.

Birinci fıkra hükümleri, yönetim kurulu üyeliklerinde aslen bulunan veya temsilci bulunduran ve banka sermayesinde doğrudan veya dolaylı olarak nitelikli paya sahip olan gerçek kişi ortaklar ile tüzel kişi ortaklar hakkında uygulanmaz.

Sonradan bu madde hükümlerine aykırı hale gelen kredilerin en geç altı ay içinde tasfiye edilmesi zorunludur.

Karşılıklar ve teminatlar ile ilgili hükümler ise 5411 Sayılı BK. md.53'de aşağıdaki gibi düzenlenmiştir.

Bankalar, krediler ve diğer alacaklarla ilgili olarak, doğmuş veya doğması muhtemel zararların karşılanması ve bunlar dışında kalan varlıkların değer azalışları için yeterli düzeyde karşılık ayrılmasına, aktiflerin kalitesine ve sınıflandırılmasına, garantilerin ve teminatların alınmasına, bunların değerinin ve güvenilirliğinin

ölçülmesine, takibe alınan kredilerin izlenmesine ve vadesi dolmuş kredilerin geri ödenmesine ilişkin politikaları oluşturmak ve uygulamak, bunları düzenli olarak gözden geçirmek, tüm bu hususları icra edebilecek gerekli yapıları tesis etmek ve işletmek zorundadır. Bu fıkra hükmünün uygulanmasına ilişkin usûl ve esaslar Kurulca belirlenir.

2.2.1.5.5. Kredi Açma Yetkisi

Kredi açma yetkisi 5411 Sayılı BK. md.51’de aşağıdaki gibi düzenlenmiştir;

“Kredi açma yetkisi yönetim kuruluna aittir. Yönetim kurulu; kredi açma, onay verme ve diğer idarî esaslara ilişkin politikaları oluşturmak, bunların uygulanmasını ve izlenmesini sağlamak ve gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür.

Yönetim kurulu kredi açma yetkisini BDDK.’ca belirlenecek usûl ve esaslar çerçevesinde kredi komitesine veya genel müdürlüğe devredebilir. Genel müdürlük kendisine devredilen kredi açma yetkisini diğer birimleri, bölge müdürlükleri veya şubeleri aracılığıyla da kullanabilir. Kredi komitesinin oluşumu ile çalışma ve karar alma esasları BDDK.’ca belirlenir. Bu Kanunun kredi sınırlarına ilişkin hükümlerine tâbi olmayan krediler için kredi açma yetkisi yönetim kurulunca belirlenecek usûl ve esaslar çerçevesinde devredilebilir.

Kredi açma yetkisini haiz olanlar, kendileri ile eş ve velâyeti altındaki çocuklarının veya bunlarla risk grubu oluşturan diğer gerçek ve tüzel kişilerin taraf olduğu kredi işlemlerine ilişkin değerlendirme ve karar verme aşamalarında yer alamaz ve bu hususu yazılı olarak yetkililere bildirir.

Kurul, bu madde ve 50. madde hükümlerine aykırı olarak kullandırıldığı tespit edilen kredilerin, ilgili bankanın özkaynak hesabında indirim kalemi olarak dikkate alınmasına karar vermeye veya bu krediler tutarında ilave özkaynak temin edilmesini zorunlu tutmaya yetkilidir.” şeklinde ayrıntılı olarak düzenlenmiştir.

2.2.1.6. Takipteki Krediler

Kredinin takibe düşmesi, kredinin ödeme vadesinin gelmesine rağmen faizinin ve anaparasının belirtilen zamanda ödenmemesidir. Başka bir anlatımla; banka ile kredi alan kişi arasındaki sözleşmede belirtilen vadeye borçlunun uymaması sonucunda tahsilâta meydana gelen gecikme ve sonucunda bankanın zarar etme durumudur.

Bir kredinin takipteki kredi olarak değerlendirilebilmesi için kredinin ödenmesi gereken vadede ödenmemesi/ödenememesi tek başına yeterli değildir; bugün için herhangi bir sorun görünmemekle birlikte, gelecekteki ödemelerin tam ve zamanında yapılamayacağına yönelik şüphelerin olması gerekmektedir. Bazı durumlarda gecikme gün sayısı çok daha az bile olsa, kredinin zafiyete uğradığına veya kredi borçlusunun ödeme gücünü yitirdiğine dair istihbarat alınmışsa, bu durumda da kredilerin sorunlu hale gelmesi söz konusudur. Kredinin geri ödemesinin ve/veya kredi veren taraf ile kredi alan taraf arasındaki sözleşme şartlarının “önemli şekilde” ihlal edilerek ödemenin yapılmadığı durumlarda kredi sorunlu hale geldiği söylenebilir. Ancak, burada önem derecesi tahsis edilen kredinin cinsine, gecikme süresine, firmanın çok sayıda onaylı kredisinde birden fazla gecikme yaşanmasına göre değişebilir²⁹⁹.

BDDK. tarafından yayınlanan Kredilerin Sınıflandırılması ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin 4.maddesinde bankaların kredileri belirtilen esaslara göre sınıflandırılması gerektiğini belirtmiştir. Buna göre;

“Birinci grup (standart nitelikli krediler) : Ödemeleri süresinde yapılan veya 30 günden fazla gecikmeyen, gelecekte de geri ödeme sorunları beklenmeyen, teminatlara başvurulmaksızın tamamen tahsil edilebilecek nitelikte olan krediler, ikinci grup (yakın izlemedeki krediler) : Kredi değerliliğinin zayıflaması olarak yorumlanamayacak nedenlerle anapara ve/veya faiz ödemelerinin tahsili, vadelerinden veya ödenmesi gereken tarihlerden itibaren 30 günden fazla geciken ancak 90 günü geçmeyen krediler, üçüncü grup (tahsil imkanı sınırlı krediler) : Anaparanın ve/veya faizin tahsili, vadesinden veya ödenmesi gereken tarihten itibaren 90 günden fazla geciken ancak 180

²⁹⁹ Erkan, Sinem, “Bankaların Donuk Alacaklarının Varlık Yönetim Şirketlerine Satılması ve Banka Sektörü Sermaye Yapısı Üzerindeki Etkisi”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Yönetimi Ana Bilim Dalı, İstanbul, 2015, ss. 9, 10.

günü geçmeyen krediler, dördüncü grup (tahsili şüpheli krediler) : Anapara ve/veya faizin vadesinden veya ödenmesi gereken tarihten itibaren tahsilinin gecikmesi 180 günü geçen, ancak 1 yılı geçmeyen krediler ve beşinci grup (zarar niteliğindeki krediler) : Anaparanın ve/veya faizin ödenmesi gereken tarihten itibaren tahsili 1 yıldan fazla gecikmiş olan krediler olarak sınıflandırılmıştır.”

Yine bu yönetmeliğe göre; birinci ve ikinci grup dışındaki diğer kredi türlerinin donuk alacak yani takipteki kredi olarak kabul edileceği belirtilmiştir. Bununla birlikte tahsili 90 günü geçmiş krediler de takipteki kredi olarak kabul edilir.

İşletmeler ödeme güçlüğü sürecine girdiklerinde bazı uyarı işaretleri verirler. Bankaların bu tehlike sinyallerini görüp, kredi riski daha da büyümeden gereken önlemleri almaları, zarar olasılığını ya da uğranılabilecek zararın boyutunu azaltır. Bu tehlike sinyallerinin bazıları; işletmenin kullandığı kredi tutarında, kredi limitine yakın düzeyde hareketsizlik, işletmenin çalıştığı banka sayısında ve sistemden kullandığı kredilerde artış, kredi kullandığı bankalarda değişiklik, işletmenin bankada bulundurduğu mevduat tutarının düşük düzeyde kalışı, kredinin faiz ve anapara ödemelerinde gecikmeler, krediye ilişkin yenileme, vade uzatma, limit artırma talepleri vs. sayılabilir³⁰⁰.

Kredi, istihdam ve büyüme gibi birçok makroekonomik faktör üzerinde etki meydana getirmektedir. Bu etkinin olumlu olabilmesi kullanılan kredinin vadesinde ödenmesine bağlıdır. Bankalar tarafından kullanılan kredilerin vadesinde ödenmemesi durumu ilgili kredinin takibe düşmesine sebep olmaktadır. Bankacılık sektörünün kalitesini gösteren en önemli kalemlerden biri olmasından dolayı takipteki krediler oranının artması hem bankacılık sektörünü hem de reel sektörü olumsuz yönde etkilemektedir³⁰¹. Takipteki kredilerin bankalar üzerindeki en olumsuz etkilerinden biri bankanın kârlılığını düşürmesidir. Takip hesaplarına aktarılan krediler için banka tarafından gider yazılacak ve bu durum kâr rakamını aşağıya çekecektir. Ayrıca, takipteki kredilerin artması sonucunda bankanın aktif kalitesi bozulmaktadır. Bu durum da bankanın kredibilitésini düşürmektedir. Bir diğer olumsuz etkisi ise bankanın likidite

³⁰⁰ Akgüç, Ticaret Bankalarının Yönetimi, 2011, s. 443.

³⁰¹ Genç, E. ve M. Ü. Şaşmaz, Takipteki Banka Kredilerinin Makroekonomik Belirleyicileri: Ticari Krediler Örneği, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2016/36, s. 121.

riskini arttırmasıdır. Ödeme yapılması beklenen tarihte müşteri tarafından ödeme yapılamaması durumunda bankanın nakit akışı olumsuz yönde etkilenecektir. Ayrıca, takipteki kredileri artan bankaların aktif kaliteleri düşecek ve bunun sonucunda bankalar kredi verme konusunda daha isteksiz olmaya başlayacaklardır. Bu durum da ülkedeki reel sektörün kaynak bulmasını zorlaştıracaktır. Öte yandan, takipteki kredilerin yüksek olması sonucunda karlılığı düşen bankalar faiz oranlarını arttırmayı tercih edeceklerdir. Bunun sonucunda da reel sektörün kaynak maliyeti artacaktır³⁰². Diğer bir açıdan takibe düşen kredi miktarında artış banka maliyetleri üzerinde baskı yaratarak kredi maliyetlerini arttıracaktır. Bunun sonucunda kredi talebi azalacağından işlem hacminde daralma olacaktır. Meydana gelen daralma yatırım, büyüme, istihdam, vergi gelirleri gibi makroekonomik faktörleri negatif bir şekilde etkilemektedir. Yapılan bazı araştırmalar sonucunda takipteki krediler rakamının yüksek olması olası bir bankacılık krizi için erken uyarı sinyali olarak kabul edilmektedir. Bu açıdan takibe düşen kredilerin miktarı ve yönetimi ekonomi açısından oldukça önem arz etmektedir. Kredilerin takibe düşme nedenlerinin iyi belirlenip takibe düşen kredilerle mücadele etmek için uygun politikaların seçilmesi gerekmektedir³⁰³.

Sorunlu kredilerin çözümünde temel ilke işletmelerin tasfiyesine yol açmadan bankanın uğrayabileceği zararı en düşük düzeye indirmektir. Bu nedenle borçlu işletmelerin tasfiyesine yol açabilecek girişimler, en son başvurulması gereken çözüm yolu olarak düşünülmelidir. Sorunlu kredilerin çözüm yolları uzun ve kısa süreli olarak ikiye ayrılabilir. Uzun süreli çözüm yolları; kredinin yeniden yapılandırılması, borçlu işletmenin sermayesine katılma, firmanın yönetiminin değiştirilmesi, kredi-hisse senedi takası, borçlunun değiştirilmesi, sorunlu nakit kredinin gayri nakdi kredi şekline dönüştürülmesidir. Kısa süreli çözüm yolları ise; sulh anlaşması, konkordato anlaşması, yasal takip yollarına başvurulmasıdır³⁰⁴.

---

³⁰² Yüksel, Serhat, Bankaların Takipteki Krediler Oranını Belirleyen Faktörler: Türkiye İçin Bir Model Önerisi, Bankacılar Dergisi, 2016/98, s. 42.

³⁰³ Genç E. ve Şaşmaz, M. Ü., 2016, s. 121.

³⁰⁴ Akgüç, Ticaret Bankalarının Yönetimi, 2011, ss. 444-457.

2.2.1.7. Karşılıklar

5411 Sayılı BK. md.53'e göre karşılıklarla ilgili olarak; *“Bankalar, krediler ve diğer alacaklarla ilgili olarak, doğmuş veya doğması muhtemel zararların karşılanması ve bunlar dışında kalan varlıkların değer azalışları için yeterli düzeyde karşılık ayrılmasına, aktiflerin kalitesine ve sınıflandırılmasına, garantilerin ve teminatların alınmasına, bunların değerinin ve güvenilirliğinin ölçülmesine, takibe alınan kredilerin izlenmesine ve vadesi dolmuş kredilerin geri ödenmesine ilişkin politikaları oluşturmak ve uygulamak, bunları düzenli olarak gözden geçirmek, tüm bu hususları icra edebilecek gerekli yapıları tesis etmek ve işletmek zorundadır.”* ifadesi yer almaktadır.

Karşılık kavramı, bankaların varlıklarının ana kalemi olan kredi alacaklarında meydana gelmiş ve/veya gelmesi muhtemel zararlar için ayırdıkları ihtiyatları tanımlamak için kullanılmaktadır. Banka karşılık ayırarak, söz konusu zararlar realize olduğunda mali yapısındaki bozulmanın telafi edilebilir boyutlarda kalmasını sağlamakta, faaliyetlerine kesintisiz olarak devam edebilmektedir. Bu yönü ile karşılık uygulaması bankaların ihtiyatlı yönetilmesi prensiplerinin başında gelmektedir. Diğer yandan bu uygulama banka yönetimlerinin kredi portföylerinin cari değerleri bulmalarını sağlamaktadır. Bu nedenlerle karşılık uygulamasının yalnız ihtiyatlı yönetim için değil, aktif-pasif yönetimi ve kamuoyunun bankanın mali yapısından doğru bir şekilde bilgilendirilmesi için de kullanılması gerekmektedir³⁰⁵.

Bu tanım genel ve özel karşılık ayrımının doğmasına sebep olmaktadır. Özel karşılıklar bankanın kredi portföyünde sorunlu hale geldiği artık belli olan belirli bir alacak için ya da nitelik ve nicelikleri daha önceden tanımlanarak istatistiki yöntemlerle oluşturmuş birbirine benzer ve görece küçük miktarlı kredilerden oluşan kategoriler (tüketici kredileri, konut kredileri vb.) için ayrılmaktadır. Genel karşılık kavramı ise daha çok gelecek döneme ait belirsizlikler için ayrılan ve tanımlanamamış aktifler ya da gelişmeler için ayrılan karşılıklar için kullanılmaktadır. Bu yönü ile özel karşılık gelecekte ortaya çıkması muhtemel kredilerden çok hali hazırda ortaya çıkmış ancak

---

³⁰⁵ Acar, Özgür, Bankalarca Ayrılan Karşılıklar: Teorik Yaklaşımlar ve Uluslararası Uygulamalar, Bankacılar Dergisi, 2000/34, ss. 32, 33.

henüz tam olarak tespit edilememiş ya da kesinleşmemiş zararlara, genel karşılık ise gelecek dönemlerde ortaya çıkması muhtemel zararlara karşı ayrılmaktadır³⁰⁶.

19.01.2017 tarihli 29953 Sayılı RG.'de yayınlanan TFRS 9 Finansal Araçlar Standardı 01.01.2018'den itibaren bankaların bu standart kapsamında beklenen kredi zararı yaklaşımına göre karşılık ayrılması esası benimsenmiştir. Fakat; faaliyetleri gereği TFRS 9'un değer düşüklüğü hükümlerine göre karşılık ayırmak istemeyen bankalar için Kredilerin Sınıflandırılması ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara ilişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in md.9/6 hükmüne göre kurula başvurup, eğer kabul edilirse bu yönetmelik hükümlerine göre karşılık ayrılması kabul edilebilir.

TFRS 9 kapsamında ayrılacak karşılıklarla ilgili bu standartta yer alan terimlerin tanımlanması faydalı olacaktır.

- Kredi zararı : İşletmeye sözleşmeye dayalı olarak vadesi geldikçe gerçekleşecek nakit akışlarının tamamı ile işletmenin tahsil etmeyi beklediği nakit akışlarının tamamı arasındaki farkın (tüm nakit açıklarının) başlangıçtaki etkin faiz oranı (ya da satın alındığında veya oluşturulduğunda kredi-değer düşüklüğü bulunan finansal varlıklar için krediye göre düzeltilmiş etkin faiz oranı) üzerinden hesaplanan bugünkü değeridir. İşletme, finansal aracın tüm sözleşme şartlarını (örneğin, erken ödemeler, süre uzatımı, alım opsiyonu veya benzeri opsiyonlar) dikkate alarak finansal aracın beklenen ömrü boyunca nakit akışlarını tahmin eder. Tahmin edilen nakit akışları, elde tutulan teminatların satışından veya sözleşme şartlarına bağlı diğer kredi teminatlarından kaynaklanan nakit akışlarını kapsar. Bir finansal aracın beklenen ömrünün güvenilir bir şekilde tahmin edilebildiğine ilişkin bir ön kabul mevcuttur. Ancak, finansal aracın beklenen ömrünün güvenilir bir biçimde tahmin edilmesinin mümkün olmadığı nadir durumlarda işletme finansal aracın kalan sözleşme süresini kullanır.
- Beklenen kredi zararı: Kredi zararlarının, ilgili temerrüt risklerine göre ağırlıklandırılmış ağırlıklı ortalamasıdır.
- 12 aylık beklenen kredi zararları: Ömür boyu beklenen kredi zararlarının, raporlama tarihinden sonraki 12 ay içinde finansal araca ilişkin gerçekleşmesi

---

³⁰⁶ Acar, 2000, s. 33.

mümkün temerrüt hallerinden kaynaklanan beklenen kredi zararlarını temsil eden kısmıdır.

- Ömür boyu beklenen kredi zararları: Finansal aracın beklenen ömrü boyunca gerçekleşmesi mümkün tüm temerrüt durumlarından kaynaklanan beklenen kredi zararlarıdır³⁰⁷.

Kredilerin Sınıflandırılması ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'e göre standart nitelikli ve yakın izlemedeki krediler için ayrılacak karşılık genel; tahsil imkânı sınırlı, tahsili şüpheli, zarar niteliğindeki krediler için ayrılacak karşılık özel karşılıktır. TFRS 9 ise bu sınıflandırmayı; birinci seviye (standart nitelikli) krediler için 12 aylık kredi zarar karşılığı; ikinci seviye (yakın izlemedeki) krediler ve üçüncü seviye (tahsil imkânı sınırlı, tahsili şüpheli, zarar niteliğindeki) krediler için ömür boyu kredi zarar karşılığı olarak yapmıştır³⁰⁸.

BDDK. tarafından çıkarılan Kredilerin Sınıflandırılması ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in üçüncü bölümünde, sorunlu krediler için sınıfına göre ayrılacak genel ve özel karşılıklara yer verilmiştir. Söz konusu yönetmelik md. 9'da TFRS 9 kapsamında bankaların ayırmaları gereken karşılıklar, md.10 ve 11'de ise TFRS 9 uygulamayan bankalarca ayrılan genel ve özel karşılıklarla ilgili açıklama yapılmıştır.

TFRS 9 kapsamında bankaların ayırmaları gereken karşılıklarla ilgili bilgilendirme yönetmelik md.9'da şu şekilde belirtilmiştir:

- *Bankaların kredileri için TFRS 9 kapsamında karşılık ayırmaları esastır.*
- *Bu Yönetmelik uygulamasında TFRS 9 kapsamında ayrılan karşılıklardan; 12 aylık beklenen kredi zarar karşılığı tutarları ve borçlunun kredi riskinde önemli derecede artış nedeniyle ayrılan ömür boyu beklenen kredi zarar karşılığı tutarları genel karşılık olarak, borçlunun temerrüdü dolayısıyla ayrılan ömür boyu beklenen kredi zarar karşılığı tutarları özel karşılık olarak addedilir.*

---

³⁰⁷ http://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/TFRS/TFRS_9_2017%20Surumu.pdf, (28.03.2019).

³⁰⁸ https://www.tbb.org.tr/Content/Upload/konferanssunumlari/1139/TBB_Sunum_28_subat.pdf, (28.03.2019).

- *TFRS 9'a göre karşılık ayıran bankalarca, krediler tanımında yer almakla birlikte, TFRS 9 kapsamına girmeyen krediler için bu Yönetmelik uyarınca ayrıca bir karşılık ayrılması zorunluluğu yoktur.*
- *Bankalar, birinci fıkra uyarınca beklenen kredi zararı için ayıracakları karşılıkları hesaplarırken ülke ve transfer risklerini de dikkate alır.*
- *BDDK., kredilerin büyüklüğü, türü, vadesi, para birimi, faiz yapısı, kullandırıldığı sektör ve coğrafi dağılımı, teminatları ile benzeri hususlarda zaman içerisinde gözlenen yoğunlaşmaları, kredi risk düzeyini ve yönetimini dikkate alarak, banka veya kredi bazında bankalardan bu madde uyarınca ayrılan karşılıklardan daha yüksek tutarda karşılık ayrılmasını isteyebilir.*

TFRS 9 uygulamayan bankalarca ayrılacak genel karşılıklarla ilgili bilgilendirme yönetmelik md.10'da şu şekilde belirtilmiştir:

- *TFRS 9 uygulamayan bankalar; standart nitelikli nakdi kredileri toplamının en az %1,5 oranında, yakın izlemedeki nakdi kredileri toplamının en az %3 oranında, olmak üzere, gerçekleşmiş olmakla birlikte henüz kredi bazında tespit edilmemiş kredi zararlarını karşılayacak düzeyde genel karşılık ayırırlar.*
- *Bankalar, birinci fıkra uyarınca ayrılacak genel karşılıklara ilave olarak ülke ve transfer riskleri için de ayrıca genel karşılık ayırırlar.*
- *Rehin veya temlik sözleşmesi düzenlenmiş olması kaydıyla nakit, mevduat, katılım fonu ve altın depo hesapları, banka nezdinde saklanan altın, Türkiye Cumhuriyeti Merkezi Yönetimi ve TCMB. tarafından ihraç edilen borçlanma araçları ve bunların fon kullanıcısı olduğu kira sertifikaları ile bunlar tarafından verilen garanti ve kefaletler teminat alınmak suretiyle kullandırılan krediler ile Türkiye Cumhuriyeti Merkezi Yönetimine ve TCMB.'na kullandırılan krediler genel karşılık hesaplamasında dikkate alınmaz.*
- *BDDK., kredilerin büyüklüğü, türü, vadesi, para birimi, faiz yapısı, kullandırıldığı sektör ve coğrafi dağılımı, teminatları ile benzeri hususlarda zaman içerisinde gözlenen yoğunlaşmaları, kredi risk düzeyini ve yönetimini dikkate alarak, banka veya kredi bazında birinci fıkrada belirtilen oranlardan daha yüksek genel karşılık oranları belirleyebilir.*

TFRS 9 uygulamayan bankaların ayırmaları gereken özel karşılıklarla ilgili bilgilendirme aynı yönetmelik md.11’de aşağıdaki gibi belirtilmiştir:

- *Donuk kredilerden; üçüncü grupta sınıflandırılanların en az %20’si, dördüncü grupta sınıflandırılanların en az %50’si, beşinci grupta sınıflandırılanların %100’ü oranında olmak üzere gerçekleşen kredi zararını karşılayacak tutarda özel karşılık ayrılır.*
- *Bankalar, birinci fıkra uyarınca gerçekleşen kredi zararı için ayıracakları özel karşılıkları hesaplarken ülke ve transfer risklerini de dikkate alır.*
- *BDDK., kredilerin büyüklüğü, türü, vadesi, para birimi, faiz yapısı, kullandırıldığı sektör ve coğrafi dağılımı, teminatları ile benzeri hususlarda zaman içerisinde gözlenen yoğunlaşmaları, kredi risk düzeyini ve yönetimini dikkate alarak, banka veya kredi bazında bu maddede belirtilen oranlardan daha yüksek özel karşılık oranları belirleyebilir.*

2.2.2. Likit Aktifler

Likit aktifler, para ve kullanım kısıtlaması olmadan, değer kaybına uğramadan ya da sınırlı ölçüde değer kaybı ile hızla paraya çevrilebilen, bankanın faaliyetinde ve yükümlülüklerini yerine getirmede kullanılabilir iktisadi varlıkları içerir³⁰⁹.

Likit aktifleri , nakit değerler ve Merkez Bankası, bankalar, para piyasalarından alacaklar ve finansal varlıklar başlıkları altında sınıflandırılarak inceleyeceğiz.

2.2.2.1. Nakit Değerler ve Merkez Bankası

Nakit değerler, yasal ödeme gücüne sahip dolaşımda bulunan banknot ve madeni paralar, efektif deposunu, yoldaki paraları, kıymetli madenleri, satın alınan çekleri, vadesi gelmiş menkul değerleri içerir. Bunun yanında bankanın TCMB. nezdinde serbestçe kullanabileceği para mevcudu, zorunlu karşılıklar, zorunlu karşılıkların eksik

---

³⁰⁹ Akgüç, Öztin, Banka Finansal Tabloların Analizi, (2. baskı), Arayış Yayıncılık, İstanbul, 2012, s. 58.

tesis edilmesi nedeniyle bloke tutulan mevduatı, yabancı para yükümlülükleri nedeniyle TCMB.'de tutulan zorunlu karşılıkları da içerir³¹⁰.

Nakit değerler hesabı, bankaların kısa süreli fon kullanımlarını ifade eden gruptur. Buradaki fonlar, olası mevduat çekişlerini ve kredi taleplerini karşılamak için kullanılmakta dolayısıyla bankaların faaliyetlerine devam edebilmeleri için ihtiyaç duydukları kısa vadeli varlıkları kapsamaktadır. Bankalar faiz getirisi olmayan bu tür fonların hacmini mümkün olduğunca az tutma eğilimindedirler³¹¹.

Zorunlu karşılık, bankaların bilançolarında taşıdıkları mevduat, kredi vb. yükümlülüklerine karşılık TCMB.'de tutmak zorunda oldukları rezerv miktardır. Zorunlu karşılık oranı, yükümlülüklerin çeşidine, vadesine ve para birimine göre farklılaşabilmektedir. TCMB., bu oranı bir para politikası aracı olarak kullanabilir³¹².

2.2.2.2. Bankalar

Bankalar elde etmiş oldukları fonların bir kısmını, yurtiçi ve yurtdışı diğer bankalara ve özel kanunlarına göre mevduat kabulüne yetkili bulunan kuruluşlara yatırdıkları Türk Lirası ve döviz cinsinden mevduat ile³¹³ değerlendirebilir. Ayrıca, anılan kurum ve kuruluşlarla yapılan havale, poliçe, çek ve senet tahsili gibi işlemlerinden doğan borç ve alacakları da vardır. Özetle bankalar hesabı, bankanın yurt içi ve yurt dışı bankalarda bulunan TL ve döviz tevdiat hesaplarından oluşmaktadır. Bankalar nakit ihtiyaçları ve yasal umumi disponibilitelerini yerine getirebilmek için nakit değer tutar döviz yükümlülükleri ve ödemeleri için yurt dışı muhbirlerinde döviz bulundurmaktadırlar³¹⁴.

---

³¹⁰ Akgüç, Banka Finansal Tabloların Analizi, s. 59.

³¹¹ Takan M. ve M. Acar, 2018, s. 90.

³¹² 100 Soruda Merkez Bankacılığı, 2018, s. 50.

³¹³ Yıldırım, Mesut, Banka Muhasebesi, (1. baskı), Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, İstanbul, 2008, ss. 59-61.

³¹⁴ Takan M. ve M. Acar, 2018, s. 90.

2.2.2.3. Para Piyasalarından Alacaklar

Bankaların, para piyasalarından alacakları bankalararası para piyasasından alacaklar, IMKB. takas ve saklama bankalarından alacaklar ve ters repo işlemlerinden alacaklar şeklinde üç başlıkta incelenebilir.

Bankalararası para piyasasından alacaklar, TCMB.'nin örgütlediği Bankalararası Para Piyasası, likidite fazlası olan bankalara, kısa dönemli güvenli plasman olanağı sağlamaktadır. Ülkemizde bankaların fon fazlaları ve fon gereksinimleri için yaptıkları alışverişler TCMB.'na borç verme ve TCMB.'den borç alma şeklinde gerçekleştiğinden, bankalararası para piyasası, bankalar açısından kısa süreli likit fonları değerlendirmede en risksiz plasman alanlarından birini oluşturmaktadır. IMKB. takas ve saklama bankasından alacaklar, takas ve saklama bankası, IMKB.'de işlem gören hisse senetlerinin el değiştirmesini güvence altına almak, takas ve saklama işlemlerini gerçekleştirmek üzere kurulmuş, yatırım bankası türü bir bankadır. Ters repo işlemlerinden alacaklar ise, ters repo, geri satım taahhüdü ile menkul kıymet alımı, kredi veya borç vermenin alternatifini oluşturmaktadır. Bu işlemlere konu olan menkul kıymetler, gerçekte bir tür teminat oluşturmaktadır³¹⁵.

2.2.2.4. Finansal Varlıklar

Finansal varlıklar kalemi, Bankalar Birliği'nin yayımlamış olduğu Türkiye'de bankacılık sistemi başlığındaki bilançoya göre gerçeğe uygun değer farkı kâr/zarara yansıtılan finansal varlıklar, satılmaya hazır finansal varlıklar, vadeye kadar elde tutulacak yatırımlar ve riskten korunma amaçlı türev finansal varlıklar başlıklarını içermektedir.

Bankalar, finansal varlıklara yatırım yaparken; varlıkları çeşitlendirerek zarar riskini azaltmak, uzun vadeli fonların olması halinde kaynaklarla varlıklar arasında vade uyumu sağlamak, likit değerlerin yükümlülükleri karşılama yetersiz kalması durumunda, pazarlanabilir, kalitesi yüksek menkul değerlere sahip olmak böylece bir anlamda üçüncü derece likit rezerv oluşturmak, atıl kalabilecek fonları

---

³¹⁵ Akgüç, Banka Finansal Tabloların Analizi, s. 70.

değerlendirebilmek, riski yüksek kredi vermek yerine riski az, kalitesi yüksek menkul değerlere yatırım yapmak, faiz oranının daha yüksek olması nedeniyle yüksek getiri elde etme amaçlarını güderler³¹⁶.

2.2.2.4.1. Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kâr/Zarara Yansıtılan Finansal Varlıklar

Bu başlık altındaki finansal varlıklar, alım satım amaçlı finansal varlıklar ve gerçeğe uygun değer farkı kâr/zarara yansıtılan olarak iki gruba ayrılmaktadır.

Alım satım amaçlı finansal varlıklar, piyasada kısa dönemde oluşan fiyat ve benzeri unsurlardaki dalgalanmalardan kâr sağlama amacıyla elde edilen veya elde edilme nedeninden bağımsız olarak, kısa dönemde kâr sağlamaya yönelik bir portföyün parçasıdır. Bankalar bu amaçla ülkemizde ağırlıklı olarak devlet borçlanma senedi, devlet tahvili ve Hazine bonusu almaktadır. Gerçeğe uygun değer farkı kâr/zarara yansıtılan olarak sınıflandırılan finansal varlıklar ise, alım satım amaçlı olarak edinilmeyen ancak ilk muhasebeleştirmede gerçeğe uygun değer farkı kâr/zarara yansıtılacak şekilde sınıflandırılan finansal varlıklardır³¹⁷.

2.2.2.4.2. Satılmaya Hazır Finansal Varlıklar

Satılmaya hazır finansal varlıklar, likidite ihtiyacının karşılanmasına yönelik olarak veya faiz oranlarındaki değişimler nedeniyle satılabilecek olan ve belirli bir süre gözetilmeksizin elde tutulan ancak spekülasyon amaçla alınmayan finansal varlıklardır³¹⁸. Bankaların, satılmaya hazır finansal varlık portföylerinde ağırlıklı olarak devlet borçlanma senetleri yer almaktadır.

---

³¹⁶ Akgüç, Banka Finansal Tabloların Analizi, s. 90.

³¹⁷ Akgüç, Banka Finansal Tabloların Analizi, ss. 62, 63.

³¹⁸ İşseveroğlu, Gülsün, TMS 39 Kapsamında Finansal Varlıkların Sınıflandırılması ve Değerlenmesi: Borsa İstanbul 100 Endeksindeki Şirketlerin Uygulamaları, Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, 2014/10(21), s. 90.

2.2.2.4.3. Vadeye Kadar Elde Tutulacak Yatırımlar

Vadeye kadar elde tutulacak finansal varlıklar, vadesine kadar saklama niyetiyle elde tutulan ve fonlama kabiliyeti dahil olmak üzere vade sonuna kadar elde tutulabilmesi için gerekli koşulların sağlanmış olduğu, sabit veya belirlenebilir ödemeleri ile sabit vadesi bulunan finansal varlıklardır.

2.2.2.4.4. Riskten Korunma Amaçlı Türev Finansal Varlıklar

BDDK.'nın Muhasebe Uygulama Yönetmeliğine İlişkin 1 Sayılı Tebliğ Finansal Araçların Muhasebeleştirilmesi Standardına göre; “*muhasebe anlamında riskten korunma, bir ya da birden fazla riskten korunma aracının rayiç değerlerinde meydana gelen değişikliğin, riskten korunma işlemine konu edilen kalemin rayiç değeri veya nakit akışında meydana gelecek değişikliği tamamen veya kısmen bertaraf etmesini; riskten korunma aracı, riskten korunulan kalemin rayiç değeri veya nakit akışlarında meydana gelebilecek değişimi dengelemek amacıyla oluşturulan türev finansal aracını veya bir finansal varlık ya da yükümlülüğünü; rayiç değer değişikliği riskinden korunma, mevcut bir varlığın, yükümlülüğün veya belirli bir riskle ilişkisi kurulabilen ve mali tablolarında gösterilmeyen taahhüdün rayiç değerindeki değişikliklere karşı korunmayı; nakit akış riskinden korunma; kayıtlı bir varlık veya yükümlülük ya da belirli bir riskle ilişkisi kurulabilen gerçekleşmesi muhtemel olan işlemlerin nakit akışlarında belirli bir riskten kaynaklanan ve kar/zararı etkileyebilecek değişimlere karşı korunmayı*” ifade etmektedir.

Bankalar, varlıklarında değer kaybı, yükümlülüklerinin rayiç değerinde artış , nakit akışlarında değişme risklerine karşı , riskten korunma tekniklerini kullanabilirler. Burada söz konusu olan araçlar, ağırlıklı olarak opsiyon(swap) ve mali gelecek (financial future) sözleşmeleridir. Mali gelecek sözleşmesi, belli miktardaki bir dövizin veya belli nitelikteki mali aracın, sözleşme tarihinde belirlenen fiyatı üzerinden, gelecekte belli bir tarihte teslimini hükme bağlayan bir anlaşmadır. Opsiyon sözleşmesi ise, taraflardan birine prim karşılığında belli bir miktar finansal aracı gelecekte

belirlenen bir tarihte veya bu tarihten önce , önceden belirlenmiş bir fiyattan satma veya satın alma hakkını veren; karşı tarafa ise yükümlülük getiren bir sözleşmedir³¹⁹.

2.2.3. Duran Aktifler

Duran aktifler kalemini, iştirakler, bağlı ortaklıklar, birlikte kontrol edilen ortaklıklar, maddi duran varlıklar, maddi olmayan duran varlıklar, satış amaçlı elde tutulan ve durdurulan faaliyetlere ilişkin duran varlıklar başlıkları altında sınıflandırarak inceleyeceğiz.

2.2.3.1. İştirakler Ve Bağlı Ortaklıklar

Ortaklık genel anlamda, bir kuruluşun sermayesine katılarak riski paylaşmaktır. Bir işletmenin, temel işlevlerinin yanı sıra diğer bir kuruluşun ortaklık payına uzun süreli bir amaçla yatırım yapması, sermaye iştiraki veya özkaynak yatırımı olarak nitelendirilmektedir.

Bankanın diğer şirketlerin yönetimine ve ortaklık politikalarının belirlenmesine katılmak amacıyla edindiği sermaye veya yönetimlerinde mutlak kontrolü bulunmamakla beraber; üzerlerinde önemli etkinliğe sahip olduğu yurtiçinde veya yurtdışında kurulu bulunan ortaklıklar iştirak olarak tanımlanır. Sermayesi veya yönetimi doğrudan veya dolaylı olarak ana ortak banka tarafından kontrol edilen dolayısıyla üzerlerinde önemli etkinliğe sahip olduğu yurtiçinde veya yurtdışında kurulu bulunan ortaklıklar bağlı ortaklık olarak tanımlanır.³²⁰ Burada bahsedilen önemli etki ortaklık payı ile ilişkili olup; bankanın doğrudan veya dolaylı olarak sermayesinde veya oy hakkında en az %10 ile en fazla %50 arasında paya sahip olduğu ortaklıklardaki sermaye payları bankaların iştiraki olarak ; %50'den fazla paya sahip olduğu ortaklıklar ise bağlı ortaklık olarak adlandırılır³²¹.

Bankaların sermaye iştirakinde bulunmalarında; varlıklarını çeşitlendirme yoluyla riski yayma, alternatif kullanım alanlarına göre daha yüksek getiri sağlama;

³¹⁹ Akgüç, Banka Finansal Tabloların Analizi, ss. 105, 106.

³²⁰ Akgüç, Banka Finansal Tabloların Analizi, s. 101.

³²¹ Pehlivan, P. ve H. Yurtsever, 2016, s. 55.

sermaye iştiraki, kâr payı, uzun sürede değer artışı, iştirak edilen ortaklığın bankacılık hizmetlerinin yerine getirilmesi yoluyla alınan ücret, komisyon gibi yan gelirler nedeniyle kredi verme alternatifine kıyasla daha yüksek bir getiri sağlama, likidite sıkışıklığının olduğu dönemlerde ortaklık paylarının elden çıkarılarak likidite temin etme, sermaye iştiraki yoluyla bankanın kredi müşteri portföyünü genişletmesi ve güçlendirmenin yanı sıra sermaye kazancı elde etmesi gibi amaçları vardır. Ayrıca bankalar bu yolla, banka yükümlülüklerini yerine getirmekte geciken firmaya kredileri karşılığı sermaye iştirakinde bulunarak, takas yaparak krediyi ilk aşamada ortaklık payına çevirir, Daha sonra mali yapısı güçlenen firmadaki ortaklık payını elden çıkaran banka, iki aşamada sorunlu krediyi nakden tahsil etme olanağını elde eder³²².

5411 Sayılı BK. md.56'ya göre bankalar, kredi kuruluşları ve finansal kuruluşlar dışındaki bir ortaklığa kendi öz kaynaklarının en fazla %15'i oranında iştirak edebilir. Bu ortaklıklardaki paylarının toplam tutarı ise kendi öz kaynaklarının %60'ını aşamaz. Dolayısıyla bir bankanın, bir kredi kuruluşuna ya da finansal kuruluşa sermaye iştiraki ortaklık payı banka öz kaynağının %15'ini aşabilir. Fakat; kredi sınırı hesabında ortaklık payları da kredi olarak sayıldığı için finansman kuruluşu da olsa bu payın %25'i geçmemesi gerekir. Bu sınırların aşılması hâlinde, aşım tutarı özkaynak hesaplamasında ana sermayeden indirim kalemi olarak dikkate alınır ve dolayısıyla aşım özkaynağın azalmasına yol açar.

2.2.3.2. Maddi Ve Maddi Olmayan Duran Varlıklar

Maddi duran varlıklar, işletme faaliyetlerinde kullanılmak üzere edinilen ve tahmini yararlanma süresi bir yıldan fazla olan fiziki varlık kalemleri olarak tanımlanmıştır³²³. Buna göre; bir maddi varlığın maddi duran varlık olarak sınıflandırılabilmesi için; esas faaliyette kullanılması, işletme faaliyetinde bir hesap döneminden daha uzun süre kullanılması, satma niyetiyle elde edilmemiş olması ve ilgili işletmenin mülkiyetinde bulunması gerekir. Maddi duran varlıklar, arazileri, arsaları, yer altı, yer üstü düzenlerini, binaları, tesis, makine ve cihazları, taşıtları ve demirbaşları kapsar.

³²² Akgüç, Banka Finansal Tabloların Analizi, ss. 99, 100.

³²³ <http://www.gib.gov.tr/fileadmin/mevzuat/ek/muhsisteb1ekmuh5c.htm>, (25.03.2019).

5411 Sayılı BK. md.57'ye göre bankaların ticari amaçla gayrimenkul alım satımında bulunamayacaklarını, basılı ve külçe halinde altın ile mevzuatın izin verdiği ölçüde kıymetli maden alım satımı hariç, ticari amaçla mal alım satımıyla uğraşmayacaklarını belirtmiştir. Alacaklardan dolayı edinilmek zorunda kalınan emtia ve gayrimenkullerin ise 01.11.2006 tarihinde BDDK. tarafından çıkarılan “Bankaların Kıymetli Maden Alım Satımına ve Alacaklarından Dolayı Edindikleri Emtia ve Gayrimenkullerin Elden Çıkarılmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik”e göre 3 yıl içinde elden çıkarılması gerektiği belirtilmiştir.

Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ'e göre; maddi olmayan duran varlıklar, işletmelerin bilimsel ve teknik yeni süreçler ve sistemlerin tasarlanması ve uygulanması, lisanslar, fikri mülkiyet, piyasa bilgisi ve ticari markalar gibi maddi olmayan değerlerin iktisabı, geliştirilmesi, idamesi ve iyileştirilmesi için kaynakların kullanımı şeklinde tanımlanmıştır.

Maddi olmayan duran varlıklar; ticari marka ve isim haklarını, yayın haklarını, bilgisayar yazılımını, ruhsat, işletme haklarını, patentleri, telif haklarını, özel maliyet bedellerini, araştırma ve geliştirme giderlerini, kiracı açısından finansal kiralama ve şerefiyeyi içerir. Bilançolarda, şerefiye özelliği nedeniyle diğer maddi olmayan duran varlıklardan ayrı olarak gösterilmektedir. Bankalar açısından burada üzerinde durulması gerekenler özel maliyet bedelleri, finansal kiralama, araştırma ve geliştirme giderleridir. Özel maliyet bedelleri, Gayrimenkuller uzun süreli kira sözleşmesi ile kiralanmış iseler kiracı tarafından gayrimenkulü genişletmek ve/veya iktisadi değerini sürekli olarak artırma maksadıyla yapılan giderler bu kapsamda değerlendirilir. Bankalarda, özellikle uzun süreli kira sözleşmesi ile kiralanmış şubelere ilişkin bu maliyet söz konusudur. Finansal kiralama, leasing sözleşmesiyle kiracı, uzun süreli olarak kullanma hakkı yanı sıra kira sözleşmesi sonunda çoğu kez varlığı sembolik bir bedelle satın alma hakkını elde etmekte ya da varlığın mülkiyeti kiracıya devredilmektedir. Muhasebe standartları ise, banka bilançolarında finansal kiralama yoluyla edinilen varlıkların, kiranın başlangıcı tarihinden itibaren maddi duran varlıklarda sınıflandırılması gerektiğini belirtir. Bilançolarda yer alan araştırma-geliştirme giderleri ise, yeni ürün ve/veya teknolojiler geliştirilmesi, mevcut ürün ve teknolojilerin iyileştirilmesi, ürün kalitesinin yükseltilmesi, maliyetlerin düşürülmesi amacıyla yapılan harcamaların aktifleştirilen

bölümüdür³²⁴. Şerefiye, işletme devralınırken katlanılan maliyet ile söz konusu işletmenin rayiç bedelle hesaplanan net varlıklarının (öz varlık) değeri arasındaki olumlu farktır³²⁵.

Ülkemizde banka bilançolarında maddi olmayan duran varlıklar esas itibariyle yazılım programlarından, eğer varsa şerefiye ve aktifleştirilen araştırma-geliştirme giderlerinden oluşmaktadır. Maliye Bakanlığı'nın tek düzen hesap planına göre, maddi olmayan duran varlıklar arasında yer alan finansal kiralama yoluyla sağlanan maddi duran varlıklar ve özel maliyet bedelleri BDDK. düzenlemesi ve TMS'leri uyarınca maddi duran varlıklar bölümünde gösterilmektedir³²⁶.

2.2.3.3. Satış Amaçlı Elde Tutulan Varlıklar

Muhasebe standartlarına göre bir varlığın, satış amaçlı elde tutulan varlık olarak sınıflandırılabilmesi için varlığın; satış olasılığının yüksek ve satışına ilişkin bir plan yapılmış olması, alıcıların tespiti ile planın tamamlanmasına yönelik aktif bir programın başlatılması, gerçeğe uygun değeriyle uyumlu bir fiyat ile pazarlanıyor olması, satışının sınıflandırma tarihinden itibaren bir yıl içerisinde gerçekleştirilmesinin, satış olarak muhasebeleştirilmesinin beklenmesi, planın iptal edilme olasılığının düşük olması gerekir. Durdurulan faaliyet ise; bir bankanın elden çıkartacağı veya satış amacıyla elde tuttuğu varlıklar olarak sınıflandırılan varlıkların bir bölümüdür. Örneğin, banka bir iştirakini, elden çıkartmayı planlamış ise bu başlık altında bilançoda göstermesi gerekir³²⁷.

---

³²⁴ Akgüç, Banka Finansal Tabloların Analizi, ss. 122-124.

³²⁵ <http://www.gib.gov.tr/fileadmin/mevzuat/ eski/muhsisteb1ekmuh5c.htm>, (25.03.2019).

³²⁶ Akgüç, Banka Finansal Tabloların Analizi, s. 126.

³²⁷ Akgüç, Banka Finansal Tabloların Analizi, s. 135.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

2007-2017 DÖNEMİNDE TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNDEKİ DEĞİŞİM VE GELİŞİMLER

Çalışmanın bu kısmında, 2007-2017 döneminde Türk bankacılık sisteminde katılım bankaları hariç olmak üzere; mevduat bankaları ile kalkınma ve yatırım bankalarının bilançoları incelenmiştir. İlk kısımda bankacılık sistemini etkileyen başlıca ekonomik göstergeler incelenmiştir. İkinci kısımda, bankaların fon kaynakları; mevduatlar, mevduat dışı kaynaklar ve öz kaynaklar olarak; üçüncü kısımda, bankaların fon kullanım alanları; krediler, likit aktifler ve duran aktifler olarak ele alınmıştır.

3.1. 2007-2017 Döneminde Bankacılık Sistemini Etkileyen Başlıca Ekonomik ve Finansal Göstergeler

Bankacılık sistemi üzerinde birçok ekonomik ve finansal faktörün etkili olmasıyla beraber bunlar arasında bankaları hem fon bulma hem de kullandırma açısından etkileyen en önemli göstergeler olarak enflasyon oranı, faiz oranı ve döviz kurunu gösterebiliriz.

Tablo 1: 2007-2017 Döneminde Bankacılık Sistemi Üzerinde Etkili Ekonomik Finansal Göstergeler

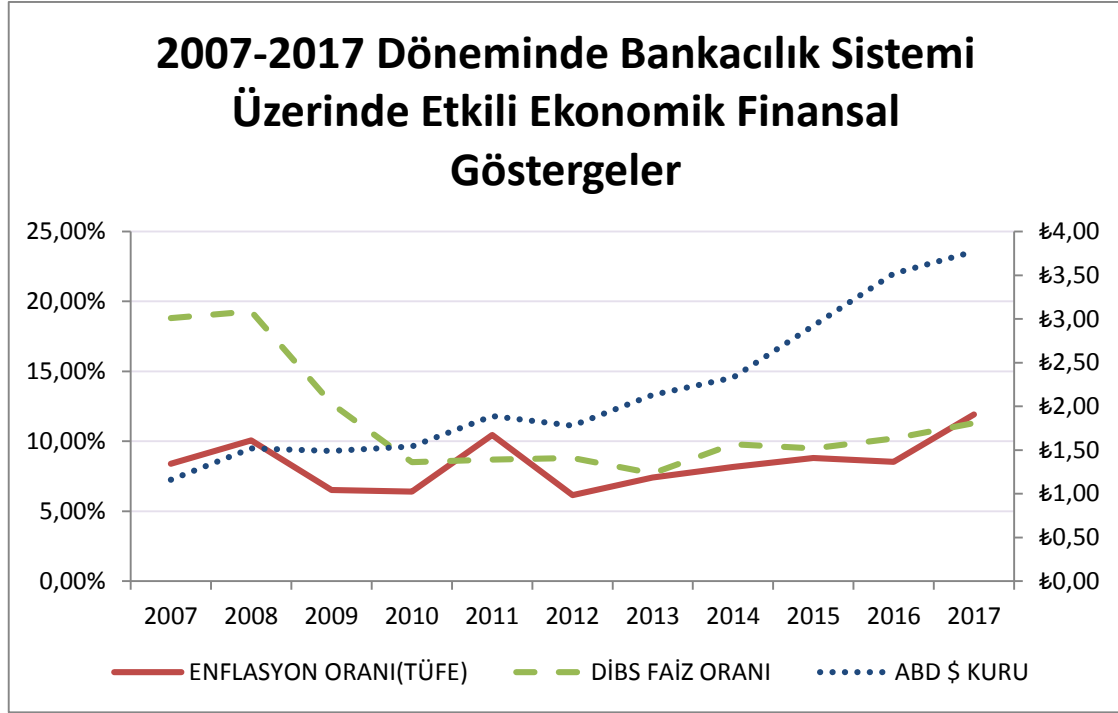
YILLAR	ENFLASYON ORANI(TÜFE)	DİBS FAİZ ORANI	ABD \$ KURU
2007	8,39%	18,80%	1,16 ₺
2008	10,06%	19,30%	1,52 ₺
2009	6,53%	12,70%	1,49 ₺
2010	6,40%	8,50%	1,54 ₺
2011	10,45%	8,70%	1,89 ₺
2012	6,16%	8,80%	1,78 ₺
2013	7,40%	7,70%	2,13 ₺
2014	8,17%	9,80%	2,33 ₺
2015	8,81%	9,50%	2,92 ₺
2016	8,53%	10,20%	3,52 ₺
2017	11,92%	11,30%	3,77 ₺

Kaynak:

<https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Istatistikler/Enflasyon+Verileri/>
<https://www.hmb.gov.tr/faaliyet-raporu>, [https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59,\(18.04.2019\)](https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59,(18.04.2019))

Yukarıda Tablo 1 ve aşağıda Grafik 1’den takip edilebileceği gibi, bankacılık sistemi üzerinde etkili olduğunu düşündüğümüz üç temel ekonomik ve finansal göstergenin 2007-2017 dönemindeki değişimleri görülmektedir. Tablo ve grafikte yer alan enflasyon oranı olarak yıllık ortalama tüketici fiyat endeksi (TÜFE.), faiz oranı olarak DİBS. faiz oranı ve döviz kuru olarak da ABD dolar kuru yıllık ortalaması esas alınmıştır.

Grafik 1: 2007-2017 Döneminde Bankacılık Sistemi Üzerinde Etkili Ekonomik Finansal Göstergeler

Yukarıda bulunan Tablo 1 ve Grafik 1'den anlaşılacağı üzere 2007-2017 döneminde enflasyon oranı, DİBS. faiz oranı ve dolar kuru istikrarsız bir seyir izlemişlerdir. Bu dönemde enflasyon oranı çalışma dönemi başında %8,39'dan çalışma dönemi sonunda %11,92'ye yükselmiştir. Enflasyonun çalışma dönemi sonunda ulaştığı rakam çalışma dönem içindeki en yüksek orandır. 2012 yılında ise enflasyon oranı çalışma dönem içindeki en düşük oran olan %6,16'yı görmüştür. Çalışma dönemi içinde DİBS. faiz oranı, çalışma dönemi başında %18,80'den çalışma dönemi sonunda %11,30'a düşmüştür. DİBS. faiz oranı çalışma dönemi içerisindeki en yüksek oranı olan %19,30'u 2008 yılında görmüştür. 2013 yılında ise DİBS. faiz oranı çalışma dönemi içindeki en düşük oran olan %7,70'i görmüştür. 2007-2017 döneminde dolar kuru çalışma dönemi başında 1,16 ₺'den çalışma dönemi sonunda 3,77 ₺'ye yükselmiştir. Dolar kurunun çalışma dönemi başındaki rakamı bu dönem içindeki en düşük rakam; çalışma dönemi sonunda ulaştığı rakam ise çalışma dönemi içindeki en yüksek rakamdır.

2007-2017 döneminde enflasyon oranında, bazı yıllarda yükselmelerin bazı yıllarda düşmelerin olduğu ve bazı dönemlerde de durgun ve istikrarlı bir seyir izlediği görülmektedir. Enflasyon oranının 2007-2008, 2010-2011, 2012-2015 ve 2016-2017 yıllarında yükselme eğilimi buna karşılık 2008-2010, 2011-2012, 2015-2016 yılları arasında ise düşme eğilimi gösterdiği gözlenmektedir.

2007-2017 dönemini incelediğimizde, 2007 yılında hedeflenen enflasyon oranı %4 iken, %8,39 olarak hedefin üzerinde gerçekleşmiştir.2008 yılında, yine hedeflenen enflasyon oranı %4 iken, gerçekleşen enflasyon oranı hedefin üzerinde %10,06 olmuş ve bir önceki yıla göre yükseliş göstermiştir. 2009 yılı için hedeflenen enflasyon oranı %7,5 iken, bu dönemde ilk defa hedeflenen enflasyon oranının altında %6,53 olarak gerçekleşmiştir. 2010 yılında, hedeflenen enflasyon oranı %6,5 olması yanında gerçekleşen enflasyon oranı yine hedefin altında kalarak %6,40 olmuş ve bir önceki yıla göre düşüş göstermiştir. 2011 yılında, hedeflenen enflasyon oranı %10,5 iken, gerçekleşen enflasyon oranı %10,45 olmuş ve bir önceki yıla göre yükseliş göstermektedir. 2012 yılında hedeflenen enflasyon oranı %5 iken, gerçekleşen enflasyon oranı %6,16 olarak hedefin üzerinde gerçekleşmesine rağmen; hem geçen yıla göre düşüş göstermiş hem de bu dönemde görülen en düşük enflasyon oranı olmuştur. 2013 yılında, enflasyon oranı %7,40 olarak bir önceki yılın üzerinde gerçekleşmiştir. 2014 yılında, enflasyon oranı %8,17 olarak hem bir önceki yılın hem de hedefin üzerinde gerçekleşmiştir. 2015 yılında enflasyon oranı %8,81 olarak hem hedefin hem bir önceki yılın üzerinde gerçekleşmiştir. 2016 yılında enflasyon oranında sınırlı bir düşüş gerçekleşmiştir. %8,53 ile enflasyon oranı hedefin üzerinde gerçekleşmiştir. 2017 yılında, enflasyon oranı %11,92 olarak hedefin üzerinde gerçekleşmiştir.

2007-2017 döneminde DİBS. faiz oranlarına bakıldığında, 2007-2008, 2010-2012,2013-2014 ve 2015-2017 yıllarında yükselme eğilimi buna karşılık 2008-2010,2012-2013 ve 2014-2015 yılları arasında düşme eğilimi gösterdiği izlenmektedir. Bununla birlikte, 2008-2010 döneminde yaşanan yaklaşık 11 puanlık keskin düşüşten sonra çalışma dönemi sonuna kadar yaşanmış olan yükseliş ve düşüşler çok büyük ivmeli olmamış DİBS. faiz oranı %8-%9 bandında ilerlemiştir.

2007-2017 döneminde \$ kuruna bakıldığında, 2007-2008, 2009-2011,2012-2017 yıllarında yükselme eğilimi ve buna karşılık 2008-2009, 2011-2012 yılları

arasında ise düşme eğilimi gösterdiği gözlenmektedir. Çalışma dönemi boyunca \$ kurunda çok keskin bir düşüş yaşanmamakla beraber çalışma dönemi başından 2012 yılına kadar daha düşük ivmeli, 2012 yılından çalışma dönemi sonuna kadar ise yüksek ivmeli bir artış izlenmiştir.

3.2. 2007-2017 Döneminde Bankacılık Sisteminin Fon Kaynaklarındaki Değişmeler

3.2.1. Bankaların Fon Kaynaklarına Genel Bakış

3.2.1.1. Bankaların Fon Kaynaklarının TP-YP Cinsinden Ayrımı

Tablo 2: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde TP-YP Cinsinden Toplam Kaynaklar (Milyon ₺)

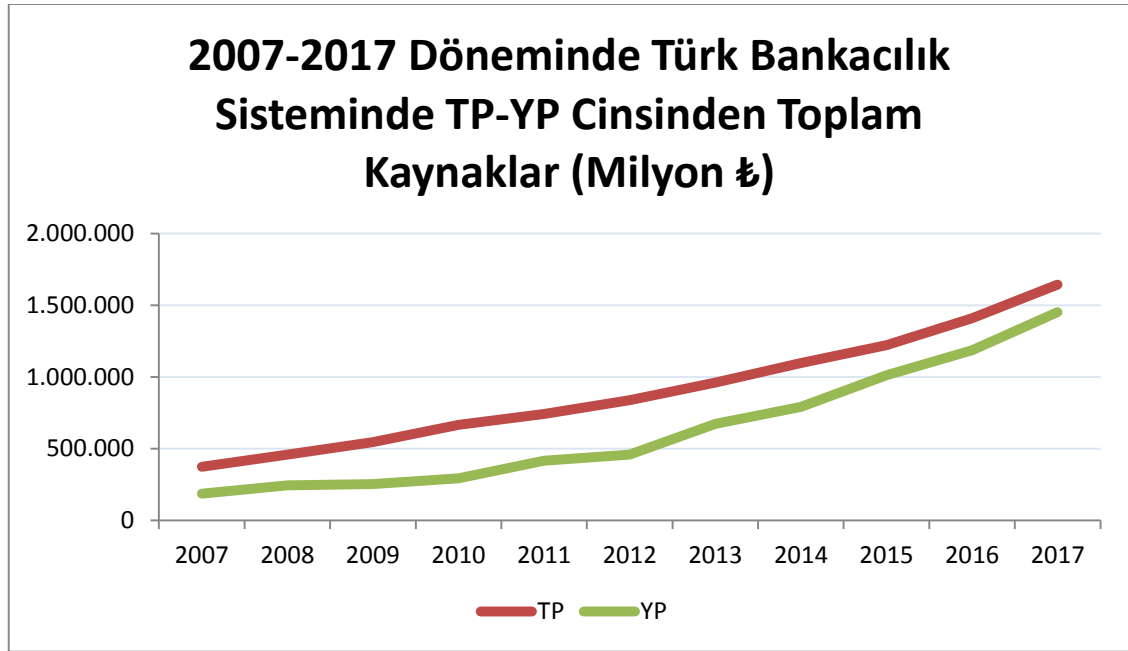
YILLAR	TP	TP DEĞİŞİM	YP	YP DEĞİŞİM	TOPLAM	TOPLAM DEĞİŞİM
2007	374.286	100,00	186.855	100,00	561.141	100,00
2008	459.943	122,89	245.928	131,61	705.871	125,79
2009	545.391	145,72	253.142	135,48	798.533	142,31
2010	667.809	178,42	294.066	157,38	961.875	171,41
2011	743.262	198,58	417.450	223,41	1.160.712	206,85
2012	839.284	224,24	458.859	245,57	1.298.143	231,34
2013	962.130	257,06	673.240	360,30	1.635.370	291,44
2014	1.096.175	292,87	792.134	423,93	1.888.309	336,51
2015	1.223.053	326,77	1.012.941	542,10	2.235.994	398,47
2016	1.409.433	376,57	1.185.915	634,67	2.595.348	462,51
2017	1.644.011	439,24	1.451.028	776,55	3.095.039	551,56

Kaynak: <https://www.tbb.org.tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>, (20.04.2019)

Yukarıda Tablo 2 ve aşağıda Grafik 2’de 2007-2017 dönemini kapsayan on bir yıllık süreç içerisinde Türk Bankacılık Sisteminde Türk Parası (TP) ve Yabancı Para (YP) cinsinden toplam kaynakların değişimi görülmektedir. Bu dönemde banka

bilançolarının kaynak toplamları sürekli yükseliş trendinde ilerlemiştir. Söz konusu dönemde toplam kaynaklar çalışma dönemi başında 561.141 milyon ₺'den çalışma dönemi sonunda 3.095.039 milyon ₺'ye yükselerek %551 oranında artış göstermiştir.

Grafik 2: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde TP-YP Cinsinden Toplam Kaynaklar (Milyon ₺)

Toplam kaynaklar TP ve YP cinsinden incelendiğinde ise bu süreç içerisinde iki ayrı para cinsi de düzenli olarak artış göstermiştir. Bu dönemde TP cinsinden toplam kaynaklar çalışma dönemi başında 374.286 milyon ₺'den çalışma dönemi sonunda 1.644.011 milyon ₺'ye yükselerek %439 oranında büyümüştür. Aynı dönemde YP cinsinden toplam kaynaklar ise çalışma dönemi başında 186.855 milyon ₺'den çalışma dönemi sonunda 1.451.028 milyon ₺'ye yükselerek %776 oranında artış kaydetmiştir.

2007-2017 döneminde yukarıda Grafik 2'de görüldüğü üzere TP cinsinden toplam kaynaklar çalışma dönemi başından itibaren çalışma dönemi sonuna kadar doğrusal olarak artış kaydetmiştir. YP cinsinden toplam kaynaklar ise 2007-2012 döneminde daha düşük ivmeli; 2012 yılından itibaren \$ kurunda yaşanan yükselişin de etkisiyle daha yüksek ivmeli olarak artış kaydetmiştir.

2007-2017 döneminde TP cinsinden toplam kaynaklar 4,3 kat; YP cinsinden toplam kaynaklar ise 7,7 kat artmıştır. Burada YP cinsinden toplam kaynakların artışı dikkat çekicidir. TP ve YP cinsinden toplam kaynakların artış hızlarının farklı oluşu toplam kaynakların yapısını değiştirmiştir. On bir yıllık süreç içerisinde, YP cinsinden kaynakların toplam kaynaklar içindeki payı çalışma dönemi başında %33'den çalışma dönemi sonunda %47 seviyelerinde dalgalı bir yükseliş trendi ile ; buna bağlı olarak da TP cinsinden kaynakların toplam kaynaklar içindeki payı da çalışma dönemi başında %67'den çalışma dönemi sonunda %53'e dalgalı bir düşüş trendi ile ilerlemiştir. Çalışma dönemi başında TP cinsinden kaynaklar toplam kaynaklar içinde öncü durumdayken, çalışma dönemi sonunda YP cinsinden kaynakların artış ivmesinin yüksekliği neticesinde birbirlerine yakın duruma gelmişlerdir.

3.2.1.2. Bankaların Fon Kaynaklarının Mevduat ve Mevduat Dışı Kaynak Türlerine Göre Ayrımı

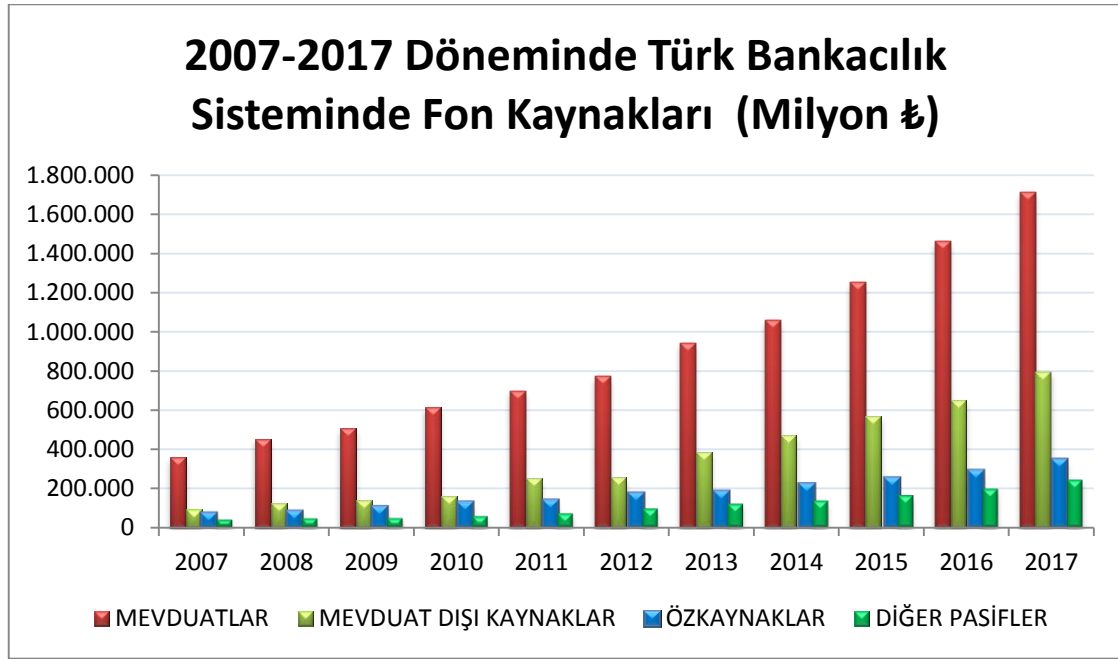
Tablo 3: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Fon Kaynakları (Milyon ₺)

YILLAR	MEVDUATLAR	MEVDUAT DIŞI KAYNAKLAR	ÖZKAYNAKLAR	DIĞER PASİFLER
2007	356.984	91.614	73.487	39.088
2008	453.485	125.225	82.696	44.465
2009	507.258	137.679	106.467	47.127
2010	614.681	161.783	129.087	56.326
2011	698.920	252.040	138.452	71.299
2012	770.016	256.840	174.563	96.723
2013	943.313	386.484	184.892	120.681
2014	1.057.638	470.881	222.332	137.459
2015	1.250.698	568.778	251.614	164.906
2016	1.462.844	647.127	288.789	196.589
2017	1.713.185	794.005	345.030	242.818

Kaynak: <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59> ,(20.04.2019)

Yukarıda Tablo 3 ve aşağıda Grafik 3’de görüleceği üzere, Türk bankacılık sisteminde fon kaynakları mevduat, mevduat dışı kaynak, özkaynak ve diğer pasifler olarak gruplandırılmış ve cari rakamlarla değişimleri görülmektedir. 2007-2017 döneminde mevduatlar, mevduat dışı kaynaklar, özkaynaklar ve diğer pasifler sürekli olarak artış trendinde ilerlemiştir.

Grafik 3: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Fon Kaynakları (Milyon ₺)

2007-2017 döneminde mevduatlar çalışma dönemi başında 356.984 milyon ₺ ‘den çalışma dönemi sonunda 1.713.185 milyon ₺ ‘ye yükselerek %479 oranında artış göstermiştir. Bu dönemde mevduat dışı kaynaklar çalışma dönemi başında 91.614 milyon ₺ ‘den çalışma dönemi sonunda 794.005 milyon ₺ ‘ye yükselmiş olup; %866 oranında artmıştır. Aynı dönemde özkaynaklar çalışma dönemi başında 73.487 milyon ₺ ‘den çalışma dönemi sonunda 345.030 milyon ₺ ‘ye yükselerek %469 oranında artış göstermiştir. Yine aynı dönemde diğer pasifler ise çalışma dönemi başında 39.088 milyon ₺ ‘den çalışma dönemi sonunda 242.818 milyon ₺ ‘ye yükselerek %621 oranında artış kaydetmiştir.

Yukarıda Grafik 3’de görüleceği üzere çalışma dönemi içerisinde mevduatların yanı sıra özellikle mevduat dışı kaynakların artışı dikkat çekicidir. Mevduat dışı kaynaklar 2011 yılından itibaren ciddi bir şekilde artış göstermişlerdir.

Mevduatlar, mevduat dışı kaynaklar, özkaynaklar ve diğer pasifler kalemindeki en büyük artışın yaşandığı sermaye benzeri krediler kalemi ilerleyen bölümlerde ayrıntılı olarak incelenecektir.

3.2.1.3. Bankaların Fon Kaynaklarının Toplam Fon Kaynakları İçindeki Payları

Tablo 4: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Fon Kaynaklarının Toplam Kaynaklar İçindeki Payları (%)

YILLAR	MEVDUATLAR	MEVDUAT DIŞI KAYNAKLAR	ÖZKAYNAKLAR	DİĞER PASİFLER
2007	63,62%	16,33%	13,10%	6,97%
2008	64,24%	17,74%	11,72%	6,30%
2009	63,52%	17,24%	13,33%	5,90%
2010	63,90%	16,82%	13,42%	5,86%
2011	60,21%	21,71%	11,93%	6,14%
2012	59,32%	19,79%	13,45%	7,45%
2013	57,68%	23,63%	11,31%	7,38%
2014	56,01%	24,94%	11,77%	7,28%
2015	55,93%	25,44%	11,25%	7,38%
2016	56,36%	24,93%	11,13%	7,57%
2017	55,35%	25,65%	11,15%	7,85%

Kaynak: <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59> (23.04.2019)

Yukarıda Tablo 4’de, Türk bankacılık sisteminde 2007-2017 döneminde mevduatlar, mevduat dışı kaynaklar, özkaynaklar ve diğer pasiflerin toplam kaynaklar içindeki payları görülmektedir. Bu dönemde mevduatlar 4,7 kat, mevduat dışı kaynaklar 8,6 kat, özkaynaklar 4,6 kat ve diğer pasifler de 6,2 kat artış göstermiş oldukları ve artış hızları farklı olduğu için toplam kaynakların yapısı bir ölçüde değişmiştir.

2007-2017 döneminde mevduatlar, mevduat dışı kaynaklar, özkaynaklar ve diğer pasifler düzenli bir yükseliş trendinde ilerlerken; toplam kaynaklar içindeki payları dalgalı bir seyir izlemiştir. 2007-2017 döneminde, mevduatların toplam kaynaklar içindeki payı çalışma dönemi başında %63'den çalışma dönemi sonunda %55'e dalgalı bir düşüş trendindeyken; mevduat dışı kaynakların toplam kaynaklar içindeki payı çalışma dönemi başında %16'dan çalışma dönemi sonunda %25'e dalgalı bir artış trendindedir. Çalışma dönemi içerisinde, öz kaynakların toplam kaynaklar içindeki payı çalışma dönemi başında %13'den çalışma dönemi sonunda %11'e dalgalı bir düşüş, diğer pasiflerin toplam kaynaklar içindeki payı ise çalışma dönemi başında %6'dan çalışma dönemi sonunda %7'ye dalgalı bir yükseliş göstermiştir.

Burada dikkat çekici olan söz konusu on bir yıllık dönem içinde, mevduatların hâlâ en önemli kaynak olması yanında mevduat dışı kaynakların büyüme ivmesinin yüksekliği nedeniyle toplam kaynaklar içinde öneminin artmasıdır.

3.2.2. Mevduat

3.2.2.1. Mevduatın TP-YP Cinsinden Ayrımı

Tablo 5: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde TP-YP Cinsinden Mevduatlar (Milyon ₺)

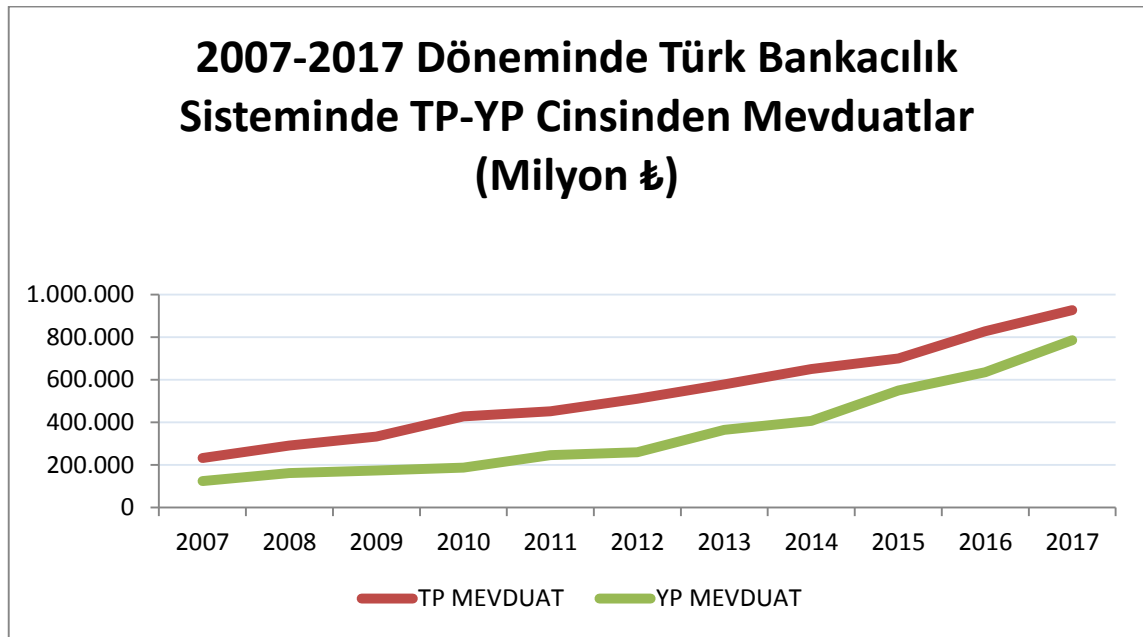
YILLAR	TP MEVDUAT	TP MEVDUAT DEĞİŞİM	YP MEVDUAT	YP MEVDUAT DEĞİŞİM	TOPLAM	TOPLAM DEĞİŞİM
2007	232.488	100,00	124.496	100,00	356.984	100,00
2008	291.453	125,36	162.032	130,15	453.485	127,03
2009	333.090	143,27	174.168	139,90	507.258	142,10
2010	427.625	183,93	187.055	150,25	614.680	172,19
2011	451.919	194,38	247.002	198,40	698.921	195,78
2012	510.061	219,39	259.955	208,81	770.016	215,70
2013	578.261	248,73	365.052	293,22	943.313	264,25
2014	651.057	280,04	406.580	326,58	1.057.637	296,27
2015	700.836	301,45	549.862	441,67	1.250.698	350,35
2016	827.788	356,06	635.055	510,10	1.462.843	409,78
2017	927.576	398,98	785.610	631,03	1.713.186	479,91

Kaynak: <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59> ,(23.04.2019)

Yukarıda Tablo 5 ve aşağıda Grafik 4’de, Türk bankacılık sisteminde, 2007-2017 dönemini kapsayan on bir yıllık süreç içerisinde TP-YP cinsinden mevduat miktarlarının değişimi görülmektedir. 2007-2017 döneminde toplam mevduat miktarları %479 oranında artış göstermiştir. Bu dönemde mevduatların toplam kaynaklar içindeki payı ise çalışma dönemi başında %63’den çalışma dönemi sonunda %55’e düşmüştür. Mevduatlar TP ve YP cinsinden incelendiğinde bu dönemde iki para cinsi de düzenli olarak artış trendinde ilerlemiştir.

2007-2017 döneminde TP cinsinden mevduatlar çalışma dönemi başında 232.488 milyon ₺'den çalışma dönemi sonunda 927.576 milyon ₺'ye yükselerek toplamda %398 oranında; YP cinsinden mevduatlar çalışma dönemi başında 124.496 milyon ₺'den çalışma dönemi sonunda 785.610 milyon ₺'ye yükselerek toplamda %631 oranında artış göstermiştir.

Grafik 4: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde TP-YP Cinsinden Mevduatlar (Milyon ₺)

Yukarıda Grafik 4'de görüldüğü üzere 2007-2017 döneminde, TP cinsinden mevduatların değişimi daha doğrusal, YP cinsinden mevduatların değişimi biraz daha inişli çıkışlı bir seyir izlemiştir. TP cinsinden mevduatlar ve YP cinsinden mevduatlar bu dönemde birbirlerine genel olarak yakın olarak ilerlemesine rağmen; özellikle 2012 yılında YP cinsinden mevduatların artış ivmesinin düşmesiyle birlikte aralarındaki fark açılmıştır. Fakat; ilerleyen dönemde bu fark kapanma eğilimi göstermiştir.

3.2.2.2. TP-YP Cinsinden Mevduatların Toplam Mevduatlar İçindeki Payları

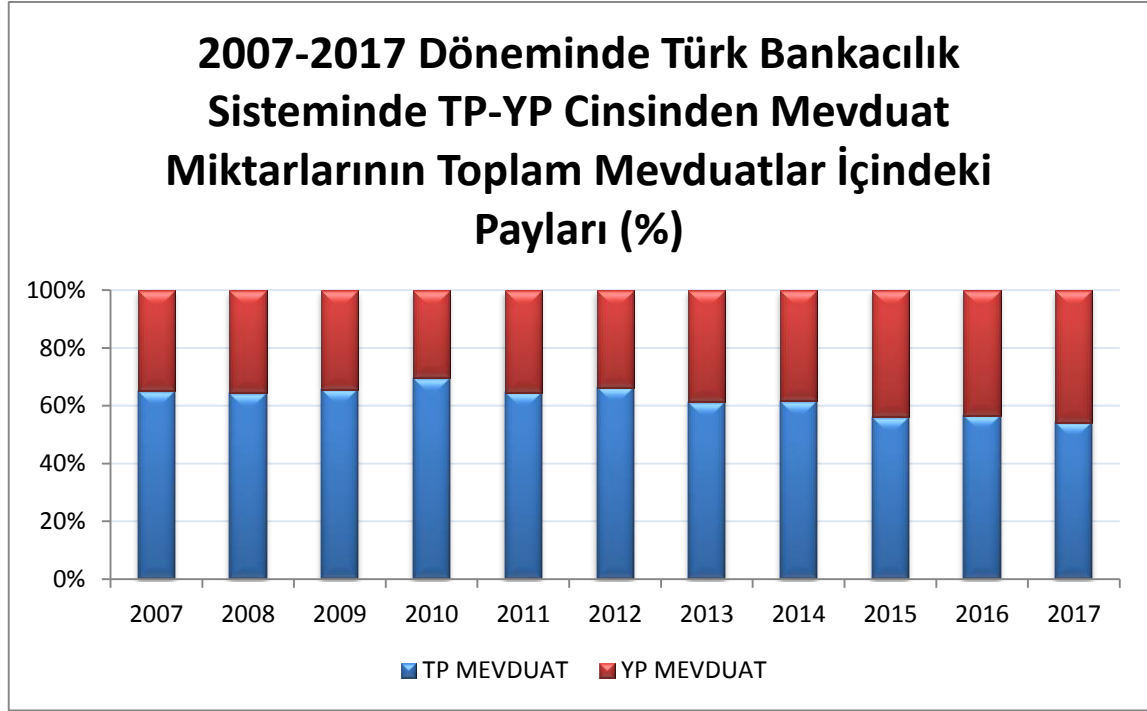
Tablo 6: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde TP-YP Cinsinden Mevduat Miktarlarının Toplam Mevduatlar İçindeki Payları (%)

MEVDUAT	TP	YP
2007	65,13%	34,87%
2008	64,27%	35,73%
2009	65,66%	34,34%
2010	69,57%	30,43%
2011	64,66%	35,34%
2012	66,24%	33,76%
2013	61,30%	38,70%
2014	61,56%	38,44%
2015	56,04%	43,96%
2016	56,59%	43,41%
2017	54,14%	45,86%

Kaynak: <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59> ,(24.04.2019)

Yukarıda Tablo 6 ve aşağıda Grafik 5’den takip edileceği üzere, Türk bankacılık sisteminde 2007-2017 döneminde TP ve YP cinsinden mevduatların toplam mevduatlar içindeki paylarının değişimi görülmektedir. 2007-2017 döneminde TP cinsinden mevduatlar 3,9 kat; YP cinsinden mevduatlar 6,3 kat artış göstermiştir. Artış hızlarının farklı oluşu mevduatların yapısını bir ölçüde değiştirmiştir.

Grafik 5: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde TP-YP Cinsinden Mevduat Miktarlarının Toplam Mevduatlar İçindeki Payları (%)

2007-2017 döneminde TP ve YP cinsinden mevduatlar cari rakamlarla düzenli bir artış göstermesine rağmen toplam mevduatların içindeki payları dalgalı bir seyir izlemektedir. Bu dönemde TP cinsinden mevduatların toplam mevduatların içindeki payları çalışma dönemi başında %65’den çalışma dönemi sonunda %54’e dalgalı bir düşüş trendi izlemiştir; YP cinsinden mevduatların toplam mevduatlar içindeki payları çalışma dönemi başında %34’den çalışma dönemi sonunda %45’e dalgalı bir yükseliş trendi izlemiştir.

Bu veriler ışığında, yukarıda Grafik 5’de görüldüğü üzere dikkat çekici olan 2007-2017 dönemini kapsayan on bir yıllık dönem içinde, TP cinsinden mevduatların hâlâ en önemli kaynak olması yanında YP cinsinden mevduatların büyüme ivmesinin yüksekliği nedeniyle toplam mevduatlar içinde önemli bir konuma gelmiştir.

3.2.2.3. Mevduatların Türleri İtibariyle Ayrımı

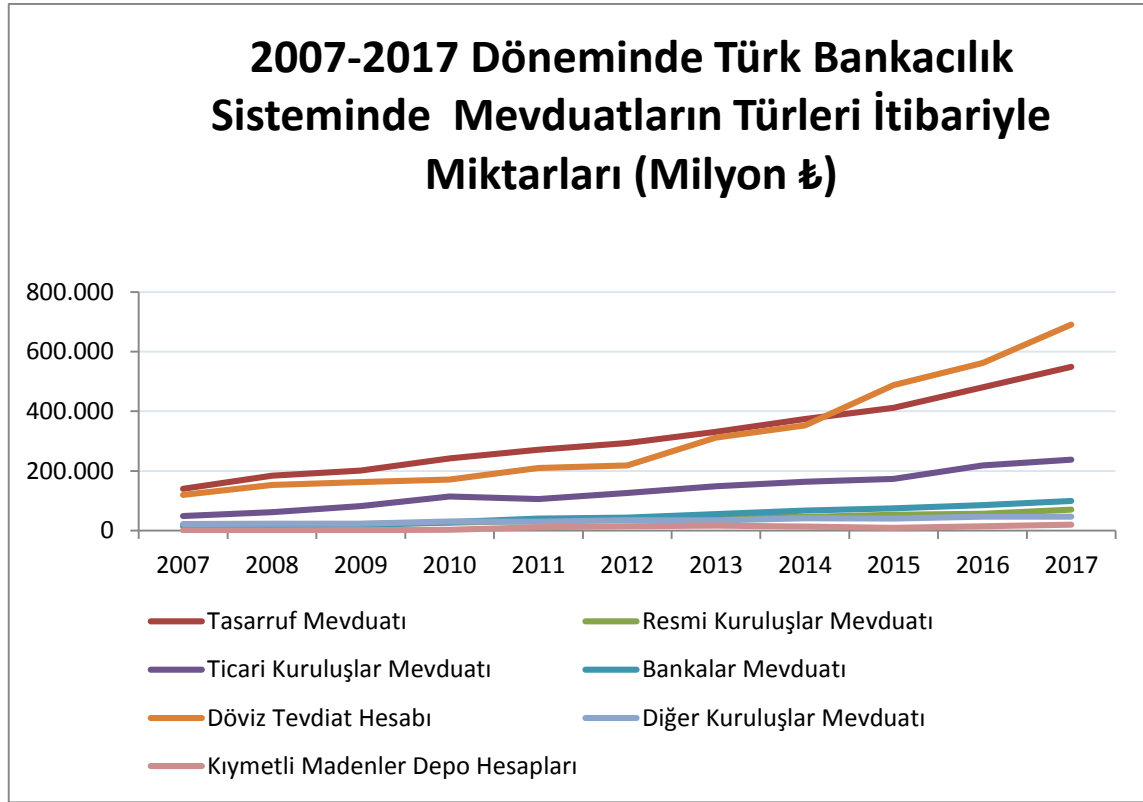
Tablo 7: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Mevduatların Türleri İtibariyle Miktarları (Milyon ₺)

YILLAR	Tasarruf Mevduatı	Resmi Kuruluşlar Mevduatı	Ticari Kuruluşlar Mevduatı	Bankalar Mevduatı	Döviz Tevdiat Hesabı	Diğer Kuruluşlar Mevduatı	Kıymetli Madenler Depo Hesapları	Toplam
2007	139.547	14.275	48.770	12.450	119.609	21.908	153	356.713
2008	184.227	17.433	61.536	14.612	152.587	22.395	328	453.118
2009	200.658	21.312	81.520	17.347	162.667	22.603	994	507.100
2010	241.874	26.092	114.218	28.495	171.105	30.786	1.917	614.486
2011	270.643	32.128	105.803	39.671	210.215	29.584	10.612	698.656
2012	293.590	39.858	125.896	43.052	218.538	34.737	14.345	770.016
2013	330.986	47.763	148.115	55.574	311.384	33.097	16.395	943.313
2014	373.973	45.935	164.009	66.514	352.811	41.557	12.839	1.057.638
2015	411.750	52.768	173.439	74.814	488.411	40.373	9.143	1.250.698
2016	479.967	56.501	218.274	85.192	562.278	46.381	14.251	1.462.844
2017	548.771	70.035	237.745	99.525	690.661	46.961	19.488	1.713.185

Kaynak: <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59> ,(25.04.2019)

Yukarıda Tablo 7 ve aşağıda Grafik 6’da görüleceği üzere, Türk bankacılık sisteminde mevduatlar; tasarruf mevduatı, resmi kuruluşlar mevduatı, ticari kuruluşlar mevduatı, bankalar mevduatı, döviz tevdiat hesabı, diğer kuruluşlar mevduatı, kıymetli madenler depo hesabı olarak incelenecektir.

Grafik 6: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Mevduatların Türleri İtibariyle Miktarları (Milyon ₺)

2007-2017 dönemini içeren on bir yıllık süreç içerisinde, tasarruf mevduatı çalışma dönemi başında 139.547 milyon ₺'den çalışma dönemi sonunda 548.771 milyon ₺'ye düzenli olarak artış göstererek büyümüş olup; toplamda %393 oranında artış göstermiştir. Bu dönemde resmi kuruluşlar mevduatı, çalışma dönemi başında 14.275 milyon ₺'den çalışma dönemi sonunda 70.035 milyon ₺'ye, 2014 yılında yaşanan düşüş hariç olmak üzere sürekli artış yönlü ilerlemiş olup; toplamda %490 oranında büyümüştür. Aynı dönemde ticari kuruluşlar mevduatı çalışma dönemi başında 48.770 milyon ₺'den çalışma dönemi sonunda 237.745 milyon ₺'ye 2011 yılında yaşanan düşüş hariç olmak üzere sürekli artış yönlü ilerlemiş olup; toplamda %487 oranında büyüme göstermiştir. Söz konusu dönemde bankalar mevduatı, çalışma dönemi başında 12.450 milyon ₺'den çalışma dönemi sonunda 99.525 milyon ₺'ye sürekli artış trendinde ilerlemiş olup; %799 oranında artış göstermiştir. Bu dönemde döviz tevdiat hesabı çalışma dönemi başında 119.609 milyon ₺'den çalışma dönemi

sonunda 690.661 milyon ₺'ye devamlı artış trendinde ilerlemiş olup; %577 oranında büyümüştür. Söz konusu dönemde diğer kuruluşlar mevduatı, çalışma dönemi başında 21.980 milyon ₺'den çalışma dönemi sonunda 46.961 milyon ₺'ye dalgalı fakat; artış yönlü bir trend ile yükseliş göstermiş olup, %214 oranında büyümüştür. Bu dönemde kıymetli madenler depo hesabı, çalışma dönemi başında 153 milyon ₺'den çalışma dönemi sonunda 19.488 milyon ₺'ye %12.737 oranında dalgalı bir seyirde ciddi bir artış göstermiştir.

2007-2017 döneminde, yukarıda Grafik 6'da görüleceği üzere 2007 yılında mevduat türleri içerisinde tasarruf mevduatları öncü durumdayken, döviz tevdiat hesaplarının özellikle 2012 yılından itibaren \$ kurlarında yaşanan gelişmelerin de etkisiyle büyüme ivmesinin yüksek olması nedeniyle 2014 yılının ardından çalışma dönemi sonunda döviz tevdiat hesapları öncü konuma gelmiştir. Yine bankalar mevduatı hesabının büyüme ivmesinin ortalamasının üzerinde seyretmesi neticesinde çalışma dönemi sonunda mevduat türleri içerisinde bankalar mevduatının üst sıralara yükselmesine neden olmuştur.

3.2.2.4. Mevduat Türlerinin Toplam Mevduatlar İçindeki Payları

Tablo 8: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Mevduatların Türleri İtibariyle Toplam Mevduatlar İçindeki Payları (%)

YILLAR	Tasarruf Mevduatı	Resmi Kuruluşlar Mevduatı	Ticari Kuruluşlar Mevduatı	Bankalar Mevduatı	Döviz Tevdiat Hesabı	Diğer Kuruluşlar Mevduatı	Kıymetli Madenler Depo Hesapları
2007	39,12%	4,00%	13,67%	3,49%	33,53%	6,14%	0,04%
2008	40,66%	3,85%	13,58%	3,22%	33,67%	4,94%	0,07%
2009	39,57%	4,20%	16,08%	3,42%	32,08%	4,46%	0,20%
2010	39,36%	4,25%	18,59%	4,64%	27,85%	5,01%	0,31%
2011	38,74%	4,60%	15,14%	5,68%	30,09%	4,23%	1,52%
2012	38,13%	5,18%	16,35%	5,59%	28,38%	4,51%	1,86%
2013	35,09%	5,06%	15,70%	5,89%	33,01%	3,51%	1,74%
2014	35,36%	4,34%	15,51%	6,29%	33,36%	3,93%	1,21%
2015	32,92%	4,22%	13,87%	5,98%	39,05%	3,23%	0,73%
2016	32,81%	3,86%	14,92%	5,82%	38,44%	3,17%	0,97%
2017	32,03%	4,09%	13,88%	5,81%	40,31%	2,74%	1,14%

Kaynak: <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59> ,(26.04.2019)

Yukarıda Tablo 8’de, Türk bankacılık sisteminde 2007-2017 dönemini kapsayan on bir yıllık süreçte mevduat türlerinin toplam mevduatlar içindeki payları görülmektedir. Bu çalışma döneminde tasarruf mevduatı 3,9 kat, resmi kuruluşlar mevduatı 4,9 kat, ticari kuruluşlar mevduatı 4,8 kat, bankalar mevduatı 7,9 kat, döviz tevdiat hesabı 5,7 kat ve diğer kuruluşlar mevduatı 2,1 kat büyümüştür. Mevduat türlerinin artış hızlarının farklılığı mevduat yapısını bir ölçüde değiştirmiştir.

2007-2017 döneminde, mevduat türleri genel olarak çalışma dönemi boyunca cari rakamlarla sürekli artış göstermiştir. Mevduat türlerinin toplam mevduatlar içindeki payları ise dalgalı bir seyir izlemektedir. Tasarruf mevduatlarının toplam mevduatlar içerisindeki payları, çalışma dönemi başında %39’dan çalışma dönemi sonunda %32’ye,

diğer kuruluşlar mevduatlarının toplam mevduatlar içerisindeki payları çalışma dönemi başında %6'dan çalışma dönemi sonunda %2'ye dalgalı bir trend ile düşüş göstermiştir. Resmi kuruluşlar mevduatlarının toplam mevduatlar içerisindeki payları, çalışma dönemi boyunca %4 civarında, ticari kuruluşlar mevduatlarının toplam mevduatlar içerisindeki payları ise çalışma dönemi boyunca %13 civarında dalgalı bir eğilim ile yerini korumuştur. Bankalar mevduatlarının toplam mevduatlar içerisindeki payları, çalışma dönemi başında %3'den çalışma dönemi sonunda %5'e, döviz tevdiat hesaplarının toplam mevduatlar içerisindeki payları çalışma dönemi başında %33'den çalışma dönemi sonunda %40'a ; kıymetli maden depo hesaplarının toplam mevduatlar içerisindeki payları çalışma dönemi başında %0 civarından çalışma dönemi sonunda %1'e dalgalı bir trend ile yükseliş göstermiştir.

Özetle, 2007-2017 döneminde görülmektedir ki; tasarruf mevduatları ve diğer kuruluşlar mevduatları önem kaybederken; bankalar mevduatları, döviz tevdiat hesapları ve kıymetli maden depo hesapları önem kazanmıştır. Resmi kuruluşlar mevduatları ve ticari kuruluşlar mevduatlarının konumu değişikliğe uğramamıştır.

3.2.2.5. Mevduatların Vadeli ve Vadesiz Mevduat Olmasına Göre Ayrımı

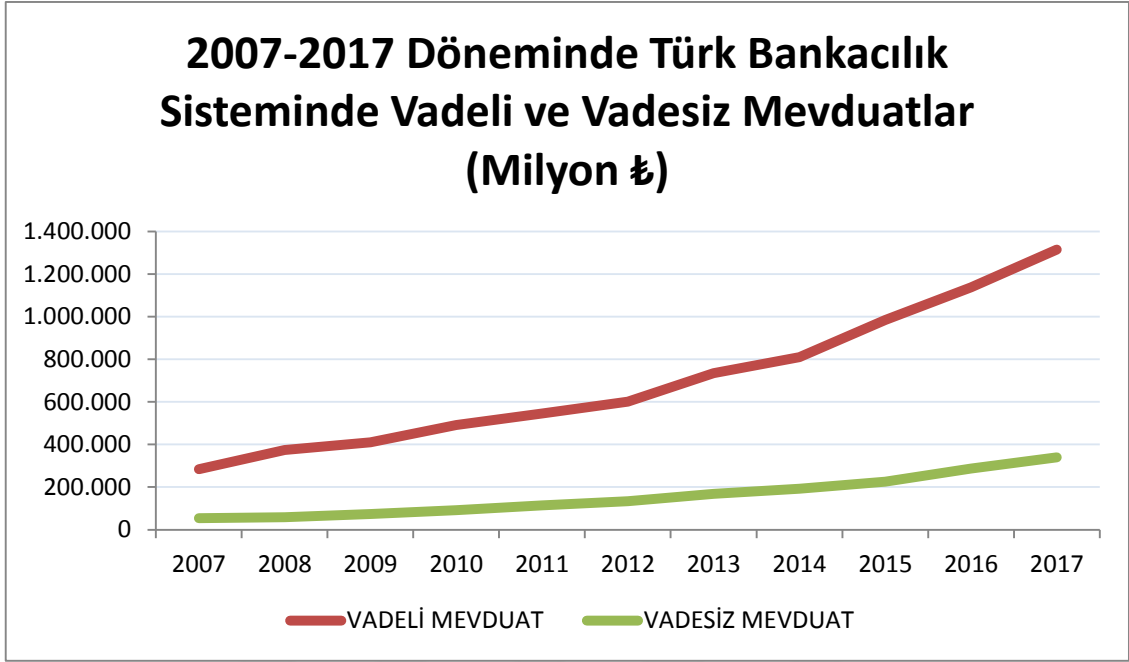
Tablo 9: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Vadeli ve Vadesiz Mevduatlar (Milyon ₺)

YILLAR	VADELİ MEVDUAT	VADESİZ MEVDUAT
2007	283.920	54.588
2008	374.215	58.499
2009	410.694	73.861
2010	491.645	92.423
2011	545.672	113.887
2012	601.436	133.231
2013	734.828	168.928
2014	810.462	192.008
2015	984.315	226.133
2016	1.137.571	286.693
2017	1.315.715	339.928

Kaynak: https://evds2.tcmb.gov.tr/index.php?/evds/DataGroupLink/5/bie_TLDTHVADE/tr, (25.04.2019)

Yukarıda Tablo 9 ve aşağıda Grafik 7’de Türk bankacılık sisteminde, 2007-2017 dönemini kapsayan on bir yıllık süreçte vadeli ve vadesiz mevduatlar itibariyle miktarlarında yaşanan değişim gösterilmektedir.

Grafik 7: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Vadeli ve Vadesiz Mevduatlar (Milyon ₺)

Bu dönemde vadeli mevduatlar çalışma dönemi başında 283.920 milyon ₺’den çalışma dönemi sonunda 1.315.715 milyon ₺’ye sürekli artış göstererek ilerlemiş olup; %463 oranında büyümüştür. Aynı dönemde vadesiz mevduat ise çalışma dönemi başında 54.588 milyon ₺’den çalışma dönemi sonunda 339.928 milyon ₺’ye sürekli yükseliş trendinde ilerlemiş olup; %662 oranında artış göstermiştir.

Grafik 6’da görüldüğü üzere 2007-2017 döneminde, vadeli mevduatlar faiz oranlarının da etkisiyle daha yüksek ivme ile vadesiz mevduatlar ise düşük ivmeli bir ilerleme göstermiştir.

3.2.2.6. Vadeli ve Vadesiz Mevduatların Toplam Mevduatlar İçindeki Payları

Tablo 10: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Vadeli ve Vadesiz Mevduatların Toplam Mevduat İçindeki Payları (%)

YILLAR	VADELİ MEVDUAT	VADESİZ MEVDUAT
2007	83,87%	16,13%
2008	86,48%	13,52%
2009	84,76%	15,24%
2010	84,18%	15,82%
2011	82,73%	17,27%
2012	81,87%	18,13%
2013	81,31%	18,69%
2014	80,85%	19,15%
2015	81,32%	18,68%
2016	79,87%	20,13%
2017	79,47%	20,53%

Kaynak: https://evds2.tcmb.gov.tr/index.php?evds/DataGroupLink/5/bie_TLDTHVADE/tr ,(25.04.2019)

Yukarıda Tablo 10’da Türk bankacılık sisteminde 2007-2017 yıllarını kapsayan on bir yıllık süreçte vadeli mevduatlar ve vadesiz mevduatların toplam mevduatlar içindeki değişimi görülmektedir. Bu dönemde vadeli mevduatlar 4,6 kat, vadesiz mevduatlar 6,6 kat artış göstermiştir. Artış hızlarının farklı olması neticesinde mevduatların yapısı bir ölçüde değişmiştir.

2007-2017 döneminde vadeli ve vadesiz mevduatlar sürekli olarak artış göstermiştir. Fakat; vadeli mevduatın ve vadesiz mevduatın toplam mevduat içindeki payları dalgalı bir seyir izlemektedir. Bu dönemde vadeli mevduatlar çalışma dönemi başında %83’den çalışma dönemi sonunda %79’a dalgalı bir seyir ile düşüş göstermiş. Vadesiz mevduatlar ise çalışma dönemi başında %16’dan çalışma dönemi sonunda %20’ye dalgalı bir seyir ile artış göstermiştir.

3.2.2.7. Mevduatların TP-YP Cinsinden Vadeli ve Vadesiz Mevduat Olmasına Göre Ayrımı

Tablo 11: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde TP ve YP Cinsinden Vadeli ve Vadesiz Mevduatlar (Milyon ₺)

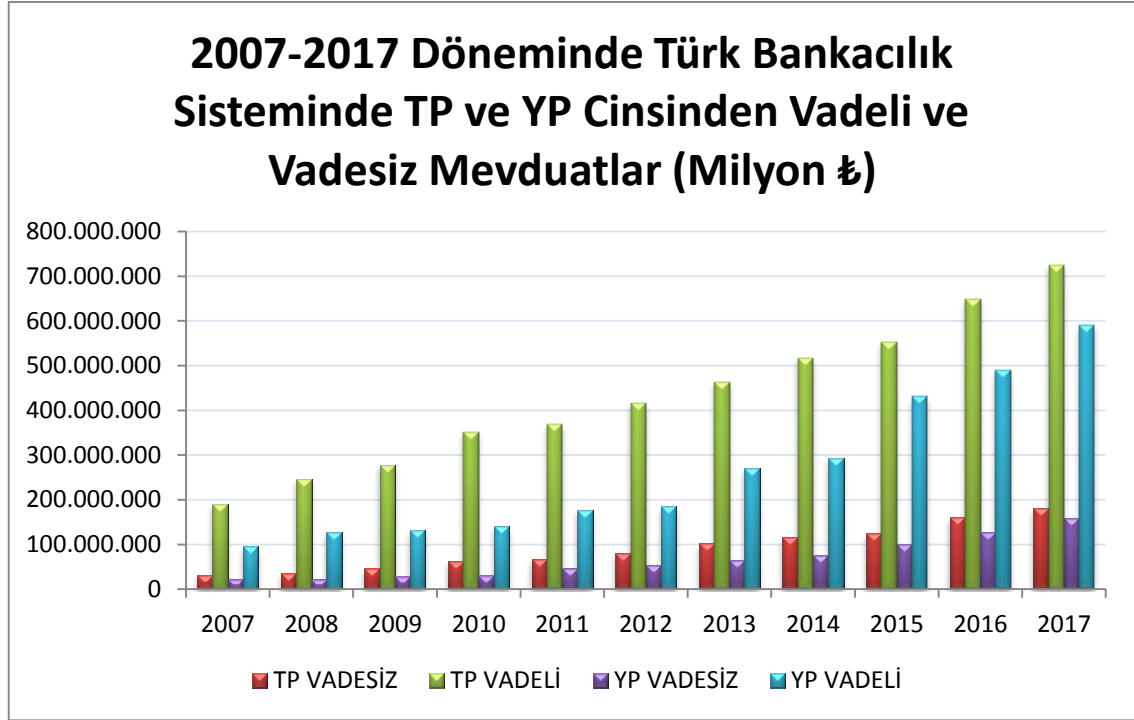
YILLAR	TP VADESİZ	TP VADELİ	YP VADESİZ	YP VADELİ
2007	32.112	188.568	22.476	95.352
2008	35.888	246.478	22.611	127.737
2009	46.201	278.008	27.660	132.686
2010	62.032	351.444	30.391	140.201
2011	67.670	369.412	46.217	176.260
2012	79.044	416.146	54.187	185.290
2013	102.817	463.685	66.111	271.143
2014	116.748	517.632	75.260	292.830
2015	125.672	552.930	100.461	431.385
2016	159.922	648.800	126.771	488.771
2017	180.814	725.110	159.114	590.605

Kaynak: https://evds2.tcmb.gov.tr/index.php?/evds/DataGroupLink/5/bie_TLDTHVADE/tr.(30.04.2019)

Yukarıda Tablo 11 ve Grafik 8’de, Türk bankacılık sisteminde, 2007-2017 dönemini kapsayan on bir yıllık süreçte, TP ve YP cinsinden vadeli ile vadesiz mevduatların miktarlarında yaşanan değişim görülmektedir.

2007-2017 döneminde, vadeli mevduatlar ve vadesiz mevduatlar sürekli artış trendinde ilerlemiştir. Çalışma dönemi içerisinde vadeli mevduatlar 4,6 kat, vadesiz mevduatlar 6,6 kat büyüme göstermiştir. Bu dönemde TP ve YP cinsinden mevduatlar da sürekli artış trendinde ilerlemiştir. Çalışma döneminde, TP cinsinden mevduatlar 3,9 kat, YP cinsinden mevduatlar ise 6,6 kat büyümüştür.

Grafik 8: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde TP ve YP Cinsinden Vadeli ve Vadesiz Mevduatlar (Milyon ₺)

2007-2017 döneminde, TP cinsinden vadesiz mevduatlar çalışma dönemi başında 32.112 milyon ₺’den çalışma dönemi sonunda 180.814 milyon ₺’ye sürekli büyüme yönlü ilerlemiş olup; %563 oranında artış göstermiştir. TP cinsinden vadeli mevduatlar çalışma dönemi başında 188.568 milyon ₺’den çalışma dönemi sonunda 725.110 milyon ₺’ye devamlı artış göstererek ilerlemiş olup; %384 oranında büyümüştür. YP cinsinden vadesiz mevduatlar çalışma dönemi başında 22.476 milyon ₺’den çalışma dönemi sonunda 159.114 milyon ₺’ye sürekli artış yönlü ilerlemiş olup; %707 oranında büyümüştür. YP cinsinden vadeli mevduatlar ise çalışma dönemi başında 95.352 milyon ₺’den çalışma dönemi sonunda 590.605 milyon ₺’ye devamlı büyüme yönlü ilerlemiş olup; %619 oranında artış göstermiştir.

2007-2017 döneminde bu veriler ışığında görülmektedir ki; döviz kurunda yaşanan değişimden yararlanmak için Türk bankacılık sisteminde YP cinsinden vadeli ve vadesiz mevduatlar ciddi bir artış göstermiştir. Özellikle çalışma dönemi başında TP

cinsinden vadeli mevduatların miktarı YP cinsinden vadeli mevduatların miktarının yaklaşık 2 katıyken ; çalışma dönemi sonunda bu oran 1,2 kata gerilemiştir.

3.2.2.8. TP-YP Cinsinden Vadeli ve Vadesiz Mevduatların Toplam Mevduatlar İçindeki Payları

Tablo 12: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde TP ve YP Cinsinden Vadeli ve Vadesiz Mevduatların Toplam Mevduatlar İçindeki Payları (%)

Tarih	TP VADESİZ	TP VADELİ	YP VADESİZ	YP VADELİ
2007	9,49%	55,71%	6,64%	28,17%
2008	8,29%	56,96%	5,23%	29,52%
2009	9,53%	57,37%	5,71%	27,38%
2010	10,62%	60,17%	5,20%	24,00%
2011	10,26%	56,01%	7,01%	26,72%
2012	10,76%	56,64%	7,38%	25,22%
2013	11,38%	51,31%	7,32%	30,00%
2014	11,65%	51,64%	7,51%	29,21%
2015	10,38%	45,68%	8,30%	35,64%
2016	11,23%	45,55%	8,90%	34,32%
2017	10,92%	43,80%	9,61%	35,67%

Kaynak: https://evds2.tcmb.gov.tr/index.php?/evds/DataGroupLink/5/bie_TLDTHVADE/tr, (01.05.2019)

Yukarıda Tablo 12’de, Türk bankacılık sisteminde, 2007-2017 dönemini kapsayan on bir yıllık süreçte, TP ve YP cinsinden vadeli ile vadesiz mevduatların miktarlarının toplam mevduatlar içindeki payları görülmektedir. Çalışma dönemi içerisinde TP cinsinden vadeli mevduatlar 3,8 kat, TP cinsinden vadesiz mevduatlar 5,6 kat, YP cinsinden vadeli mevduatlar 6 kat, YP cinsinden vadesiz mevduatlar ise 7 kat artış göstermiştir. Artış hızlarında yaşanan bu farklılık mevduatların yapısını bir ölçüde değiştirmiştir.

TP cinsinden vadeli-vadesiz mevduatlar ve YP cinsinden vadeli-vadesiz mevduatlar cari rakamlarla düzenli bir artış göstermesine rağmen TP cinsinden vadeli-vadesiz mevduatlar ve YP cinsinden vadeli-vadesiz mevduatların toplam mevduatlar içindeki payları çalışma dönemi boyunca dalgalı bir seyir izlemektedir. 2007-2017 döneminde TP cinsinden vadesiz mevduatların toplam mevduatlar içindeki payı çalışma dönemi başında %9'dan çalışma dönemi sonunda %10'a dalgalı bir yükseliş trendi izlemiştir. TP cinsinden vadeli mevduatların toplam mevduatlar içindeki payı 2007 yılından 2010 yılına kadar %55'den %60 oranına kadar yükseliş trendinde ilerlemişken, 2011 yılından itibaren 2017 yılına kadar %43 oranına kadar düşüş trendinde ilerlemiştir. YP cinsinden vadesiz mevduatların toplam mevduatlar içindeki payları çalışma dönemi başında %6'dan çalışma dönemi sonunda %9 oranına kadar dalgalı bir yükseliş trendi izlemiştir. YP cinsinden vadeli mevduatların toplam mevduatlar içindeki payı ise çalışma dönemi başında %28'den çalışma dönemi sonunda %35'e dalgalı bir yükseliş trendinde ilerlemiştir.

2007-2017 dönemi için kısaca, TP cinsinden vadeli mevduatların toplam mevduatlar içindeki payı azalırken; YP cinsinden vadesiz ve özellikle vadeli mevduatların paylarının artış yönlü olduğu görülmektedir.

3.2.2.9. Mevduatların Vadelerine Göre Ayrımı

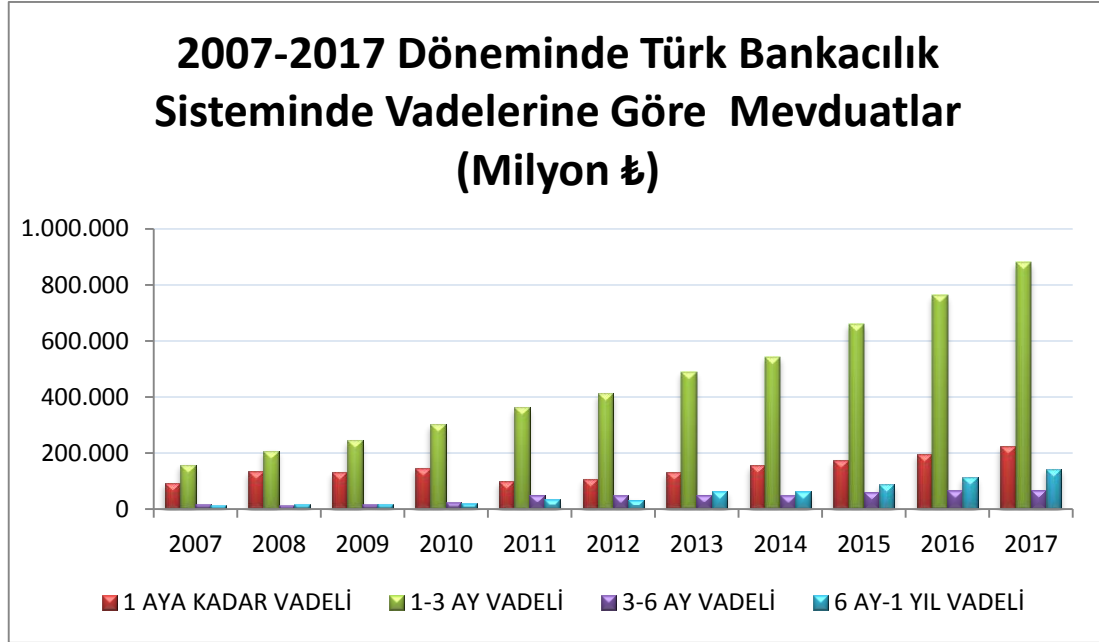
Tablo 13: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Vadelerine Göre Mevduatlar (Milyon ₺)

YILLAR	1 AYA KADAR VADELİ	1-3 AY VADELİ	3-6 AY VADELİ	6 AY-1 YIL VADELİ
2007	93.688	157.616	17.228	15.388
2008	133.491	207.182	15.038	18.505
2009	132.089	244.638	15.699	18.269
2010	146.464	301.162	24.991	19.028
2011	98.018	361.543	51.624	34.488
2012	107.940	411.945	47.887	33.664
2013	131.776	488.817	51.116	63.119
2014	155.529	543.133	49.203	62.597
2015	173.328	660.658	61.952	88.377
2016	197.530	761.261	65.688	113.091
2017	223.023	879.955	69.050	143.688

Kaynak: https://evds2.tcmb.gov.tr/index.php?/evds/DataGroupLink/5/bie_TLDTHVADE/tr ,(01.05.2019)

Yukarıda Tablo 13 ve aşağıda Grafik 9’da görüldüğü üzere Türk bankacılık sisteminde 2007-2017 dönemini kapsayan on bir yıllık süreçte, vadeli mevduatları vadelerine göre; 1 aya kadar vadeli mevduatlar, 1-3 ay arası vadeli mevduatlar, 3-6 ay arası vadeli mevduatlar ve 6 ay-1 yıl arası vadeli mevduatlar olarak sınıflandırılmış ve bu sınıflandırmaya göre bu vadeli mevduat türlerinin cari rakamlarla çalışma dönemi sürecindeki değişimleri gösterilmektedir. Bu dönemde vadeli mevduatlar toplamda 4,6 kat büyüme göstermiştir.

Grafik 9: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Vadelerine Göre Mevduatlar (Milyon ₺)

2007-2017 döneminde 1 aya kadar vadeli mevduat 2007 yılından 2011 yılına kadar dalgalı bir trendde ilerleyip hatta 2011 yılında 2007 yılı seviyelerine keskin bir düşüş yapmıştır. 2011 yılından 2017 yılına kadar ise yükseliş trendinde ilerlemiştir. 2007-2017 döneminde, 1 aya kadar vadeli mevduatlar çalışma dönemi başında 93.688 milyon ₺'den, çalışma dönemi sonunda 223.023 milyon ₺'ye yükselerek toplamda %238 oranında büyümüştür. Aynı dönemde 1-3 ay arası vadeli mevduatlar ise çalışma dönemi başında 157.616 milyon ₺'den çalışma dönemi sonunda 879.955 milyon ₺'ye düzenli olarak yükseliş gösterip; toplamda %558 oranında büyümüştür. Bu dönemde 3-6 ay arası vadeli mevduatlar çalışma dönemi başında 17.228 milyon ₺'den çalışma dönemi sonunda 69.050 milyon ₺'ye dalgalı bir trendde yükseliş yönünde ilerleyip %400 oranında büyümüştür. Söz konusu dönemde 6 ay- 1 yıl arası vadeli mevduatlar ise çalışma dönemi başında 15.388 milyon ₺'den çalışma dönemi sonunda 143.688 milyon ₺'ye dalgalı bir trendde genel olarak yükseliş yönünde ilerleyip, en ciddi yükselişini 2013 yılında yapmıştır, toplamda ise %933 oranında büyümüştür.

Vadeli mevduatlar içerisinde, 1-3 ay arası vadeli mevduatlar çalışma dönemi içinde konumu değişmeyerek, en çok tercih edilen vadeli mevduat olmaya devam etmiştir. 6 ay-1 yıl arası vadeli mevduatlar ise çalışma dönemi içinde artış hızı en yüksek olan vadeli mevduat olsa da konumu değişmemiş, son sırada olmaya devam etmiştir.

3.2.2.10. Vadelerine Göre Mevduatların Toplam Vadeli Mevduatlar İçindeki Payları

Tablo 14: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Vadesine Göre Mevduatların Toplam Vadeli Mevduat İçindeki Payları (%)

YILLAR	1 AYA KADAR VADELİ	1-3 AY VADELİ	3-6 AY VADELİ	6 AY-1 YIL VADELİ
2007	33,00%	55,51%	6,07%	5,42%
2008	35,67%	55,36%	4,02%	4,95%
2009	32,16%	59,57%	3,82%	4,45%
2010	29,79%	61,26%	5,08%	3,87%
2011	17,96%	66,26%	9,46%	6,32%
2012	17,95%	68,49%	7,96%	5,60%
2013	17,93%	66,52%	6,96%	8,59%
2014	19,19%	67,02%	6,07%	7,72%
2015	17,61%	67,12%	6,29%	8,98%
2016	17,36%	66,92%	5,77%	9,94%
2017	16,95%	66,88%	5,25%	10,92%

Kaynak: https://evds2.tcmb.gov.tr/index.php?/evds/DataGroupLink/5/bie_TLDTHVADE/tr ,(01.05.2019)

Yukarıda Tablo 14’de, Türk bankacılık sisteminde 2007-2017 döneminde, 1 aya kadar vadeli mevduatların, 1-3 ay arası vadeli mevduatların, 3-6 ay arası vadeli mevduatların ve 6 ay-1 yıl arası vadeli mevduatların toplam vadeli mevduatlar içindeki payları görülmektedir. Çalışma dönemi sürecinde 1 aya kadar vadeli mevduatlar 2,3 kat, 1-3 ay arası vadeli mevduatlar 5,5 kat, 3-6 ay arası vadeli mevduatlar 4 kat, 6ay-1 yıl

arası vadeli mevduatlar 9,3 kat artış göstermiştir. Artış hızlarında yaşanan bu farklılık vadeli mevduatın yapısını kısmen de olsa değiştirmiştir.

2007-2017 döneminde, 1 aya kadar vadeli mevduatlar, 1-3 ay arası vadeli mevduatlar, 3-6 ay arası vadeli mevduatlar, 6 ay-1 yıl arası vadeli mevduatlar cari rakamlarla dalgalı bir seyirde yükseliş trendinde ilerlemiş olup; aynı zamanda toplam vadeli mevduatlar içindeki payları aynı şekilde dalgalı bir seyir izlemiştir. 2007-2017 döneminde 1 aya kadar vadeli mevduatların toplam vadeli mevduatlar içindeki payları çalışma dönemi başında %33'den çalışma dönemi sonunda %16'ya dalgalı bir düşüş trendi izlemiştir. 1-3 ay arası vadeli mevduatların toplam vadeli mevduatlar içindeki payları çalışma dönemi başında %55'den çalışma dönemi sonunda %66 oranına dalgalı bir yükseliş trendinde ilerlemiştir. 3-6 ay arası vadeli mevduatların toplam vadeli mevduatlar içindeki payları çalışma dönemi başında %6'dan çalışma dönemi sonunda %5 oranına kadar dalgalı bir düşüş trendi izlemiştir. 6 ay- 1 yıl arası vadeli mevduatların toplam vadeli mevduatlar içindeki payları ise çalışma dönemi başında %5'den çalışma dönemi sonunda %10 oranına kadar yine dalgalı bir trendde düşüş göstermiştir.

Çalışma dönemi başında 3-6 ay arası vadeli mevduatların toplam vadeli mevduatlar içindeki payı; 6 ay-1 yıl arası vadeli mevduatların toplam vadeli mevduatlar içindeki payından büyükken, çalışma dönemi sonunda durum tam tersi hâl almıştır. Bu dönemde özellikle 6 ay- 1 yıl arası vadeli mevduatlar ve 1-3 ay arası vadeli mevduatlar toplam vadeli mevduatlar içindeki payı yükseliş yönlü olurken; 1 aya kadar vadeli mevduatın toplam vadeli mevduatlar içindeki payı düşüş eğilimi göstermiştir.

3.2.2.11. Vadeli Mevduatlara Uygulanan Ortalama Faiz Oranları

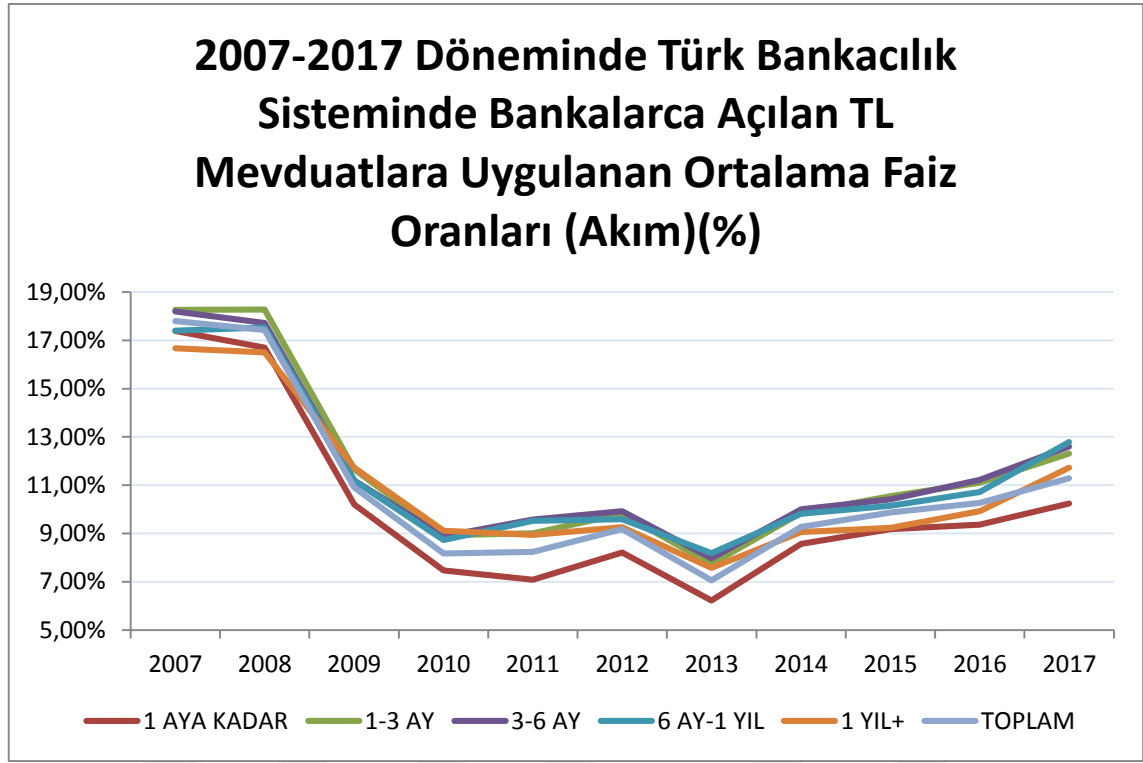
Tablo 15: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Bankalarca Açılan TL Mevduatlara Uygulanan Ortalama Faiz Oranları (Akım)(%)

YILLAR	1 AYA KADAR	1-3 AY	3-6 AY	6 AY-1 YIL	1 YIL+	TOPLAM
2007	17,39%	18,26%	18,20%	17,40%	16,67%	17,80%
2008	16,70%	18,28%	17,72%	17,54%	16,50%	17,43%
2009	10,20%	11,65%	11,20%	11,18%	11,72%	10,91%
2010	7,47%	8,93%	8,88%	8,73%	9,11%	8,18%
2011	7,08%	9,01%	9,58%	9,52%	8,94%	8,24%
2012	8,22%	9,82%	9,93%	9,59%	9,26%	9,17%
2013	6,22%	7,74%	7,97%	8,19%	7,57%	7,05%
2014	8,57%	9,86%	10,00%	9,82%	9,06%	9,27%
2015	9,19%	10,55%	10,41%	10,15%	9,23%	9,87%
2016	9,36%	11,10%	11,22%	10,72%	9,92%	10,26%
2017	10,24%	12,31%	12,60%	12,79%	11,73%	11,29%

Kaynak: https://evds2.tcmb.gov.tr/index.php?evds/DataGroupLink/5/bie_mt100h/tr ,(03.05.2019)

Yukarıda Tablo 15 ve aşağıda Grafik 10'da 2007-2017 döneminde Türk bankacılık sisteminde vadelerine göre TP cinsinden mevduatlara uygulanmış faiz oranlarında yaşanan değişim görülmektedir.

Grafik 10: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Bankalarca Açılan TL Mevduatlara Uygulanan Ortalama Faiz Oranları (Akım)(%)

2007-2017 döneminde vadelerine göre mevduatlara uygulanan faiz oranları birbirlerine paralel ilerlemiştir. Çalışma dönemi boyunca faiz oranları, 2007-2008 döneminde genel olarak durağan, 2008-2011 döneminde sürekli düşüş yönlü ilerlemiş olup; en ciddi düşüşü 2008-2009 döneminde görmüştür. 2009-2011 döneminde ivmesi daha az olarak düşüş eğilimine devam etmiştir. 2011-2013 döneminde inişli çıkışlı bir seyir izleyip; 2013 yılından itibaren sürekli artış yönlü ilerlemiştir. Fakat; bu artış çalışma dönemi başındaki seviyesine ulaşmamıştır.

2007-2017 döneminde 1 aya kadar vadeli mevduatlara uygulanan faiz oranı çalışma dönemi başında %17,39'dan çalışma dönemi sonunda %10,24'e , 1-3 ay arası vadeli mevduatlara uygulanan faiz oranı çalışma dönemi başında %18,26'dan çalışma dönemi sonunda %12,31'e, 3-6 ay arası vadeli mevduatlara uygulanan faiz oranı çalışma dönemi başında %18,20'den çalışma dönemi sonunda %12,60'a, 6 ay-1 yıl arası vadeli mevduatlara uygulanan faiz oranı çalışma dönemi başında %17,40'dan

Çalışma dönemi sonunda %12,79'a, 1 yıldan fazla vadeli mevduatlara uygulanan faiz oranı çalışma dönemi başında %16,67'den çalışma dönemi sonunda %11,73'e düşmüştür.

TP cinsinden mevduatlara uygulanan faizler en çok 2007-2008 döneminde 1-3 ay arası vadeli mevduatlara, 2009-2010 döneminde 1 yıldan fazla vadeli mevduatlara, 2011-2012 döneminde 3-6 ay arası vadeli mevduatlara, 2013 yılında 6 ay-1 yıl arası vadeli mevduatlara, 2014 yılında 3-6 ay arası vadeli mevduatlara, 2015 yılında 1-3 ay arası vadeli mevduatlara, 2016 yılında 3-6 ay arası vadeli mevduatlara, 2017 yılında 6 ay-1 yıl arası vadeli mevduatlara verilmiştir.

3.2.3. Mevduat Dışı Kaynaklar

3.2.3.1. Mevduat Dışı Kaynakların TP-YP Cinsinden Ayrımı

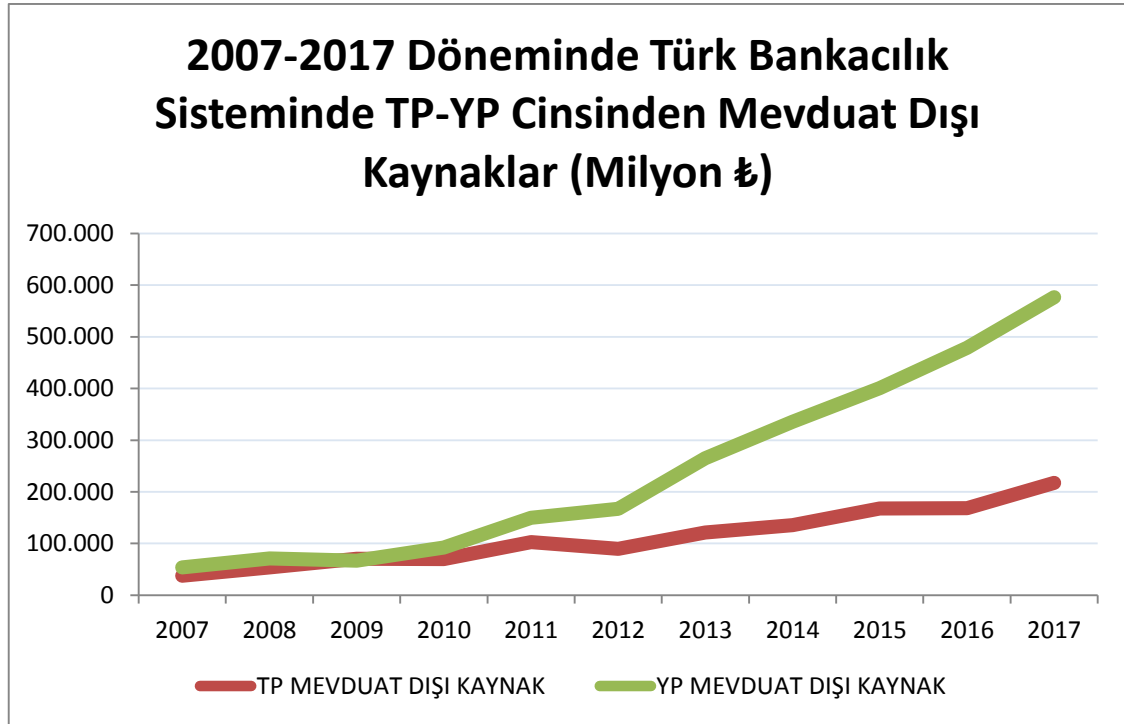
Tablo 16: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde TP-YP Cinsinden Mevduat Dışı Kaynaklar (Milyon ₺)

YILLAR	TP MEVDUAT DIŞI KAYNAK	TP MEVDUAT DIŞI KAYNAK DEĐIŐİM	YP MEVDUAT DIŞI KAYNAK	YP MEVDUAT DIŞI KAYNAK DEĐIŐİM	TOPLAM	TOPLAM DEĐIŐİM
2007	37.845	100,00	53.769	100,00	91.614	100,00
2008	54.047	142,81	71.179	132,38	125.226	136,69
2009	70.635	186,64	67.045	124,69	137.680	150,28
2010	69.663	184,07	92.120	171,33	161.783	176,59
2011	102.503	270,85	149.537	278,11	252.040	275,11
2012	89.531	236,57	167.309	311,16	256.840	280,35
2013	121.426	320,85	265.058	492,96	386.484	421,86
2014	135.420	357,83	335.461	623,89	470.881	513,98
2015	167.762	443,29	401.015	745,81	568.777	620,84
2016	168.175	444,38	478.952	890,76	647.127	706,36
2017	217.072	573,58	576.933	1072,98	794.005	866,69

Kaynak : <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>,(05.05.2019)

Yukarıda Tablo 16 ve aşağıda Grafik 11’de Türk bankacılık sisteminde, 2007-2017 dönemini kapsayan on bir yıllık süreç içerisinde TP ve YP cinsinden toplam mevduat dışı kaynakların miktarlarında yaşanan değişim görölmektedir. Bu dönemde mevduat dışı kaynaklar %866 oranında artış göstermiştir. Toplam kaynaklar içindeki payları da %16’dan %25’e yükselmiştir.

Grafik 11: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde TP-YP Cinsinden Mevduat Dışı Kaynaklar (Milyon ₺)

2007-2017 döneminde TP cinsinden mevduat dışı kaynaklar 2013 yılına kadar dalgalı bir seyrinde yükseliş göstermişken; 2013 yılından itibaren düzenli olarak artmıştır. Bu dönemde TP cinsinden mevduat dışı kaynaklar çalışma dönemi başında 37.845 milyon ₺'den çalışma dönemi sonunda 217.072 milyon ₺'ye yükselerek toplamda %573 oranında büyümüştür. YP cinsinden mevduat dışı kaynaklar ise 2010 yılına kadar dalgalı bir seyrinde yükseliş göstermişken; 2010 yılından itibaren düzenli olarak artmıştır. Bu dönemde YP mevduat dışı kaynaklar çalışma dönemi başında 53.769 milyon ₺'den çalışma dönemi sonunda 576.933 milyon ₺'ye yükselerek toplamda %10.729 oranında büyümüştür.

Grafik 11'den takip edilebileceği üzere, 2007-2017 döneminde, YP cinsinden mevduat dışı kaynakların miktarı 2009 yılı hariç olmak üzere tüm dönem boyunca TP cinsinden mevduat dışı kaynakların miktarından büyük olmuştur. 2011 yılına kadar TP ve YP cinsinden mevduat dışı kaynaklar birbirlerine paralel ilerlemiş olup; YP

cinsinden mevduat dışı kaynakların büyüme ivmesinin yüksekliği nedeniyle 2011 yılından itibaren aralarındaki fark her geçen yıl açılmıştır.

3.2.3.2. TP- YP Cinsinden Mevduat Dışı Kaynakların Toplam Mevduat Dışı Kaynaklar İçindeki Payları

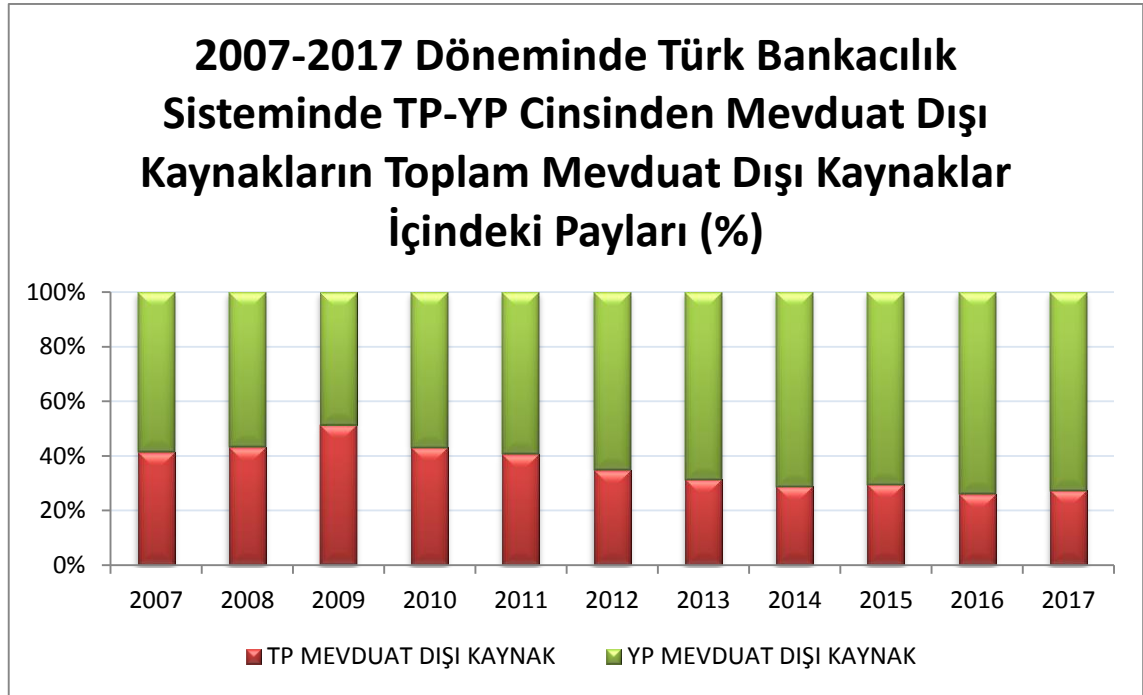
Tablo 17: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde TP-YP Cinsinden Mevduat Dışı Kaynakların Toplam Mevduat Dışı Kaynaklar İçindeki Payları (%)

YILLAR	TP MEVDUAT DIŞI KAYNAK	YP MEVDUAT DIŞI KAYNAK
2007	41,31%	58,69%
2008	43,16%	56,84%
2009	51,30%	48,70%
2010	43,06%	56,94%
2011	40,67%	59,33%
2012	34,86%	65,14%
2013	31,42%	68,58%
2014	28,76%	71,24%
2015	29,50%	70,50%
2016	25,99%	74,01%
2017	27,34%	72,66%

Kaynak: <https://www.tbb.org.tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59> ,(05.05.2019)

Yukarıda Tablo 17 ve aşağıda Grafik 12’de , Türk bankacılık sisteminde 2007-2017 döneminde TP ve YP cinsinden mevduat dışı kaynakların toplam mevduat dışı kaynaklar içindeki paylarında yaşanan değişim görülmektedir. Bu dönemde YP cinsinden mevduatlar 10,7 kat, TP cinsinden mevduatlar ise 5,7 kat büyüme göstermiştir. Büyüme hızlarının farklılığı mevduat dışı kaynakların yapısını değiştirmiştir.

Grafik 12: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde TP-YP Cinsinden Mevduat Dışı Kaynakların Toplam Mevduat Dışı Kaynaklar İçindeki Payları (%)

2007-2017 döneminde TP ve YP cinsinden mevduat dışı kaynakların miktarları genel olarak dalgalı bir artış göstermiştir. TP ve YP cinsinden mevduat dışı kaynakların toplam mevduat dışı kaynaklar içindeki payı da dalgalı bir seyir izlemektedir. Bu dönemde TP cinsinden mevduat dışı kaynakların toplam mevduat dışı kaynaklar içindeki payı çalışma dönemi başında %41'den çalışma dönemi sonunda %27'ye dalgalı bir düşüş trendi izlemiŐken; YP mevduat dışı kaynakların toplam mevduat dışı kaynaklar içindeki payı da çalışma dönemi başında %58'den çalışma dönemi sonunda %72'ye dalgalı bir yükseliş trendi izlemiştir.

Bu veriler ışığında, dikkat çekici olan Grafik 12'de görüldüğü üzere, 2007-2017 dönemini kapsayan on bir yıllık dönem içinde, YP cinsinden mevduat dışı kaynaklar gün geçtikçe toplam mevduat dışı kaynaklar içinde en önemli kaynak haline gelmesidir.

3.2.3.3. Mevduat Dışı Kaynakların Türleri İtibariyle Ayrımı

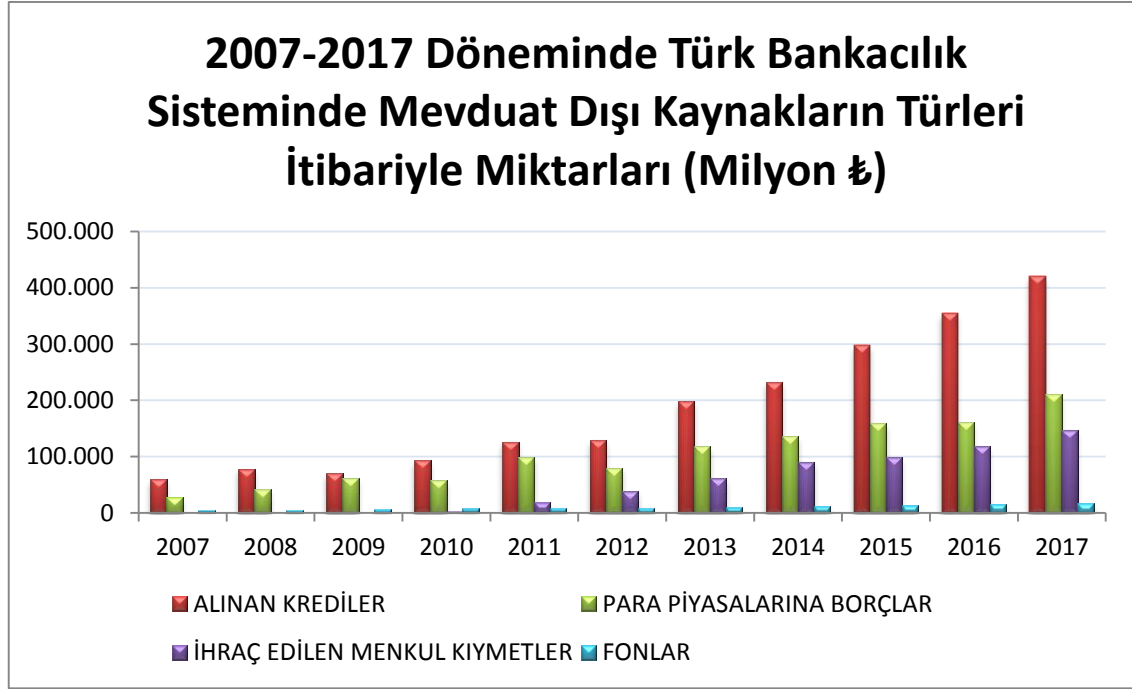
Tablo 18: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Mevduat Dışı Kaynakların Türleri İtibariyle Miktarları (Milyon ₺)

YILLAR	ALINAN KREDİLER	PARA PİYASALARINA BORÇLAR	İHRAÇ EDİLEN MENKUL KIYMETLER	FONLAR
2007	59.161	28.214	0	4.239
2008	78.212	41.284	0	5.729
2009	69.957	61.287	103	6.332
2010	93.335	57.707	3.151	7.590
2011	125.999	98.932	18.802	8.307
2012	129.330	80.081	38.377	9.052
2013	198.038	117.591	61.337	9.519
2014	233.056	136.040	90.322	11.463
2015	297.163	159.576	99.053	12.985
2016	353.974	160.143	117.751	15.258
2017	419.847	210.054	147.281	16.824

Kaynak: <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59> ,(05.05.2019)

Yukarıda Tablo 18 ve aşağıda Grafik 13 'de ,Türk bankacılık sisteminde 2007-2017 dönemini kapsayan on bir yıllık süreç içinde, mevduat dışı kaynaklar çeşitlerine göre alınan krediler, para piyasalarına borçlar, ihraç edilen menkul kıymetler ve fonlar şeklinde alt başlıklar halinde sınıflandırılarak miktarlarında yaşanan değişim görülmektedir.

Grafik 13: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Mevduat Dışı Kaynakların Türleri İtibariyle Miktarları (Milyon ₺)

2007-2017 döneminde alınan krediler 2011 yılına kadar dalgalı bir trendde genel olarak yükseliş eğilimi göstermiş olup; 2011 yılından sonra düzenli olarak artmıştır. Bu dönemde alınan krediler çalışma dönemi başında 59.161 milyon ₺’den çalışma dönemi sonunda 419.847 milyon ₺’ye yükselerek toplamda %709 oranında büyümüştür. Alınan krediler TP ve YP cinsinden incelendiğinde ise³²⁸; TP cinsinden alınan krediler 2013 yılına kadar dalgalı bir ilerleme kaydetmiş; 2013 yılında bu dönemdeki en yüksek seviyesine ulaşmış olup; bu yıldan çalışma dönemi sonuna kadar da düşüş profili çizmiştir. TP cinsinden alınan krediler çalışma dönemi başında 11.279 milyon ₺’den çalışma dönemi sonunda 10.182 milyon ₺’ye düşerek; dönemin genelinde %90 küçülme göstermiştir. YP cinsinden alınan krediler ise bu dönemde 2009 yılında yaşanan düşüş hariç olmak üzere hep büyüme trendinde ilerlemiş olup; çalışma dönemi başında 47.882 milyon ₺’den çalışma dönemi sonunda 409.665 milyon ₺’ye yükselmiş olup; dönemin geneline bakıldığında %855 oranında büyüme göstermiştir.

³²⁸ <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59> (05.05.2019)

Aynı dönemde para piyasalarına borçlar 2013 yılına kadar dalgalı bir trendde genel olarak yükseliş eğilimi göstermiş olup; 2013 yılından sonra düzenli olarak artmıştır. Bu dönemde para piyasalarına borçlar çalışma dönemi başında 28.214 milyon ₺'den çalışma dönemi sonunda 210.054 milyon ₺'ye yükselerek toplamda %744 oranında büyümüştür. Para piyasalarına borçlar TP ve YP cinsinden incelendiğinde ise³²⁹; TP cinsinden para piyasalarına borçlar 2013 yılına kadar dalgalı bir ilerleme kaydetmiş, 2013 yılından itibaren de düzenli olarak artış göstermiş olup; çalışma dönemi başında 22.417 milyon ₺'den çalışma dönemi sonunda 148.021 milyon ₺'ye yükselerek dönemin geneline bakıldığında %660 oranında büyümüştür. YP cinsinden para piyasalarına borçlar ise; dönemin genelinde dalgalı bir seyir izleyip çalışma dönemi başında 5.797 milyon ₺'den çalışma dönemi sonunda 62.033 milyon ₺'ye yükselerek %1.070 oranında büyüme kaydetmiştir.

Bu dönemde, ihraç edilen menkul kıymetler, bu dönemin ilk iki senesinde bilançolarda görülmemiş olup; bu dönemde ilk defa 2009 yılında banka bilançolarında yer almaktadır. İhraç edilen menkul kıymetler 2009 yılından itibaren düzenli olarak artış göstermiş olup; çalışma dönemi başında 103 milyon ₺'den çalışma dönemi sonunda 147.280 milyon ₺'ye yükselerek dönemin genelinde %142.991 oranında büyük bir büyüme ivmesi göstermiştir. İhraç edilen menkul kıymetlere TP ve YP cinsinden bakıldığında³³⁰, TP cinsinden ihraç edilen menkul kıymetler bu dönemin genelinde dalgalı bir seyir izleyip 2009 yılında 103 milyon ₺'den çalışma dönemi sonunda 43.739 milyon ₺'ye yükselerek 2009 yılından itibaren %42.465 oranında büyümüştür. YP cinsinden ihraç edilen menkul kıymetler ise; ilk defa banka bilançolarında 2010 yılında görülmüş olup; 2010 yılında 1.555 milyon ₺'den çalışma dönemi sonunda 103.541 milyon ₺'ye yükselerek 2010 yılından çalışma dönemi sonuna kadar %6.658 oranında büyümüştür.

2007-2017 döneminde fonlar düzenli olarak artış göstermiş olup; çalışma dönemi başında 4.239 milyon ₺'den çalışma dönemi sonunda 16.824 milyon ₺'ye yükselerek toplamda %396 oranında büyümüştür. Fonlara TP ve YP cinsinden bakıldığında³³¹; TP cinsinden fonlar 2007-2017 döneminde düzenli olarak artış

³²⁹ <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59> (05.05.2019)

³³⁰ A.g.e.

³³¹ A.g.e.

göstermiş olup; çalışma dönemi başında 4.149 milyon ₺'den çalışma dönemi sonunda 15.130 milyon ₺'ye yükselerek %364 oranında büyümüştür. YP cinsinden fonlar ise; dalgalı bir ilerleme gösterip; çalışma dönemi başında 90 milyon ₺'den çalışma dönemi sonunda 1.694 milyon ₺'ye yükselerek %1.882 oranında büyümüştür.

Yukarıda Grafik 13'de görüldüğü üzere, Bu dönemde fonlar durağan bir seyrinde ilerlemiştir. İhraç edilen menkul kıymetler,2007-2011 döneminde durağan, özellikle 2011 yılından itibaren ivme kazanarak artış göstermiştir. Alınan krediler ise 2012 yılına kadar inişli çıkışlı olarak artış yönlü, 2012 yılından itibaren ciddi bir ivme kazanarak artış göstermiştir. Para piyasalarına borçlar da 2012 yılına kadar dalgalı fakat artış yönlü bir seyir izleyip; 2012 yılından itibaren alınan krediler kadar olmasa da ivme kazanarak 2016 yılında yaşanan düşüş hariç olmak üzere artış yönlü ilerlemiştir.

3.2.3.4. Mevduat Dışı Kaynak Türlerinin Toplam Mevduat Dışı Kaynaklar İçindeki Payları

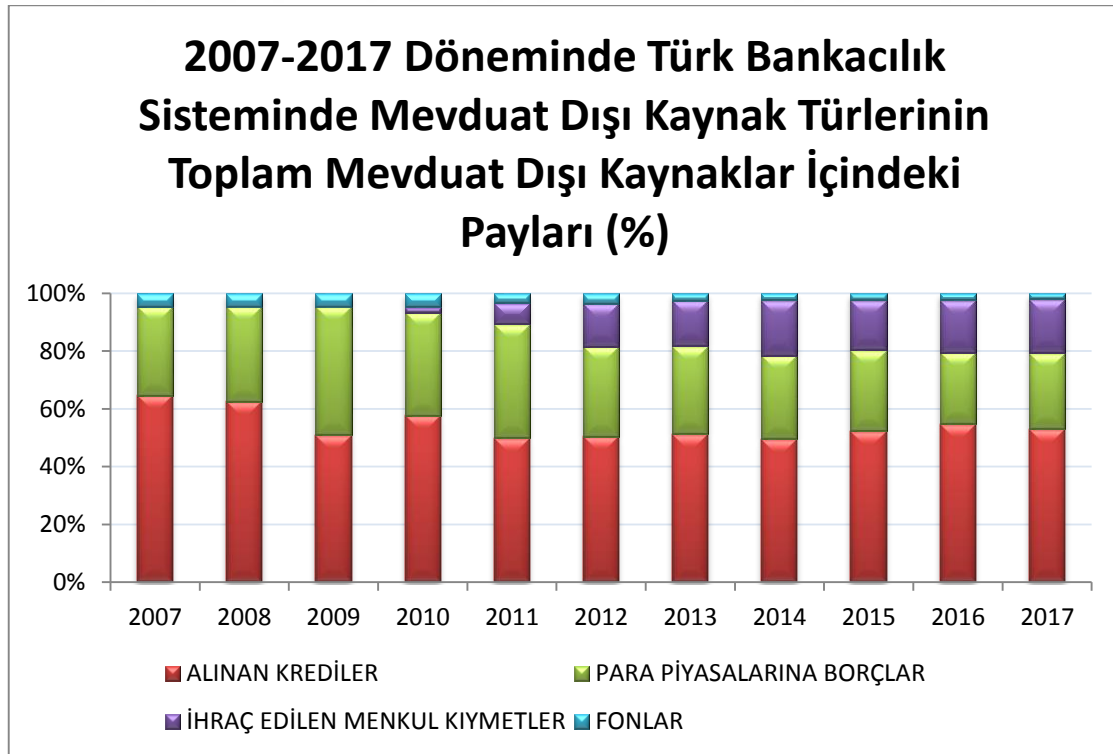
Tablo 19: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Mevduat Dışı Kaynak Türlerinin Toplam Mevduat Dışı Kaynaklar İçindeki Payları (%)

YILLAR	ALINAN KREDİLER	PARA PİYASALARINA BORÇLAR	İHRAÇ EDİLEN MENKUL KIYMETLER	FONLAR
2007	64,58%	30,80%	0,00%	4,63%
2008	62,46%	32,97%	0,00%	4,57%
2009	50,81%	44,51%	0,07%	4,60%
2010	57,69%	35,67%	1,95%	4,69%
2011	49,99%	39,25%	7,46%	3,30%
2012	50,35%	31,18%	14,94%	3,52%
2013	51,24%	30,43%	15,87%	2,46%
2014	49,49%	28,89%	19,18%	2,43%
2015	52,25%	28,06%	17,42%	2,28%
2016	54,70%	24,75%	18,20%	2,36%
2017	52,88%	26,45%	18,55%	2,12%

Kaynak : <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>,(05.05.2019)

Yukarıda Tablo 19 ve aşağıda Grafik 14’de, Türk bankacılık sisteminde 2007-2017 dönemini kapsayan on bir yıllık süreçte, mevduat dışı kaynak türlerinin toplam mevduat dışı kaynaklar içindeki paylarında yaşanan değişim görülmektedir. Bu dönemde alınan krediler 7 kat, ihraç edilen menkul kıymetler 142 kat, para piyasalarına borçlar 7,4 kat, fonlar 3,9 kat büyümüştür. TP cinsinden alınan krediler 0,9 kat küçülmüş, YP cinsinden alınan krediler 8,5 büyümüştür. TP cinsinden ihraç edilen menkul kıymetler 42 kat, YP cinsinden ihraç edilen menkul kıymetler 66,5 kat, TP cinsinden para piyasalarına borçlar 6,6 kat, YP cinsinden para piyasalarına borçlar 10,7 kat, TP cinsinden fonlar 3,6 kat, YP cinsinden fonlar 18,8 kat artış göstermiştir. Artış hızlarındaki bu farklılık mevduat dışı kaynakların yapısını bir ölçüde değiştirmiştir. 2007-2017 döneminde alınan krediler ve para piyasalarına borçlar dalgalı bir büyüme trendi; ihraç edilen menkul kıymetler ve fonlar sürekli bir büyüme trendi göstermiştir.

Grafik 14: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Mevduat Dışı Kaynak Türlerinin Toplam Mevduat Dışı Kaynaklar İçindeki Payları (%)

2007-2017 döneminde alınan kredilerin toplam mevduat dışı kaynaklara oranı çalışma dönemi başında %64'den çalışma dönemi sonunda %52'ye genel olarak düşüş yönlü bir seyir izlemiştir. TP cinsinden alınan kredilerin toplam alınan kredilere oranı 2007-2010 yılları arası dalgalı bir seyir izlemiştir; 2010 yılından itibaren sürekli olarak düşüş göstermiş olup; çalışma döneminin başında %19 oranında iken çalışma dönemi sonunda %2 oranına gerilemiştir. YP cinsinden alınan kredilerin toplam alınan kredilere oranı 2007-2010 yılları arası dalgalı bir seyir izlemiştir; 2010 yılından itibaren sürekli olarak artış göstermiş olup; çalışma döneminin başında %80 oranında iken çalışma dönemi sonunda %97 oranına ilerlemiştir.

Bu dönemde para piyasalarına borçların toplam mevduat dışı kaynaklara oranı 2013 yılına kadar dalgalı bir seyir izlemiştir; özellikle 2009 yılında 2007-2017 döneminde ulaştığı en büyük pay olan %44 seviyelerine yükselmiştir. 2013 yılından sonra düzenli olarak düşüş göstermiş olup dönemin geneline bakıldığında çalışma dönemi başında %30'dan çalışma dönemi sonunda %26'ya düşmüştür. TP cinsinden para piyasalarına borçların toplam para piyasalarına borçlara oranı dönemin genelinde dalgalı bir ilerleme kaydetmiş olup çalışma dönemi başında %79'dan çalışma dönemi sonunda %70'e gerilemiştir. YP cinsinden para piyasalarına borçların toplam para piyasalarına borçlara oranı bu dönemde dalgalı bir ilerleme gösterip çalışma dönemi başında %20'den çalışma dönemi sonunda %29 seviyelerine yükselmiştir.

Aynı dönemde ihraç edilen menkul kıymetlerin toplam mevduat dışı kaynaklara oranı 2015 yılına kadar yükseliş trendinde ilerlerken; 2015 yılında düşüş yaşanmıştır, bu yıldan sonrası da çalışma dönemi sonuna kadar artış trendinde devam edip dönemin geneline bakıldığında çalışma dönemi başında %0'dan çalışma dönemi sonunda %18 oranına ciddi bir yükseliş görülmektedir. TP cinsinden ihraç edilen menkul kıymetlerin toplam menkul kıymetlere oranı dalgalı bir seyir izlemiştir; ilk kez bilançoda görülen 2009 yılından itibaren çalışma dönemi başında %100'den çalışma dönemi sonunda %29 oranına gerilemiştir. YP cinsinden ihraç edilen menkul kıymetler de yine dalgalı bir seyir izlemiştir; çalışma dönemi başında %49'dan çalışma dönemi sonunda %70 seviyelerine yükselmiştir.

Fonların toplam mevduat dışı kaynaklara oranı çalışma dönemi başında %4'den çalışma dönemi sonunda %2 oranına dalgalı bir seyirde düşüş ivmesinde ilerlemiştir. TP

cinsinden fonların toplam fonlara oranı ise; dalgalı bir ilerleme kaydetmiş olup çalışma dönemi başında %97'den çalışma dönemi sonunda %89 oranına düşmüştür. YP cinsinden fonların toplam fonlara oranı ise; yükseliş yönlü dalgalı bir ilerleme kaydetmiş olup çalışma dönemi başında %2'den çalışma dönemi sonunda %10 oranına yükselmiştir.

2007-2017 döneminde mevduat dışı kaynakların içinde alınan kredilerin, para piyasalarına borçların ve fonların payları azalırken; ihraç edilen menkul kıymetlerin payı artış göstermiştir. Bu dönemde alınan krediler, ihraç edilen menkul kıymetler, para piyasalarına borçlar ve fonların hepsine TP ve YP cinsinden bakıldığında; mevduat dışı kaynakların türlerinin hepsinde YP cinsinden kaynakların payında artış görünmüştür. Aynı dönemde alınan krediler ve ihraç edilen menkul kıymetlerin YP cinsinden miktarları ; TP cinsinden miktarlarından daha büyük olarak gerçekleşmiştir. Fonlar ve para piyasalarına borçların ise TP cinsinden miktarları; YP cinsinden miktarlarından daha büyük olarak gerçekleşmiştir.

3.2.3.5. Para Piyasalarına Borçların Türleri İtibariyle Ayrımı

Tablo 20: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Mevduat Dışı Kaynak Türlerinden Para Piyasalarına Borçların Alt Kalemleri (Milyon ₺)

YILLAR	BANKALARARASI PARA PİYASALARINA BORÇLAR			IMKB TAKASBANK PİYASASINDAN BORÇLAR			REPO İŞLEMLERİNDEN SAĞLANAN FONLAR		
	TP	YP	TOPLAM	TP	YP	TOPLAM	TP	YP	TOPLAM
2007	0	0	0	205	0	205	2.211	5.797	28.008
2008	0	214	214	69	0	69	35.483	5.519	41.002
2009	0	219	219	23	0	23	52.490	8.554	61.044
2010	0	0	0	64	0	64	45.863	11.779	57.642
2011	0	1.616	1.616	150	0	150	70.027	27.139	97.166
2012	0	19	19	131	0	131	47.218	32.712	79.930
2013	75	0	75	91	0	91	67.228	50.197	117.425
2014	200	0	200	53	0	53	75.891	59.896	135.787
2015	4.500	0	4.500	720	0	720	107.000	47.456	154.456
2016	24.197	229	24.426	136	0	136	90.175	45.405	135.580
2017	102.456	9.171	111.627	972	0	972	44.593	52.862	97.455

Kaynak : <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>,(06.05.2019)

Yukarıda Tablo 20’de, Türk bankacılık sisteminde, 2007-2017 dönemini içeren on bir yıllık süreçte mevduat dışı kaynak türlerinden para piyasalarına borçların alt kalemleri; bankalararası para piyasalarına borçlar, IMKB. Takasbank piyasasından borçlar, repo işlemlerinden sağlanan fonlar olarak sınıflandırılarak miktarlarında yaşanan değişim görülmektedir. Bu dönemde para piyasalarına borçlar 7,4 kat büyümeye göstermiştir.

2007-2017 döneminde bankalararası para piyasalarına borçlar bu dönem ilk defa 2008 yılında banka bilançolarında görülmekte olup, dalgalı bir ilerleme kaydetmiştir. 2012 yılında en düşük seviyede olduğu görülen bankalararası para piyasalarına borçlar çalışma dönemi başında 214 milyon ₺’den çalışma dönemi sonunda 111.627 milyon

₺'ye yükselerek dönemin genelinde %52.162 oranında büyümüştür. TP cinsinden para piyasalarına borçlar bu dönemde ilk defa 2013 yılında banka bilançolarında görülmüş olup, 2013-2017 döneminde düzenli olarak artış gösterip çalışma dönemi başında 75 milyon ₺'den çalışma dönemi sonunda 102.456 milyon ₺'ye yükselerek %136.608 oranında büyüme kaydetmiştir. YP cinsinden bankalararası para piyasalarına borçlar ise bu dönemde ilk defa 2008 yılında banka bilançolarında görülmüş olup, 2008 yılından itibaren dalgalı bir seyir halinde çalışma dönemi başında 214 milyon ₺'den çalışma dönemi sonunda 9.171 milyon ₺'ye yükselerek %4.285 oranında artış göstermiştir.

Bu dönemde IMKB. Takasbank piyasasından borçlar ise dalgalı bir ilerleyiş gösterip bu dönemin geneline bakıldığında çalışma dönemi başında 205 milyon ₺'den çalışma dönemi sonunda 972 milyon ₺'ye yükselerek %474 oranında büyümüştür.

Repo işlemlerinden sağlanan fonlar ise 2007-2017 döneminde dalgalı bir ilerleme kaydetmiş olup çalışma dönemi başında 28.008 milyon ₺'den çalışma dönemi sonunda 97.455 milyon ₺'ye yükselerek %347 oranında büyümüştür. TP cinsinden repo işlemlerinden sağlanan fonlar inişli çıkışlı bir seyir izleyerek; çalışma dönemi başında 2.211 milyon ₺'den çalışma dönemi sonunda 44.593 milyon ₺'ye yükselerek %2.016 oranında büyüme göstermiştir. YP cinsinden repo işlemlerinden sağlanan fonlar da dalgalı bir ilerleme kaydetmiş çalışma dönemi başında 5.797 milyon ₺'den çalışma dönemi sonunda 52.862 milyon ₺'ye yükselerek %911 oranında büyümüştür.

Bu dönemde özellikle bankalararası para piyasalarına borçların artış ivmesinin büyüklüğü nedeniyle para piyasalarına borçlar içinde öncü duruma gelmiştir.

3.2.3.6. İhraç Edilen Menkul Kıymetlerin Türleri İtibariyle Ayrımı

Tablo 21: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Mevduat Dışı Kaynak Türlerinden İhraç Edilen Menkul Kıymetlerin Alt Kalemleri (Milyon ₺)

YILLAR	BONOLAR			VARLIĞA DAYALI MENKUL KIYMETLER			TAHVİLLER		
	TP	YP	TOPLAM	TP	YP	TOPLAM	TP	YP	TOPLAM
2007	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2008	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2009	51	0	51	0	0	0	52	0	52
2010	1.441	0	1.441	0	0	0	154	1.555	1.709
2011	8.642	13	8.655	411	0	411	2.516	7.221	9.737
2012	16.304	158	16.462	522	0	522	4.930	16.464	21.394
2013	19.201	1.248	20.449	992	0	992	7.719	32.177	39.896
2014	21.088	7.311	28.399	1.211	0	1.211	8.926	51.786	60.712
2015	19.932	5.011	24.943	1.321	0	1.321	8.190	64.600	72.790
2016	19.207	1.236	20.443	1.283	0	1.283	8.581	87.443	96.024
2017	29.106	1.191	30.297	978	0	978	13.655	102.350	116.005

Kaynak : <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>,(06.05.2019)

Yukarıda Tablo 21’de, Türk bankacılık sisteminde 2007-2017 dönemini içeren on bir yıllık süreçte mevduat dışı kaynak türlerinden ihraç edilen menkul kıymetlerin alt kalemlerinden, bonoların, varlığa dayalı menkul kıymetlerin ve tahvillerin miktarlarında yaşanan değişim görülmektedir. Bu dönemde ihraç edilen menkul kıymetler 142 kat artış göstermiştir.

2007-2017 döneminde, bonolar bu dönemde ilk defa 2009 yılında banka bilançolarında görülmüş olup; dalgalı fakat genel olarak artış yönlü ilerleyip 2009 yılında 51 milyon ₺’den çalışma dönemi sonunda 30.297 milyon ₺’ye yükselerek %59.405 oranında büyümüştür. TP cinsinden bonolar, büyüme yönlü dalgalı şekilde ilerlemiş olup çalışma dönemi başında 51 milyon ₺’den çalışma dönemi sonunda 29.106

milyon ₺'ye yükselerek; 2009-2017 döneminde %57.070 oranında büyümüştür. YP cinsinden bonolar, dalgalı bir ilerleyiş gösterip bu dönemde ilk defa banka bilançolarında görüldüğü 2011 yılında 13 milyon ₺'den çalışma dönemi sonunda 1.191 milyon ₺'ye yükselerek %9.161 oranında büyümüştür.

Varlığa dayalı menkul kıymetler, bu dönemde bilançolarda ilk defa 2011 yılında banka bilançolarında görünmüş olup; çalışma dönemi başında 411 milyon ₺'den çalışma dönemi sonunda 978 milyon ₺'ye yükselerek 2011-2017 döneminde %237 oranında büyüme göstermiştir.

Tahviller, bu dönemde banka bilançolarında ilk defa 2009 yılında görülmüş olup, 2009-2017 döneminde düzenli olarak artış yönlü ilerleyip 2009 yılında 52 milyon ₺'den çalışma dönemi sonunda 116.005 milyon ₺'ye yükselerek %223.086 oranında büyüme göstermiştir. TP cinsinden tahviller ise bu dönemde ilk defa banka bilançolarında görüldüğü 2009 yılından çalışma dönemi sonuna kadar 2015 yılında yaşanan düşüş hariç olmak üzere büyüme yönlü ilerlemiştir ve çalışma dönemi başında 52 milyon ₺'den çalışma dönemi sonunda 13.655 milyon ₺'ye yükselerek toplamda %26.259 oranında büyümüştür. YP cinsinden tahviller, bu dönemde ilk defa banka bilançolarında görüldüğü 2010 yılından itibaren düzenli bir artış göstermiş olup çalışma dönemi başında 1.555 milyon ₺'den çalışma dönemi sonunda 102.350 milyon ₺'ye yükselerek %6.581 oranında büyümüştür. 2007-2017 döneminde Tahviller 223 kat büyüyerek ihraç edilen menkul kıymetler içinde en önemli kalem haline gelmiştir. Tahviller içinde TP cinsinden tahvillerin artış hızı, YP cinsinden tahvillerin artış hızından büyük olsa da; YP cinsinden tahviller öncü konumdadır.

3.2.3.7. Sermaye Benzeri Kredilerin TP-YP Cinsinden Ayrımı

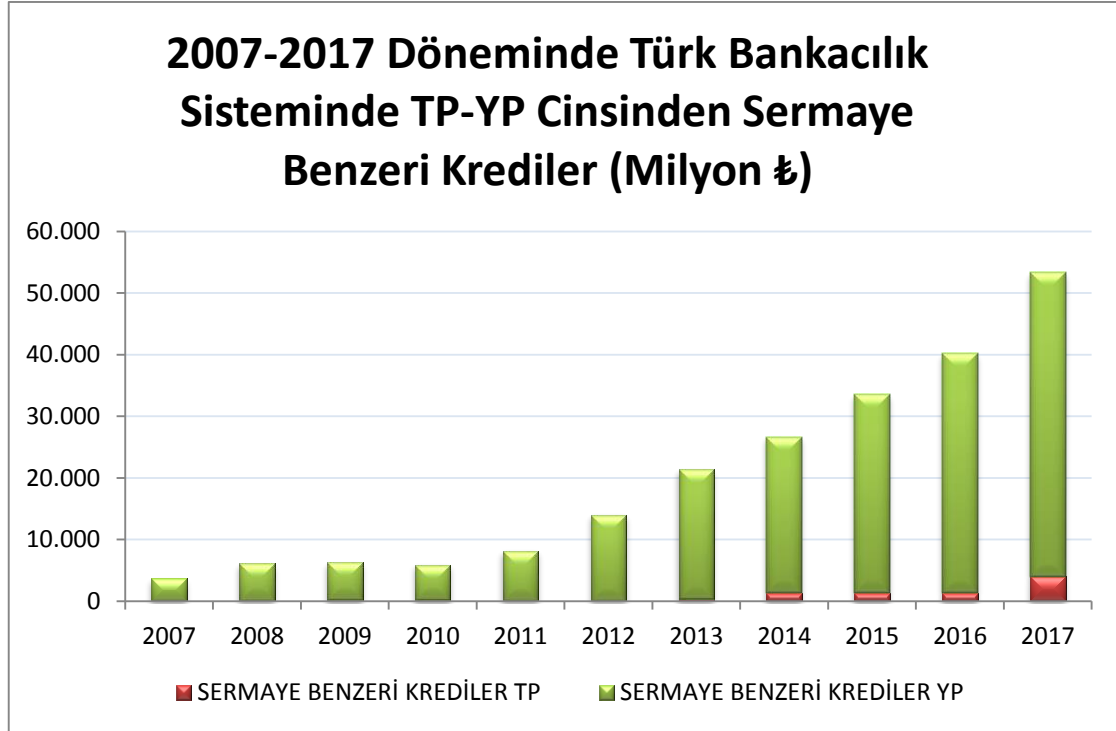
Tablo 22: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde TP-YP Cinsinden Sermaye Benzeri Krediler (Milyon ₺)

YILLAR	SERMAYE BENZERİ KREDİLER		
	TP	YP	TOPLAM
2007	20	3.699	3.719
2008	91	5.993	6.084
2009	185	6.133	6.318
2010	185	5.712	5.897
2011	0	8.131	8.131
2012	0	14.004	14.004
2013	458	20.924	21.382
2014	1.302	25.340	26.642
2015	1.291	32.234	33.525
2016	1.318	38.846	40.164
2017	4.029	49.287	53.316

Kaynak : <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>,(06.05.2019)

Yukarıda Tablo 22 ve aşağıda Grafik 15’de, Türk bankacılık sisteminde 2007-2017 döneminde sermaye benzer kredilerin miktarında yaşanan değişiklikler görülmektedir. Sermaye benzeri krediler, banka bilançolarında diğer pasifler kısmında yer alıyorsa da; bu bölüm içinde ele alacağız.

Grafik 15: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde TP-YP Cinsinden Sermaye Benzeri Krediler (Milyon ₺)

Sermaye benzeri krediler 2010 yılında yaşanan düşüş hariç olmak üzere dönemin genelinde büyüme yönlü ilerlemiş olup çalışma dönemi başında 3.719 milyon ₺'den çalışma dönemi sonunda 53.316 milyon ₺'ye yükselerek toplamda %1.433 oranında büyümüştür. TP cinsinden sermaye benzeri krediler bu dönemde dalgalı olarak büyüme yönlü ilerlemiş ve çalışma dönemi başında 20 milyon ₺'den çalışma dönemi sonunda 4.029 milyon ₺'ye yükselerek %20.145 oranında büyümüştür. YP cinsinden sermaye benzeri krediler ise 2010 yılında yaşanan düşüş hariç olmak üzere dönemin genelinde büyüme yönlü ilerlemiş olup çalışma dönemi başında 3.699 milyon ₺'den çalışma dönemi sonunda 49.287 milyon ₺'ye yükselerek toplamda %1.332 oranında büyümüştür.

3.2.4. Öz Kaynaklar

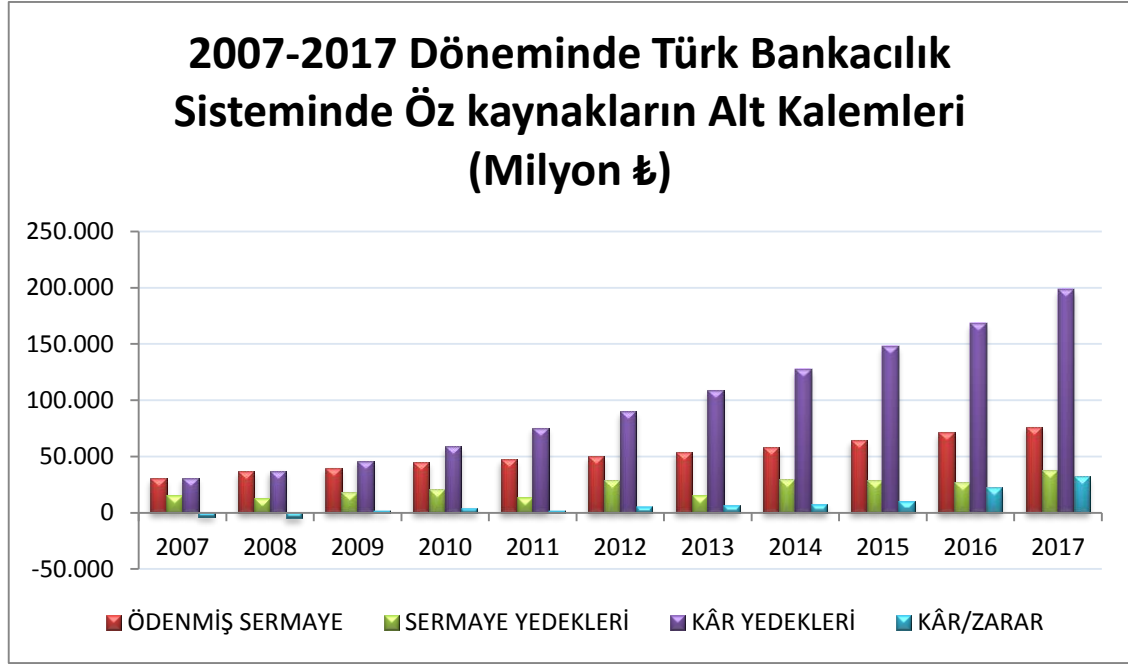
Tablo 23: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Öz kaynakların Alt Kalemleri (Milyon ₺)

YILLAR	ÖDENMİŞ SERMAYE	SERMAYE YEDEKLERİ	KÂR YEDEKLERİ	KÂR/ZARAR
2007	30.501	15.779	30.906	-3.699
2008	36.936	13.244	37.351	-4.835
2009	39.803	18.411	46.275	1.977
2010	44.848	20.897	59.192	4.150
2011	47.304	13.790	75.427	1.932
2012	50.086	28.910	89.968	5.599
2013	54.052	15.582	108.479	6.779
2014	57.979	29.419	127.423	7.511
2015	64.584	28.832	147.738	10.460
2016	71.401	26.862	168.230	22.295
2017	76.120	38.306	198.448	32.157

Kaynak : <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>,(06.05.2019)

Yukarıda Tablo 23 ve aşağıda Grafik 16’da Türk bankacılık sisteminde 2007-2017 dönemini kapsayan on bir yıllık dönemde öz kaynakların alt kalemlerinin miktarlarındaki değişim görülmektedir. Bu dönemde öz kaynaklar 4,6 kat artış göstermiştir. Aynı dönemde öz kaynakların toplam kaynaklar içindeki payı ise çalışma dönemi başında %13’den çalışma dönemi sonunda %11’e düşmüştür.

Grafik 16: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Öz kaynakların Alt Kalemleri (Milyon ₺)

2007-2017 döneminde ödenmiş sermaye, çalışma dönemi başında 30.501 milyon ₺'den çalışma dönemi sonunda 76.120 milyon ₺'ye sürekli artış yönlü ilerleyerek yükselmiş olup; %249 oranında büyüme göstermiştir. Bu dönemde sermaye yedekleri inişli çıkışlı bir seyir izleyerek çalışma dönemi başında 15.779 milyon ₺'den çalışma dönemi sonunda 38.306 milyon ₺'ye yükselerek %242 oranında artış göstermiştir. Aynı dönemde kâr yedekleri, sürekli artış yönlü ilerleyerek çalışma dönemi başında 30.906 milyon ₺'den çalışma dönemi sonunda 198.448 milyon ₺'ye yükselerek; %642 oranında artmıştır. Bu dönemde kâr/zarar kalemi, 2007-2012 döneminde dalgalı bir seyir izleyip 2012 yılından itibaren sürekli artış yönlü ilerlemiştir. Bu kalem çalışma dönemi başında ; -3.699 milyon ₺'den çalışma dönemi sonunda 32.157 milyon ₺'ye yükselmiştir.

2007-2017 döneminde toplam varlıklar içinde öz kaynakların payının azalması, bankacılık sisteminde riski de bir ölçüde artırmıştır.

3.3. 2007-2017 Döneminde Bankacılık Sisteminin Fon Kullanım Alanlarında Görülen Değişmeler

3.3.1. Bankaların Fon Kullanım Alanlarına Genel Bakış

3.3.1.1. Bankaların Fon Kullanımlarının TP-YP Cinsinden Ayrımı

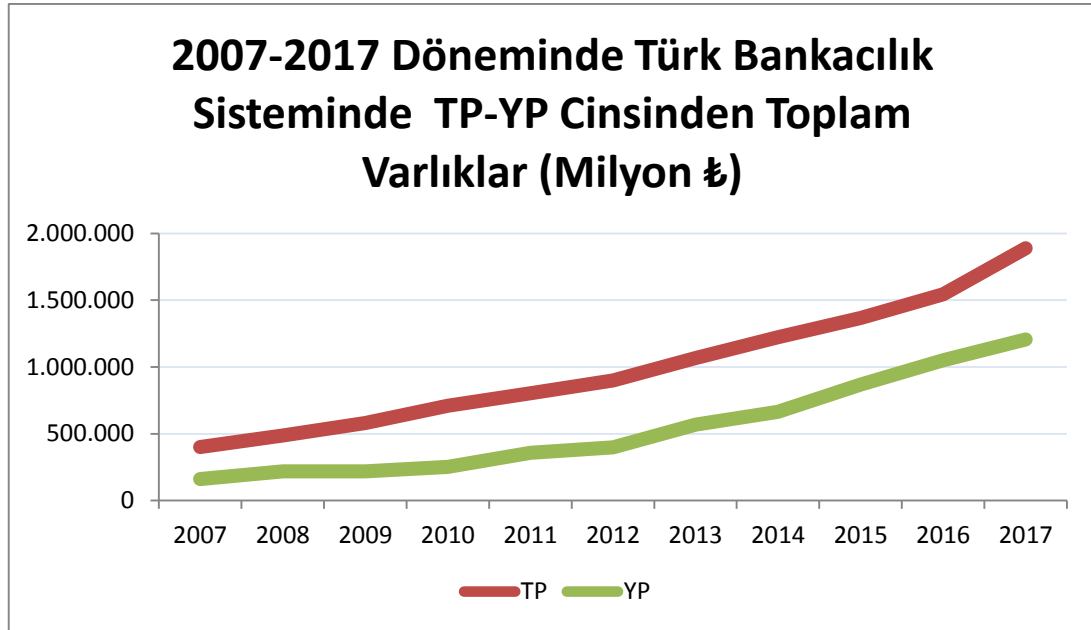
Tablo 24: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde TP-YP Cinsinden Toplam Varlıklar (Milyon ₺)

YILLAR	TP	TP DEĞİŞİM	YP	YP DEĞİŞİM	TOPLAM	TOPLAM DEĞİŞİM
2007	399.442	100,00	161.730	100,00	561.172	100,00
2008	487.398	122,02	218.473	135,09	705.871	125,79
2009	581.434	145,56	217.099	134,24	798.533	142,30
2010	710.409	177,85	251.467	155,49	961.876	171,40
2011	803.973	201,27	356.739	220,58	1.160.712	206,84
2012	899.355	225,15	398.788	246,58	1.298.143	231,33
2013	1.068.062	267,39	567.308	350,77	1.635.370	291,42
2014	1.223.047	306,19	665.261	411,34	1.888.308	336,49
2015	1.367.915	342,46	868.080	536,75	2.235.995	398,45
2016	1.545.118	386,82	1.050.230	649,37	2.595.348	462,49
2017	1.889.516	473,04	1.205.523	745,39	3.095.039	551,53

Kaynak : [https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59,\(07.05.2019\)](https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59,(07.05.2019))

Yukarıda Tablo 24 ve aşağıda Grafik 17’de, Türk Bankacılık Sisteminde, 2007-2017 dönemini kapsayan on bir yıllık süreç içerisinde banka bilançolarının varlık toplamı sürekli olarak yükseliş trendinde ilerlemiştir. Söz konusu dönemde toplam varlıklar çalışma dönemi başında 561.172 milyon ₺’den çalışma dönemi sonunda 3.095.039 milyon ₺’ye çıkarak %551 oranında artmıştır.

Grafik 17: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde TP-YP Cinsinden Toplam Varlıklar (Milyon ₺)

Toplam varlıklar TP ve YP cinsinden incelendiğinde ise bu süreç içerisinde; TP cinsinden varlıklar ve 2009 yılında yaşanan düşüş hariç olmak üzere YP cinsinden varlıklar düzenli olarak artış göstermiştir. TP cinsinden toplam varlıklar çalışma dönemi başında 399.442 milyon ₺’den çalışma dönemi sonunda 1.889.516 milyon ₺’ye yükselerek %473 oranında, YP cinsinden toplam varlıklar ise çalışma dönemi başında 161.730 milyon ₺’den çalışma dönemi sonunda 1.205.523 milyon ₺’ye yükselerek %745 oranında artış kaydetmiştir. TP ve YP cinsinden toplam varlıkların artış hızlarının farklı oluşu, varlık yapısını bir ölçüde değiştirmiştir. TP cinsinden varlıkların toplam varlıklara oranı 2007-2017 döneminde 2009 ve 2010 yılı hariç olmak üzere düşüş yönü ilerlemiş olup; çalışma döneminin başında %71 oranındayken çalışma dönemi sonunda %61 oranına gerilemiştir. YP cinsinden varlıkların toplam varlıklara oranı 2007-2017 döneminde dalgalı bir seyir izleyip; çalışma dönemi başında %29 oranındayken çalışma dönemi sonunda %39 oranına yükselmiştir.

Grafik 15’den takip edileceği üzere TP ve YP cinsinden varlıkların miktarları 2007-2017 döneminde birbirlerine en çok 2007 yılında yaklaşmış olup 2015-2016

yılları haricen aradaki fark giderek açılmıştır. 2017 yılında ise aradaki fark bu dönemde yaşanan en büyük açılma olmuştur.

Özetle, toplam varlıklar 2007-2017 döneminde cari fiyatlarla 5,5 kat artmasına rağmen; TP cinsinden varlıklar 4,7 kat; YP cinsinden varlıklar ise 7,5 kat artmıştır. Burada YP cinsinden varlıkların artışı dikkat çekmektedir. Bu artış YP cinsinden varlıkların toplam varlıklar içindeki payının dönem başına kıyasla on puan yükselmesine sebebiyet vermiştir.

3.3.1.2. Bankaların Fon Kullanımlarının Türleri İtibariyle Ayrımı

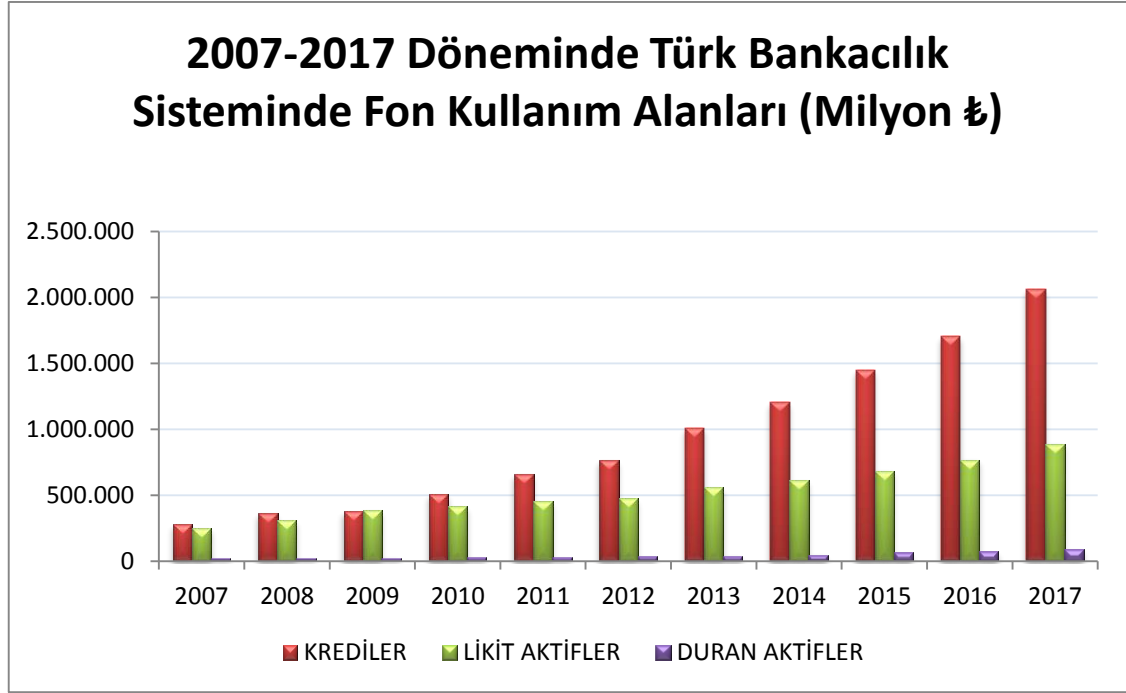
Tablo 25: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Fon Kullanım Alanları (Milyon ₺)

YILLAR	KREDİLER	LİKİT AKTİFLER	DURAN AKTİFLER
2007	279.315	250.689	21.600
2008	364.438	308.693	21.947
2009	377.806	383.497	24.612
2010	505.949	413.684	27.304
2011	660.811	453.223	29.524
2012	763.511	476.397	35.701
2013	1.009.334	559.977	39.083
2014	1.201.375	609.141	48.095
2015	1.448.211	683.776	63.280
2016	1.704.732	769.121	72.677
2017	2.059.127	889.443	90.572

Kaynak : <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>, (07.05.2019)

Yukarıda Tablo 25 ve aşağıda Grafik 18’de , Türk bankacılık sisteminde 2007-2017 döneminde, fon kullanım alanları; krediler, likit aktifler ve duran aktifler olarak üç başlık altında sınıflandırılarak miktarlarında yaşanan değişim görülmektedir.

Grafik 18: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Fon Kullanım Alanları (Milyon ₺)

2007-2017 döneminde, krediler çalışma dönemi başında 279.315 milyon ₺’den çalışma dönemi sonunda 2.059.127 milyon ₺’ye düzenli bir şekilde artarak,%737 oranında büyüme kaydetmiştir. Bu dönemde likit aktifler, çalışma dönemi başında 250.689 milyon ₺’den çalışma dönemi sonunda 889.443 milyon ₺’ye sürekli artış trendinde ilerleyerek %354 oranında büyümüştür. Aynı dönemde, duran aktifler de çalışma dönemi başında 21.600 milyon ₺’den çalışma dönemi sonunda 90.572 milyon ₺’ye düzenli olarak artış göstererek %419 oranında artış kaydetmiştir.

Grafik 18’de görüldüğü üzere, krediler ve likit aktiflerin miktarları 2007-2008 yıllarında birbirlerine yakın ilerlemiş, hatta 2009 yılında bu dönem içinde ilk defa likit aktiflerin miktarları kredilerden yüksek olarak gerçekleşmiştir. Fakat; kredilerin artış hızının, likit aktiflerin artış hızına oranla yüksek olması 2010 yılından itibaren likit aktiflerle krediler arasındaki farkın açılmasına sebebiyet vermiştir.

3.3.1.3. Bankaların Fon Kullanım Alanlarının Toplam Fon Kullanım Alanları İçindeki Payları

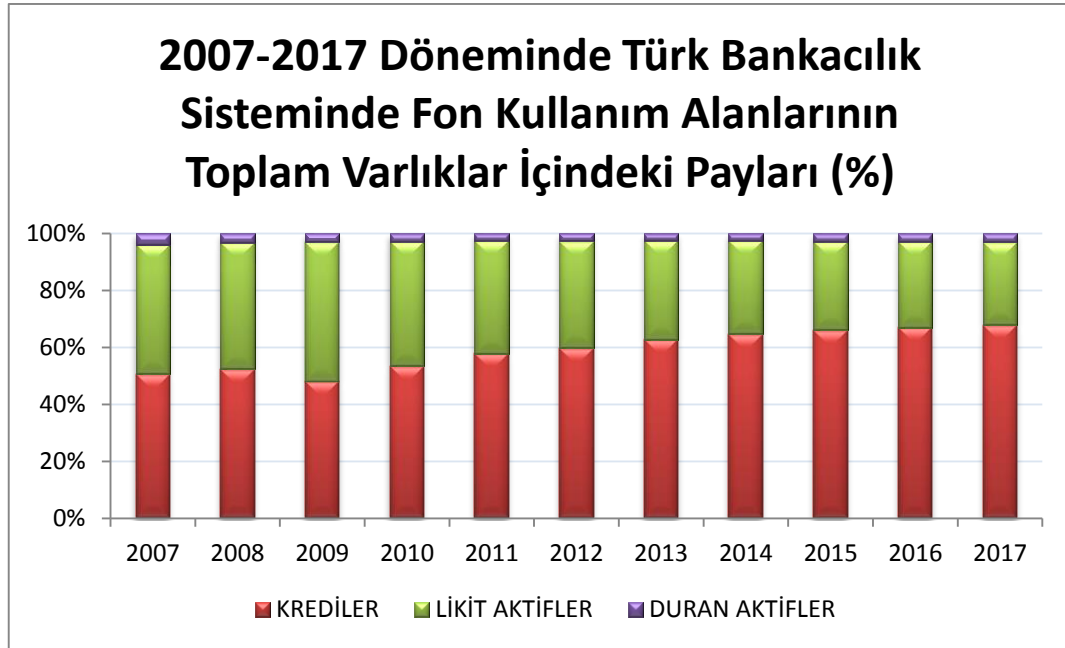
Tablo 26: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Fon Kullanım Alanlarının Toplam Varlıklar İçindeki Payları (%)

YILLAR	KREDİLER	LİKİT AKTİFLER	DURAN AKTİFLER
2007	49,77%	44,67%	3,85%
2008	51,63%	43,73%	3,11%
2009	47,31%	48,03%	3,08%
2010	52,60%	43,01%	2,84%
2011	56,93%	39,05%	2,54%
2012	58,82%	36,70%	2,75%
2013	61,72%	34,24%	2,39%
2014	63,62%	32,26%	2,55%
2015	64,77%	30,58%	2,83%
2016	65,68%	29,63%	2,80%
2017	66,53%	28,74%	2,93%

Kaynak : <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>, (07.05.2019)

Yukarıda Tablo 26 ve aşağıda Grafik 19’da, 2007-2017 döneminde, Türk bankacılık sisteminde fon kullanım alanlarının toplam varlıklar içindeki değişimleri görülmektedir. Bu dönemde krediler 7,3 kat, likit aktifler 3,5 kat ve duran aktifler 4 kat artmıştır. Artış hızlarının farklı oluşu, varlık yapısını bir ölçüde değiştirmiştir.

Grafik 19: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Fon Kullanım Alanlarının Toplam Varlıklar İçindeki Payları (%)

2007-2017 döneminde kredilerin toplam varlıklar içindeki payları 2010 yılına kadar dalgalı bir şekilde, 2010 yılından itibaren sürekli artan bir profil çizerek ilerlemiştir. Çalışma dönemi başında %49 olan kredilerin toplam varlıklar içindeki payı, çalışma dönemi sonunda %66 oranına kadar yükselmiştir. Bu dönem içerisinde, likit aktiflerin toplam varlıklar içindeki payları, aynı kredilerde olduğu gibi fakat; farklı yönde gerçekleşerek 2010 yılına kadar dalgalı bir şekilde, 2010 yılından itibaren sürekli azalan bir profil çizmiştir. Çalışma dönemi başında %44 olan likit aktiflerin toplam varlıklar içindeki payı, çalışma dönemi sonunda %28 seviyelerine düşmüştür. 2007-2017 döneminde duran aktiflerin toplam varlıklar içindeki payı, dalgalı bir şekilde ilerlemiş olup; çalışma dönemi başında %3 seviyelerindeyken çalışma dönemi sonunda bu oran %2 seviyelerine gerilemiştir.

Özetle, Grafik 19’da görüldüğü üzere, söz konusu on bir yıllık dönemde toplam varlıklar içerisinde krediler, kendi payını çalışma dönemi başına kıyasla 17 puan artırmış, buna bağlı olarak likit aktifler ve duran aktiflerin payları azalma göstermiştir.

3.3.2. Krediler

3.3.2.1. Kredilerin TP-YP Cinsinden Ayrımı

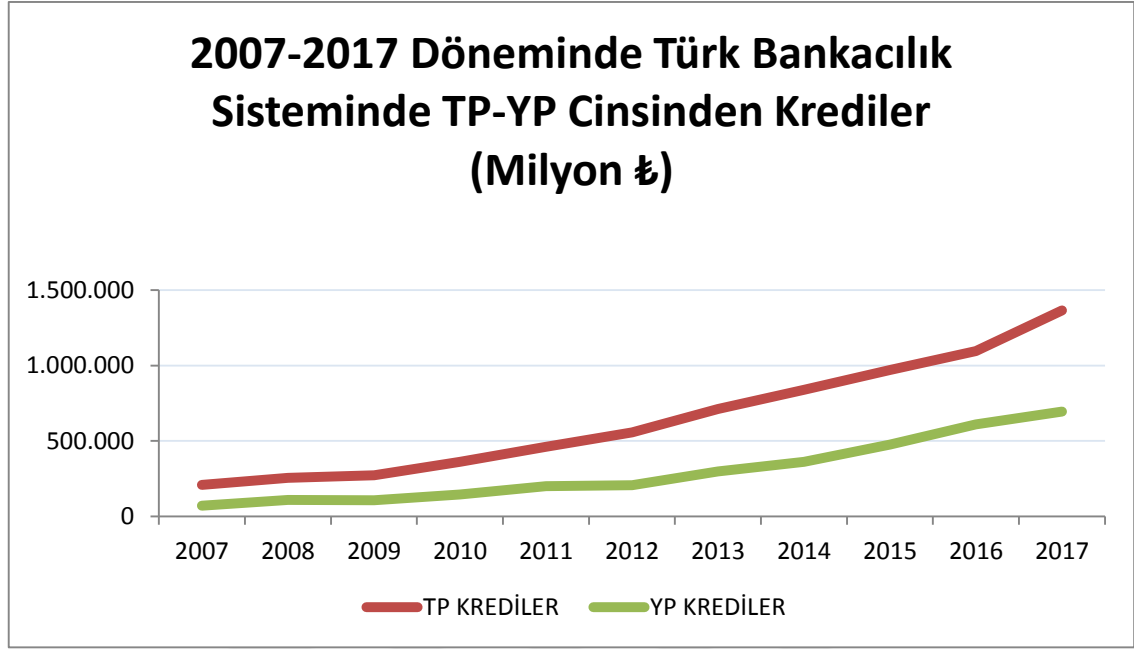
Tablo 27: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde TP-YP Cinsinden Krediler (Milyon ₺)

YILLAR	TP KREDİLER	TP KREDİLER DEĞİŞİM	YP KREDİLER	YP KREDİLER DEĞİŞİM	TOPLAM	TOPLAM DEĞİŞİM
2007	208.832	100,00	70.483	100,00	279.315	100,00
2008	256.036	122,60	108.402	153,80	364.438	130,48
2009	271.796	130,15	106.010	150,41	377.806	135,26
2010	361.009	172,87	144.940	205,64	505.949	181,14
2011	461.100	220,80	199.711	283,35	660.811	236,58
2012	555.877	266,18	207.634	294,59	763.511	273,35
2013	712.255	341,07	297.079	421,49	1.009.334	361,36
2014	839.268	401,89	362.107	513,75	1.201.375	430,11
2015	971.227	465,08	476.984	676,74	1.448.211	518,49
2016	1.094.910	524,30	609.822	865,20	1.704.732	610,33
2017	1.364.931	653,60	694.196	984,91	2.059.127	737,21

Kaynak : <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59> (07.05.2019)

Yukarıda Tablo 27 ve aşağıda Grafik 20’de, Türk bankacılık sisteminde 2007-2017 dönemini kapsayan on bir yıllık süreç içerisinde kredilerin TP ve YP cinsinden cari rakamlarla değişimleri görülmektedir. Çalışma dönemi içerisinde kredilerin miktarları %737 oranında artış göstermiştir. Bu dönemde kredilerin toplam varlıklar içindeki payı çalışma dönemi başında %49’dan çalışma dönemi sonunda %66’ya yükselmiştir.

Grafik 20: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde TP-YP Cinsinden Krediler (Milyon ₺)

Krediler TP ve YP cinsinden incelendiğinde bu dönemde; TP cinsinden krediler ve 2009 yılında yaşanan düşüş hariç olmak üzere YP cinsinden krediler düzenli olarak artış trendinde ilerlemiştir. TP cinsinden krediler çalışma dönemi başında 208.832 milyon ₺'den çalışma dönemi sonunda 1.364.931 milyon ₺'ye yükselerek %653 oranında, YP cinsinden krediler ise çalışma dönemi başında 70.483 milyon ₺'den çalışma dönemi sonunda 694.196 milyon ₺'ye yükselerek %984 oranında büyümüştür.

Yukarıda Grafik 20'den takip edileceği üzere, 2007-2017 dönemi içinde TP ve YP cinsinden kredilerin miktarları dönem başında birbirlerine en yakın seviyede bulunmaktayken, bu fark 2016 yılı hariç olmak üzere düzenli olarak artarak açılmıştır. TP ve YP cinsinden krediler 2010 yılına kadar durgun bir seyirde ilerlerken, 2010 yılından itibaren büyümeleri ivme kazanmıştır.

3.3.2.2. TP-YP Cinsinden Kredilerin Toplam Krediler İçindeki Payları

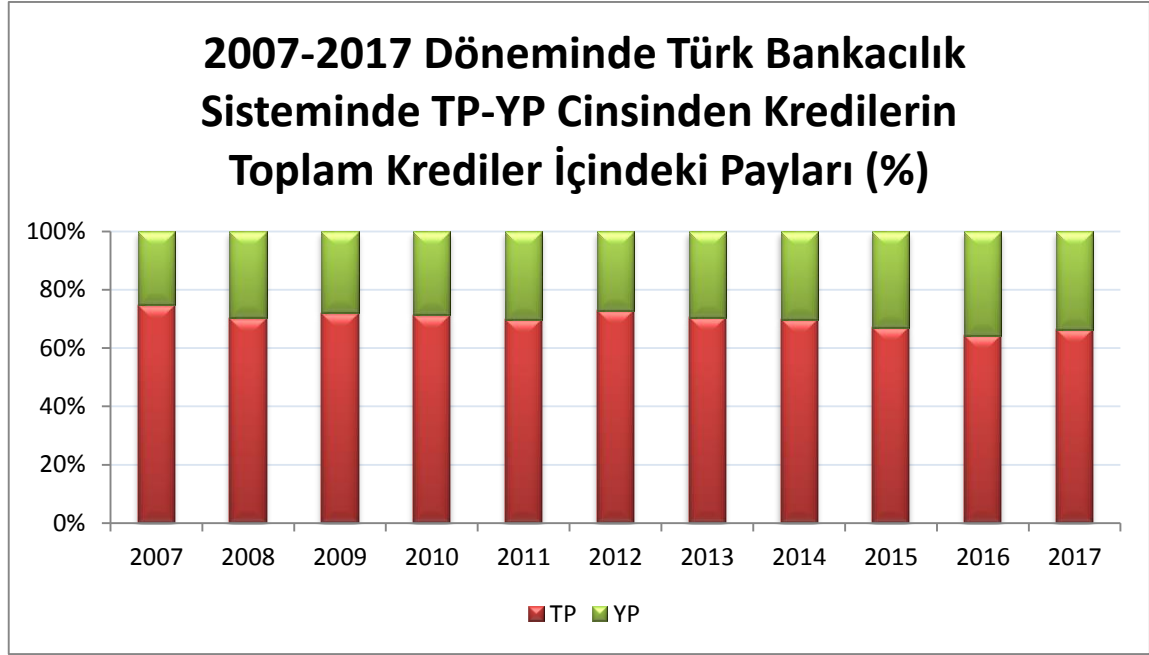
Tablo 28: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde TP-YP Cinsinden Kredilerin Toplam Krediler İçindeki Payları (%)

YILLAR	TP KREDİLER	YP KREDİLER
2007	74,77%	25,23%
2008	70,26%	29,74%
2009	71,94%	28,06%
2010	71,35%	28,65%
2011	69,78%	30,22%
2012	72,81%	27,19%
2013	70,57%	29,43%
2014	69,86%	30,14%
2015	67,06%	32,94%
2016	64,23%	35,77%
2017	66,29%	33,71%

Kaynak : <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>,(06.05.2019)

Yukarıda Tablo 28 ve aşağıda Grafik 21’de , Türk bankacılık sisteminde 2007-2017 döneminde TP ve YP cinsinden kredilerin toplam krediler içindeki paylarında yaşanan değişim görülmektedir. Bu dönemde TP cinsinden krediler 6,5 kat, YP cinsinden krediler ise 9,8 kat artmıştır. Artış hızlarında yaşanan bu farklılık kredilerin yapısını bir ölçüde değiştirmiştir.

Grafik 21: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde TP-YP Cinsinden Kredilerin Toplam Krediler İçindeki Payları (%)

2007-2017 döneminde TP cinsinden kredilerin toplam kredilerin içindeki payı, çalışma dönemi başında %74'den çalışma dönemi sonunda %66'ya inişli çıkışlı bir seyrinde düşüş göstermiştir. Bu dönemde YP cinsinden kredilerin toplam kredilerin içindeki payı, çalışma dönemi başında %25'den çalışma dönemi sonunda %33'e dalgalı bir trendde yükseliş yönlü ilerlemiştir.

2007-2017 dönemde YP cinsinden kredilerin artış ivmesinin; TP cinsinden kredilerin artış ivmesinden büyük olması nedeniyle YP cinsinden krediler toplam krediler içindeki payını artırmıştır. Aynı dönemde YP cinsinden mevduatlar toplam mevduatlar içerisinde çalışma dönemi başında %34'den çalışma dönemi sonunda %45'e yükselirken; YP cinsinden krediler çalışma dönemi sonunda %33'e ulaşmıştır. Bu bilgiler ışığında YP cinsinden kredi kullanımına, YP cinsinden mevduat yatırımı kadar rağbet edilmediğini söyleyebiliriz. Bankaların elinde YP cinsinden kredi kullanımına kanalize edilemeyen atıl fonlar kalmaktadır. Bu da döviz kurunda yaşanabilecek sert değişimlerde bankacılık sisteminin kırılabilirliğini artırmaktadır.

3.3.2.3. Kredilerin Alt Kalemleri İtibariyle Ayrımı

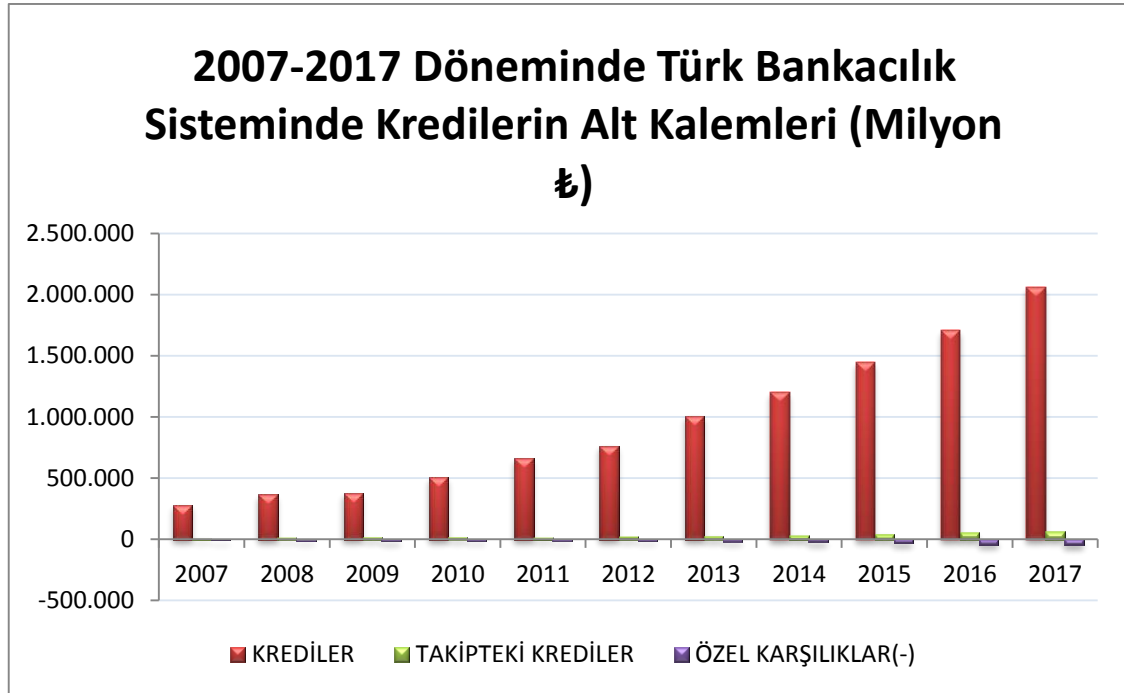
Tablo 29: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Kredilerin Alt Kalemleri (Milyon ₺)

YILLAR	KREDİLER	TAKİPTEKİ KREDİLER	ÖZEL KARŞILIKLAR(-)
2007	279.315	9.827	-8.688
2008	364.438	13.216	-10.753
2009	377.806	20.671	-17.464
2010	505.949	18.877	-15.964
2011	660.812	17.719	-14.241
2012	763.511	21.886	-16.458
2013	1.009.334	27.356	-21.166
2014	1.201.374	33.232	-24.920
2015	1.448.210	43.203	-32.897
2016	1.704.732	54.900	-43.009
2017	2.059.127	60.597	-48.348

Kaynak : <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>,(06.05.2019)

Yukarıda Tablo 29 ve aşağıda Grafik 22’de görüleceği üzere, Türk bankacılık sisteminde 2007-2017 döneminde toplam krediler kalemi; krediler, takipteki krediler ve özel karşılıklar olarak üç grup halinde incelenecektir.

Grafik 22: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Kredilerin Alt Kalemleri (Milyon ₺)

2007-2017 döneminde krediler düzenli olarak artış trendinde ilerlemiştir. Takipteki krediler, çalışma dönemi içerisinde 2010 ve 2011 yıllarında yaşanan düşüş hariç olmak üzere sürekli olarak artış göstermiştir. Buna bağlı olarak ayrılan özel karşılıklar da, cari fiyatlarla bu dönem içinde 2010 ve 2011 yıllarında düşüş hariç olmak üzere yükseliş yönlü ilerlemiştir.

2007-2017 döneminde, krediler cari fiyatlarla %737 oranında büyümüştür. Bu dönemde, takipteki krediler ise çalışma dönemi başında 9.827 milyon ₺'den çalışma dönemi sonunda 60.597 milyon ₺'ye yükselerek ; %616 oranında büyüme göstermiştir. Aynı dönem içerisinde ayrılmış olan özel karşılıklar ise çalışma dönemi başında 8.688 milyon ₺'den çalışma dönemi sonunda 48.348 milyon ₺'ye net fiyatlarla bakıldığında %556 oranında yükseliş göstermektedir.

2007-2017 döneminde Banka kredileri, özel karşılıklar indirildikten sonra çalışma dönemi başında 270.627 milyon ₺'den, çalışma dönemi sonunda 2.010.779 milyon ₺'ye yükselerek ; %743 oranında büyümüştür. Toplam krediler / toplam

varlıklar oranı ise, 2009 yılında yaşanmış olan düşüş haricen sürekli olarak yükseliş yönlü ilerlemiş olup; çalışma dönemi başında %49'dan çalışma dönemi sonunda %66 oranına yükselmiştir. Bu da varlıklar içerisinde kredilerin öneminin her geçen yıl artmış olduğunu göstermektedir.

3.3.2.4. Mevduatların Kredilere Dönüşüm Oranı

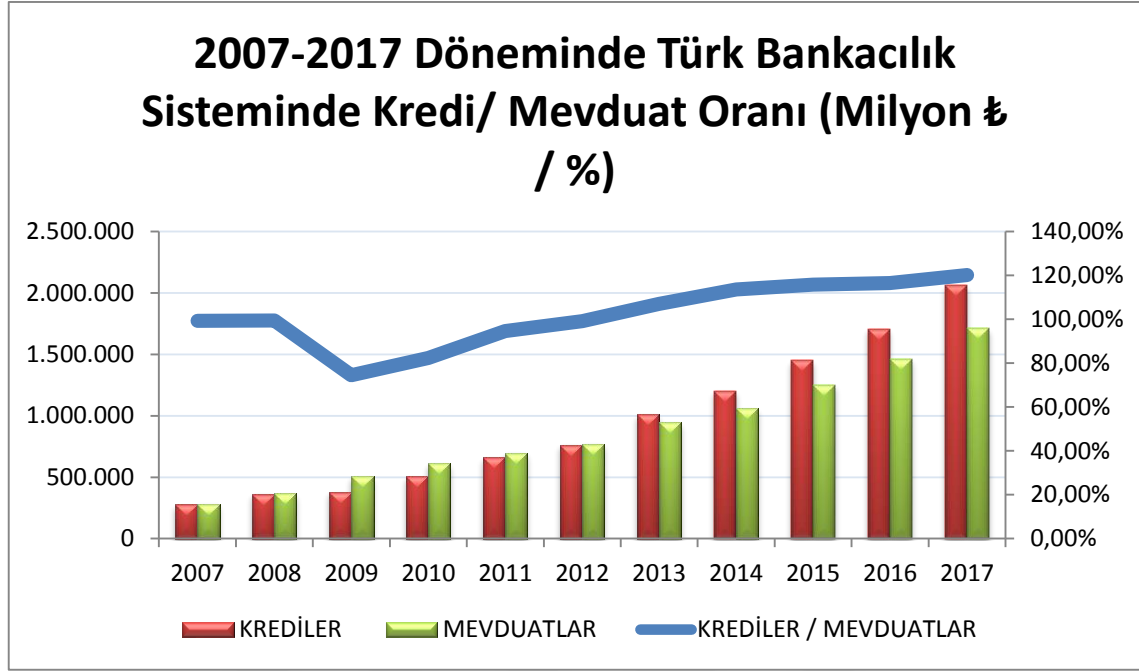
Tablo 30: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Kredi/ Mevduat Oranı (Milyon ₺/%)

YILLAR	KREDİLER	MEVDUATLAR	KREDİLER / MEVDUATLAR
2007	279.315	281.322	99,29%
2008	364.438	366.446	99,45%
2009	377.806	507.258	74,48%
2010	505.949	614.681	82,31%
2011	660.812	698.920	94,55%
2012	763.511	770.016	99,16%
2013	1.009.334	943.313	107,00%
2014	1.201.374	1.057.638	113,59%
2015	1.448.210	1.250.698	115,79%
2016	1.704.732	1.462.844	116,54%
2017	2.059.127	1.713.185	120,19%

Kaynak: <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>,(09.05.2019)

Yukarıda Tablo 30 ve aşağıda Grafik 23'de, 2007-2017 döneminde, Türk bankacılık sisteminde, kredi / mevduat oranında yaşanan değişim görülmektedir. 2007-2017 döneminde kredi/mevduat oranı, 2009 yılında yaşanan düşüş hariç olmak üzere, sürekli yükseliş yönlü ilerlemiş olup; çalışma dönemi başında %99 seviyelerindeyken; çalışma dönemi sonunda %120'ye ulaşmıştır.

Grafik 23: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Kredi/ Mevduat Oranı (Milyon ₺/%)

Bu oranın %100 olması, bankaların topladıkları mevduat kadar kredi vermiş olduklarını gösterir. %100'ün üzerinde olması ise, bankaların topladıkları mevduattan daha fazla tutarda kredi kullandıkları anlamına gelir. 2007-2017 döneminde; 2013 yılına kadar mevduat miktarının kredi miktarından yüksek olması bu oranın %100'ün altında kalmasına sebebiyet vermiştir. Dolayısıyla bankalar topladıkları mevduatlar ile kullandıkları kredileri karşılayabilmişlerdir. 2009 yılına bakıldığında ise kredilerin artış hızı mevduatların artış hızından daha düşük olduğu için kredi/mevduat oranı 2007-2017 döneminin en düşük oranı olan %74 olarak gerçekleşmiştir. 2009 yılından sonra bu oran yükselişe geçmiş olup; 2012 yılına gelindiğinde çalışma dönemi başındaki seviyesine yani %99 oranına ulaşmıştır. 2013 yılı ve sonrasında kredi/mevduat oranı hep %100'ün üzerinde ve artarak gerçekleşmiş olup; 2017 yılına gelindiğinde %120'ye ulaşmıştır.

Bankalar, kredilerden başka varlıklara başta da likit aktiflerden olan finansal varlıklara da yatırım yaparlar. Bu nedenle kullanılan kredi miktarının toplanan mevduatları aşması pek istenen bir durum değildir. Çünkü bu durumda kredilerden

başka varlıkları finanse edecek kaynak sınırlanmaktadır. Zaten çalışma dönemi içerisinde finansal varlıkların, toplam likit aktifler içindeki paylarının; likit aktiflerin ise toplam varlıklar içindeki paylarının azalması bu durumun göstergesidir. Kredi/mevduat oranının %100'ü aşması; kredilerin sadece mevduatlar ile finanse edilemediğinin göstergesi olup; bu dönemde mevduat dışı kaynakların artışı bu boşluğu doldurur seviyededir.

2007-2017 döneminde, YP ve TP cinsinden kredi/mevduat oranına bakıldığında iki oran arasında ciddi fark görülmektedir. YP cinsinden kredi/mevduat oranı çalışma dönemi başında %56,61 seviyesindeyken bu oran çalışma dönemi sonunda %88,36 seviyesine yükselmiştir. 2016 yılında ise, YP cinsinden kredi/mevduat oranı çalışma dönemi içindeki en yüksek oran olan %96 olarak görünmüştür. TP cinsinden kredi/mevduat oranı ise, çalışma dönemi başında %89 seviyesindeyken çalışma dönemi sonunda %147 seviyesine ulaşmıştır. 2009 yılında, TP cinsinden kredi/mevduat oranı çalışma dönemi içindeki en düşük oran olan %81,6 olarak görünmüştür. Buradan hareketle, bireyler döviz kurunda yaşanan yükselişten yararlanmak için YP cinsinden mevduat yatırıyor olsalar da, YP cinsinden kredi kullanımlarının sınırlı olduğu söylenebilir.

3.3.2.5. Kredilerin Türleri İtibariyle Ayrımı

Tablo 31: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Kredilerin Türleri İtibariyle Miktarları (Milyon ₺)

YILLAR	TÜKETİCİ KREDİLERİ VE KREDİ KARTLARI	KOBİ KREDİLERİ	TİCARİ VE KURUMSAL KREDİLER
2007	94.993	76.521	114.102
2008	117.127	84.605	165.713
2009	129.896	83.271	179.453
2010	172.615	125.468	227.768
2011	223.891	162.803	296.200
2012	265.910	199.743	329.103
2013	331.945	271.421	444.044
2014	356.060	333.278	551.368
2015	384.867	388.749	710.640
2016	419.979	420.539	893.060
2017	488.442	513.222	1.095.646

Kaynak: <https://www.bddk.org.tr/BultenAylik>, (09.05.2019)

Yukarıda Tablo 31 ve aşağıda Grafik 24’de, Türk bankacılık sisteminde, krediler türlerine göre; tüketici kredileri ve kredi kartları, kobi kredileri, ticari ve kurumsal krediler başlıkları altında miktarlarında yaşanan değişim görülmektedir.

Grafik 24: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Kredilerin Türleri İtibariyle Miktarları (Milyon ₺)

2007-2017 döneminde, tüketici kredileri ve kredi kartları, çalışma dönemi başında 94.993 milyon ₺’den çalışma dönemi sonunda 488.442 milyon ₺’ye sürekli olarak artış profilinde yükselmiş olup, %514 oranında büyümüştür. Bu dönemde Kobi kredileri, 2009 yılında yaşanan düşüş hariç olmak üzere çalışma dönemi başında 76.521 milyon ₺’den çalışma dönemi sonunda 513.222 milyon ₺’ye artış profilinde ilerlemiş olup; %670 oranında büyüme kaydetmiştir. Aynı dönemde ticari ve kurumsal krediler ise çalışma dönemi başında 114.102 milyon ₺’den çalışma dönemi sonunda 1.095.646 milyon ₺’ye sürekli olarak artış profilinde yükselmiş olup, %960 oranında büyümüştür.

Tüketici kredileri ve kredi kartları, kobi kredileri, ticari ve kurumsal krediler çalışma dönemi başında yaklaşık aynı seviyelerdeyken; özellikle de ticari ve kurumsal kredilerin 9,6 kat büyümesiyle aralarındaki fark ciddi bir şekilde açılmıştır. Çalışma dönemi boyunca Kobi kredileri, tüketici kredileri ve kredi kartlarının gerisindeyken; 2015 yılından itibaren kobi kredileri öne çıkmıştır.

2007-2017 döneminde, kobi kredilerinin kullandırılan işletmenin boyutuna göre ayırımına bakıldığında³³²; mikro işletmelere, küçük işletmelere ve orta büyüklükteki işletmelere kullandırılan krediler olarak ayırım yapıldığı görülmektedir. Bu dönemde mikro işletmelere kullandırılan krediler, çalışma dönemi başında 28.671 milyon ₺'den çalışma dönemi sonunda 133.631 ₺'ye, 2009 ve 2012 yıllarında yaşanan düşüş hariç olmak üzere yükseliş yönlü ilerlemiş olup; %466 oranında büyümüştür. Aynı dönemde, küçük işletmelere kullandırılan krediler, çalışma dönemi başında 23.884 milyon ₺'den çalışma dönemi sonunda 166.368 milyon ₺'ye, 2008 ve 2009 yıllarında yaşanan düşüşler hariç olmak üzere yükseliş yönlü ilerlemiş olup; %696 oranında büyümüştür. Söz konusu dönemde, orta büyüklükteki işletmelere kullandırılan krediler, sürekli olarak artış yönlü ilerlemiş olup; çalışma dönemi başında 23.965 milyon ₺'den çalışma dönemi sonunda 213.223 milyon ₺'ye yükselerek %889 oranında büyümüştür.

Özetle, bu dönemde mikro işletmelere kullandırılan krediler 4,6 kat, küçük işletmelere kullandırılan krediler 6,9 kat, orta büyüklükteki işletmelere kullandırılan krediler 8,8 kat büyümüştür. Kredi türleri itibariyle artış hızlarının farklı oluşu, kobi kredilerinin kompozisyonunu değiştirmiştir. 2007-2017 döneminde mikro işletmelere kullandırılan kredilerin toplam kobi kredileri içindeki payı inişli çıkışlı fakat düşüş yönlü bir seyir izlemiş olup; çalışma dönemi başında %37 seviyelerinde olan oran çalışma dönemi sonunda %26 seviyelerine düşmüştür. Bu dönemde küçük işletmelere kullandırılan kredilerin toplam kobi kredileri içindeki payı da dalgalı bir seyir izlemiş olup; çalışma dönemi başında %31 seviyelerindeyken çalışma dönemi sonunda fazla bir değişiklik göstermeyerek %32 seviyelerine yükselmiştir. Aynı dönemde, orta büyüklükteki işletmelere kullandırılan kredilerin toplam kobi kredileri içindeki payı ise, dalgalı fakat artış yönlü bir seyir izleyip; çalışma dönemi başında %31 seviyelerindeyken çalışma dönemi sonunda %41 seviyelerine yükselmiştir.

---

³³² <https://www.bddk.org.tr/BultenAylik> (09.05.2019)

3.3.2.6. Kredi Türlerinin Toplam Krediler İçindeki Payları

Tablo 32: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Kredi Türlerinin Toplam Krediler İçindeki Payı (%)

YILLAR	TÜKETİCİ KREDİLERİ VE KREDİ KARTLARI	KOBİ KREDİLERİ	TİCARİ VE KURUMSAL KREDİLER
2007	33,26%	26,79%	39,95%
2008	31,88%	23,03%	45,10%
2009	33,08%	21,21%	45,71%
2010	32,83%	23,86%	43,31%
2011	32,79%	23,84%	43,37%
2012	33,46%	25,13%	41,41%
2013	31,69%	25,91%	42,39%
2014	28,70%	26,86%	44,44%
2015	25,93%	26,19%	47,88%
2016	24,23%	24,26%	51,52%
2017	23,29%	24,47%	52,24%

Kaynak: https://www.bddk.org.tr/BultenAylik_ (09.05.2019)

Yukarıda Tablo 32’de, Türk bankacılık sisteminde 2007-2017 dönemini kapsayan on bir yıllık dönemde tüketici kredileri ve kredi kartları, kobi kredileri, ticari ve kurumsal kredilerin toplam krediler içindeki paylarında yaşanan değişim görülmektedir. Bu dönemde tüketici kredileri ve kredi kartları 5 kat, kobi kredileri 6,7 kat, ticari ve kurumsal krediler 9,6 kat büyümüştür. Kredi türleri itibariyle artış hızlarının farklı oluşu kredi yapısını bir ölçüde değiştirmiştir.

2007-2017 döneminde, tüketici kredileri ve kredi kartlarının toplam krediler içindeki payı, 2013 yılına kadar inişli çıkışlı olarak, 2013 yılından itibaren de düzenli olarak azalarak ilerlemiş olup; çalışma dönemi başında %33 seviyelerindeyken çalışma dönemi sonunda %23 seviyelerine gerilemiştir. Bu dönemde, kobi kredilerinin toplam krediler içindeki payı dalgalı bir trendde ilerlemiş olup; çalışma dönemi başında %26

seviyelerindeyken çalışma dönemi sonunda %24 seviyelerine gerilemiştir. Aynı dönemde ticari ve kurumsal kredilerin toplam krediler içindeki payı, 2013 yılına kadar inişli çıkışlı olarak, 2013 yılından itibaren de düzenli olarak artarak ilerlemiş olup; çalışma dönemi başında %39 seviyelerindeyken çalışma dönemi sonunda %52 seviyelerine yükselmiştir.

3.3.2.7. Tüketici Kredilerinin Türleri İtibariyle Ayrımı

Tablo 33: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Tüketici Kredilerinin Türlerine Göre Miktarları (Milyon ₺)

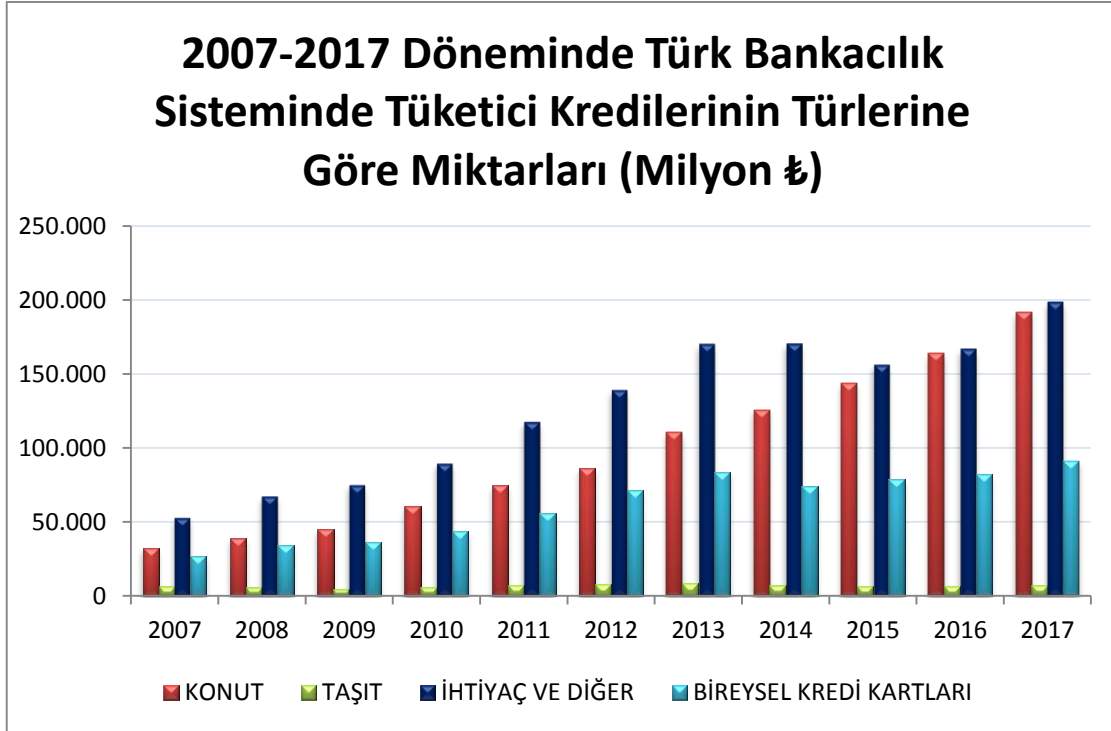
YILLAR	KONUT	TAŞIT	İHTİYAÇ VE DİĞER	BİREYSEL KREDİ KARTLARI
2007	32.460	6.155	52.964	27.103
2008	38.895	5.498	67.405	33.990
2009	44.872	4.422	74.963	36.576
2010	60.793	5.666	89.425	43.582
2011	74.588	7.366	117.565	55.489
2012	86.042	8.043	138.978	71.593
2013	110.286	8.532	170.264	83.806
2014	125.750	6.832	170.370	74.126
2015	143.537	6.448	156.180	78.702
2016	163.899	6.719	166.976	82.384
2017	191.534	7.203	198.604	91.101

Kaynak: <https://www.bddk.org.tr/BultenAylik>, (09.05.2019)

Yukarıda Tablo 33 ve aşağıda Grafik 25'den takip edileceği üzere ,Türk bankacılık sisteminde 2007-2017 döneminde tüketici kredilerinin türleri olan; konut kredileri, taşıt kredileri, ihtiyaç ve diğer krediler ile bireysel kredi kartlarının miktarlarında yaşanan değişim görülmektedir.

Grafik 25: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Tüketici Kredilerinin Türlerine Göre Miktarları (Milyon ₺)

Bu dönemi kapsayan on bir yıllık süreçte, konut kredileri, çalışma dönemi başında 32.460 milyon ₺’den çalışma dönemi sonunda 191.534 milyon ₺’ye sürekli olarak artış trendinde ilerlemiş olup; %590 oranında büyümüştür. Bu dönemde taşıt kredileri, çalışma dönemi başında 6.155 milyon ₺’den çalışma dönemi sonunda 7.203 milyon ₺’ye dalgalı fakat; artış yönlü bir seyir izleyerek %117 oranında büyümüştür. Taşıt kredileri 2009 yılında bu dönem içerisinde en düşük miktarı olan 4.422 milyon ₺’yi görmüştür. Aynı dönem içerisinde, İhtiyaç ve diğer krediler, çalışma dönemi başında 52.964 milyon ₺’den çalışma dönemi sonunda 198.604 milyon ₺’ye sürekli olarak artış trendinde ilerlemiş olup; %374 oranında büyümüştür. Söz konusu dönemde, bireysel kredi kartları, çalışma dönemi başında 27.103 milyon ₺’den çalışma dönemi sonunda 91.101 milyon ₺’ye 2014’de yaşanan düşüş hariç olmak üzere sürekli olarak artış yönlü ilerlemiş olup; %336 oranında büyüme göstermiştir.

Grafik 25’den takip edilebileceği gibi, 2007-2017 döneminde, konut kredileri ve ihtiyaç kredileri arasında 2012 yılında bu dönemdeki en büyük açılma gerçekleşmiştir.

Konut kredilerinin büyüme ivmesinin ihtiyaç kredilerinin büyüme ivmesinden büyük olması nedeniyle bu açılma 2016 yılında en düşük seviyeye ulaşıp kapanma eğilimi göstermiştir.

2007-2017 döneminde konut kredileri 5,9 kat, taşıt kredileri 1,1 kat, ihtiyaç ve diğer krediler 3,7 kat, bireysel kredi kartları 3,3 kat büyümüştür. Kredi türleri itibariyle artış hızlarının farklı oluşu, kredi yapısını bir ölçüde değiştirmiştir. Buna göre; bu dönemde konut kredilerinin toplam krediler içindeki payı 2013 yılına kadar dalgalı, 2013 yılından itibaren sürekli artış trendinde ilerlemiş olup; çalışma dönemi başında %27 seviyelerinde olan oran çalışma dönemi sonunda %39 seviyelerine yükselmiştir. Aynı dönemde taşıt kredilerinin toplam krediler içindeki payı 2012 yılına kadar dalgalı, 2012 yılından itibaren sürekli azalış trendinde ilerlemiş olup; çalışma dönemi başında %5 seviyelerinde olan oran çalışma dönemi sonunda %1 seviyelerine düşmüştür. Söz konusu dönemde, ihtiyaç ve diğer kredilerin toplam krediler içindeki payı, inişli çıkışlı bir profil çizip, çalışma dönemi başında %44 seviyelerinde olan oran çalışma dönemi sonunda %40 seviyelerine düşmüştür. Bu dönemde bireysel kredi kartlarının toplam krediler içindeki payı da inişli çıkışlı bir profil çizip, çalışma dönemi başında %22 seviyelerinde olan oran çalışma dönemi sonunda %18 seviyelerine düşmüştür.

2007-2017 döneminde tüketici kredilerine, kısa vadeli ve orta-uzun vadeli olarak bakıldığında³³³; kısa vadeli tüketici kredilerinin çalışma dönemi başında 131.398 milyon ₺'den çalışma dönemi sonunda 539.106 milyon ₺'ye sürekli artış göstererek ilerlemiş ve %410 oranında büyüme göstermiştir. Bu dönemde orta-uzun vadeli tüketici kredileri ise, çalışma dönemi başında 154.219 milyon ₺'den çalışma dönemi sonunda 1.558.204 milyon ₺'ye sürekli artış göstererek ilerlemiş ve %1.010 oranında büyüme göstermiştir. 2007-2017 döneminde kısa vadeli kredilerin toplam kredilere oranı 2012 yılında yaşanan artış hariç olmak üzere düşüş yönlü ilerlemiş olup; çalışma dönemi başında %46 olan oran çalışma dönemi sonunda %26 seviyelerine düşmüştür. Aynı dönemde, orta-uzun vadeli kredilerin toplam kredilere oranı 2012 yılında yaşanan azalış hariç olmak üzere yükseliş yönlü ilerlemiş olup; çalışma dönemi başında %54 olan oran çalışma dönemi sonunda %74 seviyelerine yükselmiştir. Çalışma dönemi başında birbirlerine yakın olan kısa vadeli ve orta-uzun vadeli kredilerin toplam krediler

³³³ <https://www.bddk.org.tr/BultenAylık>, (15.05.2019)

içindeki payı; orta-uzun vadeli kredilerin artış ivmesinin yüksekliği nedeniyle ciddi bir şekilde açılmıştır.

3.3.2.8. Kredilere Uygulanan Faiz Oranları

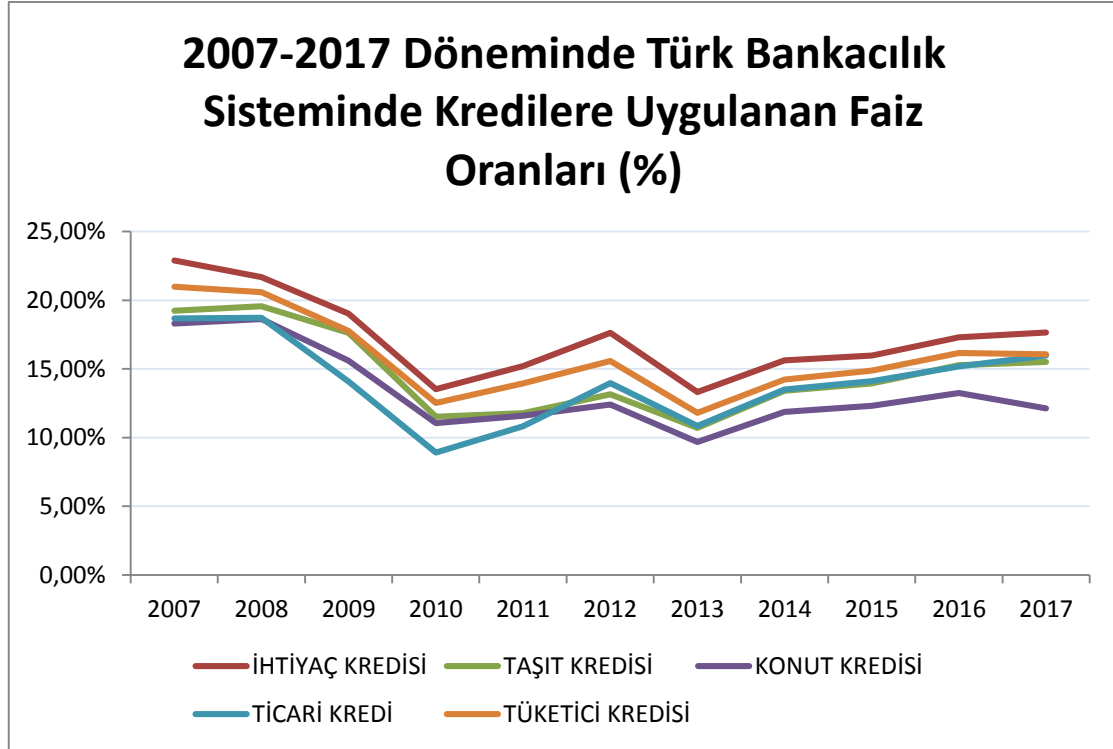
Tablo 34: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Kredilere Uygulanan Faiz Oranları (%)

YILLAR	İHTİYAÇ KREDİSİ	TAŞIT KREDİSİ	KONUT KREDİSİ	TİCARİ KREDİ	TÜKETİCİ KREDİSİ
2007	22,88%	19,24%	18,30%	18,68%	20,98%
2008	21,67%	19,55%	18,63%	18,71%	20,59%
2009	19,02%	17,62%	15,60%	14,09%	17,77%
2010	13,52%	11,53%	11,05%	8,91%	12,52%
2011	15,21%	11,77%	11,59%	10,82%	13,93%
2012	17,62%	13,15%	12,40%	13,95%	15,58%
2013	13,33%	10,70%	9,69%	10,84%	11,80%
2014	15,63%	13,42%	11,86%	13,50%	14,22%
2015	15,96%	13,95%	12,31%	14,10%	14,87%
2016	17,29%	15,27%	13,25%	15,18%	16,15%
2017	17,64%	15,51%	12,14%	15,97%	16,06%

Kaynak: https://evds2.tcmb.gov.tr/index.php?/evds/DataGroupLink/5/bie_kt100h/tr ,(09.05.2019)

Yukarıda Tablo 34 ve aşağıda Grafik 26'dan takip edilebileceği gibi, 2007-2017 döneminde Türk bankacılık sisteminde türlerine göre kredilere uygulanmış olan faiz oranlarında yaşanan değişim görülmektedir.

Grafik 26: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Kredilere Uygulanan Faiz Oranları (%)

2007-2017 döneminde türlerine göre kredilere uygulanan faiz oranları birbirlerine paralel ilerlemiştir. Bu dönemde faiz oranları, 2007-2008 döneminde genel olarak durağan olup; ihtiyaç kredisi faiz oranı ve tüketici kredisi faiz oranı düşüş göstermiş; diğerlerinde yükseliş yaşanmıştır, 2008-2010 döneminde sürekli düşüş yönlü ilerlemiş olup; 2009-2010 döneminde faiz düşüşlerinde büyük bir ivme görülmüştür. 2011-2013 döneminde inişli çıkışlı bir seyir izleyip; 2013 yılından itibaren sürekli artış yönlü ilerlemiştir. Fakat; bu artış çalışma dönemi başındaki seviyesine ulaşmamıştır

İhtiyaç kredisi faiz oranları, 2007-2017 döneminde, diğer faiz oranlarından hep daha yüksek olarak gerçekleşmiştir. 2013 yılında bu dönemdeki en düşük oranı olan %13,33'ü görmüştür. Çalışma dönemi başında %22,88 olan faiz oranı çalışma dönemi sonunda %17,64'e düşmüştür.

Taşıt kredisi faiz oranları, 2007-2017 döneminde en düşük oranı 2013 yılında %10,70 olarak görmüştür. Çalışma dönemi başında %19,24'den çalışma dönemi sonunda %15,51'e düşmüştür.

Konut kredisi faiz oranları bu dönemde, en düşük oranı 2013 yılında %9,69 olarak görmüştür. Çalışma dönemi boyunca 2009-2011 yılları hariç, diğer faiz oranlarından hep daha düşük olarak gerçekleşmiştir. Çalışma dönemi başında %18,30'dan çalışma dönemi sonunda %12,14'e düşmüştür.

Ticari kredi faiz oranları, çalışma dönemi boyunca en düşük oranı 2010 yılında %8,91 olarak görmüştür. 2009-2011 yıllarında, uygulanan faiz oranları diğer faiz oranlarından daha düşük olarak seyretmiştir. Çalışma dönemi başında %18,68'den çalışma dönemi sonunda %15,97'ye düşmüştür.

Tüketici kredisi faiz oranları, çalışma dönemi boyunca en düşük oranı 2013 yılında %11,80 olarak görmüştür. Çalışma dönemi başında %20,98'den çalışma dönemi sonunda %16,06'ya düşmüştür.

3.3.2.9. Kredilerin Takibe Düşme Oranı

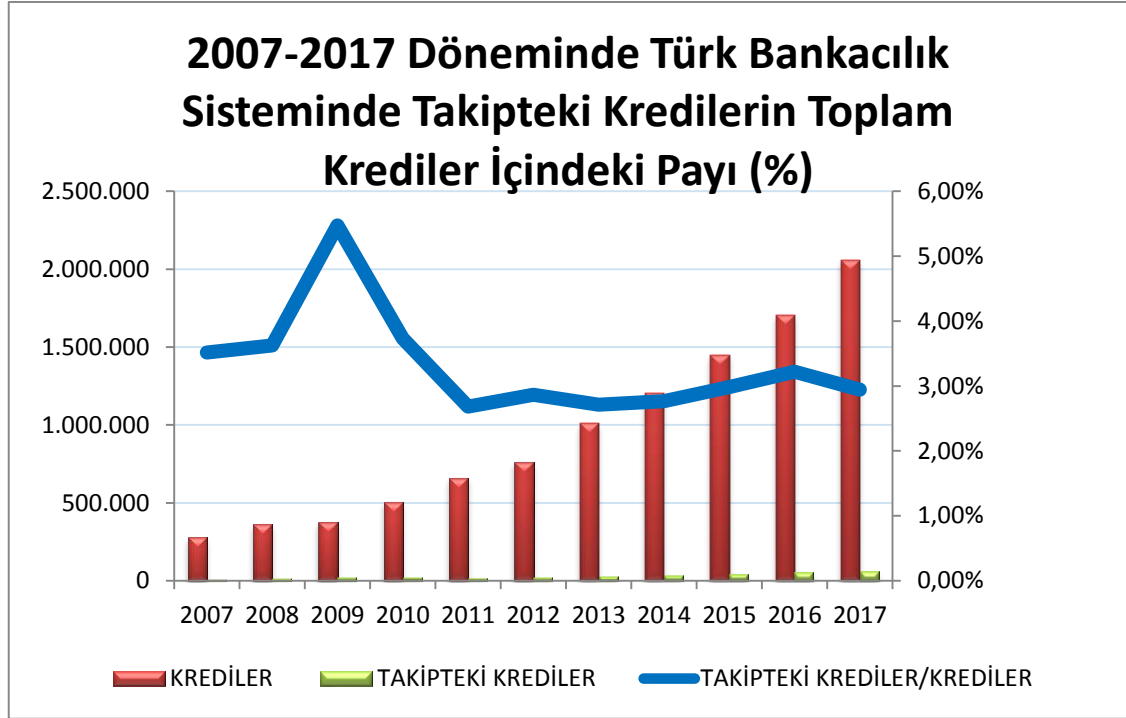
Tablo 35: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Takipteki Kredilerin Toplam Krediler İçindeki Payı (%)

YILLAR	KREDİLER	TAKİPTEKİ KREDİLER	TAKİPTEKİ KREDİLER/KREDİLER
2007	279.315	9.827	3,52%
2008	364.438	13.216	3,63%
2009	377.806	20.671	5,47%
2010	505.949	18.877	3,73%
2011	660.812	17.719	2,68%
2012	763.511	21.886	2,87%
2013	1.009.334	27.356	2,71%
2014	1.201.374	33.232	2,77%
2015	1.448.210	43.203	2,98%
2016	1.704.732	54.900	3,22%
2017	2.059.127	60.597	2,94%

Kaynak : <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>,(09.05.2019)

Yukarıda Tablo 35 ve aşağıda Grafik 27'den takip edileceği gibi, Türk bankacılık sisteminde 2007-2017 döneminde takipteki kredilerin toplam krediler içindeki paylarında yaşanan değişim görülmektedir. Çalışma dönemi boyunca krediler 7,3 kat; takipteki krediler ise 6 kat artmıştır.

Grafik 27: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Takipteki Kredilerin Toplam Krediler İçindeki Payı (%)

2007-2017 döneminde takipteki krediler / toplam krediler oranına bakıldığında ise, çalışma dönemi içinde inişli çıkışlı bir trend izlemiş olup; 2007-2009 döneminde yükseliş yönlü ilerlemiş, küresel krizinde etkisiyle 2009 yılında bu dönemdeki en yüksek seviyesi olan %5,47 oranına ulaşmış, 2009-2011 döneminde sürekli düşüş gösterip dönem başındaki seviyesinin altına düşmüştür. 2011'den itibaren 2016 yılına kadar inişli çıkışlı fakat; yükseliş yönlü bir profil çizip; 2016 yılında tekrar pik yapmıştır. Bu orana genel olarak bakıldığında çalışma dönemi başında %3,5 seviyelerindeyken çalışma dönemi sonunda %2,9 seviyelerine düştüğü görülmektedir. Takipteki krediler / toplam varlıklar oranına bakıldığında, bu dönemde dalgalı fakat; yükseliş yönlü bir trend izlemiş olup; çalışma dönemi başında %3,61'den çalışma dönemi sonunda %6,18'e yükselmiştir.

3.3.2.10. Takibe Düşen Kredilerin Kredi Türlerine Göre Ayrımı

Tablo 36: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Takipteki Kredilerin Kredi Türlerine Göre Miktarları (Milyon ₺)

YILLAR	TÜKETİCİ KREDİLERİ VE KREDİ KARTLARI	KOBİ KREDİLERİ	TİCARİ VE KURUMSAL KREDİLER
2007	2.822	2.873	4.651
2008	4.446	4.260	5.347
2009	8.293	6.892	6.668
2010	7.430	5.892	6.671
2011	6.649	5.213	7.111
2012	8.075	6.537	8.796
2013	9.828	8.740	11.053
2014	12.445	11.272	12.709
2015	17.196	15.872	14.472
2016	18.856	21.653	17.655
2017	17.507	25.350	21.133

Kaynak: <https://www.bddk.org.tr/BultenAylik> (15.05.2019)

Yukarıda Tablo 36 ve aşağıda Grafik 28'den takip edileceği gibi, Türk bankacılık sisteminde 2007-2017 döneminde takipteki kredilerin kredi türlerine göre miktarlarında yaşanan değişim görülmektedir. Çalışma dönemi sürecinde; takipteki krediler 6 kat artmıştır.

Grafik 28: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Takipteki Kredilerin Kredi Türlerine Göre Miktarları (Milyon ₺)

2007-2017 döneminde takipteki krediler içindeki tüketici kredileri ve kredi kartları çalışma dönemi başında 2.822 milyon ₺'den çalışma dönemi sonunda 17.507 milyon ₺'ye yükselmiş olup; %620 oranında büyüme göstermiştir. Çalışma döneminde takipteki krediler içindeki kobi kredileri ise çalışma dönemi başında 2.873 milyon ₺'den çalışma dönemi sonunda 25.350 milyon ₺'ye yükselmiş olup; %882 oranında büyümüştür. Bu dönem içinde takipteki krediler içindeki ticari ve kurumsal krediler çalışma dönemi başında 4.651 milyon ₺'den çalışma dönemi sonunda 21.133 milyon ₺'ye yükselmiş olup; %454 oranında büyümüştür. 2007-2015 dönemi boyunca takipteki krediler içinde kobi kredileri, hep diğer kredilerin gerisindeyken; artış ivmesinin yüksekliği neticesinde 2016-2017 döneminde öne çıkmıştır.

2007-2017 döneminde, tüketici kredileri ve kredi kartlarından takibe dönem krediler 6,2 kat; kobi kredilerinden takibe dönen krediler 8,8 kat; ticari ve kurumsal kredilerden takibe dönen krediler 4,5 kat büyümüştür. Artış hızlarında yaşanan fark takipteki kredilerin alt kalemlerinin yapısını bir ölçüde değiştirmiştir. Tüketici kredileri ve kredi kartlarının takipteki krediler içindeki payı, çalışma dönemi başında ve sonunda %28 seviyelerinde olmakla beraber çalışma dönemi içindeki değişimine baktığımızda;

2007-2009 döneminde artış yönlü ilerlemiş ve 2009 yılında çalışma dönemi içindeki en yüksek seviyesini görüp %40 oranına yükselmiştir. 2009-2013 döneminde ise düşüş yönlü ilerlemiştir. 2014-2015 döneminde tekrar yükseliş göstermiş ve 2015 yılındayken 2009 yılındaki seviyesine yaklaşıp %39 oranını görmüştür. Bu yükselişten sonra çalışma dönemi sonuna kadar düşüş yönlü ilerleyip çalışma dönemi sonunda %28 seviyesini görmüştür. Çalışma döneminde kobi kredilerinin takipteki krediler içindeki payı, çalışma dönemi başında %29 seviyesindeyken çalışma dönemi sonunda %41 seviyesini yükselmiştir. 2007-2011 döneminde dalgalı bir ilerleyiş göstermişken; 2011 yılından itibaren sürekli artış yönlü ilerlemiştir. Aynı dönemde ticari ve kurumsal kredilerin takipteki krediler içindeki payı, inişli çıkışlı bir profil çizerek ilerlemiş; çalışma dönemi başında %47 seviyesindeyken çalışma dönemi sonunda %34 seviyesine düşüş göstermiştir.

3.3.3. Likit Aktifler

3.3.3.1. Likit Aktiflerin TP-YP Cinsinden Ayrımı

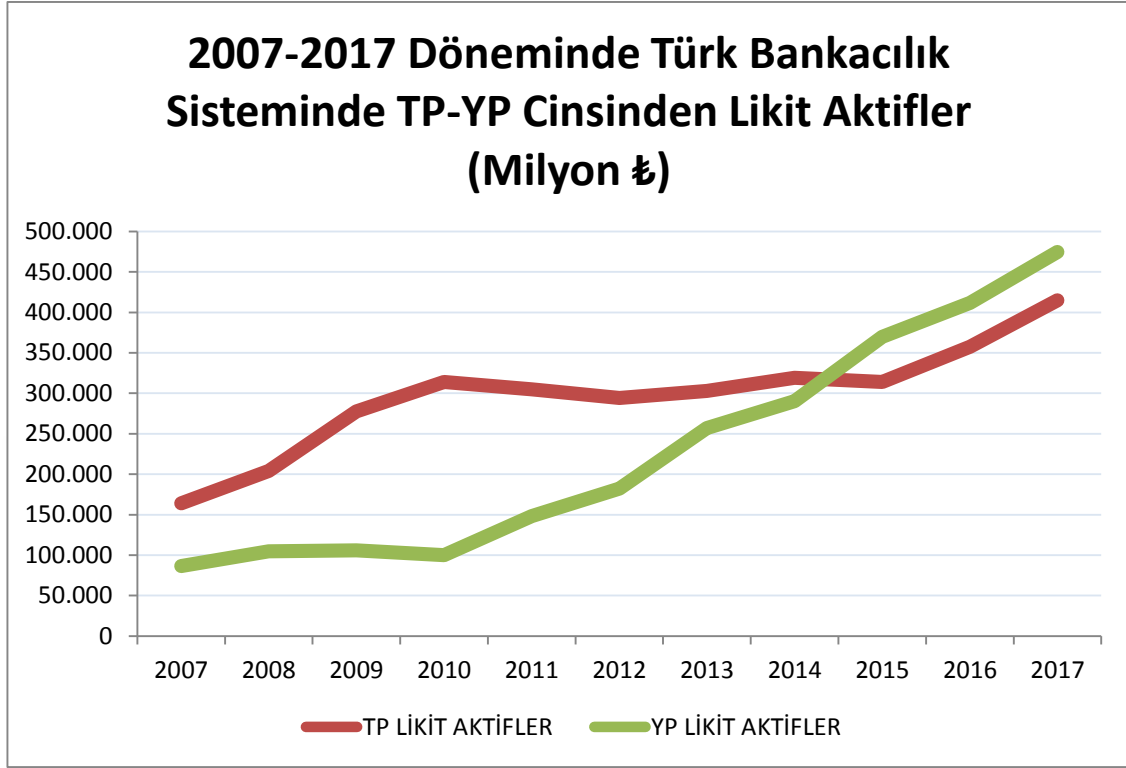
Tablo 37: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde TP-YP Cinsinden Likit Aktifler (Milyon ₺)

YILLAR	TP LİKİT AKTİFLER	TP LİKİT AKTİFLER DEĞİŞİM	YP LİKİT AKTİFLER	YP LİKİT AKTİFLER DEĞİŞİM	TOPLAM	TOPLAM DEĞİŞİM
2007	164.212	100,00	86.477	100,00	250.689	100,00
2008	204.035	124,25	104.658	121,02	308.693	123,14
2009	277.540	169,01	105.957	122,53	383.497	152,98
2010	313.846	191,12	99.838	115,45	413.684	165,02
2011	304.940	185,70	148.283	171,47	453.223	180,79
2012	294.207	179,16	182.190	210,68	476.397	190,04
2013	302.776	184,38	257.202	297,42	559.978	223,38
2014	318.972	194,24	290.168	335,54	609.140	242,99
2015	314.072	191,26	369.704	427,52	683.776	272,76
2016	357.493	217,70	411.628	476,00	769.121	306,80
2017	414.745	252,57	474.698	548,93	889.443	354,80

Kaynak: <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59> ,(10.05.2019)

Yukarıda Tablo 37 ve aşağıda Grafik 29'dan takip edilebileceği gibi, Türk bankacılık sisteminde, 2007-2017 dönemini kapsayan on bir yıllık süreç içerisinde likit aktiflerin TP ve YP cinsinden miktarlarında yaşanan değişim görülmektedir. Çalışma dönemi içerisinde likit aktifler %354 oranında artış göstermiştir. Bu dönemde likit aktiflerin toplam varlıklar içindeki payı ise çalışma dönemi başında %44'den çalışma dönemi sonunda %28'e kadar düşüş göstermiştir.

Grafik 29: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde TP-YP Cinsinden Likit Aktifler (Milyon ₺)

Likit aktifler TP ve YP cinsinden incelendiğinde ise bu dönemde; TP cinsinden likit aktifler 2007-2010 döneminde yükseliş yönlü ; 2010-2015 döneminde stabil; 2015 yılından itibaren de tekrar yükseliş yönlü ilerlemiş olup; çalışma dönemi başında 164.212 milyon ₺'den çalışma dönemi sonunda 414.745 milyon ₺'ye yükselerek %252 oranında büyüme göstermiştir. YP cinsinden likit aktifler 2010 yılında yaşanan düşüş hariç olmak üzere düzenli olarak artış trendinde; özellikle 2010 yılından itibaren ivme kazanarak ilerlemiş olup; çalışma dönemi başında 86.477 milyon ₺'den çalışma dönemi sonunda 474.698 milyon ₺'ye yükselerek %548 oranında büyüme göstermiştir.

Grafik 26'dan takip edileceği üzere, 2007-2017 dönemi içinde TP cinsinden likit aktifler 2015 yılına kadar YP likit aktiflerin önündeyken; 2015 yılından itibaren YP cinsinden likit aktifler öne çıkmıştır.

3.3.3.2. TP-YP Cinsinden Likit Aktiflerin Toplam Likit Aktifler İçindeki Payları

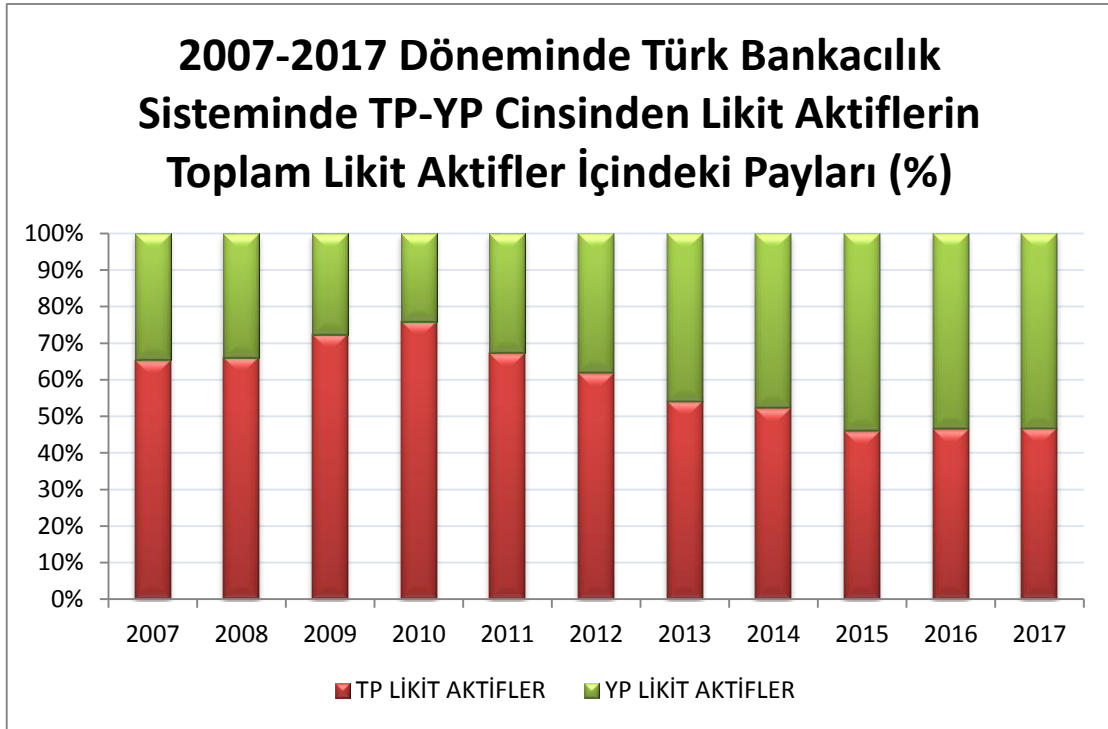
Tablo 38: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde TP-YP Cinsinden Likit Aktiflerin Toplam Likit Aktifler İçindeki Payları (%)

YILLAR	TP LİKİT AKTİFLER	YP LİKİT AKTİFLER
2007	65,50%	34,50%
2008	66,10%	33,90%
2009	72,37%	27,63%
2010	75,87%	24,13%
2011	67,28%	32,72%
2012	61,76%	38,24%
2013	54,07%	45,93%
2014	52,36%	47,64%
2015	45,93%	54,07%
2016	46,48%	53,52%
2017	46,63%	53,37%

Kaynak: <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59> ,(10.05.2019)

Yukarıda Tablo 38 ve aşağıda Grafik 30'dan takip edilebileceği üzere, Türk bankacılık sisteminde 2007-2017 döneminde TP ve YP cinsinden likit aktiflerin toplam likit aktifler içindeki paylarında yaşanan değişim görülmektedir. Çalışma döneminde TP cinsinden likit aktifler 2,5 kat; YP cinsinden likit aktifler 5,4 kat artmıştır. Artış hızında yaşanan farklılık TP ve YP cinsinden likit aktiflerin yapısını bir ölçüde değiştirmiştir.

Grafik 30: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde TP-YP Cinsinden Likit Aktiflerin Toplam Likit Aktifler İçindeki Payları (%)

2007-2017 döneminde, TP cinsinden likit aktiflerin toplam likit aktifler içindeki payı 2007-2010 döneminde yükselişte olup; 2010 yılında çalışma dönemi içindeki en yüksek oran olan %75 seviyelerine çıkmıştır. 2011-2015 döneminde ise sürekli düşüş trendinde ilerleyip; 2015 sonrasında düşük ivmeli de olsa yükseliş göstermiş olup; çalışma dönemi başında %65 olan oran; çalışma dönemi sonunda %46 seviyesine düşmüştür. YP cinsinden likit aktiflerin toplam likit aktifler içindeki payı 2007-2010 döneminde düşüşte olup; 2010 yılında çalışma dönemi içindeki en düşük oran olan %24 seviyelerine düşmüştür. 2011-2015 döneminde ise sürekli yükseliş trendinde ilerleyip; 2015 sonrasında düşük ivmeli de olsa düşüş göstermiş olup; çalışma dönemi başında %34 olan oran; çalışma dönemi sonunda %53 seviyesine yükselmiştir.

3.3.3.3. Likit Aktiflerin Türleri İtibariyle Ayrımı

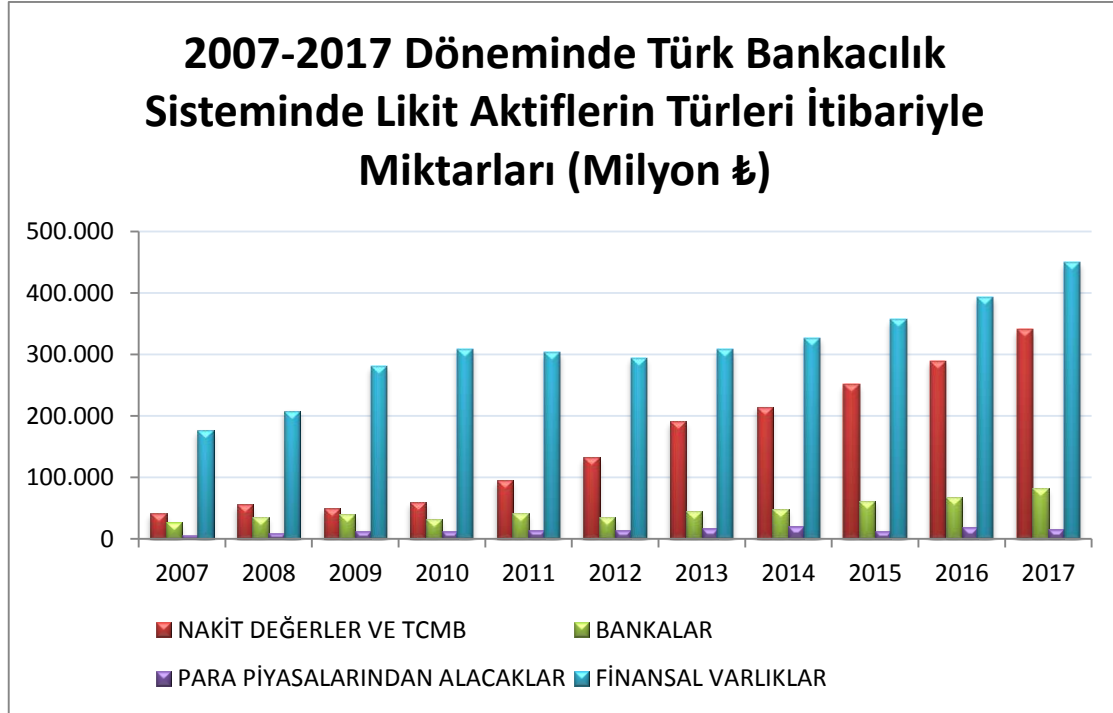
Tablo 39: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Likit Aktiflerin Türleri İtibariyle Miktarları (Milyon ₺)

YILLAR	NAKİT DEĞERLER VE	BANKALAR	PARA PİYASALARINDAN	FİNANSAL
	TCMB		ALACAKLAR	VARLIKLAR
2007	41.275	27.388	6.168	175.857
2008	55.828	34.981	10.076	207.807
2009	49.584	39.946	13.037	280.930
2010	59.660	32.617	12.414	308.992
2011	94.904	41.055	13.895	303.368
2012	132.657	35.053	14.489	294.198
2013	190.820	44.765	16.414	307.978
2014	214.596	48.114	20.037	326.393
2015	251.700	61.849	13.036	357.191
2016	289.438	67.061	19.374	393.248
2017	340.881	82.155	16.306	450.102

Kaynak: https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59_ (10.05.2019)

Yukarıda Tablo 39 ve aşağıda Grafik 31'den takip edilebileceği üzere, Türk bankacılık sisteminde 2007-2017 döneminde, likit aktiflerin türlerine göre; nakit değerler ve TCMB, bankalar, para piyasalarından alacaklar ve finansal varlıklar olarak dört alt grup halinde miktarlarında yaşanan değişim görülmektedir.

Grafik 31: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Likit Aktiflerin Türleri İtibariyle Miktarları (Milyon ₺)

2007-2017 döneminde nakit değerler ve TCMB 2009 yılında yaşanan düşüş hariç olmak üzere yükseliş yönlü ilerlemiştir. Çalışma dönemi başında 41.275 milyon ₺'den çalışma dönemi sonunda 340.881 milyon ₺'ye yükselerek toplamda %825 oranında büyüme göstermiştir. Çalışma döneminde bankalar kalemi, 2010 ve 2012 yılında yaşanan düşüşler hariç olmak üzere sürekli yükseliş yönlü ilerlemiştir. Çalışma dönemi başında 27.388 milyon ₺'den çalışma dönemi sonunda 82.155 milyon ₺'ye yükselerek toplamda %299 oranında büyüme göstermiştir. Bu dönemde para piyasalarından alacaklar, genelde artış yönlü fakat; dalgalı bir seyir izleyerek ilerlemiştir. Çalışma dönemi başında 6.168 milyon ₺'den çalışma dönemi sonunda 16.306 milyon ₺'ye yükselerek toplamda %264 oranında büyüme göstermiştir. Yine bu dönemde finansal varlıklar kalemi, 2011 yılında yaşanan düşüş hariç olmak üzere sürekli yükseliş yönlü ilerlemiştir. Çalışma dönemi başında, 175.857 milyon ₺'den çalışma dönemi sonunda 450.102 milyon ₺'ye yükselerek toplamda %255 oranında büyüme göstermiştir.

Yukarıda Grafik 31'den görüleceği üzere, bankalar ve para piyasalarından alacaklar kalemi 2007-2017 döneminde, düşük ivmeli olarak yükseliş yönlü ilerlemiştir. Bu dönemde nakit değerler ve TCMB kalemi, özellikle 2010 yılından sonra büyük bir ivme alarak büyüme yönlü ilerlemiştir. Aynı dönemde finansal varlıklar kalemi ise, 2007-2009 döneminde ve 2012 yılından itibaren büyük bir ivme alarak büyüme göstermiştir.

2007-2017 döneminde, nakit değerler ve TCMB kalemine TP ve YP cinsinden bakıldığında³³⁴; TP cinsinden nakit değerler ve TCMB çalışma dönemi başında 21.237 milyon ₺'den çalışma dönemi sonunda 66.188 milyon ₺'ye inişli çıkışlı bir yükselme göstererek ; %311 oranında büyüme göstermiştir. ; YP cinsinden nakit değerler ve TCMB kalemine bakıldığında çalışma dönemi başında 20.038 milyon ₺'den çalışma dönemi sonunda 274.692 milyon ₺'ye 2009 yılında yaşanan düşüş hariç olmak üzere yükseliş yönlü ilerleyerek ; %1.370 oranında ciddi bir büyüme göstermiştir. Bu dönemde, bankalar kalemine TP ve YP cinsinden bakıldığında; TP cinsinden bankalar kalemi çalışma dönemi başında 5.815 milyon ₺'den çalışma dönemi sonunda 13.425 milyon ₺'ye inişli çıkışlı bir yükselme göstererek ; %230 oranında büyüme göstermiştir. YP cinsinden bankalar kalemine bakıldığında çalışma dönemi başında 21.573 milyon ₺'den çalışma dönemi sonunda 68.730 milyon ₺'ye dalgalı fakat yükseliş yönlü bir büyüme göstererek ; %318 oranında ciddi bir büyüme göstermiştir. Aynı dönemde, para piyasalarından alacaklar kalemine TP ve YP cinsinden bakıldığında; TP cinsinden para piyasalarından alacaklar çalışma dönemi başında 6.168 milyon ₺'den çalışma dönemi sonunda 13.532 milyon ₺'ye 2015 ve 2017 yıllarında yaşanan düşüş hariç olmak üzere, sürekli yükseliş yönlü ilerlemiş olup; %219 oranında büyüme göstermiştir. YP cinsinden para piyasalarından alacaklar çalışma dönemi içinde banka bilançolarında ilk kez görüldüğü 2008 yılında 292 milyon ₺'den çalışma dönemi sonunda 2.774 milyon ₺'ye inişli çıkışlı bir ilerleme göstermiş olup; %950 oranında büyümüştür. Bu dönemde, finansal varlıklar kalemine de TP ve YP cinsinden bakıldığında; TP cinsinden finansal varlıklar çalışma dönemi başında 164.212 milyon ₺'den çalışma dönemi sonunda 414.745 milyon ₺'ye inişli çıkışlı bir ilerleme göstermiş olup; %252 oranında büyümüştür. YP cinsinden finansal varlıklar ise çalışma dönemi başında 86.477 milyon

³³⁴ <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>.(10.05.2019)

₺'den 474.698 milyon ₺'ye 2010 yılında yaşanan düşüş hariç olmak üzere yükseliş yönlü ilerlemiş olup; %548 oranında büyüme göstermiştir.

2007-2017 döneminde likit aktifler içerisinde en büyük paya sahip olan finansal varlıklar kaleminin alt türlerini baktığımızda³³⁵; gerçeğe uygun değer farkı k/z'ye yansıtılan, satılmaya hazır finansal varlıklar, vadeye kadar elde tutulacak yatırımlar, riskten korunma amaçlı türev finansal varlıklar olarak dört başlık altında incelendiğini görüyoruz. 2007-2017 döneminde Gerçeğe uygun değer farkı k/z'ye yansıtılan kalemi çalışma dönemi başında 12.863 milyon ₺'den çalışma dönemi sonunda 42.578 milyon ₺'ye dalgalı bir trendde ilerlemiş olup; %331 oranında büyümüştür. Bu dönemde, satılmaya hazır finansal varlıklar kalemi çalışma dönemi başında 120.476 milyon ₺'den çalışma dönemi sonunda 269.089 milyon ₺'ye dalgalı bir trendde ilerlemiş olup; %223 oranında büyümüştür. Aynı dönemde vadeye kadar elde tutulacak yatırımlar kalemi, çalışma dönemi başında 42.479 milyon ₺'den çalışma dönemi sonunda 129.962 milyon ₺'ye inişli çıkışlı bir trendde ilerlemiş olup; %305 oranında büyüme göstermiştir. Yine bu dönemde riskten korunma amaçlı türev finansal varlıklar kalemi, çalışma dönemi başında 39 milyon ₺'den çalışma dönemi sonunda 8.473 milyon ₺'ye inişli çıkışlı bir trendde ilerlemiş olup; %21.724 oranında çok ciddi bir büyüme göstermiştir.

---

³³⁵ <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59> (10.05.2019)

3.3.3.4. Likit Aktiflerin Türlerinin Toplam Likit Aktifler İçindeki Payları

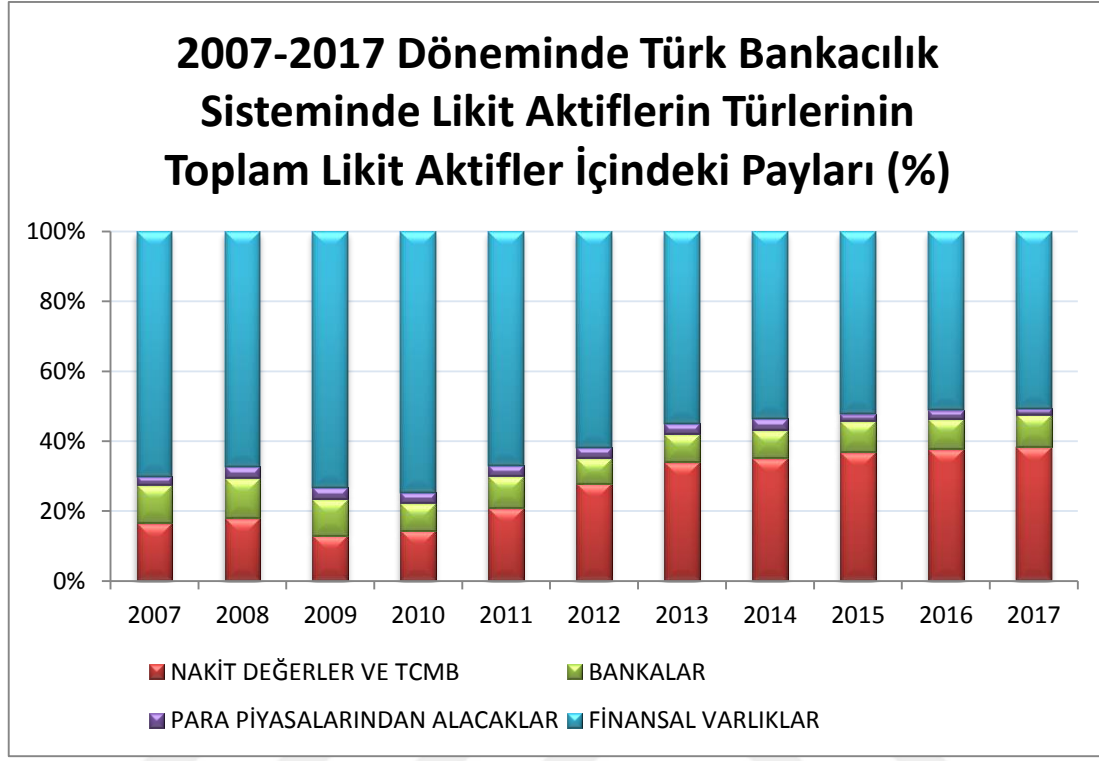
Tablo 40: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Likit Aktiflerin Türlerinin Toplam Likit Aktifler İçindeki Payları (%)

YILLAR	NAKİT DEĞERLER VE TCMB	BANKALAR	PARA PİYASALARINDAN ALACAKLAR	FİNANSAL VARLIKLAR
2007	16,46%	10,93%	2,46%	70,15%
2008	18,09%	11,33%	3,26%	67,32%
2009	12,93%	10,42%	3,40%	73,25%
2010	14,42%	7,88%	3,00%	74,69%
2011	20,94%	9,06%	3,07%	66,94%
2012	27,85%	7,36%	3,04%	61,75%
2013	34,08%	7,99%	2,93%	55,00%
2014	35,23%	7,90%	3,29%	53,58%
2015	36,81%	9,05%	1,91%	52,24%
2016	37,63%	8,72%	2,52%	51,13%
2017	38,33%	9,24%	1,83%	50,60%

Kaynak: <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59> ,(10.05.2019)

Yukarıda Tablo 40 ve aşağıda Grafik 32'den takip edilebileceği üzere, 2007-2017 döneminde Türk bankacılık sisteminde likit aktiflerin türlerinin toplam likit aktifler içindeki paylarında yaşanan değişim görülmektedir. Çalışma dönemi sürecinde, likit aktiflerin türlerinden nakit değerler ve TCMB kalemi 8,2 kat, bankalar kalemi 2,9 kat, para piyasalarından alacaklar kalemi 2,6 kat, finansal varlıklar kalemi 2,5 kat artmıştır. Artış hızlarında yaşanan bu farklılık likit aktiflerin yapısını bir ölçüde değiştirmiştir.

Grafik 32: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Likit Aktiflerin Türlerinin Toplam Likit Aktifler İçindeki Payları (%)

2007-2017 döneminde, nakit değerler ve TCMB kaleminin toplam likit aktifler içindeki payı; 2009 yılında yaşanan düşüş hariç olmak üzere sürekli yükseliş yönü ilerlemiş olup; çalışma dönemi başında %16 seviyelerindeyken çalışma dönemi sonunda %38 seviyelerine çıkmıştır. Çalışma dönemi içerisinde bankalar kaleminin toplam likit aktifler içindeki payı, çalışma dönemi başında %10 seviyelerindeyken çalışma dönemi sonunda %9 seviyelerine inişli çıkışlı olarak ilerlemiştir. Aynı dönemde para piyasalarından alacaklar kaleminin toplam likit aktifler içindeki payı çalışma dönemi başında %2 seviyelerindeyken çalışma dönemi sonunda %1 seviyelerine dalgalı bir trend göstererek düşmüştür. Para piyasalarından alacaklar kaleminin likit aktifler içindeki payı çalışma dönemi içerisinde en yüksek 2009 yılında görünmüş olup %3,4 oranına çıkmıştır. 2007-2017 döneminde finansal varlıklar kaleminin toplam likit aktifler içindeki payı, çalışma dönemi başında %70 seviyelerindeyken inişli çıkışlı bir ilerleme ile çalışma dönemi sonunda %50 seviyelerine düşmüştür. Finansal varlık

kaleminin toplam likit aktifler içindeki payı çalışma dönemi içerisinde en yüksek 2010 yılında görünmüş olup %74 oranına çıkmıştır.

Buradan anlaşılıyor ki, nakit değerler ve TCMB kaleminin artış hızının yüksekliği neticesinde likit aktifler içindeki payının artmasıyla; en düşük artış hızına sahip olan finansal varlık kaleminin payı giderek azalmıştır.

2007-2017 döneminde TP cinsinden nakit değerler ve TCMB kalemi 3 kat, YP cinsinden nakit değerler ve TCMB kalemi 13 kat artmıştır. Nakit değerler ve TCMB kaleminin TP ve YP cinsinden artış hızları farklı olduğu için; bu kalemin yapısında değişim meydana gelmiştir. TP ve YP cinsinden nakit değerler ve TCMB kaleminin toplam nakit değerler ve TCMB içindeki payları çalışma dönemi başında sırasıyla, %51 ve %48 oranlarında birbirlerine yakinken çalışma dönemi sonunda TP ve YP cinsinden nakit değerler ve TCMB kaleminin toplam nakit değerler ve TCMB içindeki payları %19 ve %80 durumuna gelip ; YP cinsinden nakit değerler ve TCMB kalemi bir hayli öne çıkmıştır.

Çalışma döneminde TP cinsinden bankalar kalemi 2 kat, YP cinsinden bankalar kalemi 3 kat artış göstermiştir. Bankalar kaleminin TP ve YP cinsinden artış hızları farklı olduğu için; bu kalemin yapısında çok ciddi olmamakla beraber bir değişim olmuştur. TP cinsinden bankalar kaleminin toplam bankalar kalemi içindeki payı çalışma dönemi başında %21 oranından çalışma dönemi sonunda %16 oranına gerilemiştir. YP cinsinden bankalar kaleminin toplam bankalar kalemi içindeki payı ise çalışma dönemi başında %78 oranından çalışma dönemi sonunda %83 oranına yükselmiştir.

2007-2017 döneminde, TP cinsinden para piyasalarından alacaklar kalemi 2 kat, YP cinsinden para piyasalarından alacaklar kalemi 9,5 kat artış göstermiştir. Para piyasalarından alacaklar kaleminin TP ve YP cinsinden artış hızları farklı olduğu için; bu kalemin yapısında değişim meydana gelmiştir. TP cinsinden para piyasalarından alacaklar kaleminin toplam para piyasalarından alacaklar kalemi içindeki payı çalışma dönemi başında %100'den çalışma dönemi sonunda %82'ye gerilemiştir. YP cinsinden para piyasalarından alacaklar kaleminin toplam para piyasalarından alacaklar

kalemi içindeki payı çalışma dönemi başında %2'den çalışma dönemi sonunda %17'ye yükselmiştir.

Çalışma dönemi içerisinde, TP cinsinden finansal varlıklar kalemi 2,5 kat, YP cinsinden finansal varlıklar kalemi 5,4 kat artış göstermiştir. Finansal varlıklar kaleminin TP ve YP cinsinden artış hızları farklı olduğu için; bu kalemin yapısında değişim meydana gelmiştir. TP cinsinden finansal varlıklar kaleminin toplam finansal varlıklar kalemi içindeki payı çalışma dönemi başında %65'den çalışma dönemi sonunda %46'ya gerilemiştir. YP cinsinden finansal varlıklar kaleminin toplam finansal varlıklar kalemi içindeki payı çalışma dönemi başında %34'den çalışma dönemi sonunda %53'e yükselmiştir.

Kısaca, görülmektedir ki; 2007-2017 döneminde likit aktiflerin türlerinin hepsinde YP cinsinden artış hızı TP cinsinden artış hızının önündedir. Bu sebeple de, YP cinsinden payları çalışma dönemi başına kıyasla yükselmiştir.

3.3.4. Duran Aktifler

3.3.4.1. Duran Aktiflerin TP-YP Cinsinden Ayrımı

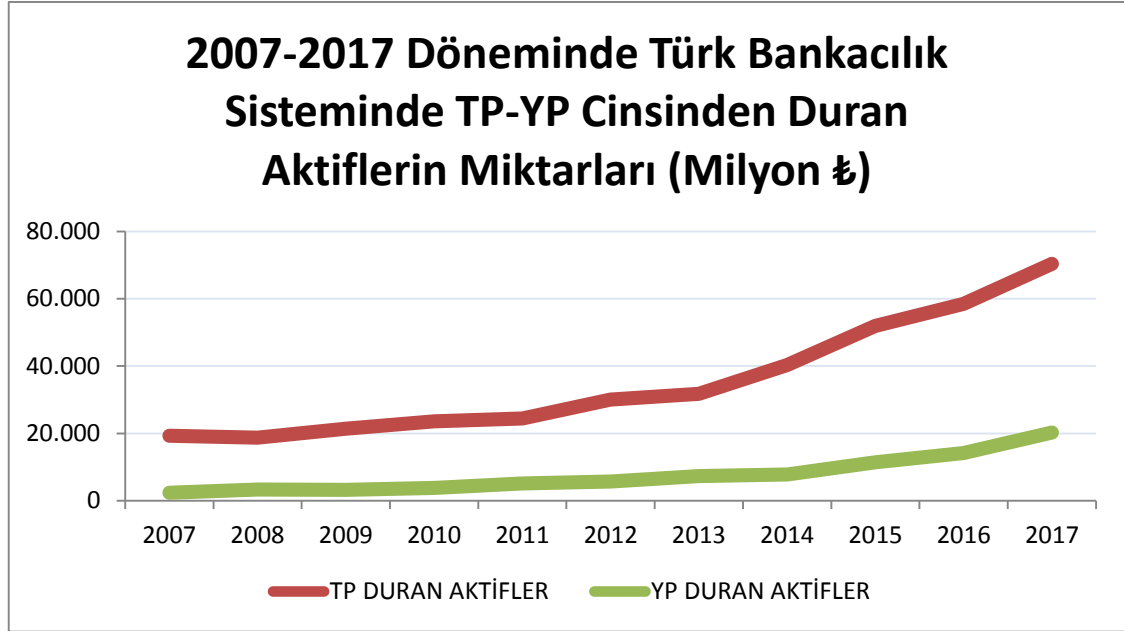
Tablo 41: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde TP-YP Cinsinden Duran Aktiflerin Miktarları (Milyon ₺)

YILLAR	TP DURAN AKTİFLER	TP DURAN AKTİFLER DEĞİŞİM	YP DURAN AKTİFLER	YP DURAN AKTİFLER DEĞİŞİM	TOPLAM	TOPLAM DEĞİŞİM
2007	19.245	100,00	2.355	100,00	21.600	100,00
2008	18.692	97,13	3.255	138,22	21.947	101,61
2009	21.421	111,31	3.191	135,50	24.612	113,94
2010	23.557	122,41	3.747	159,11	27.304	126,41
2011	24.463	127,11	5.061	214,90	29.524	136,69
2012	30.064	156,22	5.637	239,36	35.701	165,28
2013	31.763	165,05	5.637	239,36	37.400	173,15
2014	40.319	209,50	7.776	330,19	48.095	222,66
2015	51.888	269,62	11.392	483,74	63.280	292,96
2016	58.535	304,16	14.142	600,51	72.677	336,47
2017	70.369	365,65	20.203	857,88	90.572	419,31

Kaynak: <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59> (11.05.2019)

Yukarıda Tablo 41 ve aşağıda Grafik 33'den takip edilebileceği üzere, Türk bankacılık sisteminde, 2007-2017 dönemini kapsayan on bir yıllık süreç içerisinde TP ve YP cinsinden duran aktiflerin miktarlarında yaşanan değişim görülmektedir. Çalışma döneminde toplam duran aktifler %419 oranında artış göstermiştir. Bu dönemde duran aktiflerin toplam varlıklar içindeki payları ise çalışma dönemi başında %3 civarındayken çalışma dönemi sonunda %2 civarına gerilemiştir.

Grafik 33: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde TP-YP Cinsinden Duran Aktiflerin Miktarları (Milyon ₺)

Duran aktifler TP ve YP cinsinden incelendiğinde 2007-2017 döneminde; TP cinsinden duran aktifler 2008 yılında yaşanan düşüş hariç olmak üzere sürekli yükseliş yönlü ilerlemiş olup; özellikle 2013 yılından itibaren ciddi bir ivme kazanmıştır. TP cinsinden duran aktifler çalışma dönemi başında 19.245 milyon ₺'den çalışma dönemi sonunda 70.369 milyon ₺'ye yükselerek %365 oranında büyüme göstermiştir. YP cinsinden duran aktifler 2009 yılında yaşanan düşüş hariç olmak üzere düzenli olarak artış trendinde ilerlemiş olup; özellikle 2014 yılından itibaren ciddi bir ivme kazanmıştır. YP cinsinden duran aktifler çalışma dönemi başında 2.355 milyon ₺'den çalışma dönemi sonunda 20.203 milyon ₺'ye yükselerek %857 oranında büyüme göstermiştir.

3.3.4.2. TP-YP Cinsinden Duran Aktiflerin Toplam Duran Aktifler İçindeki Payları

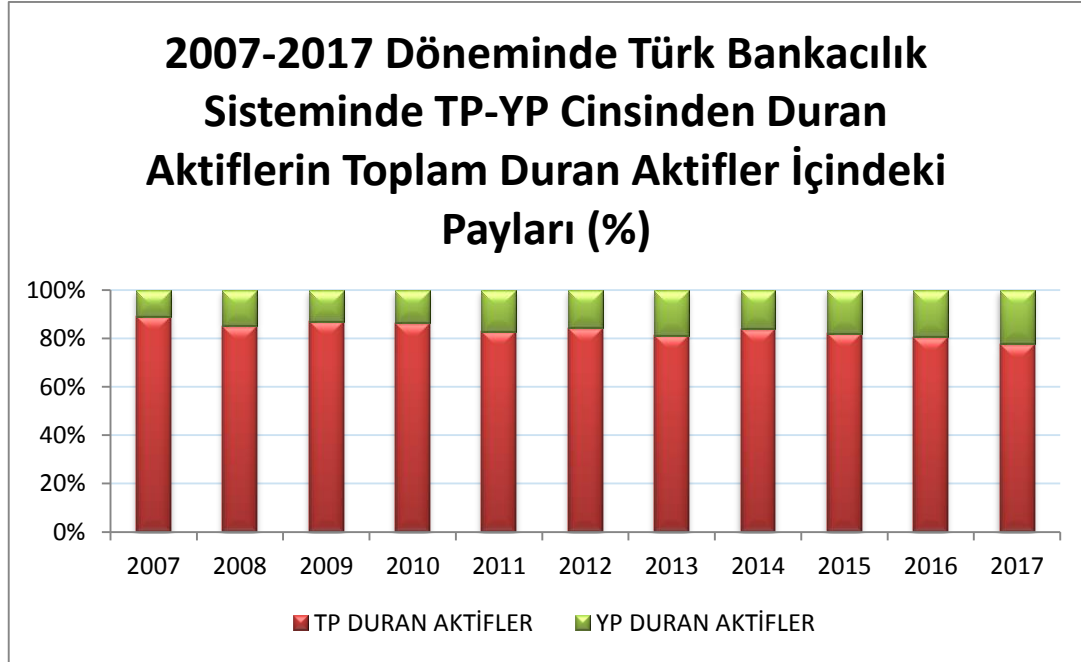
Tablo 42: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde TP-YP Cinsinden Duran Aktiflerin Toplam Duran Aktifler İçindeki Payları (%)

YILLAR	TP DURAN AKTİFLER	YP DURAN AKTİFLER
2007	89,10%	10,90%
2008	85,17%	14,83%
2009	87,03%	12,97%
2010	86,28%	13,72%
2011	82,86%	17,14%
2012	84,21%	15,79%
2013	81,27%	18,73%
2014	83,83%	16,17%
2015	82,00%	18,00%
2016	80,54%	19,46%
2017	77,69%	22,31%

Kaynak: https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59_ (11.05.2019)

Yukarıda Tablo 42 ve aşağıda Grafik 34'den takip edilebileceği üzere, 2007-2017 dönemini içeren on bir yıllık süreçte Türk bankacılık sisteminde TP ve YP cinsinden duran aktiflerin toplam duran aktifler içindeki paylarında yaşanan değişim görülmektedir. TP cinsinden duran aktifler 3,6 kat, YP cinsinden duran aktifler ise 8,5 kat büyümüştür. Artış hızlarında yaşanan bu farklılık duran aktiflerin yapısını bir ölçüde değiştirmiştir.

Grafik 34: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde TP-YP Cinsinden Duran Aktiflerin Toplam Duran Aktifler İçindeki Payları (%)

2007-2017 döneminde, TP cinsinden duran aktiflerin toplam duran aktifler içindeki payı inişli çıkışlı bir seyir izleyerek; çalışma dönemi başında %89 olan oran çalışma dönemi sonunda %77 seviyesine düşmüştür. YP cinsinden duran aktiflerin toplam duran aktifler içindeki payı inişli çıkışlı bir seyir izleyerek; çalışma dönemi başında %10 olan oran çalışma dönemi sonunda %22 seviyesine yükselmiştir.

Kısaca, YP cinsinden duran aktiflerin artış hızının TP cinsinden duran aktiflerin artış hızından yüksek olması, YP cinsinden duran aktiflerin toplam duran aktifler içindeki payının artmasına sebebiyet verse de TP cinsinden duran aktifler hala öncü durumdadır.

3.3.4.3. Duran Aktiflerin Türleri İtibariyle Ayrımı

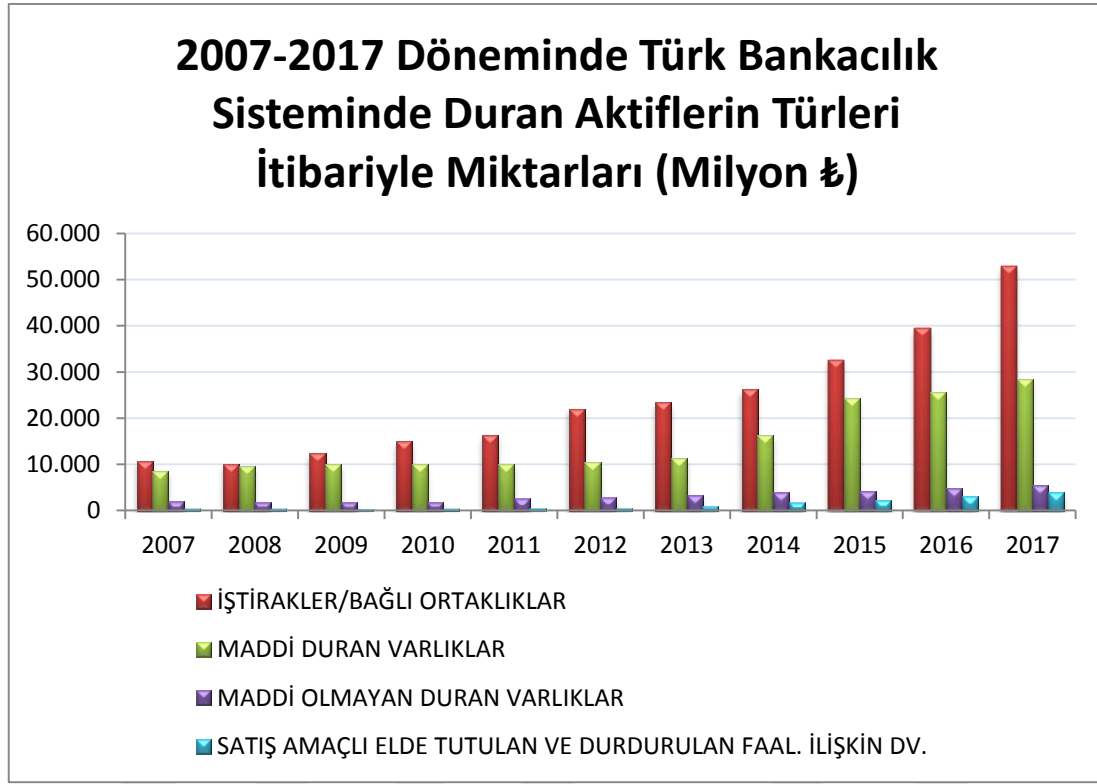
Tablo 43: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Duran Aktiflerin Türleri İtibariyle Miktarları (Milyon ₺)

YILLAR	İŞTİRAKLER ve BAĞLI ORTAKLIKLAR	MADDİ DURAN VARLIKLAR	MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR	SATIŞ AMAÇLI ELDE TUTULAN VE DURDURULAN FAAL. İLİŞKİN DV.
2007	10.664	8.550	1.988	397
2008	10.094	9.604	1.848	402
2009	12.439	10.025	1.792	355
2010	15.012	9.962	1.890	441
2011	16.354	10.134	2.518	518
2012	21.980	10.376	2.789	555
2013	23.387	11.352	3.360	985
2014	26.250	16.276	3.871	1.698
2015	32.618	24.232	4.215	2.214
2016	39.352	25.560	4.758	3.007
2017	52.902	28.332	5.409	3.930

Kaynak: <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59> ,(11.05.2019)

Yukarıda Tablo 43 ve aşağıda Grafik 35'den takip edilebileceği üzere, Türk bankacılık sisteminde 2007-2017 döneminde duran aktiflerin türlerine göre ; iştirakler ve bağlı ortaklıklar, maddi duran varlıklar, maddi olmayan duran varlıklar ve satış amaçlı elde tutulan ve faaliyetlere ilişkin duran varlıklar olarak dört alt grup halinde miktarlarında yaşanan değişim görülmektedir.

Grafik 35: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Duran Aktiflerin Türleri İtibariyle Miktarları (Milyon ₺)

2007-2017 döneminde iştirakler ve bağıli ortaklıklar 2009 yılından itibaren sürekli artış göstermiş olup; çalışma dönemi başında 10.664 milyon ₺'den çalışma dönemi sonunda 52.902 milyon ₺'ye yükselerek toplamda %496 oranında büyümüştür. Çalışma dönemi sürecinde maddi duran varlıklar, 2010 yılında yaşanan düşüş hariç olmak üzere sürekli yükseliş yönlü ilerlemiştir. Çalışma dönemi başında 8.550 milyon ₺'den çalışma dönemi sonunda 28.332 milyon ₺'ye yükselerek toplamda %331 oranında büyüme göstermiştir. Bu dönemde maddi olmayan duran varlıklar, 2010 yılından itibaren sürekli artış göstermiş olup; çalışma dönemi başında 1.988 milyon ₺'den çalışma dönemi sonunda 5.409 milyon ₺'ye yükselerek toplamda %272 oranında büyümüştür. Yine bu dönemde satış amaçlı elde tutulan ve faaliyetlere ilişkin duran varlıklar, 2010 yılından itibaren sürekli artış göstermiş olup; çalışma dönemi başında 397 milyon ₺'den çalışma dönemi sonunda 3.930 milyon ₺'ye yükselerek toplamda %989 oranında büyümüştür.

Yukarıda Grafik 35’de görüleceği üzere, maddi olmayan duran varlıklar ve satış amaçlı elde tutulan ve faaliyetlere ilişkin duran varlıklar 2007-2017 dönemi boyunca yaklaşık olarak birbirlerine yakın seviyede ilerlemişlerdir. Maddi duran varlıklar ile iştirakler ve bağlı ortaklıklar kalemi de çalışma dönemi başında birbirlerine yakın seviyede artış hızlarının farklılığı neticesinde ; çalışma dönemi içinde aralarında ki fark açılmıştır. Maddi duran varlıklar 2007-2013 dönemini durağan olarak geçirmiş; 2013-2015 dönemindeyse artışı ivme kazanmıştır. 2015 sonrası ise düşük ivmeli olarak artış yönlü ilerlemiştir. İştirakler ve bağlı ortaklıklar kalemi, 2007-2011 döneminde düşük ivmeli fakat; artış yönlü ilerlemiştir. 2011 sonrasındaysa büyümesi ivme kazanmıştır.

3.3.4.4. Duran Aktiflerin Türlerinin Toplam Duran Aktifler İçindeki Payları

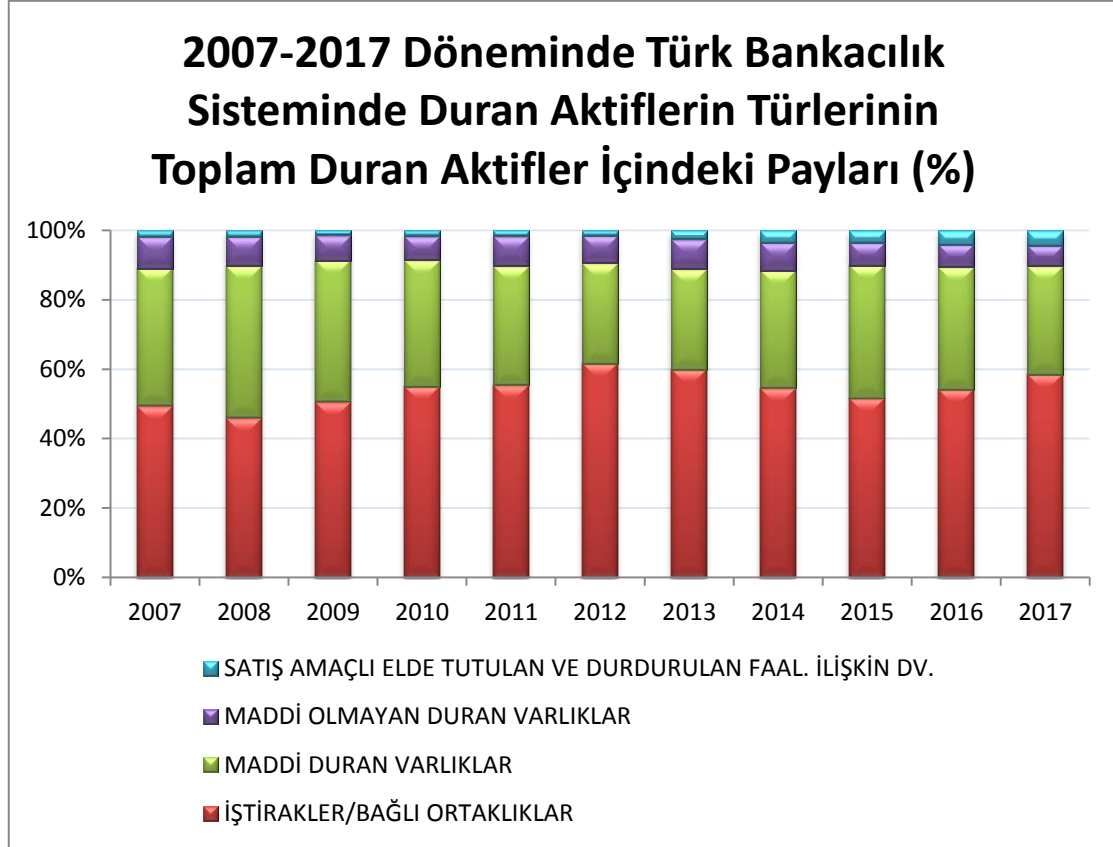
Tablo 44: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Duran Aktiflerin Türlerinin Toplam Duran Aktifler İçindeki Payları (%)

YILLAR	İŞTİRAKLER /BAĞLI ORTAKLIKLAR	MADDİ DURAN VARLIKLAR	MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR	SATIŞ AMAÇLI ELDE TUTULAN VE DURDURULAN FAAL. İLİŞKİN DV.
2007	49,37%	39,59%	9,20%	1,84%
2008	45,99%	43,76%	8,42%	1,83%
2009	50,54%	40,73%	7,28%	1,44%
2010	54,98%	36,48%	6,92%	1,62%
2011	55,39%	34,32%	8,53%	1,75%
2012	61,57%	29,06%	7,81%	1,55%
2013	59,84%	29,05%	8,60%	2,52%
2014	54,58%	33,84%	8,05%	3,53%
2015	51,55%	38,29%	6,66%	3,50%
2016	54,15%	35,17%	6,55%	4,14%
2017	58,41%	31,28%	5,97%	4,34%

Kaynak: <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>, (11.05.2019)

Yukarıda Tablo 44 ve aşağıda Grafik 36'dan takip edilebileceği üzere, 2007-2017 döneminde Türk bankacılık sisteminde duran aktiflerin türlerinin toplam duran aktifler içindeki paylarında yaşanan değişim görülmektedir. Çalışma dönemi sürecinde duran aktiflerin türlerinden iştirakler ve bağlı ortaklıklar 4,9 kat , maddi duran varlıklar 3,3 kat, maddi olmayan duran varlıklar 2,7 kat, satış amaçlı elde tutulan ve faaliyetlere ilişkin duran varlıklar 9,8 kat artmıştır. Artış hızlarında yaşanan bu farklılık duran aktiflerin yapısını bir ölçüde değiştirmiştir.

Grafik 36: 2007-2017 Döneminde Türk Bankacılık Sisteminde Duran Aktiflerin Türlerinin Toplam Duran Aktifler İçindeki Payları (%)

2007-2017 yıllarında iştirakler ve bağlı ortaklıkların toplam duran aktifler içindeki payı; inişli çıkışlı fakat; yükseliş yönlü ilerlemiş olup; çalışma dönemi başında %49 seviyelerindeyken çalışma dönemi sonunda %58 seviyelerine çıkmıştır. Çalışma döneminde maddî duran varlıkların toplam duran aktifler içindeki payı, inişli çıkışlı fakat; düşüş yönlü ilerlemiş olup; çalışma dönemi başında %39 seviyelerindeyken çalışma dönemi sonunda %31 seviyelerine düşmüştür. Bu dönemde maddî olmayan duran varlıkların toplam duran aktifler içindeki payı çalışma dönemi başında %9 seviyelerindeyken çalışma dönemi sonunda %5 seviyelerine dalgalı bir trend göstererek düşmüştür. Yine bu dönemde satış amaçlı elde tutulan ve faaliyetlere ilişkin duran varlıkların toplam duran aktifler içindeki payı dalgalı fakat; yükseliş yönlü bir seyir

izlemiş ve çalışma dönemi başında %1 olan bu oran çalışma dönemi sonunda %4 seviyelerine yükselmiştir.

Buradan anlaşılıyor ki, 2007-2017 döneminde maddi duran varlıklar ve maddi olmayan duran varlıkların toplam duran varlıklar içindeki payları azalırken; iştirakler ve bağlı ortaklıklar ile satış amaçlı elde tutulan duran varlıkların toplam duran varlıklar içindeki payları artmıştır.

SONUÇ

Bir finansal sistem, tasarruf edilmiş fonların fon arz eden ekonomik birimler ile fon talep eden ekonomik birimler arasında aktarılmasını sağlayan bir kanal olarak bilinir. Finansal sistemler fon aktarım fonksiyonunu, sistem içerisinde faaliyet gösteren çeşitli finansal piyasa, kurum ve araçlar vasıtasıyla yerine getirirler ve finansal sistemin gelişimi piyasa veya kurum ağırlıklı olarak gerçekleştirilebilir.

Bu bağlamda, Türk finansal sistemi kurum ağırlıklı bir yapıya sahip olarak faaliyet göstermektedir. Bunun anlamı, ticaret (mevduat) bankalarının fon aktarımında etkin bir rol oynadığı ve sistem içerisinde önemli bir yere sahip olduklarının kabulüdür. Nitekim, 2017 yılı sonu itibarıyla Türkiye’de finans kuruluşlarının aktif büyüklüğü içerisinde bankaların payı %82 gibi önemli bir orana sahip olduğu görülmektedir.

Türkiye Ekonomisi, 24 Ocak kararlarıyla, dışa açık bir politika izlemeye başlamıştır. Bu kararlarla, esnek kur politikasına geçiş yapılmış, faiz oranları serbest bırakılmış, kamu finansmanı için DİBS ihraç ihalelerine başlanmıştır. Ayrıca doğrudan bankacılık sistemi ile ilgili düzenlemeler de yapılmıştır. Bu düzenlemelere bankaların mevduat bağımlılıklarını azaltmak adına mevduat dışı kaynak sağlanmasına imkân veren; TCMB bünyesinde bankalararası para piyasası, açık piyasa işlemleri piyasası oluşturulması örnek verilebilir. Ayrıca 24 Ocak kararlarıyla, sermayenin dolaşımına serbestlik getirilmiştir. Bu serbestleşme sayesinde bankalar, hem yabancı para cinsinden mevduat kabulüne başlamışlar hem de yurtdışından kredi alma imkânı ortaya çıkmıştır. Serbestleşme beraberinde mevduat sertifikası, varlığa dayalı menkul kıymet gibi yeni borçlanma araçlarını getirmiştir. Böylece ihraç edilen menkul kıymetlerin, para piyasalarına borçların ve alınan kredilerin artmasıyla fon kaynakları içerisinde mevduat dışı kaynaklar artış göstermiştir. Diğer yandan da bankaların DİBS leri daha risksiz ve getirisi yüksek görmesiyle beraber finansal varlıklara olan yatırımları artmıştır.

Türkiye ekonomisinde bu dönemde yaşanan dışa açılma, istikrar gibi olumlu hava beraberinde yüksek enflasyon ve Türk Lirasının değer kaybı gibi olumsuzluklar getirmiştir. Daha ötesi, 1994, 2000 ve 2001 yıllarında patlak veren finansal krizlerden Türk Bankacılık Sistemi çok ciddi zarar görmüştür. Bu krizler bankaların çoğunun zarar etmesine, öz kaynaklarının önemli kısmını kaybetmelerine, bir kısım bankanın da TMSF.’ye devredilmesine neden olmuştur. Krizin ardından güçlü ekonomiye geçiş

programı uygulanmaya başlanmış ve kısa sürede başarıya ulaşmıştır. Artan istikrar faiz oranlarının düşmesine ve Türk Lirasının değer kazanmasını sağlamıştır. Ayrıca BASEL düzenlemeleri ile sermaye yeterliliğinin daha fazla dikkate alınması ve BDDK'nın daha etkin rol oynamaya başlamasıyla toplam kaynaklar içerisinde özkaynakların payı artmıştır. Ekonomide istikrarın artmasıyla, bankaların eskisi gibi hazineyi fonlamasına gerek kalmamış dolayısıyla; bankalar asli görevi olan aracılık faaliyetlerini daha yoğun biçimde gerçekleştirmeye başlamışlardır. Bireysel kredilerin ve yeni yatırımların artması sayesinde mevduatların krediye dönüşüm oranı da artış yönlü ilerlemiştir. Banka bilançolarında kredilerin artması riskli yapıyı artırır da; menkul kıymet alıp satmak yerine kaynaklarını asıl görevleri olan reel sektörü fonlama da kullanmışlardır.

2002 yılından 2008 Küresel krize kadar ki dönemde, hem ekonomi hem bankacılık sektörü açısından yeniden yapılandırma dönemi olmuştur. Dünyada birçok ülke gibi Türkiye'yi de etkisi altına alan küresel krizden denetim sistemi ve yasal mevzuatları sağlam temellendirilen Türk Bankacılık Sektörü bu krizden en az etkilenen sektörlerden biri olmuştur.

Küresel krizin etkisiyle, bankacılık sektöründe yurtdışından temin edilen fonlarda ve reel sektörde yaşanan durgunluk neticesinde kredilerde düşüş görülmüştür. Bu durum mevduatların krediye dönüşüm oranını düşürmüştür. 2010 yılından itibaren, krizin reel sektör üzerindeki etkisinin kısmen azalması ve yurtdışından borçlanmanın artmasıyla mevduatların krediye dönüşümü de artmaya başlamıştır.

2007-2017 döneminde bankaların toplam fon kaynakları %551 oranında artış göstermiştir. Toplam kaynaklara TP ve YP cinsinden bakıldığında; TP cinsinde kaynaklar %439 oranında, YP cinsinden kaynaklar %776 oranında artış göstermiştir. TP ve YP cinsinden kaynakların toplam kaynaklar içerisindeki payları büyüme hızlarının farklılığından dolayı değişime uğramıştır. TP cinsinden kaynakların toplam kaynaklar içerisindeki payı 2007 yılında %67 oranındayken 2017 yılı sonunda %53 oranına düştüğü; YP cinsinden kaynakların toplam kaynaklar içerisindeki payları 2007 yılında %33 oranındayken 2017 yılı sonunda %47 oranına yükseldiği görülmüştür. Böylece miktar olarak da birbirlerine yakın konuma gelmişlerdir.

2007 - 2017 döneminde mevduatın %479 oranında büyüdüğü görülmektedir. Aynı dönemde mevduatın toplam kaynak içerisindeki payı ise 2007 yılında %63 oranındayken 2017 yılı sonunda %55 oranına düşmüştür. 2007-2017 döneminde mevduatlara TP ve YP cinsinden bakıldığında; TP cinsinden mevduatlar %398 oranında, YP cinsinden mevduatlar %631 oranında artış göstermiştir. YP cinsinden mevduatların artış hızının büyüklüğü neticesinde toplam mevduatlar içerisindeki payları 2007 yılında %34 oranındayken 2017 yılı sonunda %45 oranına artış göstermiştir. Buna bağlı olarak TP cinsinden mevduatların toplam mevduatlar içerisindeki payı da 2007 yılında %65 oranındayken 2017 yılı sonunda %54 oranına düşüş göstermiştir. Bu dönemde mevduat türleri itibarıyla değişim miktarlarına bakıldığında; tasarruf mevduatları %393 oranında, resmi kuruluşlar mevduatı %490 oranında, ticari kuruluşlar mevduatı %487 oranında, bankalar mevduatı %799 oranında, döviz tevdiat hesapları %577 oranında, diğer kuruluşlar mevduatı %214 oranında, kıymetli maden depo hesapları ise %12.737 oranında artış göstermiştir.

2007-2017 döneminde vadeli mevduatlar %463 oranında, vadesiz mevduatlar ise %662 oranında artış göstermiştir. Bu artış sonucunda vadeli ve vadesiz mevduatların yapısında değişim yaşanmıştır. Vadeli mevduatların toplam mevduat içindeki payı 2007 yılında %83 oranındayken 2017 yılı sonunda %79 oranına düşmüş, vadesiz mevduatların toplam mevduat içindeki payı 2007 yılında %16 oranındayken 2017 yılı sonunda %20 oranına yükselmiştir. 2007-2017 döneminde vadeli mevduatlar, vadelerine göre ise; 1 aya kadar vadeli mevduatlar %238 oranında, 1-3 ay arası vadeli mevduatlar %558 oranında, 3-6 ay arası vadeli mevduatlar %400 oranında, 6 ay-1 yıl arası vadeli mevduatlar %933 oranında artış göstermiştir. 2017 yılı sonunda vadeli mevduatlar içerisinde en büyük pay 1-3 ay arası vadeli mevduatlarındır.

2007-2017 döneminde mevduat dışı kaynaklarda %866 oranında artış görülmüştür. Bu artış hızına paralel olarak mevduat dışı kaynakların toplam kaynaklar içerisindeki payı 2017 yılında %16 oranındayken 2017 yılı sonunda %25 oranına yükselmiştir. 2007-2017 dönemi içerisinde TP ve YP cinsinden mevduat dışı kaynaklara bakıldığında; TP cinsinden mevduat dışı kaynaklar %573 oranında, YP cinsinden mevduat dışı kaynaklar %10.729 oranında artış göstermiştir. Mevduat dışı kaynaklar içinde TP cinsinden mevduat dışı kaynakların payı 2007 yılında %41 oranındayken

2017 yılı sonunda %27 oranına düşüş göstermiş olup; YP cinsinden mevduat dışı kaynakların payı ise 2007 yılında %58 oranındayken 2017 yılı sonunda %72 oranına yükselmiştir.

Öz kaynaklarda 2007-2017 döneminde %469 oranında artış görülmüştür. Toplam kaynaklar içinde öz kaynakların payı ise 2007 yılında %13 oranındayken 2017 yılı sonunda %11 oranına düşüş göstermiştir.

2007-2017 döneminde Türk Bankacılık Sisteminde, fon kullanımlarını gösteren toplam varlıklar %551 oranında artış göstermiştir. 2007-2017 dönemi içerisinde toplam varlıklara TP ve YP cinsinden bakıldığında, TP cinsinden toplam varlıklar %473 oranında, YP cinsinden toplam varlıklar ise %745 oranında büyümüştür. TP ve YP cinsinden varlıkların toplam varlıklar içerisindeki payları büyüme hızlarının farklılığından dolayı değişime uğramıştır. TP cinsinden varlıkların toplam varlıklar içerisindeki payı 2007 yılında %71 oranındayken, 2017 yılı sonunda %61 oranına düşmüş, YP cinsinden kaynakların toplam kaynaklar içerisindeki payı 2007 yılında %29 oranındayken 2017 yılı sonunda %39 oranına yükselmiştir. YP cinsinden kaynakların artış hızına bağlı olarak TP cinsinden kaynaklar ile aralarındaki fark kapanma eğilimi göstermiştir.

2007-2017 döneminde, krediler %737 oranında artış gösterdiği, kredilerin toplam varlıklar içindeki payı ise 2007 yılında %49 oranındayken 2017 yılı sonunda %66 oranına yükseliş gösterdiği görülmüştür. Kredilere TP ve YP cinsinden bakıldığında; TP cinsinden krediler %653 oranında, YP cinsinden krediler ise %984 oranında büyüdüğü görülmüştür. TP ve YP cinsinden kredilerin toplam krediler içindeki paylarına bakıldığında; TP cinsinden krediler 2007 yılında %74 oranındayken 2017 yılı sonunda %66 oranına düşmüş, YP cinsinden krediler ise 2007 yılında %25 oranındayken 2017 yılı sonunda %33 oranına yükselmiştir. Kredi türlerine bakıldığında; 2007-2017 dönemi içerisinde en fazla artış ticari ve kurumsal kredilerde görülmüştür. Böylece ticari ve kurumsal kredilerin toplam krediler içindeki payı 2007 yılında %39 oranındayken 2017 yılı sonunda %52 oranına yükselmiştir. Tüketici kredilerinin toplam krediler içindeki payı ise 2007 yılında %33 oranındayken 2017 yılı sonunda %23 oranına düşüş göstermiştir. Tüketici kredileri içinde ise, en fazla konut kredileri artış göstermiştir. Konut kredilerinin toplam tüketici

kredileri içindeki payı 2007 yılında %27 oranındayken 2017 yılı sonunda %39 oranına yükselmiştir. Taşıt kredileri, bireysel kredi kartları ile ihtiyaç ve diğer kredilerin paylarında ise düşüş izlenmiştir. Bu dönemde, takipteki krediler %616 oranında artış göstermiştir. Krediler içerisinde en fazla kobi kredileri takibe düşmüştür. Böylelikle, kobi kredilerinin toplam takipteki krediler içindeki payı 2007 yılında %29 oranındayken 2017 yılı sonunda %41 oranına yükselmiştir. Takipteki krediler içerisinde ticari ve kurumsal kredilerin payları ise düşüş göstermiştir.

2007-2017 döneminde likit aktiflere bakıldığında; %354 oranında artış gösterdiği, toplam varlıklar içindeki payı ise 2007 yılında %44 oranındayken 2017 yılı sonunda %28 oranına düştüğü görülmüştür. Bu dönemde likit aktiflere TP ve YP cinsinden bakıldığında; TP cinsinden likit aktiflerin %252 oranında, YP cinsinden likit aktiflerin ise %548 oranında artış gösterdiği görülmüştür. Böylece, YP cinsinden likit aktiflerin toplam likit aktifler içindeki payı 2007 yılında %34 oranındayken 2017 yılı sonunda %52 oranına yükselmiştir. Likit aktiflerin alt kalemlerine bakıldığında; nakit değerler ve TCMB kaleminin %825 oranı ile en fazla artış gösteren kalem olduğu görülmektedir. Nakit değerler ve TCMB kaleminin toplam likit aktifler içindeki payı 2007 yılında %16 oranındayken 2017 yılı sonunda %38 oranına yükselmiştir. Bu dönemde finansal varlıklar kaleminde ortalamanın altında bir yükseliş görünmüş ve toplam likit aktifler içindeki payı 2007 yılında %70 oranındayken 2017 yılı sonunda %50 oranına düşmüştür.

2007-2017 döneminde duran aktiflere bakıldığında; %419 oranında artış gösterdiği, toplam varlıklar içindeki payı ise 2007 yılında %3 oranındayken 2017 yılı sonunda %2 oranına düştüğü görülmüştür. Bu dönemde duran aktiflere TP ve YP cinsinden bakıldığında; TP cinsinden duran aktifler %365 oranında, YP cinsinden duran aktifler ise %857 oranında artış gösterdiği görülmektedir. Böylece, YP cinsinden duran aktiflerin toplam duran aktifler içindeki payı 2007 yılında %10 oranındayken 2017 yılı sonunda %22 oranına yükselmiştir. Duran aktiflerin alt kalemlerine bakıldığında; satış amaçlı elde tutulan duran varlıklar kaleminin %989 oranı ile en fazla artış gösteren kalem olduğu görülmektedir. İştirakler ve bağlı ortaklıklar kaleminin ise %496 oranında büyüdüğü böylece, toplam duran aktifler içindeki payının 2007 yılında %49 oranındayken 2017 yılı sonunda %58 oranına yükseldiği görülmektedir.

Çalışma sonucunda elde edilen bulgular ışığında; YP cinsinden kaynakların daha fazla olmakla birlikte YP cinsinden hem kaynakların hem de varlıkların banka bilançoları içerisinde öneminin arttığı söylenebilir. Buna bağlı olarak fon kaynakları içerisinde en önemli kaynak olan mevduatlardan TP ve YP cinsinden mevduatlar birbirlerine yakın konuma gelmiştir. Mevduatlar her ne kadar fon kaynakları içerisinde payı en yüksek olan kaynak olsa da 2007-2017 dönemi içerisinde mevduatların toplam kaynaklar içerisindeki payının azaldığını buna karşılık mevduat dışı kaynakların toplam kaynaklar içerisindeki payının arttığı söylenebilir. 2007-2017 dönemi içerisinde mevduat ve mevduat dışı kaynakların artış hızlarına kıyasla öz kaynakların artış hızının düşük olması toplam kaynaklar içerisinde de paylarının düşmesine neden olmuştur. Kredi/mevduat oranına bakıldığında, bu oranın 2017 yılı sonunda 1,20'ye ulaştığı görülmektedir. Yani bankaların toplamış oldukları mevduatlar kullandırmış oldukları kredileri karşılamaya yetmemektedir.

Bankaların kaynaklarının ağırlıklı olarak kısa vadeli, aktiflerinin ise ağırlıklı olarak uzun vadeli olduğu görülmekte, bu durumun ortaya çıkaracağı risklerle karşılaşmamak için bankalara aktif-pasif vade farkının etkin yönetilmesi tavsiye edilebilir. Ayrıca çalışma sonucunda bankaların öz kaynaklarının toplam kaynaklar içerisindeki payının düştüğü görülmüştür, özkaynaklar bankacılık riskleriyle karşılaştığı olası bir durumda bankalara güvence temin etmek amaçlı kullanılan bir kaynaktır. Öz kaynakların azalması bankaların tasfiyesine kadar giden bir süreci başlatabileceği için bankalara özkaynaklarını güçlendirmeleri tavsiye edilebilir. 2007-2017 dönemi içerisinde bankaların YP cinsinden toplanan mevduat kadar YP cinsinden kredi kullandıramaması dikkat çekmiştir. Bu durum döviz kurunda istikrarsız bir sürecin yaşandığı dönemde bankaların zarar etme ihtimalini gündeme getirebileceğinden, bankalara TP ve YP cinsinden dengeli olarak mevduat toplamaları ve dengeli olarak kredi kullandırmaları önerilebilir.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

- 100 Soruda Merkez Bankacılığı, TCMB Yayınları, Ankara, 2018.
50. Yılında Türkiye Bankalar Birliği, TBB Yayınları, İstanbul, 2008.
- Akbulak, Yavuz, vd., Kayıp Yıllar: Türkiye’de 1980’li Yıllardan Bu Yana Kamu Borçlanma Politikaları ve Bankacılık Sektörüne Etkileri, (1. baskı), Beta Yayınları, İstanbul 2004.
- Akgüç, Öztin, Ticaret Bankalarının Yönetimi, (1. baskı), Arayış Baskı Yayın, İstanbul 2011.
- Akgüç, Öztin, Banka Finansal Tabloların Analizi, (2. baskı), Arayış Yayıncılık, İstanbul, 2012.
- Altan, Mikail, Fonksiyonlar ve İşlemler Açısından Bankacılık, (1. baskı), Beta Yayınları, İstanbul 2001.
- Ayanoğlu, Yıldız, “Bankaların Kuruluşu ve Organizasyon Yapısı”, *Bankaların Yönetimi ve Denetimi*, Ed. Aydın Karapınar, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2013.
- Berk, Niyazi, Bankacılıkta Pazara Yönelik Kredi Yönetimi, (3. baskı), Beta Yayınevi, 2001, İstanbul.
- Cabral, İnes, vd., Banking İntegration In The Euro Area, (1. baskı), European Central Bank Accosienal Papper Serries, Germany, 2002.
- Coşkun, Metin, “Bankaların Kuruluşu ve Banka Türleri”, *Bankacılık Uygulamaları*, Ed. Nurhan Aydın, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2006.
- Coşkun, Metin, “Dünyada ve Türkiye’de Bankacılığın Tarihi Gelişimi”, *Bankacılık Uygulamaları*, Ed. Nurhan Aydın, Anadolu Üniversitesi Yayınları, , Eskişehir, 2006.

- Coşkun, Metin, Sermaye Piyasaları, (1. baskı), Birlik Ofset Yayıncılık, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir 2005.
- Crouhy, vd. The Essentials of Risk Management, ABD, McGraw-Hill, 2006, s.25. ‘den aktaran Yarız, Ahmet, Bankacılıkta Risk Yönetimi: Risk Matrisi Uygulaması, (1. baskı), Nobel Yayın, Ankara, 2012.
- Çolak, Ömer Faruk, “Finansal Kriz Sürecinde Türk Bankacılık Sektörünün Durumu ve Sektörün Yeniden Yapılandırılması”, *Kriz ve IMF Politikaları*, Ed. Yiğidin Aslan ve Ömer Faruk Çolak, Nobel Yayınevi, Ankara, 2001.
- Doğan, Ebubekir, “Banka ve Bankacılık Kavramları”, *Bankacılık Giriş ve İlkeleri*, Ed. Feridun Kaya, Beta Yayıncılık, İstanbul 2012.
- Doğan, Özgür, ”Banka Türleri” , *Bankacılık Giriş ve İlkeleri*, Ed. Feridun Kaya, Beta Yayınları, İstanbul 2017.
- Ertem, Üner, Bankacılık ve Kambiyo İşlemleri, (1. baskı), Ekin Yayın Dağıtım, Bursa, 2015.
- Freixas, X. ve J.C. Rochet, Microeconomics of Banking, Cambridge and London, The MIT Press, (2. Baskı), 1998, s.2.’den aktaran Pehlivan, Pınar ve Hatice Yurtsever, Türk Bankacılık Sektörü ve Mali Yükümlülükleri, (1. Baskı), Legal Yayınevi, Ankara, 2016.
- Gümüş, Sefer ve Abdurrezzak, İlkem, Bankacılık Hizmetlerinin Pazarlanması ve Satış Gücü, (1. baskı) Hiperlink Yayınları, İstanbul, 2014.
- Günal, Mehmet, Türk Bankacılık Sektörünün Sorunları ve Geleceği, (1. baskı), Ankara Ticaret Odası Yayınları, Ankara, 2001.
- Güney, Alptekin, Banka İşlemleri, (6. baskı), Beta Yayınları, İstanbul 2012.
- Gürsoy, Cudi Tuncer, Finansal Yönetim İlkeleri, (1. baskı), Beta Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2012.

- Hale, Roger H., Credit Anlysis A Complete Guide, John Wiley & Sons Published, USA, 1983, s. 213 ‘den aktaran Şakar, Birgül, Banka Kredileri ve Yönetimi, Beta Yayınevi, İstanbul, 2013.
- Hazar, Adalet ve Babuşçu, Şenol, Bankacılığa Giriş, (2. baskı), Bankacılık Akademisi Yayınları, Ankara, 2017.
- Kandemir, Orhan, “Dünyada ve Türkiye’de Bankacılığın Tarihsel Gelişimi”, *Bankacılık Giriş ve İlkeleri*, Ed. Feridun Kaya, Beta Yayınları, İstanbul, 2017.
- Karapınar, Aydın, “Bankacılık Faaliyetleri”, *Bankaların Yönetimi ve Denetimi*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Ed. Aydın Karapınar, Eskişehir, 2013.
- Kaval, Hasan, Bankalarda Risk Yönetimi, (1. baskı), Yaklaşım Yayınevi, Ankara, 2000.
- Korkmaz, Turan ve Ceylan, Ali, Sermaye Piyasası ve Menkul Değer Analizi, (8. baskı), Ekin Yayınları, Bursa, 2017.
- Lelebici Teker, Dilek, Bankalarda Operasyonel Risk Yönetimi, (1. baskı), Literatür Yayınevi, İstanbul, 2006.
- Öçal, Tezer ve Çolak, Ömer Faruk, Finansal Sistem ve Bankalar, (1. baskı), Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 1999.
- Öçal, Tezer, Para Teorisi: Banka, Kredi, Para, (1. baskı), Gazi Üniversitesi Yayınları, Ankara 1990.
- Parasız, İlker, Modern Bankacılık: Teori ve Uygulama, (3. baskı), Ezgi Kitabevi, İstanbul, 2001.
- Parasız, İlker, Para Banka ve Finansal Piyasalar: Teori ve Politika, (6. baskı), Ezgi Kitabevi, 1997.
- Parasız, İlker, Türkiye’de ve Dünya’da Bankacılık, (1. baskı), Ezgi Kitabevi, Bursa 2011.
- Pehlivan, Pınar ve Yurtsever, Hatice, Türk Bankacılık Sektörü ve Mali Yükümlülükleri, (1. baskı), Legal Yayıncılık, İstanbul 2016.

- Sevilengül, Orhan, Banka Muhasebesi, (3. baskı), Gazi Kitabevi, Ankara, 2001.
- Sungur, Turgut, Bankacılar İçin Banka Tekniği, (4. baskı) Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1999.
- Şakar, Birgül, Banka Kredileri ve Yönetimi, (4. baskı), Beta Yayınevi, İstanbul, 2013.
- Takan, Mehmet ve Acar Mehmet, Bankacılık: Teori, Uygulama ve Yönetim, (8.baskı), Nobel Yayınları, Ankara 2018.
- Türkiye Bankalar Birliği, Kredi Riskinin Yönetimine İlişkin İlkeler Araştırma Raporu, 1999.
- Ulusoy, Tolga, “Bankacılıkta Risk Yönetimi”, *Bankacılık Girişi ve İlkeleri*, Ed. Feridun Kaya, Beta Yayınları, İstanbul, 2017.
- Ulusoy, Tolga, “Kredi Türleri”, *Bankacılık Girişi ve İlkeleri*, Ed. Feridun Kaya, Beta Yayınları, İstanbul, 2017.
- Vurucu, Mehmet ve Arı Mustafa Ufuk, A’dan Z’ye Bankacılık, (1. baskı), Seçkin Kitabevi, Ankara, 2014.
- Yarız, Ahmet, Bankacılıkta Risk Yönetimi: Risk Matrisi Uygulaması, (1. baskı), Nobel Yayın, Ankara, 2012.
- Yazıcı, Mehmet, Bankacılığa Giriş, (5. baskı), Beta Yayınları, İstanbul 2017.
- Yıldırım, Mesut, Banka Muhasebesi, (1. baskı), Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, İstanbul, 2008.
- Yüksel, Ali Sait, vd. Bankacılık Hukuku ve İşletmesi, (10. baskı), Beta Yayınevi, İstanbul 2004.
- Yüksel, Serhat, “Kriz Sonrası Bankacılık Risklerine Yaklaşım”, *Bankacılığın Temelleri*, Ed. Aysel Gündoğdu, Nobel Yayınları, Ankara, 2016.

MAKALELER

- Acar, Ö., “Bankalarca Ayrılan Karşılıklar: Teorik Yaklaşımlar ve Uluslararası Uygulamalar”, *Bankacılar Dergisi*, 2000/34.
- Akyazı, H., “TC. Merkez Bankası ile Federal Rezerv Sisteminin (FED) Karşılaştırılması”, *Bankacılar Dergisi*, S. 36.
- Arıkan, Z., “İzmir’de İlk Kooperatifleşme Çabaları”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 1989/4(1).
- Bastı, E., “Türkiye’de Şirketler Kesiminin Doğrudan Finansman Yoluyla Kaynak Sağlaması”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Isparta, 2013/30.
- Genç, Erhan, Şaşmaz, Mahmut Ünsal, “Takipteki Banka Kredilerinin Makroekonomik Belirleyicileri: Ticari Krediler Örneği”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2016/36.
- İşseveroğlu, G., “TMS 39 Kapsamında Finansal Varlıkların Sınıflandırılması ve Değerlenmesi: Borsa İstanbul 100 Endeksindeki Şirketlerin Uygulamaları”, *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 2014/10.
- Karaçor, Z., “Öğrenen Ekonomi Türkiye: Kasım 2000-Şubat 2001 Krizinin Öğrettikleri”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2006/16.
- Özince, E., “Uluslararası Gelişmeler ve Türkiye Deneyimi”, *12.Dünya Muhasebe Tarihçileri Kongresi*, İstanbul, 2008.
- Sümer, G., “Türk Bankacılık Sektörünün Tarihsel Gelişimi ve AB Bankacılık Sektörü İle Karşılaştırılması”, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2016/2(18).
- Ural, M., “Finansal Krizler ve Türkiye”, *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2003/18(1).
- Yetiz, F., “Bankacılığın Doğuşu ve Türk Bankacılık Sistemi”, *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Nisan 2016/9(2).

Yüksel, S., “Bankaların Takipteki Krediler Oranını Belirleyen Faktörler: Türkiye İçin Bir Model Önerisi”, *Bankacılar Dergisi*, 2016/98.

İloğlu, Asım Süreyya, “Türkiye’de Zirai Kredi ve T.C. Ziraat Bankası”, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 1964,

Tunçel, Ahmet Kamil, “Cumhuriyet İdaresinin Mali Konulardaki Hassasiyetine İlişkin Ziraat Bankası Örneği”, *Journal Of Life Economics*, 2016/1(10).

TEZLER

Aloğlu, Z. T., (2005), *Bankacılık Sektörünün Karşılaştığı Riskler ve Bankacılık Krizleri Üzerindeki Etkileri*, (Yayımlanmamış Uzmanlık Yeterlilik Tezi), Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Bankacılık ve Finansal Kuruluşlar Genel Müdürlüğü, Ankara, Türkiye.

Bakdur, A., (2003), *Bankacılık Sektörünü Düzenleyen Kurumların Yapıları: Ülke Uygulamaları ve Türkiye İçin Öneri*, (Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi), Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara, Türkiye.

Büyükağaoğlu, Ş. I., (2011), *Ticari Bankalarda Fon Yönetimi ve Fon Yönetiminde Karşılaşılan Finansal Riskler*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, İzmir, Türkiye.

Erkan, S., (2015), *Bankaların Donuk Alacaklarının Varlık Yönetim Şirketlerine Satılması ve Banka Sektörü Sermaye Yapısı Üzerindeki Etkisi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Yönetimi Ana Bilim Dalı, İstanbul, Türkiye.

Göçmen Yağcılar, G., (2010), *Türk Bankacılık Sektörünün Rekabet Yapısının Analizi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Isparta, Türkiye.

Hazar, A., (1996), *Bankacılık Sektöründe Kaynak Maliyeti*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, Türkiye.

Tanrıöven, C., (2003), *Türk Bankacılık Sektöründe Risk Analizi ve Mali Bünye Bozulmalarına Karşı Erken Uyarı Modeli Geliştirilmesi*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, Türkiye.

Uçarkaya, S., (2006), *Kamu Bankalarının Bankacılık Sistemindeki Rolü*, (Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi), Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Bankacılık ve Finansal Kuruluşlar Genel Müdürlüğü, Ankara, Türkiye.

Yenice, S., (2009), *Mevduat Bankalarında 1984-2008 İtibariyle Varlık ve Kaynak Yapısındaki Değişmelerin Analizi*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, Türkiye.

WEB KAYNAKLARI

http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/Diger_Raporlar/15279C8914BD.pdf,
[02.09.2018.](http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/Diger_Raporlar/15279C8914BD.pdf)

http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/Diger_Raporlar/15279C8914BD.pdf,
[02.09.2018.](http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/Diger_Raporlar/15279C8914BD.pdf)

<http://www.gib.gov.tr/fileadmin/mevzuatek/eski/muhsisteb1ekmuh5c.htm>.

<http://www.gib.gov.tr/fileadmin/mevzuatek/eski/muhsisteb1ekmuh5c.htm>.

http://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/TFRS/TFRS_9_2017%20Suru.pdf.

http://www.tbb.org.tr/tr/Banka_ve_Sektör_Bilgileri/Tum_Raporlar.aspx,01.09.2018.

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5a70a91068fe79.28162896.

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori1=veritbn&kelimesec=157531.

https://www.tbb.org.tr/Content/Upload/konferanssunumlari/1139/TBB_Sunum_28_subat.pdf.

<https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Istatistikler/Enflasyon+Verileri/>.

https://evds2.tcmb.gov.tr/index.php?/evds/DataGroupLink/5/bie_mt100h/tr.

<https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>.

<https://www.bddk.org.tr/BultenAylık>.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

ADI SOYADI : Mubin Tuğçe TECDELİOĞLU TAHTALI
DOĞUM YERİ : Malatya
DOĞUM TARİHİ : 31.07.1990
E – POSTA : mtugcetec@hotmail.com

EĞİTİM BİLGİLERİ :

LİSANS : Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Maliye Bölümü
YÜKSEK LİSANS : İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme
Bölümü Muhasebe ve Finansman Anabilim Dalı Tezli
Yüksek Lisans (2015 - 2019)
TEZ KONUSU / DANIŞMANI : *Bankaların Fon Sağlama ve Kullanırma Yollarındaki
Değişmeler: 2007–2017 Dönemi İçin Bir
Değerlendirme / Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Recep
ARMUTLU*

MESLEKİ DENEYİM

: Çetin Cıvata Tekno Bağlantı Elemanları Organize
Sanayi Satış – Pazarlama Bölümü Sorumlusu (2014
Mart – 2019 Nisan)

İstanbul Serbest Muhasebeciler ve Mali Müşavirler
Odası (İSMMM) Meslek Stajı

KATILDIĞI BİLİMSEL TOPLANTILAR: 1. ULUSLARARASI BATTALGAZİ MULTİDİSİPLİNER
ÇALIŞMALAR KONGRESİ, MALATYA, TÜRKİYE, 7-9
Aralık 2018. (Dinleyici)

YABANCI DİL

: İngilizce (Orta)

